

G.M.
1.

C 9007

Uf 7608

Uf 7608 P1-2

3.12.

H. Pol. 191.

H. Lot.
Tripl. 155

668 400

Illustrissimo ac Celsissimo Domino,

Domino

CASIMIRO LEONI
S A P I E H A,

Magni Ducatus Litvaniæ

PROCANCELLARIO,

Slonimensi, Luboszanensi, Volpensi, &c. &c.

G V B E R N A T O R I.

Domino ac Patrono Gratiofissimo.

Historiam Litvanam, operâ
ac studio Reverendissimi
Patris Alberti Kojalowicz
affabrè elucubratam & ab
ipsis gentis hujus incuna-
bulis cœptam, perque juventam aduf-
que virilem ætatem diductam, meis vero
sumptibus nunc demum exscriptam, si
cui

* 2

cui alii, quàm Tibi, inclyte Heros, inscriberem, piaculum propè inexpiabile videri posset. Tu etenim ex illa familia nomen ortumque trahis quæ inter Litvanas non solum antiquissima, & nî fides vetustissimorum Annalium vacillet, vel ipsa Olgerdi tempora anteit, aut certè coæquat; verum etiam, ob res domi forisque præclarè gestas, audit præclarissima, hujusque operis partem occupat haut postremam. Ex hac viri omni ævo fortissimi ac prudentissimi, maximi Senatores ac bellicosissimi Imperatores, non aliter quam ex equo Trojano, cætervatim prodière, quorum Catalogum texere, nec mei ad præsens est instituti, nec mearum virium. Satis erit unum vel alterum solum recensuisse. Inprimis de Bogdano Palatino Minscen. extat apud scriptorem non incelebrem, omni cedro dignum

dignum Elogium. *Vir inquit ille, benevolentia & humanitate præcipuus ideo in bello felix.* Et iterum ibidem, de Andrea Palatino Polocen. ita scribit: *Erat strenuus & fortis, quia nunquam crudelis.* De altero verò Andrea, Palatino Novograden. magni illius Ioannis filio, qui sub Rege Sigismundo I rebellionem Ruthenicam in ipsa, quod ajunt, herba oppressit, dignum memoratu est, quod viginti quatuor millia Moschorum cum Tartaris devicerit, & ad internecionem usque deleverit, prout ex antiquis monumentis refert Paprocius nostras. Quid memorem Parentem Tuum laudatissimum? Is sanè iudicio sapientissimi Regis Stephani præ tot reliquis dignior habitus, quem Curia suæ Regiæ, tanquam fidum Achatem perpetuo addiceret. Post cujus verò Regis excessum, ad summos in Republica honores, gradatim

tim ascendit, tandemque Dux Exerci-
tuum M. D. Litvaniæ post magnum il-
lum Litvaniæ Scipionem Chodkevicium,
suffragio totius Reipubl. fuit declaratus.
Quam ille nactus Spartam adeò exorna-
vit, ut redivivum crederes in ipso Chod-
kevicium. Sed ad Te ipsum, inclyte He-
ros, mea properat Oratio. Tu sanè jure
quodam proprio, hujus operis dedica-
tionem Tibi vindicas. Nam ut cætera
taceam, quæ Tu in Toga ac Pace hæc-
tenus gessisti; qui legationem ad Mosco-
viæ Principem, gravissimis in Reipubl.
negotiis, ea in ætate, quæ, etsi non annis
prudencia tamen maturuerat, subiisti, ac
laudabiliter absolvisti: qui summos in
Republ. Magistratus, ea fide atque inte-
gritate administraisti, ut quod in Te desi-
deret quisquam, non habeat, quod vero
miretur, ac imitetur, plurimum: qui lite-
rarum

rarum ac literatorum fautor semper fui-
sti eximius: promotor verò earundem
beneficentissimus: qui Academiam Vil-
nensem bonarum mentium excultricem,
fæcundamque literarum altricem, pro-
fessione publica Juris Civilis & Canonici,
qua hucusque erat destituta, primus ex-
ornasti, inque ejusdem Doctores magni-
fica stipendia ex proprio ærario Tuo
contulisti. Illæ insuper in Sago & bello
nuper adeò res fortiter gestæ, si parii si-
lento involvi neutiquam possunt. Cùm
enim perruptis fidei ac subjectionis re-
pagulis, licentiosa Cosacica tempestas, in
universam Rempubl. Polonam detonare
cæpisset, & jam etiam ipsi Litvaniæ in-
grueret, Tu in primis, Heros magnanime,
imperterrito pectore eam primus exce-
pisti, Tuique Exercitus robore discussi-
sti, ac Rempubl. periculofissimo tempore
servasti.

servasti. Ita ut Tibi Liberatori ac Con-
servatori Litvaniæ, meritò Litvaniæ de-
beatur Historia. Accipe ergò Illustrissi-
me Heros serenâ fronte de meis mani-
bus opus præfens Historicum, quod Tibi
Author ipse consecratum esse voluit,
meque in numerum Clientum Tuorum
gratosè suscipe, benignè fove ac cle-
menter conserva. Dantisci anno 1650,
die 1 Julii.

Illust^{ma} Celsit. Tuæ

Devotissimus Cliens

GEORGIUS FÖRSTERUS.

A V-

A V T H O R I S
P R Æ F A T I O

ad eundem

Illustrissimum Dominum

CASIMIRVM LEONEM
S A P I E H A M.

IL L U S T R I S S I M E D O M I N E,
*Quo tempore Litvana hæc Historia,
ex eruditorum censurâ, in apertum pro-
spectare cœpit, publicam Litvania inco-
lunitatem magnâ sui parte Tuæ Celsitudini innixam
reperit. Quare cum absque Patrono prodire non aude-
ret, neminem alium ante Celsitudinem Tuam ambire
potuit: ne videlicet aliunde sibi quæreret patrocinium,
quam ubi Publicæ Rei præsidia advertibat. Profectò
fato quodam ita Res Litvana agitur; ut inter Dome-
sticos motus, adversus suprema pericula è Sapiéhana
Domo prima veniant præsidia. Graves olim Avorum*

* * * memo-

P R Æ F A T I O

memoria, ex Glinfciana factione incubuerat tempeftas; atque, fi ad deftinatam prodicionem Rufforum defectio acceffiffet, extrema futura. Verum confilia rebellium maturè à Ioanne Sapieha deprehensa, Regi indicata contrariis artibus oppugnata; eo ipfo robur amiferunt quòd ante quam ex integro coaluiffent in lucem fuiffent protracta. His verò ipsis luctuofis menfibus, quando à Morte Vladiflai IV Zaporovviana rebellio, Ruffis, Scythicisque legionibus fuccincta, tot agreftes in excidium Nobilitatis arma verat; quanta vastitas Litvaniam exercuiffet? nifi Sapiehana præfidia in tempore fubmiffa, retardando hoftium progressui præsto adfuiffent. Sub præfenti difcrimine, multis in fuam folum rem intentis, multis nihil ultra verba vacuaque rebus confilia promentibus, multis inter ftipendiorum licitationem hærentibus, pauci folo Honefto, germanoque Honefti præmio Famâ contenti, laborantis patriæ curis fe fe impendebant: porro inter hosce paucos Tua Celfitudo militem de proprio lectum, ita oportunè bifariam hofti frenando objecit: ut & Ruffiæ albæ ulteriores provinciæ, & propinquior Polesiæ Litvania, integritatem fuam illi,

A V T H O R I S.

illi, aut ante omnes, aut inter primos, debeant: Privatus hæc loquor, fed ex mente, fenfuque Reipublicæ: cujus nomine, hoc ipfo 1649 Chrifti nati anno, ultima Ianuarii die, publica gratiæ Senatu Equeftrique Ordine in Comitibus Cracoviensibus præfente acta funt; quod periclitanti in Litvania Reipubl. non manipulis fed integris subsidia tuleris. Atque hæc quidem, cumulatius & pro merito narrata illius ætatis hiftoria ad pofteritatem transmittet: hic tamen obiter attingenda necessario erant; ut testatum sæculis facerem Hiftoriam Litvanam non potuiffe à me aliter in publicum mitti quam sub Tuæ Celfitudinis patrocinio. Neceffe enim omnino erat, ut idem effet Hiftoriæ Litvanæ Patronus, qui Rei Litvanæ præcipuus vindex. Quare cum ex publica omnium bonorum gratulatione in confesso fit, à Tua Celfitudine, insigni in patriam pietate, studio incredibili, sumptibus magnificis, Rem Litvanam his luctuofis temporibus, maxime promoveri: ut non ad confpectum modo, fed etiam sub peculiare patrocinium Tuæ Celfitudinis hæc Hiftoria Litvana admittatur, fingularis erga Patriam, Rerumque ejus incrementa amor

PRÆFATIO AVTHORIS.

*amor Sapientiano ac præsertim Tuo pectore genuinus,
facile persuadebit.*

Celsitudinis Tuæ

Clientis infimus

ALBERTUS WIIUK KOJALOWICZ,
Soc. Iesu.

FACULTAS.

EGo Infra scriptus Soc. Iesu per Provinciam Litvaniæ Præpositus Provincialis, potestate mihi ad id factâ ab Admodum Reverendo P. nostro Vincentio Caraffa Præposito Generali, facultatem concedo, ut Historiæ Litvaniæ pars prior à P. ALBERTO KOJALOWICZ scripta & ab aliquot ejusdem Societatis Iesu Theologis revisa ac approbata typis mandetur. In quorum fidem has literas manu mea & Convento Officii sigillo munitas dedi. Vilnæ 25 August. anno Domini 1649.

Locus sigilli.

ANDREAS KLINGER.

HISTO-

HISTORIÆ LITVANÆ
PARS PRIOR,

De rebus Litvanorum ante susceptam
Christianam religionem.

LIBER I,

De rebus Litvanorum ante Italarum in
Litvaniam adventum.

Historiam Litvanam, singulari Historiæ
Litvanæ
scribendæ
occafio. fedulitate parique fide, è Rus-
forum atque Crucigerorum
monumentis erutam, pri-
mus ferè vulgaverat Matthias
Strykowski Ofoftevitijs, *Canonicus* Samo-
gitia, gente Polonus, vir sua ætate pereru-
ditus. Longè tamen minore operæ pretio
id præstitit, quàm vel ipse ex æquo spera-
bat, vel labor impensus merebatur. Rerum
enim ab eo comprehensarum notitia, ne-
que loco ultra terminos, intra quos gesta
sunt; neque tempore, ad posteritatem mul-
tùm

tum propagari poterat. Vtrumque autem evenire, necesse erat; quod liber Polono sermone conscriptus, exterorum quidem usibus planè inutilis esset: domi verò, distractis pridem paucis exemplaribus, brevi interiturus videretur. Optabant itaque non pauci, ad auctoris rerumque ipsarum memoriam in securo reponendam, librum iteratò sub proelum mitti: & quidem latinè loquentem, ut à pluribus posthac intelligeretur. Non omninò votum hoc probabam. Nam quemadmodum latinarum literarum cultus, in patria nostra in dies cumulatius excrescens, meritò exigere videbatur; ut juventuti quispiam scriptor ad manum esset, è quo cum domesticæ Historiæ cognitione, Romanæ linguæ notitiam gustumque, à tenero hauriret: ita non leviter vereri oportebat; ne si candidus nimis interpret integrè universa è patrio sermone reddita latinè vulgaret; auctorem optimè de Litvania meritum, at plerisque locis extra leges Historiæ liberè inter suos provectum, censuræ eruditi Lecto-

Lectoris obnoxium faceret. Quare ita aliorum desideriiis faciendum erat satis, ut auctoris opinio integra relinqueretur. Quod quanquam præstitum à me, nullatenus confirmare ausim: tentatum tamen esse, ingenuè fateor. Inde verò pronum erit non malevolo Lectori advertere, quid à me exigere debeat, quidve ab illo, cujus nomen non dissimulavi: ut ita utriusque labore, absque alterutrius injuria, si velit, frui possit. Neque enim Historiam novo à me labore concinnatam, sed ex annalibus Matthiæ Stryikovii excerptam, ad ordinem legesque literarias, quantum tenue ingenium, & longè minor eruditio, inter alia severiora studia, permittet, redigere aggredior.

Atque ut inde mihi scribendi sit initium, unde rerum scribendarum; profectò fidem, quæ scriptoribus semper inter primas curas, nullibi ferè minùs Historia apud Origo Litvanorum. posteros meretur: quàm ubi populorum progressus, ad primam originem ac veluti fontem revocat. Mutatio sedium, atque

appellationum, vicissitudine plurium sæculorum implicata, ita sæpè veritatem confundit; ut eam à fabulis expeditam promere, negotium sit omninò insuperabile. Initia enim rerum publicarum intra barbariem plerumque concepta, scriptoribus caruerunt: Maturior deinde earum ætas disciplinis variis ad humanitatem exculta, quidquid inter natales suos humile deprehenderit, ut alienum respuit: solaque ea in veris & suis numerat; quæ altiùs surgunt, magisque ornant. Exteri verò Scriptores alienorum plerumque non admodum curiosi sunt: & quamvis exactiùs quandoque consignent, quidquid cum assumpta scribendi materiâ, gestorum series confudit, in cæteris tamen illam veri speciem sequuntur, quam vulgaris fama obtruserit; multum, ut solet, de falso trahens. Quòd si insuper affectu aliquo stylum ferri permiserint: *tota planè, sub odio aut emulatione, veritas disperit. Dissidia enim animorum, occultâ quadam vi, finitimis ingenerari videntur, quæ armis quoque quiescentibus, stylo obstinatè prosequi,*
pleris-

plerisque mos est. Hæ ipsæ fortasse causæ sunt, cur de origine & moribus Litvanorum & pauca prodita, & ex iis multa incerta, pleraque apertè falsa, circumferuntur. Illud tamen apud omnes extra controversiam: Univerfam hanc Sarmatiæ Europææ portionem, quæ Prussiam, Samogitiam, Curo-niam, Livoniam, Esthoniã, Litvaniam, Iatvieziam seu Subsylvaniam, aliasque aliquas à Venedico mari remotiores terras complectitur, ab illis olim populis habitam fuisse, quibus communis ut fermo, ita & origo cum Litvanis. Gothos eos alii, Cimbro alii fuisse volunt, ex insulis Gothici Oceani egressos. At verò quoniam numerosissimi hi populi mutatis primis sedibus totâ latè Europâ, sub diverso nomine sæpiùs exundarunt; non est planum, quo nomine ab externis scriptoribus appellentur ii ipsi, qui nostratibus dicuntur Prussi, Litvani, Samogitæ, Lotavi, Iatvingi, Poloucii, Piecinigi. Mihi inter tot ambages, ubi cardo rei solis conjecturis vertitur, delectum instituenti, non leve argu-

*Herulorum
populares
Litvani.*

mentum è Wolfgango Lazio fuerit, antiquitus eos populos Herulos nuncupatos. Hic, scriptis præterito sæculo commentariis, Septentrionalium populorum mutationes eruditè vestigans, cùm lib. 20, in Herulorum mentionem devenisset, memorat eorum reliquias Italiâ pulsas in Megapolitano territorio confedisse, Verulosque nunc dici. Sermo illis, à reliquis circumjacentibus populis omninò discrepans est; cujus, ut exemplum Lectori scriptor exhiberet, vulgari eorum linguâ sacram Orationem cubitalibus literis executus est. Hanc cùm attentius legerem, eandem omninò magnâ parte esse deprehendi, cum illa, quam inter Litvanos ac Lotavos, usus hodie retinet. Herulis proindè veteribus, Litvaniam, & reliquas ejusdem gentis provincias, sedem atque originem fuisse vix possum ambigere. Accedit, quòd leges & instituta Herulorum, paria sint illis, quæ de Majoribus Litvanorum varii prodiderunt. Utrisque iidem ferè in religionibus ritus: utriusque olim mos propinquos, senio aut morbo spem

bo spem omnem evincente confectos, trucidandi: mancipia, equos, canes, & quidquid in vivis carum habuissent, funerali rogo, unà cum defunctorum cadaveribus exurendi: aliaque sexcenta. Ipsa vetera Ducum ejus gentis nomina, similibus vocum affinitate, ad commune populorum iisdem terris progressorum genus, legentis memoriam retrahunt. Quis enim Zivibundum, Algimundum, Narimundum audiens, non facilè cogitet Herulum quempiam aut Longobardum nominari? Hæc porrò nomina Litvaniæ Principum sunt. Populi nimirum Litvanis loco finitimi, origine ac lingua focii, à Sclavinis Duce Lecho Sarmatiam ingressis, sedibus suis moti, atque ab iisdem per convicium (uti quidam annotarunt) Sclavonico vocabulo Vandali dicti sunt. Longobardi etiam, quorum primas sedes Lotaviæ finitimas Scriptorum aliqui collocant, à longiore barbæ pilo vulgari Lotavis ac Litvanis sermone *Ilgabarzdaii* nuncupati, à Russis fortè è Sarmatiâ exacti, Germaniam primùm, tum

tum alias Romanorum provincias invaserunt. Heruli denique, variis occasionibus à regione sua avulsi, sæpiùs imperium Romanum, ipsamque Italiam infestarunt: paulò post ex hostibus focii, inter auxiliares copias recensì, pluribus sæculis stipendia sub Romanis signis meruerunt. Qua autem potissimum occasione, quove sæculo, aliqua Gothorum aut Cymbrorum, aut (quod propius vero est) Herulorum tribus, Litvani dici cæperint, nihil uspiam certi reperio. Illi primùm ante alios exerrant, qui huic appellationi annos ab Italorum adventu supputant. Placet illis Italos in hæc regiones delatos, seu exilii locum, seu erroris terminum Italiam nuncupasse: quòd, inter barbaras terras, dulce patriæ nomen conservare voluissent: sed paulatim posteris memoriam præteritorum deponentibus, tempus sensim literas permutasse, & Italiam in Litaliam, tandem in Litvaniam transformasse. Alii potiùs, vel à littore in quod primum peregrini exscendissent, vel à littore tubæ nomen ductum contendunt.

Vnde Litvanie nomen & de Littalano seniore.

Vocum

Vocum similitudine illi capiuntur: vernaculo enim sermone Litvania, Littuva seu Littuba dicitur. Certè quanquam multæ Latini sermonis reliquiæ inter Litvanas voces passim occurrant; imò inflexione ipsâque accentuum varietate, ultra alias Sarmaticas linguas, ad Latinam & Græcam sese acclinent: leve adhuc inde est argumentum, pro adducta suspicione. Livonibus enim seu Lotavis ac Litvanis, similis sermo est; æquè Latinis Græcisque vocabulis inspersus: cum tamen ad eos nec nominis communitio, nec commercia advenarum Italorum pertigerint. Quemadmodum igitur Livoniæ, ita Litvaniæ nomen, Italorum in eas partes adventu antiquius est. Latinæ verò, Græcæque linguæ vestigia, quæ inter hos populos hæserunt, ab ipsismet indigenis illata sunt. Post plures illi annos, per Italiam aut Thraciam in castris exactos, cùm majore identidem numero domos repeterent; ultra opulentas prædas, exteræ linguæ usum ad suos reportabant. *Vetus est, & commune malum: extra patriam,*

B

triam,

triam, de peregrino aliquid haurire; atque fastidium rerum domesticarum præferre: Et ut supra vulgus sapere videantur, voces exteras, patriis abolitis, per intervalla substituere. Ad eos igitur magis animus ac fides propendit, qui unam aliquam Herulorum tribum, Alanos olim dictam, existimant: sedemque ejus (in ea Litvaniæ ora, quæ Samogitiæ propior Nemenio seu Chrono, Vilia seu Neride, & Duna fluviis intercipitur) Alaniam primum, posterioribus verò annis, Littalaniam & Litvaniam à Principe suo Littalano seu Littuone juniore nuncupatum.

Anno 366.

Valentiniano enim Primo per Orientem imperante, Heruli, Gepidæ, Alani, magnis copiis in varias sese Romani imperii provincias effuderunt: in Germania cum latè cædibus atque igne sævirent, Alani ad Rhenum in Sicambros impegerunt: atque ab iis, repressi, ac propè deleti. Accisis eâ clade Herulorum viribus, cum nec ulterius laceratæ legiones securè promoveri possent; nec loco, quem ceperant, diu consistere: Dux Copiarum Littalanus auctor fuit,

Alani à
Principe
suo dicti
Litvani.

fuit, ut maturo in confinia receptu, quæ supererat, juventutem periculo exemptam, meliori fortunæ fervarent. Arreptum est avidè consilium, non tam Ducis auctoritate, quam hostium metu urgente. Fugientibus similiores in Prussiam sese receperunt. Vitatâ enim patriâ, quam ingredi sine probro non poterant; profugis, proxima ex sociorum provinciis Prussia, occurrebat. Ibi Littalanus, magistratu inauspicatò militiæ gesto, more gentis abiit. Nulli nimirum tunc illis domi Principes erant, nulli Iudices, imò nulla in commune societas: sed familias singulas per agrum ac nemora dispersas, propinquior tantum cognatio colligebat. Rumor verò hic de ingenti Alanorum strage, ac desperatus reliqui ex cæde militis reditus; eos, qui castris inepti, domi manserant, plurimum sollicitos habuit. Circumspiciebant sese: atque inde latera finitimorum injuriis obnoxia; hinc amissis quos opponerent viris, nulla præfidia videbant. Nihil omninò succurrebat aliud ad communem salutem

Alanorum
in Prussia
adventus.

12 HISTORIÆ LITVANÆ
præsentius, quàm convasatis omnibus in
Prussiam migrare. Nec difficile fuit factu:
cùm conclamatum fuisset ad iter, tenuem
fortunam ditissimus quisque facilè curru
cepit: neque multum impedimentorum
erat ex reliqua re familiari; cujus copia,
ultra necessaria armenta, non extendeba-
tur. Suscepta in fidem libenter à Prussis
natio finitima: non enim metuebant peri-
culum à populo, religionibus, linguâ, riti-
bus, origine, socio: quem supra tot publi-
cæ pacis vincula, novum etiam hoc bene-
ficium arctiùs ad concordiam obligabat.
Gaudebant accessionem virium non levem
factam, eo potissimum tempore, quando
finitimi populi sedibus ad Vistulam pro-
motis, arma jam ex propinquo incipiebant
Prussiæ intentare. Sed crescentibus deinde
per mutua connubia utriusque gentis fa-
miliis, multitudo hosti formidabilis, sibi
propè fatalis evasit. Vix in se ipsam per
domestica odia non concidit. Vbi primum
cultus ager deficere; mox potentiores, te-
nuioribus exactis, aliena usurpare, & pos-
fessio-

PARSI I. LIBER I. 13
fessionum fines pro cupiditate prolatos, vi
invadere: hinc jurgia ac lites; nec alius
controversiarum exitus, quam ille, quem
absque lege ac Magistratu viventibus, fe-
roces animi primùm occupant: nempè
per mutuas cædes. Quanquam non tam
exitus hic controversiarum erat, quàm fons
perpetuus odiorum: cùm injurias alii pro-
movent, alii amovent cædibus; ipsas de-
inde cædes, totis mutuò ulciscuntur ca-
stris. Status hic rerum omnium perturba-
tissimus, barbara licet pectora tangebatur:
neque etiam illa, ita omnem humanitatem
exuerant, ut non sentirent; præsertim,
cum quæ in aliis vel detestarentur vel lu-
gerent, eadem in se suisque timere, illi ma-
gis cogere, qui innocentiores. Cum
igitur ex pacis cupiditate, tædium turba-
rum, animos occupasset; de remediis pri-
mùm singuli apud se agitare, tandem cum
amicis communicare. A privatis in publi-
cos congressus, res derivata, prudentiori-
bus grata accidit, probataque est vehe-
menter. Duplex consilii genus animo suc-
curre-

*Veidewu-
tas primus
Prussorum
atque Ala-
norum
Princeps.*

currebat. Vnum, ut Princeps legeretur, qui singulorum cupiditati legem auctoritate sua poneret; agros limitibus definirer, de controversiis decerneret; jus belli ac pacis summum haberet. Alterum, ut coloniis aliquot ab se dimissis, Respublica populi multitudine, velut corpus sanguinis exundantis imminutione, relevaretur. Neutrum tamen statim perfici potuit. Soluti hactenus omni legum metu, sub arbitria Magistratus ire, refragabantur: & nemo primus, ad peregrinas sedes per pericula quærendas, paterno agro excedere, volebat. Attamen ad consentiendum tam salubri consilio, vel tempus ipsum feroces animos emollivit; vel necessitas, si quid residuum de duro supererat, perfregit. Nam qui variis expeditionibus Romani imperii provincias pervagati domi conserant; pacem publicam, velut portum à tot naufragiis, curiosius perquirebant. Adverterant illi, *quietem publicam, communi sub iisdem legibus ac Magistratu, societate consistere: idemque in sua patria factum studiosè cupiebant.*

piebant. Sed qui primus manum operi admoveret, nullus erat: tum quòd ratio, qua res adeò insolens perficeretur, non appareret; tum quòd inter feroces legumque ac imperiorum impatientes populos, de tanti negotii eventu, desperaretur. Ausus est tamen rem arduam aggredi Veidewutas, ætate grandis, familiam copiosus, tribu Alanus. Fuerat viro à natura, ingenium versatile & audax, atque in agendo dexteritas mira: accedebat, quòd diuturnis extra patriam stipendiis, fortitudinisque militaris opinione, & inter suos princeps haberetur, & inter hostes clarus. Duo ille potissimum agenda menti præfixerat. Gentem ferocem ad humanitatem aliquantum componere, ut facilius illi esset Principis cum summâ potestate incumbentis patientia: tum ita successus temperare; ut si consilia Principis eligendi populo placuissent, ille Princeps diceretur, qui solus ferre Principem, reliquos docuisset. Cùm igitur inter publica gentis comitia, privatus de præficiendo omnibus uno Duce sermo fuisset

fuiſſet illatus ; & plerique propenſas ſententias ad Rempublicam ſub commune caput redigendam , apertè præferrent : petitâ acceptaque dicendi copiâ , ancipites adhuc reliquæ concionis animos , in ſuas partes eum agreſti hac oratione pertraxiſſe traditur. *Niſi* , inquit , *apibus ipſis ſtultiores eſſetis : res , de qua agitis , pridem concordiam apud vos , atque optatos eventus , habuiſſet . Nam quibus res familiaris inter manus eſt , probè ſcitis , tanto apum examini unicum Regem præeſſe ; penes quem ſint imperia : reliquis obſequendo intentis . Ille ſolus operas ſingulis diſpenſat , ille ocio torpentes nec laboris ferentes , alveori velut civitate , extorres agit : ceteræ verò in obſequium promptæ , designatis laboribus ſtudioſè inſtant , nec priùs quieſcunt , quàm opus ad numeros abſolutum advertant . Hac , quæ in ſingulos dies , ſub veſtris oculis agi , certi eſtis ; in veſtra commoda prudenti imitatione tranſferte . Renunciate unum Principem , cujus imperio libertas veſtra permittatur . Ille de controverſiſ decernat , injurias caeſque arceat , fas ac juſtum tueatur , ſecuritati publicæ provideat . Quod ut rectè atque ex officio exequi poſſit , vitæ mortisque jus ei in omnes,*

cum

cum plena poteſtate eſto . Mirum quanto ut dicentem ſilentio , ita cum dicere deſuiſſet , plauſu , concio ſit proſecuta . Comitii totius , in ea quæ ſuaſerat Veidewutas conſentientis , vox unica erat . *Num Veidewutas ipſe , vellet eſſe Boioteras* , nimirum , apum Rex ? Neque ille novi regni onus detrectare poterat : ne quod dicendo perſuaſerat , fugiendo ſuſpectum redderet . Integris itaque Comitiiſ , ſummo conſenſu , primus Prufforum atque Alanorum (qui poſtea Litvani dicti ſunt) Princeps eſt renunciatus . Initia principatus ad ordinandam aliquam Reip. formam , quantum barbarâ aſſequi potuit cogitatione , ſtudium advertit . Plebem inprimis vagabundam , nullifque ſedibus affixam , per tribus ac cohortes recensuit , & certis villarum agrorumque limitibus circumſcripſit . Tum , hactenus actâ tantum ex hoſtico prædâ vitam & rem familiarem tueri ſolitos , agri colendi , pecorum alendorum , venationum , aliarumque ruſticarum operarum ſtudiis ad dicit . Leges deinde tulit , quibus vagos

C concu-

*Ordinatur
Reſpublica
Prufforum
& Alanorum.*

concupitus severè inhibuit; perpetua verò conjugia, ad unam thori consortem restrinxit. Familiam tantam cuique permisit, quanta domesticis laboribus sufficeret: eadem necessitate pecorum numerum definivit. Debiles præterea, laboribusque ineptos, ali vetuit: qua in re, ita durior ejus genius humanitatis jura procul caverat, ut naturæ ipsius oblitus fuerit. Permisit enim filiis, ut parentes, ob ætatem aut morbum, labori jam impares, strangulatione è vivis expungerent: atque ita sese & domum impensis inutilibus expedirent. Istis legibus Rempubl. novam administrabat. Multum interea dissimulare cogebatur, ne *insolentia imperii* (quæ *inassueto plusquam gravis est*) ex nimia imperantis severitate, priùs fastidium odiumque contraheret, quàm in consuetudinem usu abivisset. Fortunæ igitur progressus, ipse benevolis alloquiis, & mirâ comitate adjuvabat. Faciliores in dies subditi ad imperata capeSSenda reddebantur; cùm mutuam benevolentiam, quâ animi emollirentur, ac secum invicem

vicem innecterentur, variis novus Princeps promoveret artibus: potus ex aquâ melle diluto conficiendi rationem invenit ac edocuit: convivia publica, locaque amicis comotationibus destinavit: jus hospitii ut sacrosanctum esset, omnique humanitate coleretur, gravissimè cavit. Brevi itaque effectum est, ut per hæc commercia, humanitatis dulcedine agrestes animi illecti, spem non dubiam facerent: tanta jam concordia publicæ fundamenta jacta; ut & ad constantiam in ferendo imperio satis esset, & rudibus cogitationibus aliquantum caperetur; esse aliquid, quod privatis cujusque rationibus anteponi deberet, nempe bonum commune: de quo cùm ageretur, junctis viribus ac studiis, per vitæ etiam ipsius dispendia, contra quemvis hostem decertare, expetibile atque laude dignum esse, persuasum haberent. *Bellum tamen nullum Veidewutas movit: sciebat illud solvendis, quàm firmandis legibus commodius esse, & efferatos militia frequentia animos, faciliùs armorum desuetudine mitigari.* Vitabat castra,

in quibus usu diuturno didicerat, *multitudini in armis sese conspicienti, contumaciorem semper esse contra imperia audaciam*. Vereri etiam non ex vano cogebatur, ne si inchoata consilia, repente vita desereret: vixdum coalescentis Principatus cursus, morte Principis abrumperetur. Iam enim ille centesimum annum transcenderat, sextum insuper supra decimum ingressus: prolem verò masculam copiosam numerabat; è qua si vel plures imperium ambirent, vel unus aliquis detrectaret obsequium, molem quam parens eduxerat, filiorum discordiis concisuram facile pervidebat. Mature itaque Provincias inter filios partitus, Principatum spontè abdicatum, in majorem natu, volentibus omnibus, transtulit. Ne tamen aut Rempublicam, inter juvenum manus, omninò desereret; aut in ordinem redactus, autoritate omni, inter populares excideret: honores callidè auxit, quorum fastidium simulabat. Summum se sacrorum Regem seu Pontificem, antequam Principatu abivisset, creavit: eum qui

qui hoc magistratu deinceps fungeretur *Krive Kriveito* dici voluit. Nomen hoc, à Græco sermone derivatum, & sanctum sanctissimum significare, quidam autumant. Sedem Antistiti & sacris, in oppido Romnove fixit: lucum quernum ibidem Diis consecravit. Locus is vastatus deinde, atque excisus est à Polonis, mortem D. Adalberto supremi sacrificuli jussu illatam ulciscens: Oppidum verò eodem loco deinceps excitatum *sacra securis* etiamnum nuncupatur.

Pax Prusliæ fratrum Principum concordia subsistebat: hæc verò parentis, simulque sacrorum præsidis, reverentiâ. Sene deinde fatis concedente, juvenum ambitione atque levitate, respublica universa propè in ruinam impulsâ. E cineribus ferè parentis, filiorum dissidia accensa, innoxium populum, integris exercitibus commissis, miserè exercebant. Maxima belli moles incubuit, in Littalanum seu Litvoneum, minimum natu, matre Alanâ aliorum novercâ genitum. Plus ut ferè solet ad

*Litvos seu
Littalanus
junior, pri-
mus Lit-
vanorum
Princeps.*

22 HISTORIÆ LITVANÆ
diffensionem valuit odium novercæ, quàm
ad concordiam, communis genitoris me-
moria. Atque ut proniores sunt vulgo ani-
mi, in eam partem, in quam ejusdem natio-
nis communione trahitur: non parum mo-
menti Litvoni attulit, Alanâ ortum fuisse.
Nam præter populum ejus Provinciæ, cui
à Patre fuerat præfectus, Alani omnes
apertè Litvoni partes sequebantur. Ne
tamen diuturno bello populi utriusque vi-
res ad internecionem deducerentur: Lit-
vos, ut erat mitiore ingenio, primus ad pa-
cem fratrum animos tentat: quam cum
obstinatè aliis conditionibus negari videret,
universam Alanorum gentem, Prussiæ
Anno 373. finibus eduxit: atque ad antiquas sedes re-
gressus, illas occupavit, quæ ducta ex Prin-
cipis hujus appellatione Litvania & Lot-
via seu Lotavia, vulgò vocantur. In Samo-
gitia verò seu Sudinia, atque eâ parte Prus-
siæ, quam Sambiam dicimus, Saimo Lit-
voni frater imperabat. Populis illius pro-
vinciæ aboriginibus, constans semper, cum
Litvanis amicitia fuit. Quid deinde toto
Litvo-

Litvoni Principatu actum sit, qui Reip.
novæ progressus, quæ cum finitimis bella?
nihil uspiam reperio. In ejus tempora in-
cidisse videtur insignis clades Poloucio-
rum, quos Hungari seu Hunni ab Hugro
fluvio, Pannoniam versus tendentes, ad
Tanaim fuderunt. Erant Poloucii gens
ejusdem cum Prussis, Litvanis, ac Lotavis
originis: argumentum ejus rei est, ex reli-
quiis quas ad Phinoniæ fluvium Chorelam
residuas, intra Moschi imperium, commu-
ni cum Litvanis sermone, proximo adhuc
sæculo, usas esse, qui viderant testantur.
Sedes Polouciolorum à Volgâ fluvio, in Phi-
noniam usque excurrebant. De successo-
ribus Litvoni, nihil inter scriptores habe-
tur. Illud tamen dubio vacuum est, Ala-
norum seu Litvanorum copias, fuisse ad-
mixtas iis, quibus Gothi, Vandali, Longo-
bardi, ac præcipuè Heruli, varias à Septen-
trione in Romanum imperium susceperunt
expeditiones. Neminem igitur ægrè ha-
bere debet, si calamum extra Litvaniam
extulero, & leviter ea perstrinxero, quæ
ab hoc

*Poloucii ab
Hunnis
caesi.*

Anno 383.

ab hoc ipso sæculo per Herulos primùm, deinde Longobardos, in Italia acciderunt: præsertim, quòd inde femina narrationis sequens liber ducat.

*Herulorum
extra suam
Patriam
bella.*

Anno 475. Ottocharus inprimis seu Odoacer Herulorum Rex, à nepote Romani Imperatoris Augustuli hoste, è Germania evocatus, Ticinum primo impetu aggressus, brevi oppugnatione in potestatem redegit, & Orestem Imperatoris parentem captum, in vincula coniecit. Promotis ulterius cum victoriâ armis, Romam occupavit; atque extinctis per Occidentem Romani Imperatoris titulis, primus exterorum Romæ regnavit: sed absque nominis, purpuræque regiæ, usu. Anno regni duodecimo insignibus aliquot victoriis Rugios confecit, Pheleteum Regem cepit, filium ejus *Anno 487.* Fridericum profligavit. Victus Rugius Theodorici Gothi opem implorat: Herulus semel atque iterum à Gothis profligatus, ex ea Germaniæ parte, quam vectigalem obtinebat, vires reparabat: aliquoties deinde inauspicatò congressus, non ampliùs

pliùs Fortunam aperto campo credidit, sed intra Ravennam recepit. Hic, bello omnino ad unam urbem compulso, cum triennali obsidione neque ad pugnam hostem elicere, neque ad deditioem cogere Gothus potuisset: pacem ea conditione Herulo obtulit, ut pari dignitate uterque in Italia regnaret. Admissa conditio: non diu tamen stetit integra, seu pax, seu Regni societas, inter communis tituli non tam collegas, quàm æmulos. Theodoricus enim Ottocharum convivio humaniter in speciem acceptum, submissis percussoribus inter mensas vitâ & regno exiit: inde ad exercitum Herulorum sibi conciliandum versus, faciles eorum animos reperit. *Anno 493.* Magna tamen pars Herulorum, ex Italia in Græciam transiit: quòd per fœdera permissum esset Byzantino Imperatori, militem inde in auxilia educere. Et quidem imperante Iustiniano singulari operâ Herulorum, Duce Gethero, ad victorias Persicas Bellifarius usus est. Pars alia advocato è patria Duce Date, ad Istrum circa No-

D rici

Anno 553. rici fines confedit. Narfes quoque in Tota vincendo, Gothisque per Italiam excidendis Herulorum copiis adjutus est: qui cum recepta Italia, mortuoque Iustiano, Byzantium revocaretur, Heruli cum Ducibus Aliuto & Philimunto, inde excesserunt, ac per Liguriam in Thraciam penetrarunt, stipendia apud Imperatorem continuaturi: reliqui deinde electo per tumultum Sylvaldo Duce Valeriam occuparunt. Circa eundem annum Longobardi Alboino Duce à Pannonia egressi, vocatis ad prædæ societatem variis Sarmatiæ populis, atque inter eos Gepidis (qui Propicio teste omnium expeditionum Herulis focii fuerunt) ingenti exercitu Italiam invaserunt. Continuatam deinde longa ferie in Italia Longobardicum imperium, duo ferè integra sæcula complexum est.

Anno 551. Agilulpho regnante, ad Christiana sacra gens tota transit: tam primorum plerique, Arriani; (sectam hanc in Germania & Pannonia hauserant) quàm populus, hucusque Idolorum cultor. Seculum proximum quietè

quietè fermè exactum, diuturna civilia bella exceperunt. Quare cum ea occasione partium miles possessionibus Romanæ Ecclesiæ plures injurias inferret, Stephanus Pontifex Pipini Gallorum Regis auxilia evocavit. Victi à Gallo Longobardi *Anno 703.* pacem cum Romanis non iniquis conditionibus impetrarunt. Sed mortuo Stephano Pontifice, Longobardis metu Gallorum levatis, vetus rediit ingenium. Desiderius Rex cum novis motibus intricatam Galliam spatium sibi vexandæ Italiæ relicturam speraret (ut sæpè *facilis est bellum volenti, ad sumenda arma occasio*) Romanas atque Pontificis ditiones, novis injuriis divexare cæpit. Ad Gallorum igitur auxilia rursus, Stephani exemplo, Adrianus Pontifex confugit. nec defuit Christianæ Republicæ Carolus Magnus: robusto exercitu Italiam ingressus, non debellavit modò, sed semel ac iterum profligatos, cum nomine excidit Longobardos. *Anno 776.*

LIBER II,

De rebus Litvanorum, ab Itatorum in Litvaniam adventu, imperante Palæmonis familia.

*Itatorum
adventus
in Litva-
niam.*

ITalos quospiam Venedico mari in Curonensem sinum, atque deinde ad ostia Nemeni delatos, adverso fluvio in Samogitiam, & Litvaniam, penetrasse; tradunt constanter omnes, quicumque res Litvanorum attigerunt. In exiliumne acti, commodam sedibus stationem vestigando? an vi tempestatum à sociis insulis abrepti huc appulerint? ignotum est. Constans tamen ejus rei opinio, à majoribus propagata, firmiorem fidem facit, quàm ut ad fabulas, absque antiquitatis violatione, moveri possit. Cæterùm, in quæ tempora hæc navigatio Itatorum inciderit, quibusve ex causis sit suscepta, cum exactiùs scriptores explicare incipiunt: universam rerum seriem, plurimùm confundunt. Nam si, quemadmodum illis placuit, vel Pompejanarum partium navalis Legatus Libo, Victorem Cæsa-

Cæsarem tanto intervallo declinavit; vel Neronis crudelitatem, Attilæve clades, aliqui vitaturi, è fortunarum naufragio vitam & capita huc usque extulerunt: omninò necesse est plura sæcula, inter Itatorum adventum, ac Zivibundi in Litvaniæ principatum, intercessisse. Hunc tamen Principem, tertium à Palæmone aut P. Libone, iidem scriptores numerant; ad annum instauratæ salutis humanæ, ducentesimum supra millesimum.

Quis porrò crediderit tot seculis occupandis trium Principum vitam atque imperium suffecisse? Supputanti itaque annorum rationes, simulque componenti numerum Principum, persimile vero videtur, Itatorum in has regiones adventum, post nonum à Christo nato seculum, contigisse. Ardebat tunc civilibus furiis tota Italia. *Anno 900.* Inde à Berengario, ac Ludovico, de imperii jure, armis decernebatur. Inde, cum Pontifex Româ Ravennam excessisset: Vrbs velut emortuum absque capite cadaver, totusque Reip. Romanæ status, ex

D 3 impo-

Anno 908. impotentis fœminæ Theodoræ nutu, circumagebatur. Vndique alia ex aliis bella, perpetuò furgebant. Facile itaque fieri potuit, ut tot malorum sensu ac tædio, ad deferendæ Patriæ consilia, atque eximendo tot cladibus capiti, suscipiendam peregrinationem aliqui compulsi fuerint. Sive autem fortunam fugientes, sive à victore hoste proscripti, Italia deserta cursum huc direxerunt: non facile mihi persuasero, fortuiti erroris hunc eventum fuisse. Alani fortasse, aut Heruli, (quos eâ tempestate in castris Italicis stipendia fecisse, historiæ memorant) auctores fuerunt: ut quandoquidem pacis cupiditate patriâ excederent; in eas se regiones converterent, quæ & coloniarum capacissimæ, & bellis liberæ, essent. Quacunque porrò ex causa, seu occasio, seu necessitas, tam longinquæ peregrinationis ortum habuerit; illud constanter majorum memoriâ servatum est: advenas Italos, quingentorum capitum Equites fuisse. Natalium prærogativâ, gestisque militaribus muneribus Principes cense-

censebantur; Palæmon, seu P. Libo, gente Columna: Iulianus Dorsprungus; cui pro gentilitiis ceris Centaurus: Prisper Cæfarinus, Columna: Vrsinus, & Hector; Rosæ, seu Rosirii. Hinc, & olim inter insignia Principatus Litvaniæ, Centaurus: & nunc, Columnæ. Non levis certè suspicio est, eos ex Insubria ac Liguria prodiisse. Nam in illis Italiæ regionibus hucusque superesse familias nominum atque insignium similitudine cognatas, perhibetur. Deinde, Berengarius Italis maximè adnitentibus, regno dejectus, ad reponendam hostibus per mutua damna ignominiam, Hunnos in eam ipsam regionem immisisse legitur: qui post Ticinum urbem regiam solo æquatam, universam provinciam barbarè populati, cumulatis novis cladibus, jam ex præteritis malis deferendæ Italiæ consilia agitantes, ad desperationem & fugam adegerunt. Isti itaque aut alii, (nihil enim omninò certò, in tam obscurâ re, confirmare audeo) Venedico seu Balthico mari, per exigui freti angustias Curonensem finum

*Vnde hi
Itali, &
quando, in
Litvaniam
venerunt.*

Anno 924.

finum invecti, littus legendo in ostia Nemeni seu Chroni inciderunt: ubi is longo per Ruffiam Litvaniam & Pruffiam cursu collectas aquas, duodecim alveis exonerat. Adverso flumine interiora continentis ingressi, ad ostium Dubissæ amnis, loco comodo, inter amœnam camporum latè à litore excurrentium planitiem, prima coloniæ novæ fundamenta jecerunt. Romano-va tunc dicta est, à posteris Romnove & Romove, Krive kriveiti postea sacrorum apud Litvanos præsidis sedes: Gedimino imperante, ab Equitibus Ordinis Theutonorum Fratrum, vulgò Crucigerorum, funditus excisa. Inde ulterius progressi, superato Niewiazâ fluvio, ad ea loca penetrarunt, quæ ab Alanis seu Litvanis incolabantur. Excitatis ibi tumultuario opere munitionibus, præsidia imposuerunt, ut incolarum impetus, si forte vim hospitibus novis admoverent, securiùs sustineretur. Humanitate deinde, cæterisque pacis artibus, ad vicinorum animos pertentandos conversi, facilè perfecerunt; ut æquo secum

*Pro-ressus
Ita o um in
Litvania.*

cum jure, agros ab advenis coli, haud gravatè & absque injuriis paterentur; omniaque belli jure in eos abstinerent. Jam crescebat in dies potentia; jam valida, jam vicinorum cuique bello, par erat: neque tamen convalescentes in vicino alienas opes, quisquam Litvanorum aut tanquam suspectas formidare, aut tanquam hostiles oppugnare. Ingenio enim agendique dexteritate ita utebantur Itali, ut res suas domi satis firmatas haberent, & apud socios extra invidiam & suspicionem. Imò exigui temporis commercium, advenas atque incolas in unum planè confudit: nam non modò communem Rempublicam uterque populus esse sibi voluit, sed etiam sub imperium advenarum spontè Litvani concesserunt. Quemadmodum igitur, aliquot postea sæculis, Theutones armis Litvaniam, ac deinde alii Pruffiam, sibi asseruerunt: sic Itali Litvaniam industriâ singulari, morumque humanitate. Ita prodigiosâ fatorum vicissitudine, cum Septentrionales gentes Italiam bello & armis lacerant,

E Itali

Itali humanitate earundem populares, domi suæ expugnant. Occupati enim eorum virtutibus animi Litvanorum non amare modò, ac colere jure hospitii atque societatis exteros, sed honorare etiam cæperant. Mortuo Principi Palæmon communi omnium suffragio subrogatus est. Tantum virtus, etiam apud ignotos & barbaros, admirationis habet. Quid deinceps à suscepto in Litvanos Principatu, auspiciis ejus, domi militiæque fuerit gestum; altum apud scriptores silentium. Illud meritò quis admiretur? Cur Princeps hic, si Christianus, ad eadem sacra subjectos sibi populos non traduxerit? aut si Ethnicus, quomodo Italus? eo nimirum tempore, quo per univ-
 sum ferè orbem, nedum per Italiam, à sum-
 mis ac infimis Christus publicè coleretur. Verùm ut in ulteriore Italia, nemo fortasse aliter, quàm Christiano ritu, superis lita-
 bat: ita Provinciæ Alpibus admotæ, & primæ erant ad injuriam, barbaris ex inter-
 vallo in Italiam irrumpentibus; & ad col-
 luviem variarum superstitionum privatim
 reti-

*Palæmon
 Italus Dux
 Litvanie
 & Samo-
 gitie.*

retinendam, pertinaces. Idolorum enim cultus sæpiùs instaurabatur ab iis, quorum familiis Herulorum, Gepidarum, Gothorum aut Longobardorum reliquiæ, initia dederunt. Per hos, hæreditate transcrip-
 ptæ superstitiones, ad posteros propaga-
 bantur. Palæmon itaque inde oriundus, plurium Deorum venerationem, in Litva-
 nia non sustulit: quin etiam ex vetere ritu ordinatam, novis insuper religionibus au-
 xit. Ille est, qui primam in Litvania colo-
 niam Romanovam, religionibus servandis, ipsarumque supremo Pontifici, dedicavit:
 quemadmodum Petrus à Dursbuch, illi ætati, quàm nostræ propior, Livoniensium Equitum Sacerdos, & Historicus, quarto hinc ante seculo editis commentariis, ob-
 servavit. Palæmonis ætatem attigisse, vi-
 detur insignis Iatvingorum clades, à Russis accepta. Populus hic, Litvanis vicinus ac
 socius, post plura bella fortiter cum Russis
 peracta, tandem Volodimiri Kijoviensium
 Ducum fortunatissimi, armis cessit: sub-
 actus atque libertate mulctatus, annuo tri-
 buto

E 2

buto

*Anno 970.
 Iatvingo-
 rum clades.*

buto imperato. Natus erat Volodimirus parente Suentoslaō, qui cum expeditione Thracica Græcos graviter profligasset, eodem victore exercitu, in reditu Piecinigos aggressus; militem, regnum, ac vitam paulō antè amiserat. Dux Piecinigorū Litvanus Cures, formato ex cæsi calvâ crate, illud insculpi jussisse perhibetur. *Aliena querendo, sua amisit.* Sed nullæ tunc adhuc fortè Russis literæ; quantò magis Piecinigis. Dixisse igitur tantùm ea verba, Cures credendus est. Fortunam parentis correxit Volodimirus, finitimis provinciis ad imperium Russorum adjectis: inter quas, Litvania etiam, ab aliquibus numeratur. Post administratam pluribus annis Republicam, è vivis abscedens Palæmon, tres filios imperio maturos reliquit. Provincias illi, ab excessu parentis in eum modum partiti sunt. Borcus ad ipsa Iuriæ amnis Nemeno illabentis ostia, Iurborco arce excitatâ, in eam Samogitiæ partem (jam enim Samogitia sese Litvaniæ adjunxerat) quæ à Iuria & Nemeno versus Curonen-

*Piecinigi
Russos pro-
fligant.*

*Litvania
à Russis
subacta.*

*Filii Palæ-
monis, Du-
ces Litva-
niæ, Bor-
cus, Spera,
Cunassus
seu Cunas.*

fem finum protenditur imperium obtinuit. Cunonis seu Cunassi principatus, Nemenō, Dubissâ, Niewiazâ & Viliâ five (patriâ voce) Neride, fluviis terminabatur. Sedem curiæ in ipsis Viliæ ac Nemeni congregientis faucibus firmavit. Oppidum id, cum castello, ad auctoris memoriam Cavanaugh dictum, hucusque inter celebriora Litvaniæ loca est. Tertius Spera longiùs aliquantò ad Orientem progressus, inter Niewiazam, Swientam, & Szerwentam amnes imperavit: Arcemque ingenti lacui imminentem permunivit. Locus de auctoris nomine Spera etiamnum vocatur. Iulianus quoque Dorfsprungus in colle, naturâ loci commodissimo, arcem ad Swientam amnem excitavit, quam vulgari sermone Vilkomergiam dicimus. alteri deinde castello non procul inde fundamenta jecit, & Dziejwaltoviam, nimirum DEI possessionem, dixit, ipse inde à popularibus Dux Dziejwaltovius vocatus. Ad supremum imperii jus, & ætatis iudicio, & omnium voluntate successerat parenti mortuo Borcus:

sed hic quoque absque prole extinctus, Speræ fratri cessit. Parentatum Principi ex more gentis rogo funerali. Cineribus eodem loco cum honore sepultis: Mausolæi vice, statua imposita: illa à posteris, simul cum loco, in sacris habita; & in tempora usque Iagiellonis Divinis honoribus culta. Auxilia deinde vicinæ Prussiæ contra Polonos aliquoties missa; cùm eam gentem Boleslaus Chrabryarmis tentare cæpisset. Cæterùm Principatus Speræ, domi forisque fuit quietus; sed non diuturnus. Extincto fratri Cunassus natu junior, senatus populique suffragiis successit. Quid ille ad memoriam deinceps gesserit, ad posteros non transit. In vivis adhuc cùm ageret, ne moriendo odiorum fontem filiis ipsa hæreditate transcriberet; maturâ principatus divisione, occurrit. Kiernusium seu Kiernum, intra Viliam, Niewiazam ac Duanam fluvios Litvaniæ præfecit: Gimbuto juniore Samogitiam attribuit.

Divisi à patre principatus, nec damna senserunt, nec pericula, Kiernus & Gimbutus

An. 1040.
Kiernus &
Gimbutus

butus Cunassidæ. Vnum esse videbatur imperium; ubi inter Principes, & subjectos populos summa concordia. Ita his Principibus res Litvana non servata modò, sed etiam insigniter cumulata. Finitimis quoque inferre arma ausi. Necessitatem porrò belli attulit, quòd populus familiis auctus, agris ad colonias egeret. Inprimis verò verebatur non ex vano Kiernus, ne si fortè Viliam cum populo agrorum causa transgressus in hostem incidisset, isque irritatus vim propulsaret, aperta in Litvaniam via relinqueretur. Quare excludendo hosti primam coloniam ad fluvii ripam duxit, arcemque situ & præfidiis validam imposuit, Kiernoviam, Litvanis quondam urbem regiam. Locus hic nomen quidem jam inde à conditore tractum, huc usque retinet: sed quidquid hoc nomine dignum, pridem vetustate abolevit. Cùm transportatus deinde per fluvium populus, & in colonias descriptus, imminentes ripis agros colere cæpisset; suspecta novorum vicinorum propinquitas Russos, ad injurias & arma,

Duces; ille,
Litvaniæ;
hic, Samo-
gitia.

Kiernovia
olim Lit-
vaniæ Me-
tropolis,
ædificatur.

arma, excivit. Agebatur res latrocinio magis molesto, quàm justis more belli: continuis excursionibus divexabantur coloni: Kiernus & Gimbutus injuriam in speciem dissimulabant; tacitè verò expeditionem in Russiam decernunt. Ne tamen res temerè tentata, adverso eventu plus incommodi inferret, quàm esset id quod ultimum ibant; in omnes occasiones animo intenduntur. Tandem ipsa rei gerendæ commoditas, in destinatum bellum, suapte proclives, impulit. Polowcii Duce Sekal, semel iterumque instauratis latè populationibus, miserè universam Russiam afflixerant: civiles verò dissensiones mutuis fratrum odiis Iaroslai Ducis Kijoviensis filiorum accensæ; evocatis etiam in mutuam perniciem armis Boleslai Audacis Polonorum Regis pænè confecerant. Non negligenda occasio Kierno & Gimbuto visa: junctis viribus validam è Litvana & Samogitica juventute manum, in Russiam, diversarum cladum sensu aliò averfam, Kiernus duxit, atque primo impetu Braslaviam cepit, quæ
 An. 1058. *Braslaviam Russis cri-*
 semper

semper deinceps Litvani juris permanfit. pitur, Polocia vastatur.
 Inde promotis in Ducatum Polocensem, vicinosque agros, castris: quidquid pagorum Dunâ & Viliâ fluviis intercipitur, igni ac ferro populatus est. Iam opulentâ prædâ onustum militem reducebat: cùm rei ex sententiâ in hostico gestæ lætitiâ, tristis domi nuntius corrupit. Lotavi finitimi ac focii populi, seu injuriarum præteritarum recordatione provocati, seu etiam prædæ cupiditate, per Ducum militumque absentiam, Litvaniam Dunæ adjacentem, & Samogitiam finui Curonensi propinquam, vastaverant. Litvanis Ducibus, ut Lotavia vastatur ac prope exscinditur.
post victoria de Russis parte voluptatem ex domesticâ clade insolentior moror, ita gravior indignatio. Victorem itaque exercitum, è vestigio quo nuntius deprehenderat, in Lotaviam ducunt. Transmisso Dunâ, universam provinciam cædibus & flammis implent: & quòd non prædæ, sed ulciscendi studio res ageretur, tantâ ferociâ nullo in omnes delectu sævitum est, ut gens tota pænè excisa sit. Qui cædibus supererant, non tam
 F com-

commiseratione sævientium, quàm sævien-
 di fastidio servati, ingenti numero in ser-
 vitutem abducti sunt. Hac duplici expe-
 ditione finitimis partim territis, partim at-
 tritis, quietus in longam senectutem Kier-
 no Principatus stetit. Russi vindictâ ab-
 stinebant: quòd multiplici bello interea
 implicatis, vires in plura odia non suffice-
 rent. Poloucii enim crebris prædationibus
 agrestes vexabant, tumultibusque atque
 incendiis magnam partem Russiæ imple-
 bant. Domestica etiam inter cognatos
 Duces ambitio, perpetuum alebat bellum;
 non civilibus modò armis, sed etiam exte-
 rorum potentiâ: hinc Polonis; inde Po-
 louciis, in auxilia evocatis. Zaslavus bene-
 ficio Boleslai Audacis Poloni, Dux Kijo-
 viensis; cùm Vsevoldo Czernichoviæ Duci
 patrimonium vi ereptum, bello repeteret;
 victor Polouciolorum & rebellium Russo-
 rum, inter suum peditem securiùs à pugnâ
 inambulans, ab hoste qui Zaslavianis for-
 tuitò immixtus hæserat, hastili confossus
 interiit. Necem Zaslai ampliora diffidia
 atque

An. 1073.

An. 1076.

atque inde ingentes clades subsecutæ. Tum
 primùm respirare visa Russia, cum Polonia
 amisso Rege Boleslao, ferrum à cervice
 Russorum removit. Odiosa illis jam pri-
 dem atque gravis Polonorum potentia
 erat, florentissimis opibus fulta: eoque
 periculofior, quòd non solum vicina, sed per mu-
 tuas Russorum discordias, subsidiorum occasione in-
 tra viscera Reipublicæ admissa. Comuni ita-
 que omnium voluntate, bellum contra Po-
 loniam decernitur. Trahuntur in societa-
 tem Poloucii & Litvani. Ingentes copiæ
 quadrifariam diviso exercitu, in hostiles
 agros immittuntur: fit ingens undique
 strages, cum populabundæ legiones ad
 Vistulam usque ferro & igne penetrarent.
 Redibat jam victoriâ prædaque lætus
 exercitus: & quòd hostilibus agris egressus, om-
 nia securiora putaret, ex latitia liberiùs miles in ca-
 stris agere; ordines, excubias negligere; di-
 sciplinam solvere. Id ubi per idoneos in-
 tellexit Ladislaus Hermanus, (qui interea
 exiguas copias hosti non erat ausus obji-
 cere; sed à longè vestigiis abeuntium in
 occa-

Litvani
 evocantur à
 Russis con-
 tra Polonos.

An. 1082.

Ceduntur
 à Polonis.

occasionem intentus hærebat) accelerato itinere Russos affecutus, ipso noctis primæ conticinio, somno ex securitate & hilaritate fortiùs oppressos, ingenti cum tumultu invadit, perturbatos cædit, castris exiit, prædamque omnem recipit. Prima ea Litvanis in Poloniam expeditio, alienis auspiciis suscepta, infeliciter cessit: viam autem ad diuturna plurium annorum bella, primùm aperuit. Intercessere deinde mutua Polouciolorum Hitan & Itlar Ducibus, Russorumque clades: quibus Litvaniæ pax promovebatur. *Ne tamen longa armorum desuetudine, inutilis militia juvenus redderetur: nova expeditione laceßita est Russia; vocatis ad prædæ societatem Iatvingis. Ab expedito milite Luceorienses, Vlodimiriensis, Leopolitani agri, igne ac ferro latè vastati: prædaque ingens prosperè abducta. Iam Kiernus annis gravis, neque imperio neque vitæ sufficiebat. Metuebat porrò cautus Princeps, ne discordiarum contagione, quam per vicinam Russiam magno ejus malo serpere videbat, Litvania corripere-*

An. 1083.

Russiam invadunt Litvani.

An. 1089.

tur.

tur. Evenissetque id fortasse, si morte ejus res ad interregnum devenissent: neque enim hæredem fortunæ suæ filium habebat. Quare convocatis proceribus & magnitudine periculi indicatâ, Zivibundum è Iuliani Dorsprungi posteris, juvenem imperio parem, filium sibi adoptat, dataque ei mox in connubium unicâ filiâ Pojatâ, dotis nomine Ducatum Litvaniæ attribuit. E vivis deinde cùm excessisset, magnificâ (quam illa ætas ferebat) pompâ elatus, in edito colle Dziewaltoviæ propinquo, sepultus est. Posita honori ejus statua lignea, quæ deinde divinis cæremoniis per plures annos culta, cùm tempestatibus tandem cessisset, lucus peramænus ibidem succrescens Vestæ dedicatus est. Attributi præterea sacerdotes, qui perpetuum ignem quercu alerent: hi supersticiosos hos ritus, ad Christiana usque tempora perduxerunt.

Ab ulteriore historiæ cursu, insignis error detinet, in quem primi Litvanarum re-

De annorum & temporum rationibus.

rum scriptores hîc impegerunt: neque à me dissimulari potest. Non enim tam mi-

nutus est, ut etiam non omninò curiosi Lectoris oculum prætereat. Integrum sequens sæculum alto silentio sepultum, historiæ contextum ingenti hiatu abrumpit. Hunc tamen illi sine sensu prætergressi sunt, licet tanto intervallo parentem à filiis, successoremque proximum à majoribus suis divellere cogerentur. Deinde in sexaginta annos, quatuor Litvaniæ Duces attribuunt, rectâ ejusdem familiæ à proavo ad pronepotem propagatione, quorum singuli Reipublicæ administrationem cum juvenilibus propè annis susceptam, non nisi exactâ jam ætate absolverint. quod quantum omnem fidem superet, proclive cuique est animadvertere. Illud etiam, & ad fidem, æquè difficile; & magis ridiculum est. Montuilonis posteros eorundem annorum decursu, per continuam nepotum abnepotumque successionem, ad octavam usque progeniem imperium Novogrodense transmisisse. Utinam verò tam de facili corrigi posset error, quàm advertitur. Divinare quidem possumus plures
ejusdem

ejusdem nominis Principes in Litvania regnasse, atque hinc cum unius gesta alteri perperam attribuuntur, confundendorum temporum materiam præbitam. Sed in re à nostra memoriâ tantum remotâ, & vetustate omninò incompertâ, *omnis suspicio scriptorum veterum autoritate destituta, facilius in historia errores cumularet, quàm corrigeret.* Quare ipse quoque veri incertus, totam annorum supputationem ad Mendogi usque Principatum, suspectam, ut reperi, relinquo. Cum enim præcipuum mihi sit propositum, ea quæ ab aliis consignata inveni, sub compendium latinè mittere: absque vitio me facere puto; cum temporum seriem ut ab eisdem distinctam accepi, immutatam adjungo.

LIBER

LIBER III,

*De rebus Litvanorum obtinente Principatum,
familiâ Iuliani Dorssprungi.*

Zivibundus Litvania, Mont-wilo Samogitiae Ducis.

Zivibundus à morte Kiernufii Princeps renunciatus, Columnis, quibus Palæmoniadæ in ceris utebantur, Centaurum suæ gentis insigne adjunxit; & relictâ Dziewaltovia; sedem Principatus Kiernoviam transtulit. *Facilius ex propinquo in omnes rei gerendæ opportunitates excubare poterat, & firmandis Reipublicæ viribus, juventutem finitimis excursionibus ad justî belli labores exercere. Russia, ipsa propinquitate in aperto erat: hæc, ob civiles suorum tumultus, exterorum injuriis facilis credita.*

Bella inter Russos & Litvanos vario eveniunt.

Nec tam Principis voluntas, quàm spes prædæ apud egentem tunc populum, pluribus militiam persuasit. Agebatur res mira celeritate: ostensum simul bellum, & illatum est. Ne qua verò mora in fluviis esset, toti exercitui imperatum: ut bini quique milites, utrem ex Vri corio confectum, duobus per fluvios deportandis
com-

commodum, secum ferrent. Amissus tamen est aliquoties, his expeditionibus exercitus: & reddentibus vicem Russis, magna pars Litvaniæ de libertate dejecta. Romanus enim Haliciæ ac Volodimiria Dux, devictis aut in exilium actis reliquis Russiæ regulis, per universam Russiam solus rerum potitus, à domesticis bellis ad externa versus, primùm in Iatvingos & Litvanos movit. Cùm victoriis pluribus proxima eorum loca ditioni suæ adjecisset, neque tamen incolas obsequentes quietosque habere posset; eo impotentia ab indignatione devenit, ut deinceps bello captis Litvanis ad onera & currus, agrosque colendos, equorum & boum vice uteretur. Sed deinde *surgentem fortunam vehementius ad summa urgendo, repente præcipitavit.* Delectu per universam Russiam, & occupatos nuper Iatvingorum Litvanorumque agros, magnâ curâ habito, ingentibus copiis Poloniam, non minore voto quàm audacia, invaserat: sed ad Zawichwostum Duce Christino Comite Gozdovio Pala-

An. 1200.

Litvaniæ pars Russis subiecta.

An. 1205.

G

tino

*Ruffos à
Polonis vi-
ctos Litva-
ni inva-
dunt: sed
cæduntur à
Ducibus
Holhovici-
cis.*

tino Plocenfi à Polonis fufus, amiffo exercitu inter promifcuas plebeji militis cædes, interiit. Clades ea Rufforum, fpem viamque Litvanis, ex aliena dominatione emergendi aperuit. Communicatis confiliis Zivibundus, & Montwilo Gimbutides Samogitiæ Dux, decernunt alienam victoriam in fua commoda vertere, atque à recente ictu jacentem ufque hoftem adoriri. Iunguntur itaque utriufque gentis vires, ingentes copiæ in hoftiles agros immittuntur: Ducatus Novogrodensis, Luceorienfis, Volodimiriensis igne ac ferro abfumuntur. Iam latiffimè Ruffiam Litvani pervagati opulentam prædam domum reducebant. Holhovicios Duces res inopina ad arma exciverat; fed feroci tam victoriâ quàm numero hofti, palàm acie occurrere, non funt aufi. Impeditos tantùm per fylvas paffus, armato milite infederunt, atque fuccifis arborum truncis ita dolum ordinarunt, ut deducto intra infidias hofti, impulfæ magna vi ab extremo, mutuo fe ictu in cafum arbores protruderent, Litvanosque

que fimul protererent. Si quos ab ea ftrage cafus fervaffet, eos, armati extrema fylvæ obfervare juffi, opprimerent. Sed non ita fraus acta, ut non patuerit Litvanis: flexo illi paulifper itinere, & periculum fuperarunt & hoftem eluferunt. Vbi artes non fuifferunt, confilii incertos Ruffos dolor iuftus ad apertam vim tentandam fubegit. Affecuti abeuntem Litvanum, audaciùs extrema agmina premunt, carpuntque: cæduntur multi, quos vel itinerum ratio, vel impedimentorum onera longiùs à reliquo exercitu abstraxerant. Tandem cum uterque exercitus in Slonimenes campos fuiffet effufus, totis viribus commiffæ acies. Primus impetus utrifque non incruentus, ad neutras tamen partes fpem inclinavit. Pugnatur acriter: illinc prædæ amor, hinc fuorum libertas, diu pari pernicie, eventu dubio, fpiritus & prælium accendebat: donec subsidiariæ Rufforum cohortes leviter circumductæ, in nudatam defensoribus Litvanorum à tergo aciem (quòd omnes in frontem averfi effent)

magno impetu invec̄tæ, pugnam cum fef-
 sis recentes instituerunt. Turbati insperata
 vi Litvani, facilè ordines solverunt, neque
 diutiùs ancipitem utrinque pugnam susti-
 nuerunt. Versus in fugam exercitus, præ-
 daque omnis recepta. Poterat eâ victoriâ
 non pax modò, verùm & imperium in Lit-
 vaniam Russis stabiliri: sed post cæsum
 nuper Romanum, Ducum pro Kijoviensi
 Principatu ambitio, revocatis rursus di-
 scordiis, fructum victoriæ intervertit. Re-
 petitis enim interea Litvani per intervalla
 prædationibus, & amissi anno proximo
 exercitus damnum insigniter ulti sunt, &
 prædis ingentibus rem suam auxerunt.
 Rursus externa vis Russos admonuit con-
 cordiæ: Infensis, & suspectis adhuc animis
 conveniunt in eadem castra, atque civili
 sanguine calentia arma in Litvaniam ver-
 tunt. Dux Kijoviæ Volodimirus Ruriko-
 vius exercitum ducebat. Pugnatum est
 collatis justo bello utrinque aciebus; amif-
 si utrinque plures Ducum: tandem campo
 Russi victores potiti; sed proximæ sylvæ,
 in

An. 1206.
 Litvani à
 Russis pro-
 fligati.

in quas Litvani magno impetu se injece-
 rant, neque victoriam, neque cædem fu-
 gientium, explicare multùm permiserunt.
 Partâ inde pace, simul & domum & ad re-
 licta domi odia reditum est. *Breve enim con-
 cordiæ vinculum externus metus: quia non compo-
 nit, sed differt odia.* Colomanus Andreae Hun-
 garorum Regis filius, nuper paucorum
 Russiæ procerum studiis Haliciensi regno
 auctus, atque mox inde à Miecislao Mie-
 cislaidè depulsus, per injuriam amissa, bel-
 lo repetebat. Russicæ illi Hungaricæ, Po-
 lonicæque opes ac vires, in auxiliis erant.
 Neque æmulis tantùm animi; ut hosti
 præcipuum Sarmatiæ robur ducenti soli
 occurrant: circumspicere & ipsi externa
 præsidia. Polowcii, Litvani, Iatvingi ad so-
 cietatem armorum ingentibus promissis
 sollicitantur, & pertrahuntur. Funestus ejus
 belli exitus Colomanum vehementer at-
 trivit. Cæperat quidem, sub conflictus ini-
 tia, Polonorum præcipuè virtute, spes
 Hungaro ad victoriam assurgere: sed cùm
 immissi à tergo Polowcii, Polonos acriter
 instan-

An. 1208.
 Novi in
 Russia ci-
 viles mo-
 tus. Litva-
 ni subsidia
 ferunt Rus-
 sis contra
 Hungaros
 & Polonos.

instantes, ad ancipitem pugnam feroci insultu distraxissent; reliqua acies facile à fronte in fugam versa est. Colomanus ipse ex fuga Haliciam evaserat; admoto deinde victore exercitu muris, captaque per cuniculos arce, vivus in potestatem hostium venit. Aliquot posthac annis, Scythæ gens barbara ab Hyrcano mari Caucasifque montibus egressa, ex Oriente Occidentem versus, sedes ac arma transferebat. Primi erant Poloucii, in quorum agros trajecto Volgâ ea proluvies exundavit. Egerunt illi diu pro aris & focus fortiter, neque infeliciter. Sed ejusmodi bellum erat, in quo victoria absolvi aliter non poterat, nisi internecione alterutrius populi: Scythis pro occupandis sedibus, Polouciis pro retinendâ patriâ, summâ vi pertinacique ferociâ connitentibus. Verebantur tamen hi, ne (quod evenit) sub multitudine hostium virtus sua tandem concideret. Missâ itaque legatione, auxilia apud Russos quæfiverunt. Admissus ad Kijoviensium Ducem legatus Polouciolorum: *Hostes esse qui*
auxilia

An. 1211.
 Scytharum
 in Russiam
 eruptio prima.

auxilia peterent, non dissimulabat. Sed nunc demum in potestate Russorum esse, ajebat, ne amplius hostes forent: si novo beneficio æternas amicitias inchoare vellent. Meminissent Russi: quoties vel ad domesticam Tyrannorum potentiam frangendam, vel ad Polonam vim sustinendam, Polouciolorum operâ usi essent. Suis equidem non adeo rem domi desperatam esse, ut ferendo diutiùs hosti non sit: finitimorum tamen arma implorare; quòd rectè intelligerent, non cum suo magis, quàm illorum hoste bellum agi: atque ideò, communibus studiis opibusque, propulsandum. Advertere vellent Russi, Scythas sedibus suis egressos, non Polouciolorum prædis invitatos; ubi ex militari egestate, aut potius parsimoniâ, nihil invitandæ cupiditati haberetur. Esse aliquid amplius, quò illi, animo ac desiderio, tenderent: Russiæ, provincia opulenta, illos inhiare: ejus jugulum, per Polouciolorum latus, peti. Occurrerent igitur maturè periculo: jungerent vires cum Polouciis: ne his sublatis, totum belli onus in solam Russiam decumbat. Barbarum exercitus multitudine ferocem, ad ipsa belli initia, duplicibus copiis faciliùs reprimi posse; quàm postea, rerum successu violentius provectum; & velut rupto ag-
gere

*Bellum
Russi con-
tra Scythas
decernunt,
& infelici-
ter pu-
gnant.*

gere summo impetu ruentem. Æquissima petere visus. Magno itaque apparatu suppetias Russi occupant. Mscislaus Romanides Kijoviæ, Mscislaus Mscislaides Haliciæ Duces, aliique plures, Russiâ cum exercitu egressi ad Protolcos Polouciis junguntur. Inde duodecimis castris in conspectum hostium pervenerunt. Scythæ, ut prima adventantium signa comparuerunt, militem omnem instructâ acie in campum educunt; neque spatium ex itinere respirandi datum: fessos integri magno impetu adorti, pugnare prius, quàm confisterent, cogunt: atque primo propè incursum vincunt, cædunt. Russorum quidem, eâ tempestate, tota strages, intra exercitus & aliquot Ducum cædem, vel captivitatem stetit: at Polouciorum populus, multum eâ clade attritus, vim deinde sustinere non potuit: sed subsecutis præliis internecone deletus est. Tum ferè magnam Europæ partem, quam nunc incolunt Scythæ, occuparunt. Inde postea Bateii & Caydani ductu, annorum aliquot continuis infestationibus,

nibus, ita attrita est Russia; ut amissis præcipuis regulis, in potestatem Scytharum venerit: & imperatum in annos tributum, diu penderit. *Alienis malis, in suarum rerum incrementa, Litvani per ocium usi, sensim fines in Russiam proferebant.* Infestis etiam signis interiorem Provinciam ingressi, ex agrestium prædationibus rem familiarem augebant. Deligebatur expeditionibus tempus, quo validior sæviret hiems; quando scilicet solida glacies quaquaversum planiores sternebat aditus. Ducebat modicas copias Vikius Montwilonis filius natu minor. Bina, ex iis expeditionibus, infeliciter cessit: cum incautiùs inter diurnam prædationem agunt, ad Polockum, iterumque circa Dunam, à Smolenscensi & Novogrodensi Ducibus, oppressi sunt. Ex utraque clade, fortunæ obirati Zivibundus & Montwilo, consilium de Republica capiunt. *Deprehendunt, exiguas copias per hostiles agros posse quidem leviter circumagi, atque eâ celeritate plurimum damni hosti, antequam se ad periculum recolligat, inferri; at excitis interim ad*

H arma

An. 1216.

Expeditiones Litvanorum in Russiam.

arma hostibus, resistendo impares, inter impeditos viarum transitus, armatoque milite infessos; nec prada nec vita tuenda sufficere. Decernitur itaque, ut quam maximo apparatu bellum instruatnr prius, quam inferatur: miles ut selectus sit, neque ita prada ut gloria avidus; utriusque verò in periculis obstinatè retinens: Dux ut fortis peritusque detur: exercitus ut in eam partem ducatur, qua Scythicis nuper populationibus attrita, atque propugnatoribus destituta, facilem vulneri locum ostenderet. Habiti sunt delectus per Litvaniam, Samogitiam, Curoniam, magnâ diligentia. Vniversæ rei Imperator præficitur Erdivilus, senior Montwilonis filius: additi tres Legati militares, Duces fortissimi, consiliis ac manu prompti, Grumpius Columna, Eyxis Vrsinus, Grawzius Rosa. Erdivilus selecto milite Ducibusque instructus, & suo ingenio rebus gerendis aptus, & suorum consiliis atque exhortationibus plenus, exercitum in Russiam duxit. Etsi verò non vexandis colonis, sed proferendæ ditioni expeditio suscepta erat: tamen tantus miles, commeatus & prædæ necessitate,

An. 1217.
Erdivilus
Montwilonis
primus Dux
Litvanie
Novogrodenfis.

tate, absque agrestium injuriis duci non potuit. Mox à transitu Viliæ, legiones ad prædam dimissæ, hostem trepidatione implerunt: eâdem operâ, miles prædæ dulcedine delinitus, promptior in reliqua redditus. Promotis castris, & exercitu per Nemenum transportato; antequam ulterius bellum continuaretur, locus munitioni excitandæ quæsitus. Ventum erat ad editum collem situ peropportunum; exustæ à Tartaris arcis rudera. Loco nomen Novogrodecum. Eum Erdivilus sedi figendæ & civitati instaurandæ delectum, permuniri jubet: tum ut commodiùs circumjacentem inde Russiam infestaret, tum ut si quâ vis repentina ingrueret, recipiendo militi locus in propinquo esset. In consilio deinde certatum quænam Russiæ pars ad primos impetus destinanda foret. Vicit eorum sententia, quibus placebat profundiora Russiæ tantisper vitare, quoad minore periculo res Litvana firmaretur, per eas oras quæ Iatvingis Litvanorum fociis, finitimæ essent. Ita enim, si quis eventus auxilia po-

H 2 stula-

stularet, tùm ex Iatvezya, tùm ex propinquâ Litvaniâ, expeditiora futura erant. Flexo igitur ad occidentem modicè itinere, Subsylvaniam versus arma Erdivilus vertit. Legitima itineris ratio erat: diviso trifariam exercitu, legiones binæ ad pugnam instructæ præcedebant, ne ex insperato hostis militem extra ordines nactus, aliquid damni inferret: sequebantur deinde tres legiones, prædationibus destinatæ; quæ in utramque partem laxatis excursionibus, igni & ferro sævirent; commeatumque pro toto exercitu conquirerent: clauderat ultimum agmen præcipuum militis robur, impedimentis & toti aciei præsidium. Nihil ullibi morarum objectum est; non exercitus hostilis obvius, non locus, quem oppugnatione tentare opus foret. Munitiora enim totius regionis oppida, à Tartaris nuper excisa, expeditam Erdivilo præbebant victoriam. Ita Grodna, Brestia, Drohyczynum, & reliqua loca solo adventu occupata: & tumultuario opere, ac præfidiis impositis munita. Quia tamen

semper

semper firminus imperium est, cujus non omne jus à vi ortum ducit; sed aliquid à subditorum voluntate habet: antequam extremam vim circumjectis incolis inferret; pacem Erdivilus eâ conditione obtulit, ut quos victores metuerent, Dominos æquo jure pati mallent. Itum à Russis sub Litvani imperium, necessitate magis quàm electione: exciso enim Scythicis bellis omni nobilitatis flore, non vires modò sed & spes tanti hostis excutiendi, reliquam plebem destituerat. Mitior visa ea servitus, quàm ut ejus avertendæ causâ, extrema subire mallent: præsertim quòd & Christiana sacra intacta sibi relinquerentur; & qui ante liberi fuissent, eodem jure patrimonia sua possidere permetterentur; denique quòd contra Tartaros, Litvanis opibus pro Russia bellum gerendum promitteretur. Firmatâ pace, & dominatione inter incolas; Erdivilus ad expeditionis socios, Duces militesque præcipuos, ornandos conversus, amplissimis possessionibus in novo Principatu eosdem auxit: reliquum castrense vulgus per oppida

H 3

ppida

pida coloniasque descripsit. Campejo seu Strumpio Gastoldorum auctori, ii agri attributi, quos nunc Osmianense territorium includit: Eyxio Vrsino Monividum, aut ut alii volunt Dowoynarum in Litvania familiæ Principi, Eyszyszki: Grauzæ, Grauziszki. Ipse Erdivilus primus è Litvanis Dux Novogrodensis, imperio suo complexus est ea omnia, quæ Viliam inter & Perepecium fluvios, à Litvania Mozyrum usque extenduntur: Novogrodiam, Brestiam, Grodnam, Subsylvaniam. Felices Erdivili in Russia progressus, securiorem Samogitis ac Litvanis pacem reddebant: nisi quòd novus è Livonia hostis interea emerferit. Germani ex ordine militari, fratrum vulgò Ensfiferorum post subactos diuturno bello Lotavos, Samogitiæ imminere cæperant: repulsi sunt ea vice feliciter à Montwilone, filioque ejus Vikindo. Auxilia deinde Prussis à Zivibundo contra Conradum Mazoviæ Ducem suppeditata: quâ expeditione Culmigeria Conrado erepta, Mazovia latè vastata, Plociaque civitas prima-

An. 1218.
Belli cum
Litvoniensibus
Cruigeris ini-
tia.

primaria exusta. Ab auxiliorum Prussicorum curâ, propioris atque ferè domestici periculi insperatus metus Zivibundum avocavit. Caidanus Ultravolgensium Scytharum regulus, nuper Batei in expeditione Russicâ socius, nunc in imperio successor, cum in devictas à se nuper Russiæ provincias, ab Erdivilo principatum usurpari intellexisset; Legatione missâ, tributum sibi pendi imperat: si detrectaret, bellum denunciat. Ex inopinato nuntio, indignatio simul ac metus, inter pacis bellicque consilia incertum responsi aliquandiu Erdivilum tenuit. Tum, seu ut spatium deliberando in subita re raperet; seu ne prius iram, quam arma ostenderet; dissimulato responso, per amicitia speciem, legationis Principem officiosè accipit. Captus humanitate barbarus, vix sensit justò diutiùs se ad regiam detineri: nihil rebelle, aut hostile suspicatus subesse, ubi omnia ad benevolentia imaginem composita, ultra tributum spem, servitutis etiam fidem apud ignarum consiliorum asserebant. At Erdivilo indignum omninò visum, Principis ti-

Scythæ tributum exigentes profigati.

pis titulos armis nuper acquisitos; servitutis notâ aspergere; si ipsa dati tributifamâ precario jure à se usurpari imperium profiteretur, quod tamen hominum nemini præterquam sibi deberet. Quare totus in bellicogitationem incubuit: militem ex præfidiis detractum, ad certum diem adesse jubet: Vikindum fratrem Samogitiæ jam Ducem, Zivibundum Litvaniæ, de periculo monet: sed imprimis cum Russis transigit. Gratulari sibi, aiebat, occasionem oblatam; quâ testatum palam faceret, quàm non vanus Litvanas vires, Russis contra Scythas nuper spondidisset. Se etsi in provincias armis occupatas, summo jure pro libitu uti potuisset, ita tamen hæcenus imperium temperasse, ut nihil cupiditate aut irâ agendo, justif Principis desiderium potuerit Russis explere. Facturum verò modò, ut sicut hucusque Principem legitimum in se non desiderassent; ita Russum in Litvano amplius non requirerent: posteaquam libertatem Russiæ cariorem sibi, quàm Russis Principibus ostenderit; eo ipso studio, quo eandem contra Scythas defendendam susciperet. Si ideò ad arma eos vocaret, ut sua contra barbaros domi-

natio

natio firmaretur; etsi hinc quoque nulla justâ subditis cunctatio; tamen plurimum de obsequendi promptitudine demere posset, odium novæ dominationis: at sibi nihil aliud, præter libertatem Russiæ, cordi esse, vel inde Russi intelligerent; quòd bellum aggredederetur. Firmandi enim sui Principatus consiliis, longè oportuniore fuisse, fœdera, & (quam dedecore aliquo emptam) cum tam valido hoste pacem. eos enim qui regnandi tantum libidine aguntur modicè illa macula angit, sine qua regnare non possunt. Cum his rationibus animos subditorum Erdivilus pertentasset; &, jam Russiæ novi Ducis auspiciis, & spe Litvanorum Samogiticorumque subsidiorum ad nomen libertatis assurgeret; jam legiones auxiliares à fratre atque avo missæ in procinctu essent: personatam hospitalitatem repentè exiit. Legatis imperiosè vocatis, tributum negat; bellum indicit, & Regulo, donorum loco, sagittas duas perferendas tradit: Legatos ab se ita dimissos, lentis itineribus ad fines deduci jubet. Caidanus è diuturniore legatorum morâ suspicatus, inermem legationem pro-

Scythis tributum petentibus Erdivilus duas sagittas mittit.

I

crafti-

craftinationibus eludi; ut auctoritatem armis adderet; & ad imperata, vi admotâ, perurgeret, trajicit Borysthenem; positisque ad Pripecii ostia castris, plures legiones ad agrorum populationem dimittit. Erdivilus verò, cum Litvanis Samogiticisque copiis, lecto præterea quàm expeditissimo ex Novogrodensibus & Slonimensibus milite, occultis per sylvas itineribus ad hostem progressus, nihil de tam propinquo Litvano cogitantem, sed minas inter & furias obspretam legationem, barbarum occupat. Inprimis suos itinere fessos, modicâ quiete intra sylvas recreat: deinde quantum tenebræ & angustiae pati poterant, aciem instruit: sub ipsam tandem auroram, ingenti clamore ac impetu, castra invadit. Circa ingressum castrorum, non pugna erat sed cædes; è somno & insolito tumultu attoniti, inermes cædebantur. Verùm ubi remotiores à periculo, terroris excutiendi spatium acceperunt; res est ad cruentam pugnam deducta. Victor denique Litvanus castris barbarum exegit:

git: plurimi hostium in prælio cæsi, sed longè plures in fuga, aut ferro, aut Borysthenis Pripeciique vorticibus hausti, perierunt. Victoriæ ejus præcipuus fructus fuit, Russorum erga Litvanum Principem *major ultra reverentiam benevolentia, atque inde constantior fides.* Mortuus per idem tempus Vikindus Samogitiæ Dux, hæredem Erdivilum fratrem reliquerat: sed is, tum quòd *quemadmodum unam animam dissecto corpori, ita unum principem dissitis rebus publicis sufficere non posse existimaret;* tum ut gratiam iis, quæ miserat nuper, auxiliis referret, omni Samogitiæ jure Zivibundo cessit. Neque multò post morbo è vivis abreptus est: vir meritò ante omnes Litvaniæ Heroes numerandus.

Erdivilo defuncto, principatum Novogrodiæ excepit Michael seu Mingailo: hic An. 1219.
Mingailo
Novogro-
dia Dux. antecessoris successibus excitatus, fortunam rebus Litvanis aspirantem, insigni Provinciâ adjectâ, promovit. Polocenses Russi reipublicæ suæ administrationem ab uno Principe ad populum transtulerant:

*Polocensis
Reip. forma.*

occafio illis rerum novandarum fuit bello Scythico amiffi in prælio Duces legitimi. Advenæ enim Græci, facrorum apud Rufos præfides, populo perfuaserant: *ne libertatem, quam hostium beneficio naëti essent, suâ ignaviâ perditum irent, sub quæsito Principe. Sequerentur potiùs magistros Græcos, ut religionum caremoniis, ita publicæ rei gerendæ formâ. Civitatem suam ipsi administrarent; lectis è numero suo civibus: qui jus cæteris dicerent.* Triginta igitur senes, cum potestate Reipublicæ præfecti à plebe sunt: ad comitia in forum publicum æris campani sonitu convocabantur; ubi de summâ rerum, ex communi consilio, publicè decernebatur. Ad triginta vulgaria milliaria imperium civitatis jam extenderant: atque (ut *humana menti nihil unquam satis est*) in vicinos etiam ferro imperium proferre conati; injuriis sociorum, hostes & bellum sibi consciverunt. Proximi infestantibus patebant Mingailonis subditi: horum vexationem ut ulcisceretur, bellum parabat Mingailo; sed occupant Polocenses, priùs cum exercitu sub oppidum Horodziec

rodziec progressi. Occurrit Mingailo: atque impotentem plebem, solâ ferè multitudine ferocem, armorum autem rudem, audacter aggressus; eodem impetu, & campo pellit, & castris exiit. Inde fugientium tergo insistens victoriam urget: ne reficiendis viribus, aut necessariis ad oppugnationem tenendam comparandis, spatium relinqueret; eodem ipso die, victorem exercitum Polociæ muris, quo bellum omne secum hostes ex fugâ detulerant, applicat. Capta urbs deditioe, pacem simul cum servitute accepit: mulctati libertate, quâ ad vicinorum injurias abusi fuerant. Non diu ejus victoriæ voluptate fruitus Mingailo, hoc ipso anno è vitâ abiit, Skirmundo & Ginvilone hæredibus relictis: quorum ille, ætatis suffragio, avitum in Novogrodenses Principatum occupavit; hic paternum in Polocenses. Crescentis ita per Russiam Litvanæ fortunæ progressus, agrè Russorum Duces habebat. Indignabantur vectigalem nuper populum, quique præ egestate, tributis nomine quod

Polocia capitur à Litvanis.

Skirmundus Novogrodensis Litvania & Ginvilo Polocia Duces.

Ruffis penderet, vix apud se reperiret, præter agrestia quædam opera, nunc totius Ruffiæ imperio imminere: unde, haud dubiè, res ad vim spectabat. Et quidem pridem indignatio in apertum bellum prorupisset: nisi validior interea Polonus hostis, mentem & vires Rufforum à cogitatione Litvanæ expeditionis avertisset.

An. 1220. Mscislaus nihilominus Romanides, qui nuper Polouciis victis in potestatem Scytharum venerat, è carcere regressus; cùm Principatum Kijoviensem, per suam absentiam, à Volodimiro occupatum recuperare non posset: ne domi suæ exul & privatus agere cogeretur; Volodimiri ipsius consilio & opibus, Litvanos Novogrodix possessione depellere conatus est. Skirmundus ut periculum maturè averteret, à Zivibundo copias petit & impetrat: neque enim Novogrodensibus fidere audebat, quos *popularium suorum amor, faciles ad proditionem reddere posset.* Missus à Zivibundo Kukovoitis filius cum delectâ Litvanorum Samogitarumque manu. Iam Mscislaus,

Bellum Skirmundi cum Ruffis, & victoria.

flaus, circa Brestiam, agrorum populatione agrestiumque cædibus, bello præludebat; cùm ad Skirmundi venientis famam legiones ex agris in castra contrahere cogitur. Ad amnem Iasialdam magno utrinque ardore prælium commissum est: fufus Mscislaus, amisso exercitu, è clade & campo ægrè vitam (fugâ) extulit Luceoriam. Skirmundus verò ejusdem victoriæ impetu Pincum & Turoviam de Ruffis cepit: triumpho & detractis hosti agris lætus, Kukovoitem, militemque ejus amplissimis donariis honoratum remisit Zivibundo. Iam is super extremæ senectutis debilitatem, morbo etiam confectus extinguebatur: cùm, primùm victi hostis nuncio; tum victoris filii spectaculo, abiturum corpore spiritum aliquantum recreasset: vitâ functus; opportunè Principatu cessit filio, quem jam triumphalem viderat.

Kukovoitis paterno Principatu potitus, altâ ipse pace usus est, undique ferè sociis populis cinctus. Ab Occidente Prussi, ab Oriente Ginvilo Dux Polocensis frater, à meri-

Pincum Litvani Ruffis adi- munt.

An. 1221. Kukovoitis Litvanie & Samogitie Dux.

meridie Iatvingi, Skirmundusque Dux Novogrodensis. Solus Septentrio metu non vacabat: sed ad illius lateris securitatem satis erat, quòd Germani & Lotavi domestico in Livonia bello implicati, ad vexandam Litvaniam ocium non haberent. Quare cùm res domi securæ essent, ampliores suppetias Skirmundo in Russiam transmittabat. Balaklai, Ultravolgensium Scytharum novus regulus, fortasse ad delendam acceptæ ante aliquot annos cladis memoriam, bellum contra Skirmundum moliebatur: ne autem legitima causa defuisse videretur legatos qui tributum de Russiâ exigent, præmisit. Skirmundus contractis quàm primùm ingentibus copiis, cùm Russos & Litvanos suos Cifvilienses, missosque à Kukovoite Ultravilienses in armis haberet, legatos lautissimo convivio accipit: post longam comestationem, abituris, nares atque auriculas singulis præcidi jubet, atque ita deformatos regulo renunciare. *Desinerent tandem Scythæ apud Litvanos de tributo agere.* Si quid juris in partem

*Skirmundus Scythas profli-
gat.*

tem Russiæ, Litvano *subjectam haberent, armis illud non legationibus posthac assererent.* Scirent ad id genus legationum, Litvanos alia, quàm quæ nunc dedissent, responsa habere non posse. Exarfit ad tam insignem contumeliam impotens barbarus, & ingentibus copiis, Russiam aggressus, populationibus Koidanoviam usque pertigerat, progressurus igne ac ferro ulterius, nisi Skirmundus maturè exercitum objecisset. Pugnatum est acriter, fugati tandem Scythæ, ipseque regulus occisus. Skirmundus eâ victoriâ minimè contentus, exercitum ulterius ducit: illo præcipuè consilio, ut pluribus Russicis civitatibus à Scythico jugo liberatis, longiùs à se hostem submoveret. Neque destituit consilia eventus, Mozyrum, Starodubum, Czernichoviam, Karaczoviam, totamque planè Severiam hostili ditioni detraxit. Tum inter filios Lubartum & Pissimundum eas regiones partitus; Troynato minimo, Cifviliensis Litvaniæ Novogrodicæ & Subsylvaniae principatum testamento attribuit. Polociæ interea imperitabat Borysus

*Mozyrum
& totam
Severiam
Litvani oc-
cupant fu-
gatis Scy-
this.*

*Borysus
Ginviloni-
des Dux
Polocensis.*

sus Ginvilonides. Firmaverat ille res suas non mediocriter inter finitimos, novâ affinitate, è connubio cum filia Ducis Tweriæ. Domi etiam religionis similitudine multùm conciliaverat subditos: primus enim ille è Litvanis principibus, sacra Christiana suscepit. Ne quâ verò inter agrestes de limitibus discordiâ, se invito cum Litvanis bellum conflaretur; pactis fæderibus, Berezina fluvius, ad discernendam Polociam à Litvania, destinatus: cujus rei memoriam hucusque conservat, colonia tum ad ripam fluvii locata, & de auctoris nomine Borysovia dicta. Tentatus bello à Smolenscensibus & Plescoviensibus Russis, utrosque feliciter rejecit. Polocensibus infracta ab avo libertatis jura, in integrum restituit. Quod vitæ supererat, inter facella & aras acturus videbatur; ita totas opes ac studium ad templa Superis exstruenda verterat. Ulteriores conatus in ipso ætatis flore, mors abruptit. Monumentum Christianæ in eo pietatis, nunc etiam ostenditur, ingens saxum, è mediis Dunæ vorticibus

cibus eminens, quina cruce signatum, cum rudi hac, sed solidæ ac excultæ pietatis, inscriptione. *Miserere Domine mancipio tuo, Boryso Ginvilonis filio.* In eorundem Principum ætatem incidisse videtur, prima insignis clades Livonicorum Germanorum à Litvanis & Samogitis accepta. Post subactam Livoniam; Curonibus (qui, tunc Litvani juris erant) arma intulerant: & quia religionis Christianæ propagandæ specie, bellum pro aliquorum cupiditate susceptum erat; prætenfa causæ pietas, non equites modò, sed sacerdotes etiam ab aris ad arma contra Ethnicos evocaverat. Avigenus de Colonia Agrippinâ, Archiepiscopus, ipse non solùm exercitui aderat, sed etiam cum Imperatoriâ autoritate præerat. Ex subitâ tempestate consternatio, ingenti numero Curones, Samogitas, Litvanos excivit. Quanti enim periculi res esset, ad ipsa statim initia totis viribus hostem surgentem non rejicere, Lotaviæ finitimæ in servitutem subactæ misera conditio satis explicabat. Tantumque

*An. 1225.
Livonienses
Germani à
Samogitis
& Litva-
nis fundun-
tur.*

ea cogitatio ad audaciam & fortitudinem apud imperitum vulgus valuit : ut tumultuariæ illius multitudinis cæco impetu, veteranus Christianorum miles in primo congressu sit oppressus, ipseque Archiepiscopus cæsus. Kukovoite circa eosdem annos mortuo Principatum in Litvania vetere Ultraviliensi & Samogitiâ obtinuit Vtenes filius. Is parentis sepulti honori statuam pedestrem in edito ad Swientam amnem colle dedicavit : Lucus nunc ibi est : antiquitus inditum nomen, & sepulti Principis memoriam retinet, Kukovoitis vulgò dictus. Multa deinde Vtenicum Livonicis equitibus prælia: cùm isti Samogitiam Curoniamque frequentibus incursionibus infestarent, & Dunæ ripis castella ac præsidia imponerent. Idem à Conrado Mazoviæ Duce & Christino Culmensi Episcopo in Dobryniam evocati, ut quâ felicitate Lotavos in Livonia subegerant; eâdem è Dobrynia, Mazoviam & Poloniam contra Prussos propugnarent; à Prussis & Litvanis, cum duos integros dies prælium tenuisset,

Vtenes Litvania & Samogitiæ Dux.

Livonicis Crucigeri in Dobryniam evocati.

An. 1227.

nuisset, interneccione deleti sunt: quinque tantum cladi superfuere. His omni stationis Dobrynensis spe depulsis; occasio Conrado data est ad alios Equites professionis à Livonica diversæ, è Germania evocandos; quos, cum vulgo, posthac Crucigeros vocabo. Anno subsequente, bellum è Curoniâ in Livoniam Vtenes transtulit: hætenus domi tantum Livonibus arma objicere soliti, hostiles terras invadere jussi. Ingens è Curonibus & Samogitis coactus exercitus, latissimè totam Livoniam populationibus peragravit. Ita hostem ad sua tuenda avocatum, à Samogitiæ infestatione, Vtenes arcuit. In Litvania verò de nomine suo coloniam Vcianam excitavit, arcemque addidit: nomen oppido nunc etiam idem est, sed arcis in propinquo olim sitæ vix vestigia. Ulteriori

Crucigeri in Prussiam ex Germania à Polonis evocati.

Vtenes Livoniam populatur.

Troynati cum Scythis bellum & victoria.

riore expeditione à Litvanis in acie occisi, seu corrigere seu ulcisci fortunam, ardebat. Ut certior porrò vindicta foret, summa ope bellum parabat: majore itaque, quàm unquam factum esset, è tota Scythia lecto exercitu, Ultravolgenses, Nahayscenses, Casanenses, Crimenses, ingenti numero contraxit copias. Neque Troynatus ad arma segnior, parentis & animum & successum æmulatur. *Accipere se, ajebat, omen, quòd filios eadem causa rursus in campum eduiceret, quæ nuper parentes secum commisisset. Spem enim inde affulgere, futurum, ut qui regnorum & odiorum avitorum haredes essent, forent etiam eventuum.* Inprimis autem Litvanum militem recenset, tum fratres Lubartum & Pissimundum cum auxiliis è Russia Septentrionali evocat. Duces etiam Russos ad bellum contra communem hostem pertraxit. Suentoslaum Kijoviensem, Simeonem Drucensem, Davidem Luceoriensem & Wolyniensem. Vtenem quoque de periculo monuit, sed is proprio cum Livonibus implicatus bello, aut parum aut nihil in præsi-

præsidium contulit. Contractis in unum copiis dubius diu hæsit Troynatus, quò duceret. Scythicæ legiones variè sparsæ; Russiam latè vastabant: hinc ancipiti periculo animus consilii incertus in diversa lacerabatur. *Divideret copias? sed vires attenuabantur, quæ etiam unitæ, tam valido hosti vix pares futurae essent. Toto exercitu contra aliquod prædatorum agmen iret? sed multiplex periculum, aequali necessitate difficilem reddebat electionem. Duceret contra ipsa prætoriana castra? sed quomodo inultus transiret hostem, intra ipsa planè viscera, tam securè grassantem.* Obdurato tandem animo ad ignes quos undique è villarum oppidorumque incendiis tolli videbat; antequam à populatione agrorum hostes revocarentur, totis viribus ipsa castra adoriri constituit. *In radice erat præscindenda simul tota arbor: ne dividendo, augetur labor & periculum.* Devitatis itaque illis legionibus, quæ per agros circumvolitabant, occulto itinere, quàm celerrimo agmine ad ipsa hostilia castra pervenit. Confederat Kurdas in Mozyrensis agris ad amnem Oku-
niow-

niowkam : inde legionibus aliquot prædatum dimissis , præcipuum exercitus robur in castris habebat. Monitus in propinquo visa hostium signa , ne castris se continendo , bellum non inferre , sed propulsare videretur , militem etsi absentibus legionibus valdè accisum , juvenili ferociâ in campum educit. Simul acies in conspectum & in pugnam coiverunt ; tantus utrinque ardor. Hinc vindictæ libido , prædæque cupiditas : hinc libertatis patriæque studium , obstinaverat in omnia animos. Acerrima proindè ac diuturna fuit dimicatio : & quidem quamdiu cohærebat sibi Scythica acies , tamdiu victoria neutrò inclinaverat : at ubi à Litvano rupta , fecit vitium ; turbatis ordinibus facilè in fugam effusa est. Parum tamen præsidii victis à fuga erat , quòd fluvii à tergo objecti aut arcerent , aut vorticibus involverent fugientes. Occubuerunt eo prælio Drucius Dux Michael , Andreas Luceoriensis princeps , & Pisimundus ac Lubartus fratres Troynati. Quare Troynatus ne quid in Septentrionali

nali parte Ruffiæ à morte Ducum novaretur , Scythici belli reliquias & Principatus administrationem filio Algimundo committit : ipse cum modicis copiis eò festinat , initiaque tumultuum occupat , & cæforum fratrum possessiones hæreditatis jure Principatui adjungit. Regressus inde in Litvaniam , vitâ excessit. Nec Algimundo diuturna dominatio , etsi quietior quàm Troynato. Semina sequentis belli Ruffici jecerat , cum Davidis Luceoriæ Ducis motas de finibus Subsylvaniæ controversias , armis compressisset : sed exemptus maturè vivis , simul cum Principatu , imminentis belli negotium Ringoldo transcripsit. Neque impar erat incumbenti moli Ringoldus. Utene enim Litvaniæ ac Subsylvaniæ Duce per idem tempus mortuo , Suintorogo principi propè infanti tutor lectus ; provinciis , quæ tutelæ nomine accesserant , potentiam insigniter auxerat. Polociam interea Basilius Rechuoldus obtinebat. Diuturno ille sese bello intricaverat ; cum agrorum partem , quam Plefcovienses

Algimundus Dux Novogrodenfis Litvanie.

Ringoldus ejus successor.

Basilius Rechuoldus Dux Polociensis Plefcoviam expugnat.

L de

de Polocensibus ceperant, armis repetit. Tandem hostes vicit, agros recepit, urbi captæ tributum in annos imperavit. Filia ejus Praxedis (Poroscovia vulgò) à Russis inter Divas Virgines, religiosè colitur: nam posteaquam inter Vestales ad templum Salvatoris vulgò Spas aliquantum Polociæ egisset; fama est, Romanam ab ea peregrinationem susceptam, & in urbe septennio sanctè exacto mortuam, tunc magnæ virtutis opinionem reliquisse: deinceps verò ad annum 1273 à Gregorio X Divarum numero additam. Filius verò Hlebus parentis successor, ætate immatura vitâ functus, cùm prolem nullam reliquisset, plenam Polocensibus libertatem fecit. Ita Respublica eorum rursus ad populum translata est: & Litvanorum Principum dominio expedita. Kijoviam interim, cùm propinquâ, Russiâ, Scythico imperio paruisse, Russi ipsi sunt auctores: qui sub Scytha Principe Kijoviæ dominationem obtinente, plurium Russiæ Ducum à Christianis religionibus defectionem, atque

Polocensibus libertas restituta.

An. 1235.

que Michaelis Chernichoviensium Principis cum familiari aulico Theodoro, ob fidei in Christum constantiam, necati eadem circa ea tempora consignarunt. At mihi certius est; longè ante ea accidisse, quia Bateio Scytharum Principe imperante acta esse scribuntur.

LIBER IV,

De rebus Litvanorum obtinente rursus Principatum familiâ Palæmonis.

Primus est Litvanorum Principum Ringoldus, Gimbuto Palæmonis nepote genitus, qui *Magni Ducis* titulos assumpsit. Non vanum nomen, si Provinciarum quas obtinebat amplitudinem spectes: imò nescias, an non Principatus magnitudine minus? Ingentem novi tituli invidiam, Litvaniæ utriusque, Samogitiæ, Curoniæ, Subsylvania, Novogrodia, Mozyriæ, ac Pinski, Severiæ, Czernichoviæ, possessione magis, quàm possidendi jure implebat. Legitimus enim hæres Suintorogus tutelæ

Ringoldus Magnus Dux Litvaniæ, Samogit. Novogrod. Subylvan. Czernichoviæ, Severiæ.

specie ad privatam ferè vitam redactus, cogebatur debitum sibi principatum expectare, quamdiu fraudis & injuriæ hæredes ex Ringoldo superessent. Ringoldus certè, quòd diu dissimulare non poterat, maluit maturè palam profiteri: post interversam privatim pupilli hæreditatem, titulos etiam in se publicè transtulit: quòd nec opum nec honorum cupiditati temperare, impotens sui animus, nosset. Facinus hoc principis, domi, nec probari permittebat tenerior ex pupilli injuria affectus, nec omninò reprobari, surgentis ex injuria privata Reipublicæ species: *hanc, cum incauti cives amare ceperunt, facinus Principis displicere desit.* Apparebat enim tum maturata atque virilis Principatus constitutio, gerendis rebus planè valida: posteaquam ex tot provinciis sub communi Principe, una Respublica coaluit. Magis proinde apud populum, quàm apud Senatum causa Principis odio laborabat: *ille justis magis anxius simplexque arbiter, omnia damnabat quæ iniqua; huic jura privata ad publicum commodum*

nimiùm

nimiùm inflectenti, fas frangere non omninò turpè videbatur. Res tota quemadmodum domi pro varia in virtutem vel rempublicam inclinatione ancipites affectus laudesque aut vituperia reperit: ita foris certum hostem excivit. Residua è præteritis simultatibus iræ, averfarumque à Russia provinciarum memoria & dolor, Russos Litvanorum fortunæ infestos pridem habebat: plus tamen hæctenus valuerat metus, quàm odium: hinc tamdiu ad professas inimicitias non descendebatur. Vsurpatorum tandem à Ringoldo M. Ducis titulorum invidia apertum bellum accendit. Suentoslaus Kijoviæ Dux (quòd è vetere Russicæ Reipublicæ formâ, is cum suprema potestate universæ Russiæ præesset, qui Kijoviæ rerum potiretur) ad se inprimis pertinere ratus Ringoldi ausibus ire obviam, & ipse summâ vi bellum moliri, & alios Duces in confiliorum factique societatem omni arte pertrahere. *Indignum, ajebat, sub Russorum Principum conspectu, Ethnicâ Litvanorum servitute, nobilissimas Russia Provincias miserè premi:*

Russi Ringoldo bellum movent Duce Suentoslaao Kijoviensium Principe.

Et tamen nec barbarorum potentiam plus, quam
 invidiam, apud hostes reperire; nec Christianorum
 calamitates, aliquid ultra querelas, apud socios Et
 populares. Quod si usu ipso jam tolerabile fortasse
 redditum, (et si immerito) quispiam credere posset:
 illud verò quomodo ferendum? Barbarum eò au-
 dacia progredi, ut universa Russia imperium vel
 cogitatione ipsa usurpet. Quid animo constitutum
 agrè celet, satis ab invito proditum esse fastuosi ti-
 tuli insolentiâ. Quid enim dubitarent eum tituli
 sui magnitudinem reliquis Russia ditionibus imple-
 re tentaturum, qui eundem, ab occupato patrimo-
 nio pupilli suæ fidei commissi, nuper inchoasset? Pro-
 pterea illum certè tam ambitiosè Magni Ducis no-
 men invasisse, ut occupanda de integro Russia, Et
 sibi Et posteris necessitatem faceret: nisi semel assum-
 ptos titulos, aut turpiter deserere, aut re vacuos
 stultè conservare mallent. Certè apud viros sua-
 rum rerum atque honesti non omnino incurios, om-
 nia ea satis momenti habere, Et ad fœdera (si tamen
 aliqua supersunt, longè ante à Litvano non viola-
 ta) infringenda, Et ad bellum extremis etiam fortu-
 narum impendiis pertinacissimè urgendum. Quid-
 quid verò alii, de ea re, apud se constituerint; sibi
 obstina-

obstinatum jam esse; arma palàm huic Russia hosti
 inferre. Prolatam à Suentoslao belli facem,
 absque cunctatione plures secuti: inter
 primos Leo Volodimirienfis, & Demetrius
 Drucensis, Duces. Kurdas quoque Scy-
 tharum Ultravolgensium regulus ex nupe-
 ræ cladis recordatione, suoptè ingenio in
 ultionem pronus, ut privata damna mino-
 ribus impendiis ulcisceretur, aliquot mili-
 tum millia in subsidium Russis misit: quòd
 tamen meminisset, ex æquo hostem esse, eum quem
 juvabat, atque eum quem aggrediebatur, destinato
 consilio tantum presidarii militis dedit, quantum
 ad Litvanorum perniciem sufficeret, neque Russo-
 rum potentiam aleret. Russicis itaque Scythi-
 cisque copiis succinctus Suentoslaus, infe-
 sta signa provinciis Litvaniæ intulit; atque
 ut omne bellum ad ipsam Principatus re-
 giam redigeret, Novogrodecum versus
 tendebat. Ex itinere latissimè agros miles
 populatus, quâ Nemeno defluente non ar-
 cebatur, omnia cædibus ac ignibus reple-
 verat. Ad Mohilnam primùm Litvano
 exercitu objecto, agrorum vastationes
 stitit

stitit Ringoldus. Atque ut temporis illius ratio (ubi non tam astu aut ingenio quam viribus de summa rei transigebatur) non ferebat longas in bellis moras: vix castra coierant, miles ad pugnam utrinque in campum eodem die eductus est. Inde ingens Rufforum acies; Scythico equite per alas firmata: hinc mediocres Litvanorum copiae; in præsidio verò Rufficarum legionum fides & arma, quia contra populares suos, non ex vano suspecta. Pugnatum est pertinacibus utrinque animis in vesperum: jam nox, inchoatum cum sole pænè prælium, dubio adhuc Marte, diremptura incumbebat; cùm veteranus Ringoldi miles extremâ indignatione actus, totis simul viribus ad victoriam adnititur, & hostem vestigio movet; motam semel loco aciem, facilè deinde in fugam egit. Duces belli alii elapsos, alii promiscuâ cæde absumptos in campo mansisse tradunt. Exercitu fuso, castra victori militi in prædam permessa: nec amplius Ringoldus vel iram vel fortunam in victos extendere voluit, pace conten-

*Funduntur
Ruffi à
Ringoldo.*

contentus. Videbat enim Ruffos, ex recenti strage quietis magis patientes, non facilè iterum arma invidiæ aut odio permiffuros. Victoriam Rufficam exceperunt motus Livonici: irrumpentes in Samogitiam Equites Enfiferi aliquoties repressi; *An. 1238.* atque ut defuissent alii ex voto eventus; satis erat nihil de Samogitia ad validum jam tum hostem perdidisse. Insuper Livonicis annalibus proditum reperio: exercitum ingentem Equitum cum auxiliis Germanicis fufum: Duces belli Volquinum Magistrum, Baronem à Dannenberch, Equitem Germanum Hasseldorf militari gloriâ celeberrimum, cum quadraginta octo Ordinis fratribus, cæfos. Post rempublicam inter arma fortiter administratam, non diu pace partâ domi frui potuit Ringoldus, Novogrodeci morbo extinctus. Suinorogo hinc paterni principatus repetendi spes affulgere visa: neque deerant rebus novandis apta partium studia; si Dux cæpisset. Sed juvenis ætatis vel ingenii mollioris vitio, necdum audendo par, timidiora

M

diora

diora consilia fecutus est : concessâ nuper in possessionem Samogitiâ , contentus ; lite, de Litvania, abstinuit.

*Mendogus
Primus &
ultimus
Litvanor-
um Rex.*

Mendogus itaque , cui apud alios Mendolfo nomen, successus Ringoldo, ipsa initia principatus, quem parens pupilli nepotis injuriâ pepererat , cædibus ac sanguine cognatorum funestavit. Ita , *crescente potentia Principum, succrescebant sensim & scelera* ; per quæ dominandi cupiditas amplius se promovere conabatur. Quoscunque è propinquis infestos suis rebus suspicio obtrusisset ; ferro aut veneno submovit. Nepotum tamen cæde abstinuit : non quidem , quòd minùs suspectos haberet ; sed quòd ad tanti sceleris destinationem , mens nondum tragicis facinoribus satis obfirmata , ipsâ naturæ Verecundiâ, trepidaret. Tres erant juvenes , belli pacisque artibus impigri, & agendo maturi : Arduidus , Vikundus , & Cieuciwilo aut Theophilus. Hos ut , honoris specie longiùs à curia ablegatos , vel suis fraudibus faciliores haberet , vel à rerum novandarum occasionibus amoveret ;

ad

ad exercitum proficisci jubet ; & finitimorum infestationibus juvenilia studia bellis assuefacere. *Incautus (ut solent , nimium suspicaces) Princeps ; fortunam suam quâ præcipuè firmare voluit, hac prope prodidit.* Juvenes enim re feliciter inter hostes confectâ, insignium in Russia civitatum potiti , cùm jus imperandi degustassent , patrum jugum non tulerunt. Druciam & Smolensciæ partem Arduidus , Vitepsciam Vikundus , Polociam Theophilus obtinebant : ut subditos Christianos magis sibi conciliatos redderent , sacra Christiana publicè professi. Hæc Mendogo belli movendi causa : & primi inter Litvanos civilis dissidii , atque propè amissæ Reipublicæ semina. Nam juvenes , paucarum civitatum opibus , non satis contra validum hostem securi ; cùm finitimorum auxilia implorant , patrum oppugnando , vix patriam non perdiderunt. Vikundus Rigam missus, Livonien-
sium ac Prussicorum Equitum animos , suo fratrumque nomine sollicitabat. Auxilii lati præmium spondebatur , Iatwiezyæ & Sa-

*Mendogi
bellum cum
Nepotibus
& Russis.*

M 2

mogi-

mogitiæ portio media, perpetuo jure Equitum ordini transcribenda. Quod si eventus felix conatum promovisset, cæso aut depulso Litvaniâ Mendogo, quidquid in bellum impensum esset, ex Litvaniæ ærario refundendum promittebatur. Primum belli impetum Mendogus in Theophilum verterat, quem in primis finium propinquitas objiciebat. Oppugnata aliquoties Polocia: sed præsidium è Russis ac Livoniensi milite, & urbi tuendæ, & hosti, accisis vitibus, repellendo, suffecit. Neque poterat diutiùs obsidionem Mendogus urgere exercitum alio contra novum hostem ducere coactus: diversâ enim parte conflatum expectatione majus periculum domum revocabat. Daniel Romanovicius Dux Kijoviæ, Basilius Haliciæ, aliique Russi Duces, honesto ad famam titulo, exules Principes juvandi, re verâ Rufficarum ditionum recuperandarum spe, grave Litvanis bellum intulerant. Ad gentem Ethnicam Christianis regnis quibus undique cincta esset, plurimùm infestam,

com-

communi ope excidendam passim currebatur: causæ pietas Polonos etiam ad arma excivisset, nisi eos aliæ curæ domi quietos tenuissent. Scythicarum enim infestationum metu, si miles extra fines regni mitteretur, non è republica fore Boleslao Pudico visum. Ancipiti planè periculo, & vix unquam majore res Litvana conflictata, conspirantibus ab omni parte hostibus: quibus, si Polonus accessisset; nescio an non fatalis is Reipublicæ ictus fuisset. Iam victor Ruffus Slonimum, Wolkoviscum, Msciboviam secundo cursu ceperat: & vastatis latè agris, trepidationem Novogrodecum versùs urgebat. Mendogus ad subitam vim, nec consilio, nec viribus, factis comparatus; ut impetu primo quacunque arte retardato, spatium providendi daretur; legatos mittit: pacem supplex petit; obsidem fæderum, Volstnicum seu Voyfielcum filium, legatis adjungit. Ferox recentibus successibus Daniel, pacis nomen non ferebat. Repulsa itaque est legatio. Non propterea, ajebat, se cum milite Litvaniam ingres-

Russi Litvaniam invadunt.

Legatos Litvanorum rejiciunt.

sum, ut armatus legatos audiret. Frustra legationibus tempus extrahi, cum copia sub signis ferrem transigerent. Pacem quam hostis peteret, non ex ipsius submissione, sed ex ulteriore belli progressu se pensaturum. Subsisterent igitur Volkovisci: cum victorem exercitum illac in hyberna reducturus esset: tum, si quid adhuc integrum de Russia Mendogo superfuerit; de eo, per otium à bello, commodius cum Legatis acturum. Remissis ergo Volkoviscum legatis, obside Woyfielko Slonimum relegato, infesto exercitu Novogrodecum versùs progressus est. Regionem universam fædè populatus, pluribusque locis in potestatem redactis, ab urbis ipsius obsidione, quam spe longiorem futuram præviderat, hyeme imminente abstinuit. Tum primùm legati auditi, & fædera icta conditionibus, quas maximè tolerare poterat Mendogus, magnâ Russiae portione mulctatus. Compositis in eum modum Russiae rebus, quas satis securas reddebant novi contra Danielelem Kijoviae Ducem à Scythis motus, angebat animum Litvaniae cura. Theophilus Nepos, post defensam Polo-

*Mendogi
fædera cum
Russis.*

An. 1245.

Polociam, Archiepiscopi Rigensis & Magistri Livoniae opibus, res suas validè firmaverat: quorum gratiâ, à ritu Græco nuper Polociae suscepto, ad Romanam religionem transiit: ab eo facto, facillimam deinceps & fidem & benevolentiam apud Equites Livonicos habuit. Post mutuas inter Livoniae Magistrum Theodorum, & Mendogum in Curonia clades, Theophilus Livonicis auxiliis Polocensibusque copiis instructus, bello patrum in ipsa Litvaniâ petiit: ubi, cum nullus miles opponeretur, effuso liberè in prædas exercitu, per universam Litvaniam ferro ac igni bacchatus, ingentem prædam absque prælio aut periculo Polociam eduxit. Similes agrorum vastationes pari successu deinde repetiit. In Semigallia quoque Samogitas auxilia ei provinciae ferentes, à Magistro Equitum insignem cladem accepisse, è Livonicis commentariis habetur. Tandem cum frequens fama esset, majore mole Litvanicam expeditionem Livonicis armis ab Theophilo instaurari, Mendo-

Bella ejusdem cum Livonibus.

An. 1247.

An. 1250.

Mendogus amplissimis donis promissisque
Magistrum Livoniæ, Andream de Stuk-
land à proposito bello deducere conatus
est. At Magister *omnem pacis mentionem re-
spuere: nefas ducere, amicitias cum Ethnicis; ad
quos bello petendos, Sacramento sui tenerentur. Si
Princeps Litvania, Christianis sacris initiaretur,
fœderum paciscendorum rationem non omninò diffi-
cilem fore. Susciperet quamprimum religionem Chri-
stianam: donationem provinciarum à Nepotibus
factam, ratam haberet, atque jus, si quod in easdem
provincias haberet, Ordini Equitum consignaret.
Se verò perfecturum, ut Mendogo inter Principes
Christianos ritè annumerato, tituli regales à summo
Pontifice tribuerentur. Ita pacem constantem inter
Equites, & Litvaniam firmari posse. Duræ ni-
mis Mendogo conditiones visæ. Post ali-
quot agros latrocinii more direptos, ante tentatam
justi prælii aleam, ad avitas religiones ejurandas se
cogi. Quid verò istos imperaturos, si bello vicif-
sent? Satis adhuc Litvano ad arma virium esse.
Quid igitur tanquam perditis rebus tam audacter
imperarent ei, quem necdum acie experti essent?
Nimis apertè fano sibi illudi, cum tituli ampliaren-
tur,*

*Mendogus
federa
init cum
Livonibus,
baptizatur,
& Rex
Litvanie
renunciat.*

*tur, provinciæ detraherentur. Sed quia vis ho-
sti in promptu erat, indignatus fortunæ,
cessit tempori: neque dolore amittenda-
rum provinciarum adduci potuit, ut de
summa rei prælio decerneret. Legatis igi-
tur præsentibus Christiana sacra palàm
suscepit: Iatwiezyæ, Samogitiæ, Curoniæ,
& Veizensium agrorum donationem, tra-
ditis de more literis perpetuam esse voluit.
Missi deinde Romam, qui Principis sui no-
mine, supremo Christianorum Pontifici
solitam venerationem dependerent, & re-
gios titulos ac diadema peterent. Accepta
legatio perhonorificè ab Innocentio IV:
missum diadema per Heindericum (seu
Henricum) Armacanum, postea Culmen-
sem, Præsulem; qui simul cum Archiepi-
scopo Rigensi, sacro fonte cum sexcentis
primorum ablutum, in campis Novogro-
densibus, (neque enim Novogrodeci tam
amplæ ædes haberi poterant) solennibus
cærimoniis novum Regem inauguravit. Sa-
crorum per Litvaniam Pontifex designa-
tus Vitus, religiosum institutum, ordinem-*

N que

An. 1254.
Primus in
Litvania
Episcopus,
Vitus.

que D. Dominici, sub S. Hyacinthi magisterio secutus. Omnibus ex ordine procuratis, jam in tuto pax putabatur: subspectatæ enim quietis exterior species, pacis securitate, plurimum finitimis imponebat. At Mendogus sacra quidem metu nuper suscepta, palam præferre: privatis verò ad Ethnicas aras sacrificiis impiè eadem violare. Vbi deinde periculo abeunte, timor magis resedisset, dolore actorum acriùs urgeri. sub regio titulo principatus undique mancus, hinc Russiâ detracta, inde Samogitiâ, Curoniâ, Iatwieziâ amissis, seipso minor, vehementiùs displicere. quidquid nuper metu aut simulatione egisset, penitus odisse. Ceteris affectibus tandem in furorem degenerantibus, parùm ad insaniam erat Christianam religionem palam ejurare: sanguine ac cædibus actorum memoriam oblitterare, vastitatem latè per finitimos circumferre, ferro ac igne quaquaversùm in Christianos grassari, ardebat. Sed quò primùm repentinus sese exereret, nondum constituerat: visum tantisper iram

Mendogus
religionem
Christiana-
nam deserit
& Christianas provin-
cias infestat.

in

in Russos & Livones dissimulare. Primas ^{An. 1255.} effudit furias in Poloniam: Lublinensem tractum populationibus peragravit: urbem ipsam arcemque captam diruit ac exussit, onustum prædâ militem domum reduxit. Exiguâ deinde quiete interjectâ, triginta millium exercitu Masoviam aggressus, universam crudeliter vastavit, & Plociam arcem exussit. Prædâ ingenti captivisque inde in Litvaniam cum exiguo equitum præsidio dimissis, infesta signa in propinquam Prussiam ex insperato intulit. Arcibus locisque munitioribus Equites Crucigeri sese continebant: ingentes enim copiæ Litvanæ, repente per agros effusæ, omnem cogendi in castra exercitus usum ademerant. Pagi ac oppida nuper exædificata flammis absumebantur: in templa potissimum, & sacrorum præfides barbarè sæviabatur, nullusque omninò è Christianis captivus ad vitam servabatur: quòd Rex hoc genus prædæ execratus, palam edixisset, ne quis Christiano vitam relinqueret. His Prussorum stragibus irritatam non exfatu-

N 2

ratam

An. 1260.
An. 1261.
 ratam Christiani sanguinis rabiem, sensim
 in Livones exacuebat: quorum armis ve-
 xatam nuper à Nepotibus Litvaniam me-
 minerat. Aliquot ergo pòst annis biparti-
 to agmine invadit Curoniam: ubi paulò
 ante Magistrum Livoniæ Borhardum, cum
 paucis iter visitandis proximis arcibus in-
 gressum, Samogitæ ex insidiis propè op-
 presserant, ni ferro viam fugæ per confer-
 tos aperuisset. Ad hostem ancipiti bello
 distinendum, quatuor expedita millia
 Mendogus vastationibus destinat: reliquas
 copias Karzovini arcis in confinio Prus-
 siæ oppugnationi admovet. Sustinuit diu
 & oppugnationes & obsidionem, imposi-
 tum loco præsidium: *spes subsidiorum tuebatur
 constantiam.* Nam Magister Livoniæ Bur-
 gardus Hornusen, cum exercitu è Prus-
 sia, Livonia, & Danicis auxiliis conflato,
 propediem affuturus erat. Festinanti inte-
 rim in hostem Magistro, Curones præda-
 tionibus vexati nunciant, Litvanam legio-
 nem haud procul inde abesse, prædâ & ca-
 ptivis impeditam. Opem supplices implo-
 rant:

rant: se etiam magno numero adfuturos
 in armis spondent, modò spes à Magistro
 fieret, fore ut conjuges liberique, Litvanæ
 captivitati erepti, suis ex fide redderentur.
 Responsum est à Crucigeris: *aliis se legibus
 militiam ducere. Prædam omnem de hoste captam,
 victorum esse debere. Si quid inter ipsam hostilium
 castrorum direptionem de propriis rebus fortuna
 Curonibus obtulisset; non gravatè se, id apud eos-
 dem relicturos. Cætera omnia, quæ apud hostem ef-
 sent, victori militi cedere debere, scirent.* Aspera
 hæc responsio, *ex afflictæ jam conditionis tole-
 rantia affectuum impotentes barbaros, facile ad in-
 dignationem perpulit.* Secessione itaque factâ
 partes Christianas destituunt; atque inhu-
 manitatis odio; inimicitiarum ac injuria-
 rum acceptarum immemores, hosti sese
 conjungunt. Pugnatum deinde auctis hinc,
 imminutis illinc viribus: atque ea pugna
 Livonicus exercitus fædè profligatus est.
 Magister ipse Livoniæ & Marschalcus Prus-
 siæ Henricus Botel cum centum quinqu-
 ginta Equitibus Ordinis, vulgò Fratibus,
 occubuerunt: cætorum è promiscuo mili-

Curones,
 vulgò Cur-
 landi, ad
 Litvanos à
 Crucigeris
 deficiunt.

te capitum multitudo non est sub numero. Insignem ad memoriam eventum eo prælio contigisse traditur. Pulsa loco Litvanicorum equitum cohors in fugam sese conjecerat : cùm ultimum ex ea cohorte ordinem Gerebrardus Saxo Eques adeptus , caput unius gladio dejecisset ; truncum cadaver ad plura stadia in effuso cursu immotum , neque fugientium ordinem , neque equum deseruit. Exustis deinde in Curonia , Karzovino atque Heisburgo arcibus ; exercitus in Samogitiam , mox in Prussiam ductus. Ibi post Sambienfes agros pervastatos , Regiomontum urbs à Bohemorum Rege Ottacaro non multò antè condita , obsidione cincta. Sed quòd selecti militis præsidio teneretur ; infeliciter tentatâ oppugnatione , non levis clades accepta est : amissi fortissimi quique , qui per pontem Pregelo fluvio impositum , pertinacius se contra adversa tela , portæ urbanæ inferebant. Ne tamen recuperatâ per eam expeditionem Samogitiâ & Curoniâ vastatâ Sambiâ , frustra Prussiam tentasse

tasse Mendogus videretur , per universam provinciam popularium animos ad defectionem sollicitavit ; submissisque auxiliis Samogiticis , conflavit post aliquot annos intra Prussiam bellum. Ita Crucigeris domestico bello implicatis ulciscendi ratio adempta. Electis enim inter se Ducibus , religionem Christianam Prussi ejurarunt ,
 atque condicto , ante ferias D. Matthæi ,
 die , per universam provinciam templa diruerunt ; sacrorum præfides , quos nancisci poterant , tormentis confecerunt ; nihil omninò , quod ex sacris Christianis , furori repentino ad injuriam patere poterat , non profanatum reliquerunt. Digna proinde Christianis principibus res visa , ut collatâ in commune ope , ferocia barbarorum reprimeretur. Auxilia magnâ mole è Germaniâ potissimum contracta ; miles probè armatus , Duces bello experti : nihil ad excidium colonorum Prussiæ ac Samogitiæ , desiderari videbatur. Ergo ut per Nactenfes agros hostilem terram ingressi sunt , sedem belli inter ipsa viscera fixuri , castris locum

*Prussi à
 religione
 Christiana
 & à Crucigeris deficiunt.*

locum media in Prussia capiunt vexando undequaque hosti opportunum. Permunitis ibi tumultuarii operis vallo & fossa castris, ad impedimentorum custodiam paucas cohortes reliquerunt, totis ipsi copiis contra hostem, quem castris quoque sese continere rumor erat, profecti. Barbari de viribus & consiliis hostium per speculatores moniti, verebantur primam armati militis audaciam, præsertim quòd suis armorum genus & pugnæ ratio levis in usu esset. Aliquâ ergo victoriâ prima gaudia hostibus præripienda atque ita feroces spiritus atterendos censent: *remissiores eorum impetum futurum, si ante pugnam aliquo adverso eventu timere prius, quam audere didicissent.* Quare ne in venientem ferociter contra se hostem fortuito incurrerent, flexo ad partem notis sibi per sylvas callibus itinere, castra quibus exiguum in præsidio militem sciebant, magno impetu adoriuntur. Capta ea primo insultu, præsidiumque cæsum. A præda jussus sibi temperare miles, & quamdiu ab illo successu erectior manebat

Christiani
à Prussis
Ethnicis
profligati.

nebat ad victoriam animus, cruentis adhuc gladiis, ardenteque spiritu in hostem ire, ubi & plus belli esset, & summa victoriæ. Ut primùm signa imminentium à tergo barbarorum, in quos à fronte Germani intenti erant, in conspectum venerunt, ex insperato illo eventu castrorum captorum suspicio, atque hinc trepidatio: tum, collatis signis, atrox prælium. Pertinacia pugnantium in aliquot horas dubiam utrinque victoriæ spem sustinuit: tandem Christiani profligati. Nobilissimus quisque aut captus, aut cæsus. E præcipuis captivis forte lectus Hirschus nobilis Magdeburgensis, qui inter triumphos, barbaro ritu ad Deorum venerationem equo infidens armatus, vivus exustus est. Miserabili huic fato clementiâ aliquorum, quos ante amicè coluerat, bis exemptus fuerat: cum tertio tandem eadem fors cecidisset, respuit vitam quam barbaræ miserationi deberet. Alter exercitus Germanicus duce, Comite Barboigiensi, Sambiam & Samogitiæ confinia populabatur: hic quoque à

O

Prussis

Prussis oppressus est, ipsis D. Agnetis feriis: Dux ipse in potestatem hostium amisso exercitu venit. Harum victoriarum successu Helzberga, Krutzburgum, Regiomontum, Bartensteinium arces atque oppida Crucigeris sunt adempta. Nec Livonia interim à bello immunis erat; affligebatur assiduo per legatos Mendogi: pugnatum quoque ibi est ad Lenuardum arcem Dunæ ripis imminentem quo eventu; proditum non reperio. Mendogus ipse ut expeditior in alios esset, fœdera cum Russis instauravit; per quæ societas armorum contra Polonos inter Russos & Litvanos constituta. Eodem statim anno ad expeditionem Mazoviticam Suarmirus Ducis Kijoviæ nepos, Mendogo se comitem adjunxit. Mendogus auxiliis Russicis auctus, occultis per ingentes sylvas itineribus, silentique agmine in Mazoviam insperatus penetrat: Semovitum Ducem filiumque ejus Conradum per æstivos calores securè in Iazdovia villa cum universo comitatu agentem opprimit. Cesserat ex sorte captivus

Mazovia à Litvanis vastatur.

vus Semovitus Suarmiro, Conradus Mendogo: atque hic quidem à Litvano liberaliter habitus, numerato à suis lytro, principatui paterno restitutus est; at Semovitus miserè interiit, statim à Russo barbarè trucidatus. Inde legiones ad prædam vastationemque agrorum dimissæ. Amissis Ducibus Mazovitæ, non tam unius alicujus imperio aut consilio, quàm tumultu ipso, ut in subitis evenit, agrestes ac nobiles in unum collecti, vim hostium sistere sunt conati: sed multitudini cesserunt, victi ac deleti. Fœdior deinde vastatio, totâ Mazoviâ & magna Cujaviæ parte subsecuta: præda atque exercitus, absque damno, domum reductus. Anno subsequente Mendogus per hyemem Livoniam infestavit: 4 Non. Februarii Parnaviam captam diruit, & ad Dunamundam cum hoste confligit. Æstate deinde proximâ rursus militem Mazoviæ immisit: hic cum nec hostem ad pugnam elicere posset, neque ex præteritis populationibus aliquid in ea provincia superesset, Vistulam trajecit. Intacti

An. 1263.

tacti fuerunt hactenus Loviciensis agri ;
ingens proinde ex illis præda abacta , reli-
quis igni aut ferro absumptis. Gravis om-
nino ea tempestas toties rediens non Ma-
zovitis modo , sed & Polonis , esse cæpe-
rat. *Diviso in plures Principes Poloniae regno ,
difficilis concordia erat : hinc Litvanorum in
propinquo potentia crescens , magis for-
midabilis. Neque facile res Christiano-
rum respirassent , nisi surgentem Ethnico-
rum fortunam domesticæ factiones abru-
pissent. Obierat per idem tempus Men-
dого conjunx : ad ordinandam muliebrem
familiam , & procuranda defunctæ justa ,
evocata in curiam aderat Doumandi Za-
nalsceni Ducis uxor , Reginae soror. Rex
jure hospitii ad flagitium per vim abusus ,
violatâ fæminæ pudicitiam in conjugium
eandem retinuit. Impatiens injuriæ Dou-
mandus opum suarum imbecillitate , ul-
tionis cupiditatem ab aperta vi tempera-
re , atque adeo dissimulare : interim Rei-
publicæ causa , procerum animos perten-
tare , atque à Principe avertere : ac potissi-
mum*

*Civilium
per Litva-
niam mo-
tuum occa-
sio, & cæ-
des Men-
dogi.*

num cum Troynato Samogitiæ Duce
Mendogi ex sorore nepote , secreta confi-
lia agitare. *Auderet tandem ipse , quod nemo
non optaret. Liberata à gravi Tyranno Litvania
nomen , ille sibi assereret , ad quem maximè pertine-
ret. Oblivisceretur in eo evertendo jura sangui-
nis : apud quem nullum jus esset inviolatum. Fra-
trum suorum exilio , litaret sanguine parricidæ
Mendogi. Nunquam eum magis patere posse ,
quàm cum prætorianis legionibus in Mazoviam
expeditis , ipse se nudasset suis præidiis. Si vi opus
foret : adesse Troynato Samogiticum exercitum sa-
tis addictum : se quoque in tempore cum Novogro-
densibus copiis non defuturum. Non diu solli-
citationem tulit Troynati animus , suoptè
ingenio in ambitionem pronus. Destina-
tis consiliis , ipse eventus viam aperuit.
Turbatum enim interea aliquid fuerat à
Duce Natbrawscio ad Borysthenem : con-
tra illum jussus à Mendogo cum exercitu
ire Dowmandus ; Troynatum monet ma-
turè , ne occasionem gerendi elabi patia-
tur : nunc demum tempus agendo esse ,
cùm militem sub signis haberet. Condicto
itaque*

itaque die, Troynatus è Samogitia, Doumandus è Ruffia exercitum occultè deducunt, atque intempeftâ nocte regiam invadunt. Occupatis portarum custodibus, percuffores in cubiculum immiffi, Principem in lecto confecerunt. Cæfi cum parente duo jam maturi regno filii, Ruclius ac Repicas.

Troynatus M. L. Dux, &c.

Nunc primùm, nova ad Principatum via, tentata est. Hactenus enim Principi vitâ functo, eum in Rep. fuffici mos erat, cui juris hæreditarii præjudicium, fubditorumque ftudium fuffragarentur: at jam quæfitus nuper est principatus per injurias nepotis pupilli: nunc verò etiam principis cæde. Ita per calcata, non honefti modò, fed & fanguinis jura, ad Dominationem properari cæptum est. Troynatus certè scelere avi trucidati, & occupatæ armis reipublicæ, pofteris notior, quàm rebus gestis; brevem Dominationem properatâ cæde non verfo anno abfolvit; eodem dejectus paffu, quo ascenderat. Quâ crudelitate in Christianos futurus erat, fi
superi

superi vitam commodaffent, fatis argumenti dedit, cum principatus inaugurationem à Mazoviæ vastitate orfus est. Exu-^{An. 1264.}fti Czervinfcum ufque pagi: Orszymovium arx excifa: adulti ferro, igne pueri abfumpti: fæminæ ad fervitutem fervatæ, aliæque à feroce victore in victos calamitates. Livoniam quoque ab eo vastatam, circa Parnaviam, Livones narrant. *Suspecta tamen omnia domi erant Tyranno: nec ex vano timebat, scelera in alios patrata, in fe reditura. Quales enim in fe eos speraret: quos exemplis fuis fidem dedocuiſſet?* Ad ftabiliendas itaque in omnem fpem contra quofvis æmulos res, Polociâ Theophilum confobrinum evocavit. Hic ubi venit, poft mutuam utrinque de fublato communi hoſte gratulationem, in fpem quidem confilia de Republica cum Troynato communicare: clam verò nova in eundem cum fuis moliri. Ambitione propriâ fatis inquietus, Ruſſorum adhortationibus validè agitabatur. *Illenè Litvaniam facris Christianis nuper initiatam, impio Ethnici Principis jugo premi pateretur? Cur non*

Theophilus contra Troynatum conſpirat.

non cederet Russorum studiis? cur sperneret beneficium Volstinici legitimi Litvanorum Principis, jus omne Principatus integrè sibi transcribentis? Volstinicius enim parentis sui Mendogi à Religione Christiana defectionem detestatus, ad Russos (ubi obses olim aliquandiu egit) profugerat. Ibi multa rerum vicissitudine, animo ad humana hæc contemnenda inclinato, rigidioris instituti vitam professus sub Gregorii Polonini disciplina, Haliciæ vixit. Inde seu aliâ causâ, seu parentis Regis, populariumque suorum ad Christiana sacra traducendorum spe, rursus in Litvaniam transiit; atque haud procul Novogrodeco ad ripam Nemeni monasterio extructo, cum pluribus ejusdem vitæ sociis religiosè: atque inter multas procerum sollicitationes, constanter agere cæperat. Ad nuncium, Patris fratrumque à Troynato cæforum, ne eadem ipse clade involveretur, Pinsicum evasit. *Pulsabat vindictæ cupido animum, brevi exercitio nondum ad humanos affectus satis obduratum.* Sed omnibus præsiidiis in eo vitæ genere destituto, nulla ferè

ferè ulciscendi per se ratio suppetebat. Theophilum igitur sollicitare: ei tanquam Christiano Principi, paternum in Litvaniam jus transcribere: orare ne tot Troynati scelera, inulta pateretur: ut Mendogo parenti suo, occisoris sanguine inferias daret. Nondum omninò aut Theophilus consentiebat, aut consilia maturerant: conspiratio vix inchoata Polocensis cujusdam, qui Theophilo è domesticis erat, fraude, prodita & à Principe tempestivè oppressa. Theophilus hospitii securitate apud fratrem incautiùs agens, trucidatus est: Polocia immisso exercitu occupata, atque in provinciam Litvaniæ redacta. Firmatam jam tot suorum cædibus dominationem Troynatus putabat, atque potiore æmulo sublato, satis ad cæteros in officio continendos provisum. Verùm quid Tyrannis inter scelera securum? Quatuor prætoriani milites, Mendogo olim fidissimi, securè ad balneum euntem adorti, necdum expleto Principatus anno, confecerunt. Ipsi, seu ne cui patratae cædis pænas luere cogèrentur, seu ut ex securo dispicerent,

*Theophilo
sublato
Troynatus
etiam occi-
ditur.*

P

quomo-

Pericula
Litvania.

quomodo id factum proceres haberet, indeque ulteriora rationum suarum confilia caperent: ad Volstinicum Pinski agentem profugerunt. Præsens planè rei Litvanæ naufragium, inter subita mala deprehensæ, ab omnibus expectabatur. Inde velut decumano fluctu imminentibus extrinsecùs hostibus jactabatur: inde per dissidia domestica laxatis compagibus vitium facere per se cæperat, ac propè solvi. Sollicitos hic metus tenebat proceres; neque modus, quo obviam discrimini iretur, erat in expedito. *Factionum capita, quæ casorum Principum odia vel amores, velut abditum ignem in flammis mox erupturum, animo malè tegebant; nullam pacis spem apud gnaros rerum præseferabant. Provincias amplas tanquam truncum capite corpus, atque emortuum absque uno Principe, cadaver, diffuere necesse erat. Non pauci erant qui sanguinis conjunctione, aut veteris juris præensione ad Principatum aspirabant: horum ambitioni si tota res permitteretur, brevi esset futurum, ut Republica carerent: aut enim civilibus armis discerpta miserè interiret; aut ei in spoliis*
cede-

cederet, qui plus potentia, quàm virtutis aut dignitatis, in dimicationem attulisset. Crescebat malum: neque remedium à tempore sperari poterat. *Vnica inter tot præcipitia, ad concordiam & salutem publicam via ostendebatur; ambitiosa diversorum studia maturè extinguere,*
eo Principe renunciato, quem communibus suffragiis Senatus jussisset. Kiernoviam itaque indicta comitia, & magnâ procerum frequentiam celebrata. Litvani omnes in Volstinicum sententiis suis inclinabant. Id verò Samogitæ & Iatvingi ne audire quidem; sub cujusvis potiùs imperium concessuri, quàm Volstinici: causæ in speciem aliunde petebantur, in re erant, suspicio & metus: ne Volstinicus, Princeps renunciatus, non tam imperium administraret, quàm ultionem Mendogi parentis: ad cujus cædem Samogitæ & Iatvingi, operam suam Troynato nuper commodaverant. Ingens totis comitiis utrinque tumultus, ac propè mutua vis. Novogrodenses, aliique juris Litvani, sed Russicarum familiarum proceres, *Reipublicæ causâ,*

Comitia ad
eligendum
novum
Principem
indicta.

neutrarum se partium esse testabantur; illi Principi cum obsequio accessuros, quem utriusque gentis concordia dedisset. Si tamen pacis ineunda rationem optimam, apud Senatum liberè proferre fraudi sibi futurum non esset: securè auctores fore, ut externum aliquem Principem, qui liberum ab omni factione animum ad imperium adferret, suis votis quarerent. Esse Regi Russia Danieli filium, imperio maturum adolescentem: esse etiam in proximo, ejusdem ex sorore nepotem Ducem Luceorientem ac Drohicensem Suarmirum, rei bellicæ gnarum & studiosum, expeditionum Litvanarum contra Polonos, Mendogo comitem. Neque Samogitæ aut Iatvingi consilium improbabant: soli Litvani summâ contentione obnitebantur. Non dubitare se, ajebant, quòd Russi proceres, de Republica ex fide agerent: ab eo enim tempore, quo Novogrodecum cum aliis Russia provinciis Litvania adjectum est, non imperio tantum sed voluntate etiam ac studiis ad Litvanos transisse, ac sibi permixtos sub iisdem legibus & Principe, pro unius gentis civibus se gerere: Etsi verò non privatis rationibus ad id consilii descendissent; consilium tamen illorum pro solis Russis & contra Rem-

publi-

publicam communem, apertè esse. Quid enim Kijovienses, Halicienses, alique, illato toties contra fœdera repentè bello, magnis viribus in Litvaniâ tentassent? quid aliud Litvani hætenus, omni ope propulsare essent conati? quàm hoc ipsum, quod nunc per otium tam speciosè à Novogrodensibus proceribus suaderetur; tam securè à Samogitis admitteretur? nempè Russi Principis in Litvaniâ & Samogitiâ imperium. Certè ab eo tempore, quo Ringoldus Dux Novogrodensis gente Litvanus ac Palamoniades, titulos Magni Ducis Litvanie invasisset, & curiam Kiernoviâ Novogrodecum transtulisset, Litvaniam non tam principatum, quàm Novogrodensis Ducis provinciam esse. Quid verò futurum crederetur, si Russus Princeps imperaret? Quidquid proinde Samogitæ & Iatvingi censerent, sibi certum omninò esse, non ferre Principem ex ea gente, quam majores sui armis quasitam Litvania subjectam reliquissent. Servaturos se omni studio majorum hæreditatem, Litvanum Russia imperantem: Suarmirum Russum amicum & socium habere se malle, quàm Principem. Possè quidem Russum equâ conditione fœdera cum Litvanis colere: at ubi jus & dominationem in eos obtinisset,

P 3

nūisset, facile genium patriæ studiis innutritum, rediturum. Nullum difficilius altiusque, quàm patriæ amorem herere. Perfregit ea res Samogitarum atque Iatvingorum mentes, & in Volstnicum vel invitas inclinavit: ex quorum concordia Rufforum deinceps confilia suapte conciderunt, præsertim quòd vehementiùs illa promovere, non omninò securum esset, suspicionem novandarum rerum vitantibus. Plenis itaque comitiis Dux est resignatus Volstnicus. Missi Pincum legati, qui Volstnico Monacho, procerum & populi studia, prolixè explicarent, atque ad paterni principatus hæreditatem capeffendam invitarent. Volstnicus preces legatorum, quòd susceptæ semel vitæ rationibus adversarentur, constanter initio repulit. Sed cùm urgerent illi sollicitè, & perituræ discordiis patriæ commiserationem sæpiùs ob oculos producerent, non suffecit proposito constantia, cessitque legatis. Cùm Novogrodecum Pincum pervenisset, comitatus aulicus è circumjacente nobilitate adlectus est: inde maturato

*Volstnicus
Monachus
M. Dux
Litvan.
Samogit.
Novogrod.
renunciatur.*

rato Kiernoviam itinere, antequam proceres abiissent, venit: exceptus multâ honoris atque gaudii significatione, & solitis ritibus Magnus Litvaniæ Dux inauguratus est. Adduci deinceps nunquam potuit, ut omnem vitæ privatim actæ memoriam abjiceret, supra purpuram, monasticæ professionis argumentum, vestem nigram deferre solitus. Verùm quia ultra vestem, Philosophia ipsius non processerat; atque adeo, ex ea vitæ Christianæ parte, nihil omnino in mentem transmiserat: cum vili illa lacernâ, animum cruentum atque vindictæ cupidum, ad Principatum attulit. Vix rebus satis firmatis, impatiens moræ ferocia in novæ potentiæ fundamenta cædis paternæ ultionem jecit. Procerum plurimi criminationibus variis, aut apertâ vi, oppressi: cæteri ejusdem quidem causæ conscientia Principis suspicionibus & odio obnoxii; sed sociorum casu cautiores facti, maturo exilio iram ipsius prævertunt: bona profugorum ærario Principis addicta. Cum Suarmiro, veteri parentis amico, fædera Volstnicus impensè coluit, quòd

*Volstnicus
mores, &
bella.*

quòd Litvanis copiis ad Polonicas expeditiones transeuntibus, ditiones ejus peropportunæ essent. Auspicium amicitiae fuit, junctis viribus suscepta in Poloniam incursio, quâ Sendomiria, Ilzam usque vastata est: ab alia etiam parte continuis Iatvingorum prædationibus Lublinenses agri & tota Mazovia infestabatur. Boleslaus Pudicus inter Polonos Cracoviæ & Sendomiriæ tunc rerum potiebatur, vir bello impiger neque infortunatus: sed nunquam hostem intra fines suos occupare poterat. Iatvingi enim prædatorum instituto, repentinè irruebant, miraque celeritate agris pervastatis, antequam ab incolis ad arma concurreretur, cum præda in sylvas se recipiebant. Consilium ex necessitate natum, fugitivum hostem, domi suæ totâ vi adoriri. Bellum itaque omne in ipsam Iatwierziam Polonus transferre statuit: & sanè opportuna tunc satis debellando Iatwierzia erat, cum Litvani domesticis motibus distracti, auxilio sociis in tempore adesse non possent. Univerfam nobilitatem Polonam

*Iatwierzia
sive Iazyges
Litvanorum
socii à
Polonis ex-
scinduntur.*

nam Boleslaus ad arma evocatam sub Zavichuosto recensuit: inde exercitum totum sub signis continuò duxit, neque permisit comeatus aut prædæ causâ ordinibus quenquam excedere. Sciebat enim hostem suo ingenio pugnacissimum, neque unquam aut referre pedem, aut pugnam quovis loco, etiam iniquo, detrectare, solitum; Polono nunc primum intrare Iatwierzia fines auso, non diu ocium à prælio permissurum. Et certè, cùm vix sensisse adventum Polonorum Iatvingi putarentur, repentinè Boleslao sub ipsam auroram ab excubiis nunciatur, ingentes hostium copias citato agmine advolare, atque recta in castra Polona ferri. Ducebat eum exercitum præfectus militiæ Comatus: tanta verò erat ferocia militi, ut eodem impetu quo venerat; ab itinere in vallum Polonum, contemptim rueret. Eductæ à Boleslao properè in campum copiae, atque quantum subita vis ferebat, vix explicandi ordines spatium erat: & quia statim pro vallo ad manum planè res venerat, cæco

Q

omnino,

omnino, diuque dubio Marte, in multas horas, totâ vi prælium gladiis agebatur. Primus Polonis ad victoriam passus fuit, cædes Comati: is enim cum inter primos prælium voce & manu urgens, Ducis simul militisque officium fortiter exequeretur, factò à pluribus simul impetu, confossus interiit. Ita *sapè viri unius fato, bellorum fortuna agitur.* Nox inde jam cæteri faciliùs vinci, & acies in cladem, non tamen in fugam, inclinare. Nemo enim loco cedere: sed tantùm cadentibus multis, ordines fatiscere; & viam ad victoriam aperire. Quare ut campum integrè obtineret Polonus, interneceione omnes delendi erant Iatvingi: cùm quisque aut è vestigio quod semel ceperat, quoad concideret à vulneribus, depugnaret; aut in locum jacentis commilitonis, inter confertos Polonos gradum obstinatè promoveret. Itaque unico eo prælio prorsus debellatum est. Proceribus atque omni equestri ordine, acie deletis, uniuersum Iatvingorum nomen excisum: agrestes coloni, pars in proximam Lituaniam

Iatvingorum in bello singularis fortitudo.

niam diffugerunt; pars ad sacra Christiana à victore compulsi, ditioni Polonæ accesserunt. Subsylvania nunc ea regio dicitur: coloniis Polonicis, Russicis, Litvanisque frequens; prout aliqua sui parte propior illis gentibus est. Eodem anno Litvani & Samogitæ Sambiensibus Prussis auxilia tulerunt. E Vellavia oppido, Pregeli ripis imminente, Equites Crucigeri proximos Sambiæ agros obtinebant: remotiores, frequenti excursionem, infestos reddiderant. Ad ejus oppidi oppugnationem copiæ admotæ, pulsati muri arietibus. Sed vim omnem fortitudo præfidiariorum, & industria machinarum Magistri, Henrici Tupodel, eludebat: frustra proinde id inceptum Litvanis fuit: præcipuis belli ducibus amissis, re infecta ab oppugnatione desitum est. Ductus deinde exercitus in Lubavienses agros, ubi hostem aperto campo, cum copiis confedisse, nunciabatur. Pugnatum ibi prælio acriter, victoremque Litvanum evasisse auctor est Dursbuch. Addit idem, magnam eâ victoriâ

Litvani Prussis auxilia ferunt.

Q 2

stragem

stragem editam : Helmericum Magistrum, Theodoricum magnum Prussiae Marschalcum, cum quadraginta ejus ordinis fratribus caesos : quorum animi, lampadum ardentium instar in sublime abeuntes, ab aliquibus de nocte sunt visi. Atque ut hic successus aliquantum recreaverat Volstinicum, ita accepta nuper à Polonis plaga altè infederat. Provincia amissa ; gens cujus forti operâ tot bellis Litvani usi essent excisa ; ultionis cupiditate animi quietem stimulabant. Collata igitur cum Suarmino ope ingentibus copiis expeditionem in Sendomirienses agros suscipit. Effusæ ad prædam legiones per universam Sendomiriam latissimè ferro ac igne grassabantur. In subita trepidatione auctoritas Boleslai expectari non poterat : privato seu consilio seu tumultu, armata equitum Polonorum & plebis promiscuæ multitudo confluerat : hæc contra palantes hostium manipulos progreditur ; atque ut Litvanas Russasque cohortes effusim per agros prædam agentes, priusquam in unum coirent, separa-

Sendomiriam invadunt & fugantur.
An. 1265.

separatim adepta est, cædit. Inde ad castra oppugnanda victor exercitus signa vertit : sed Volstinicus & Suarmirus amissis inter prædationem præcipuis legionibus, cum reliquo milite vim in castris expectare non ausi, maturè in tutiora se receperant loca. Boleslaus ad nuncium rei benè gestæ animo erectior, justam in Suarmirum indignationem ulterius prosequi statuit. Favere videbatur suscipiendis consiliis præsens Russiae status, mortuo Daniele Rege Ducum ambitione ac discordiis plenus turbarum. Habito itaque per eam partem Poloniae, quæ sibi parebat, delectu : confectisque inde validis copiis, Petrum Palatinum Cracoviensem Ducem præficit, atque infestis signis Suarmiri ditiones invadere imperat. Petrus dierum aliquot itinere per hostiles agros progressus, obviam ferè tantum totis simul legionibus proterebat : nam quòd hostem in omnia intentum fraudibusque militaribus probatum haberet, non permittebat laxatis vastationibus cohortes à castris divelli, ne qua rei gerendæ

Q3

ocasio

An. 1266.
Suarmirum juvant contra Polonos, & caduntur.

occafio Ruffo daretur. Suarmirus ubi Polonum, neque contemptim palantem per agros, neque castris temerè locum capientem, ad infidias nancifci potuiffet, castra aperto campo oppofuit. Nihil primo die utrinque tentatum: poftero (qui D. D. Gervafio & Protafio facer erat) uterque exercitus ad pugnam eductus: cùm extractæ acies intra teli jactum conftitiffent prælium miffilibus inchoatum. Erat expeditus Suarmiro è Ruffis, Litvanis, ac Scythis miles, qui ftrenuè rem arcu & fagittis agebat: quare Petrus equites fuos tota vi coortos, arcuum ufum hofti adimere, atque ad haftas & gladios prælium deducere imperat. Tanto impetu in hoftem itum eft, ut impressionem factam repentè fenferint, neque tulerint Ruffi: mox inclinari acies, & turbari. Suarmirus, cùm femel iterumque pugnam reftituere tentaffet, re desperatâ, ipfe quoque frenum fugæ permiffit: Ducis exemplo toto campo effunditur exercitus, cædes deinde fugientium non pugna fubfecuta. Victor Polonus castris

direptis,

direptis, lectisque fpoliis univerfam deinde regionem fecurè igni ac ferro pervagatus eft. Attrivit ea clades vehementer Suarmiri opes: imò totam exinde Ruffiam Boleslai fortunæ metus, in plures annos quietam tenuit. Litvani tamen nihilo quietiores ex fociorum confternatione: eodem ipfo anno fubita excurfione Mazoviam latè populantur: neque Conrado & Boleslao Ducibus ad refiftendum animus, aut vires: arcium tantùm præfidio fuam & reliquæ nobilitatis fortunam tuebantur. At Volftinicus quòd Polonicis Mazoviticisque expeditionibus nihil ultra prædam per tanta intervalla quæri videret; eò potiùs curam advertit, unde ditiones augeri poterant, & fines proferri. In Ruffiam itaque inter inteflina odia & factiones, externorum injuriis opportunam, arma tranftulit: & jam detractis aliquot arcibus, Volodimiræ totique Voliniæ imminebat. Leo Dux Volodimirienfis à morte parentis Regis Danielis, nec dum pacatis per Ruffiam rebus, non fatis ad vim tanti hoftis validus,

*Mazovia
vaftrata à
Litvanis.*

*Volftinicus
in bello contra
Ruffos
amicitiæ
fpecie circumventus;
occiditur.*

dus, dolo & scelere bellum omne à se aver-
 tit. *Præferebat ille nihil negaturum se Volstinico,*
jus quamquam dubium in Volyniam urgenti: sed
positis armis, negotium istud facilius posse transigi
contendebat. Permitteretur modò res, arbitrio pro-
cerum utriusque gentis; quidquid illi ratum habuif-
sent; se in quascunque conditiones, pacis publicæ
studio, libenter concessurum. Successit persona
 homini callido. Tantùm enim ea animi
 promptitudine, Suarmiro præcipuè adni-
 tente, apud Litvanum profecit; ut is exer-
 citum omnem dimiserit, atque ad condi-
 ctum diem, cum exiguis copiis, ac propè
 solo aulico comitatu, Vrouscum venerit.
 Leo qui alia omnia, quàm quæ promiserat,
 animo destinaverat; Volodimiræ hæsit:
 Suarmirum autem fratrem, & patrum
 Haliciæ Ducem Basilium, doli omnis igna-
 ros Vrouscum dimisit, Volstinicum ut Vo-
 lodimiriam invitarent. *Commodiùs, ajebat,*
posse tot Duces cum suo comitatu in ea
urbe convenire, & ipso hospitii jure amicitiam
constantius stabiliri. Suspecta erat Volstinico
condictæ diei extractio, & insolita in hoste
humani-

humanitas: sed quòd in Basilio & Suarmi-
 ro, cum quibus ante semper amicissimè
 egerat, nihil fraudis subesse certus esset,
 fidei eorum & precibus se permisit. Volo-
 dimiriæ, à Leone & Romano Principi-
 bus, humanissimè acceptus, benevolentiaë
 ipsius æstimatione; reliquum suspicionum,
 quæ præfagæ menti identidem sese inge-
 rebant, excussit. Postero ab adventu die,
 princeps Senatûs Russi, Markoltus Niem-
 cin, convivium Ducibus & Proceribus
 magnificentum dedit: læta omnia atque offi-
 ciorum plena. Iam Volstinicus, sub no-
 ctem è convivio digressus, in monasterio
 D. Michaelis, qui locus hospitio erat, di-
 misso omni comitatu, cum paucis cubicu-
 lo præfectis, ad quietem securè compone-
 batur. Supervenit interea Leo, Volstini-
 cum familiariter inclamat; ad ulteriora
 pocula amicè invitat. Litvanus officii cau-
 sâ, ex interiore cubiculo inermis, ac penè
 discinctus, Russo occurrit: sed jam muta-
 tam personatæ amicitiaë scenam, repe-
 rit. Circumstant repentè satellites. Dux
 R ebrie-

ebrietate, & destinati sceleris conscientiam, amens; crudelitatem Mendogi parentis in Russiam, cupiditatem ipsius Volstinici, quam in sui patrimonii arces nuper involasset, exprobrat: tum subitam periculi imagine attoniti, ac vix dum quid rerum ageretur credentis, caput valido gladii ictu medium discindit. Reliqui comites, quos è proximo tumultus auditus ad arma exciverat, trucidati, bona direpta, proceres Litvani ex hospitibus extracti, atque in carceres detrusi. Cognitum reliquis Ducibus, ac præsertim Basilio & Suarmiro scelus, magnam indignationem movit: jus hospitii scelere violatum, fidem suam proditam, Russici nominis indignam labem, quisque pro se, querebantur. Verum tota ea indignatio, ultra querelas & verba progressa non est: quanquam ut se ab ejus sceleris societate, quam alienissimos palam testarentur: magnifico deinde apparatu, regiisque sumptibus occisi corpus ad funus extulerint.

LIBER V,

De rebus Litvanorum obtinente rursus Principatum familiam Iuliani Dorssprungi.

VNiversa Palæmoniâ gente per Litvaniam, continuis funeribus exhaustâ, solus ex ea superfuerat Volstinicus. Quare ab ejus morte, restitutus est Principatus Iuliani Dorssprungi posteris, ipsam quædam Litvanæ fortunæ necessitate. Vivebat enim adhuc Suintorogus Vtenides, annorum nonaginta sex vetulus. Puer ille olim è parentis testamento cesserat Ringoldi patris curæ, ab eodem paterno principatu, per tutelæ speciem, exutus. Adultus deinde acceperat à Ringoldo præfecturam Samogitiæ. ex eo ille loco, alienam fortunam tantum spectare, neque suam vicem indignari. Inter varias Principum factiones & cædes, ipse solus ut jure principatus proximus, ita quietiore ingenio ab omni ambitione remotissimus, extra invidiam & suspiciones agebat: *cujus humilem fortunam,*

*Suintorogus
Vtenides
M. Lit.
Dux.*

non ambizioso animo junctam, pronius erat partibus, contemnere, quam subvereri. Augebat securitatem, quod nullam ferè Reip. partem attingeret: hinc vacuum curis & periculis vitam, diutiùs produxit. In hunc igitur, quanquam magno jam natu senem, Proceres animo inclinari; eum votis designare: præcipuè quod familiam filio, nepotibus, & pronepote adulto, firmam haberet. Atque, ut inter adversa superstiosiores hominibus mentes sunt, religioni jam ducere, si eum negligerent, cui ad imperium jus potissimum esset. Quis sciret, num intestina, quibus flagraret Respublica, odia, & frequentata Principum cades, non à Superis immitterentur, in vindictam erepti per injuriam Suintorogo Principatus. Consultum etiam Reip. fore, si post tot civiles motus, atrocesque jactationes, in ejus Principis humeros ad respirandum reclineretur: cui affectus, & natura moderatio & annorum gravitas composuissent. Sensisse satis jam Principes eos, quibus cupiditates per ætatem necdum deserbuissent. Maturatum itaque est cum comitiis Kiernoviam: ne diuturnitate interregni, factiones & ambitio, vires cum tempore sumerent:

An. 1268.

rent: sed neque inter ipsa comitia sententiis multum variatum est. Omnium consensu M. Lit. Dux renunciatus Suintorogus; nequicquam decrepitam senectutem obtendens, communibus studiis cessit. Exiguo illo, annorum aliquot, quo cum imperio præfuit, tempore, domi quietas perpetuò habuit res. A Prussia initio non exiguum impendere discrimen nunciabatur. Ottocarus Bohemiæ Rex, cum ingentibus è Bohemiâ, Silesiâ & Germaniâ copiis, in Prussiam venerat; eo consilio, ut bellum omne, quod jam cum Prussis Equites Crucigeri propè confecerant, magnâ vi in Samogitiam transferret. Sed per tempestuosam hyemem, exundantes fluvii & lacus, itinera omninò præcluserant. Ita ea expeditio frustra Bohemo suscepta fuit. Prussorum tamen nomen universum, paucis exceptis populis, ad officium reductum. Nardovitæ acie victi, non è pugnæ modò loco, sed ædibus etiam & agris natalibus profugerunt. exilium servituti prælatum est: tanta vel in agresti populo libertatis æstimatio.

*Prussorum
populi à
Crucigeris
subiguntur.*

R 3

quan-

quanquam vix exilium dici potuerit, in Litvaniam, ejusdem originis gentem, cum re familiari & liberis commigratio. Eandem fortunam experti Skalovitarum primores, Surbanta, Suifdeta, & Surdeta, desperatis rebus opes & populum, in ulteriorem Litvaniam transportarunt. Enatum interim erat turbarum aliquid per Poloniam. Inter equestrem Ordinem & Zemblaum Principem, qui Cujaviæ ac Lenciciæ imperitabat, similtates exortæ, pænè ad vim processerant. Cognita ea discordia Litvanis, promptissimum quemque juvenum ad prædam evocavit. Collectus expeditè exercitus, Cujaviam vastationi destinatus: itum est eò per Mazoviæ & Prussiæ confinia: vastati impunè agri: ingens omnino pecorum atque captivorum copia prosperè abducta. Neque Samogitis ab alterâ parte ocium. Reliquiarum Prussicarum atrox fortuna, atque inde commiseratio; & si illæ funditus excinderentur, propinqui nimis futuri hostis metus, bellum accendebant. Poiezanos in primis omni ope

An. 1269.

Cujavia à Litvanis vastata.

Samogitæ Prussorum reliquias bello tuentur.

ope tuendos, Samogitæ suscipiunt. Neque deerat primis conatibus successus: cæsa aliquot locis Crucigerorum præsidia, Poiezaniæ Commendator, ut vocant, & Helvicus à Goltbach Contor Christburgensis, capti. Crescenti malo majore irâ & totâ vi, Conradus à Triburg Prussiæ Magister obviam ire; omnibus simul copiis, Poiezanorum agros vastare: incolas, igni ac ferro affligere. Debellatæ opes populi; non tamen animorum pertinacia fracta: ne victi hostile jugum in servitute ferrent, patriâ omnes excefferunt. Accepti benignè à Litvanis focii populi, & per Grodnenses agros descripti: primæ verò eorum sedes, tunc ex hostili populatione desertæ, nunc etiam inter profundas sylvas raros habent habitatores. Sola jam è Prussis supererat Sudovia, bello à Crucigeris necdum tentata: hæc, post subactos reliquos populares, in dies infesta Crucigerorum signa affutura prospectabat: quare averfuri à finibus suis bellum, hostilium agrorum infestatione domi suæ hostem distinere statuit.

In

An. 1270.

In Culmenses agros prima excursio facta: & quia non tam prædæ cupiditas, quàm metus in audaciam versus, militem armaverat, magna strages, delectu nullo, latè edebatur. Missus à Magistro qui hostiles conatus reprimeret Hermanus Schonenburgi vir per multa prælia fortitudine & prudentiâ probatus, exiguis copiis rem ex voto confecit: excursiones stitit; & hostem in cumulo adeptus, cecidit. Sudovitæ, primo hoc eventu, de victoriâ, non de spe aut odiis deturbati, majore deinde irâ & vi, bellum aggrediuntur: auxilia à Litvanis & Samogitis conquirunt. Stumanus tum pro Principe, Samogitiæ præerat: hic (privatone erga Sudovitas studio, an principis nutu, non reperio) cum aliquot Litvanorum legionibus & quatuor Samogitarum millibus, bellum pro fociis contra Crucigeros exeunte jam æstate suscepit. Repentinâ imprimis vastatione, Culmigeriam igne, proximas provincias terrore implet. deinde cum distractus hostis, non satis certus esset, unde potius ancipitem illam

*Stumanus
Samogitiæ
Gubernator
Prussiam
vastat.*

lam tempestatem propulsaret, Stumanus exercitum Plovisto arci improvise applicuit, pertinax oppugnatio brevi ad deditionem præfidiarios compulit. Litvanus enim veritus, ne si gravioribus propositis conditionibus supplices rejecisset, ex diuturniore circa eundem locum morâ, periculi aliquid, aut certè agendis rebus impedimenti enasceretur: omnia in integro reliquit; duos tantum obsidum vice pactus, qui viarum peritissimi forent. Horum deinde ductu, occultis per Christianorum agros itineribus, quâ minimè timebatur, repentinus erumpebat: ita Lipanoviæ, Radini, & Veishausi suburbana ædificia exusta: Turnicia, Graudentum, Marienverderum, Satirinum, Christburgum, aliaque regionis ejus oppida, & arces funditus dirutæ: ex prædâ denique & captivorum multitudine clades æstimatione major illata. In Livonia quoque per proximam hyemem res prosperè gestæ: vastatis latè in continente agris, per insulas Livonici sinus prædationes tentatæ. Hyems vehementior

*Livonia à
Litvanis
vexata.*

S non

non securos modò aditus, per adstrictas solidâ glacie aquas, sed etiam commodum pugnæ campum in tanta planitie, instraverat. Inter Oziliam, quæ septem milliaribus à Livonicâ ripâ, avulsa est insula, in glacie exercitus concurrissè scriptores memorant. Hæc dissimulatione fortè magis & tacitis auspiciis, quàm mandato Suintorogi extra gerebantur: ad bella enim illi, & natura, solitò mitior, ingenium non dederat, & ætas jam deerat. Domi, ut quietas semper habuit res, ita relinquere voluit: maturè itaque habito Senatusconsulto, filium Giermondum, jam ferè sexagenarium successorem sibi destinavit. Neque multum deinde superstes egit. Novogrodeci eodem ipso anno, morbonè an solis annis deficientem vitam, spiritus destituit.

Giermondus M. D. Livania.

Giermondus Suintorogo solitis ritibus suffectus, primos sui principatus menses rebus domi componendis exegit. Ante omnia parenti defuncto ut præscripserat ipse, justa legitimè persolvit. Cum enim viveret Suintorogus, fortè inter venationes in-

nes inciderat in locum peramænum, quo Vilna amnis planitiem altis montibus subjectam, & pineto hinc inde confitam decurrens, Viliæ illabitur. Amænitas situs, cum ad primum conspectum senis animum occupasset, petiit à Giermondo, ne alibi pro defuncti exuviis, aut rogo, aut sepulchro, aream quæreret; utque is campus cremandis Principibus, humandisque eorum cineribus, sacer perpetuò in posterum esset. Executus est universa Giermondus ex fide: campum latè excisis arboribus perpurgatum, ipse ritè dedicavit: relictus in proximo lucus, Fulminis vulgò Perkuini, tempestatum præfidis Numini; ut religionibus ipsis locus deinceps frequentior populo fieret: erecta præterea sacerdotia, copiosis redditibus attributis. Officium sacerdotum erat, ad præscriptos ritus, ignem perpetuum quercu & pinu alere: qui si aliquo casu fortè extingueretur, neglectæ aut non ritè procuratæ religiones ipsius sacerdotis exustione expiabantur. Locus is Suintoroha (id est, Sancta area,) dictus,

*Superstitio
vetus Lit-
vanorum,
in creman-
dis corpori-
bus defun-
ctorum.*

& nomen & ritus illos profanos ad Iage-
lonis usque principatum retinuit. His ita
ordine peractis, Principis defuncti corpus,
militari habitu à proceribus ad rogam elat-
um est: editiore pyræ loco, haud longè à
Principe, locata arma, quibus à tyrocinio
usque militari usus fuerat, gladius, hasta,
pharetra cum arcu & sagittis: inferiore
loco falcones, paria bina canum venatico-
rum, servus & equus, qui viventi maximè
in deliciis: hæc universa, cum subjectus
ignis corripuisset; tum sublatâ simul com-
ploratione, proceres urforum & panthera-
rum resectos ungues, extremi obsequii vi-
ce in flammam jactare. Nam de altera vita,
quam habituri à morte essent mortales,
redituque animarum ad sua corpora, cum
DEUS quispiam, illis ignotus, ad jus dicen-
dum in altissimum montem universum
mortale genus, evocaturus è tumulis esset,
apud veteres illos Litvanos, rerum Divi-
narum penitè rudes, quanquam barbarè
& superstitiosè, tamen aliquid credebatur.
Existimabant igitur mortuos olim ungui-
bus

bus illis opus habituros, cum præruptus,
altusque mons, per difficiles aditus, singu-
lis superandus esset. Curatis ita sacris,
præscriptisque ceremoniis, quibus dein-
ceps Principum vitâ functorum corpora
eodem loco cremarentur, ad rem civilem
curas advertit. Domi omnia erant secura:
sed neque ab hostibus multum periculi;
quanquam non parum suspicionum; Li-
vones & Prussos Crucigeros, Polonos et-
iam, tot prædationibus nuper vexatos, non
putabatur quieturos. Hos, non tam pacis
studio, quam ut totis viribus simul Rus-
sum aggredere, oblatis fæderibus ad
amicitiam Giermondus pertraxit. Leonem
enim solum sibi maximè ad bellum desti-
nabat, occisi ab eo inter hospitaes mensas
ante aliquot annos Ducis Litvaniæ, me-
mor. Vix ferebat indignationem, quod
tanta Litvani nominis injuria, ob parentis
sui ignaviam, hæcenus inulta & secura,
Russo stetit. Proximo igitur anno, ma-
gnis copiis Volyniam invasit: vastata atro-
citer quaquaversus provincia est; & præda

*Fædus cum
Polono &
Crucigeris,
bellum con-
tra Russos.*

*Volynia va-
stata à Lit-
vanis.*

omnis, absque prælio, in Litvaniam abducta. Reversus ab ea expeditione, pacis artibus intendere cæperat, & Colonias per agros describere: quo tempore Giervatis oppido fundamenta jacta. Verùm & domesticam quietem, & firmatas fædere cum Polonis amicitias, factiosa quorundam consilia interturbant. Paulus Cracoviensis Pontifex, ut privatas offensas de Boleslao Pudico ulcisceretur, arma Litvanorum occultè per intervalla, in agros Polonos, evocabat. Exortis fortè inter Boleslaum & ordinem equestrem dissidiis, res ad secessionem & arma deducta erat: factioni princeps, Vladislaus Dux Opoliensium, absens lectus: fugatâ deinde, ac cæsa rebellis nobilitate, partes Boleslai insigniter creverant. Tum verò *Pauli animus pridem Principi iniquus, fortunam ejus magis non ferre: sed, & metuere, & odisse; & quòd ipse sibi, suoque odio, ad vim non sufficeret, alienis armis, suis fraudibus, eam vexare.* Litvanæ copix sedibus suis excitæ, Lublinenses agros infestis excursionibus securè populabantur: quòd eque-

stris

stris ordo victoriâ Principis ad Bugicinum attritus, resistere aut non posset, aut non posse se fingeret, ut suis damnis, invidiam Principis auget. Neque tamen omnino inultum Litvanis istud violatorum fæderum flagitium abiit. sub idem tempus, Subsylvania eorum ditio, à Mazoviis & Cujaviis vastata est. Per Prussiam quoque prædæ actæ: sed Prussorum res, secundis aliquot contra Crucigeros expeditionibus rursus non leviter firmatæ, levia prædationum damna vix sentiebant: præsertim quòd Litvana & Samogitica auxilia, in graviores impetus præsto essent. Vix igitur bellum illud à Crucigeris aliter confici posse videbatur, quàm si & totæ simul vires ad moverentur, & externa præsidia consilio aliquo, hosti detraherentur. Henricus, Prufficis Equitibus Magister erat: fædus ille inprimis cum Giermundo renovat, ut jurisjurandi religione, à bello Pruffico Lit-

Duce

con-

An. 1274.
Samogitæ
tuentur
Pruffos &
cædunt
Crucigeros.

conferri: efficere tamen non potuit, quin privatorum opibus, clam per Samogitiam lectus exercitus, detractis signis per turmas in Prussiam abiret. Vastatâ Culmigeriâ confederant Prussi Sudovienses, cum Samogiticis præfidiis, ad Lubaviam: sed venientibus totâ mole Crucigeris, aperta vi concurrere non ausi, tumultuariâ ut videbatur fugâ, castris impedimentisque desertis, in proximas sylvas sese abdiderunt. Equites Crucigeri incruentâ victoriâ læti, mox solutis ordinibus ad prædam discurrere, castra diripere, contemptim ad vestiganda extrema hostium agmina effundi, atque prorsus tanquam omni periculo defuncti agere. Prussi & Samogitæ, qui ad captandam infidiis occasionem, inter latebras ex fuga non longè à castris hæserant, hostem & itinere fessum, & victoriâ securum, inter prædas cuncta negligenter agere, à speculatoribus edocti, repentè instructâ acie è sylvis cooriuntur, atque prædabundos occupant, cædunt. Magna tum clades Crucigeris illata: amissus exercitus,

Duces

*Stratagema
contra Cru-
cigeros.*

Duces belli Henricus Magister & Theodoricus Mareschalcus, in acie cæsi. Atrox hujus pugnæ eventus evocaverat Christianos Principes ad arma magno apparatu capienda. Rex Bohemiæ, Marchio Brandenburgicus, Lantgravius Turingiæ, Dux Brunsviciorum, cum ingentibus copiis in Prussiam venerant: sed quòd exeunte jam autumno is exercitus fuisset contractus, hyemis verò initia solitò magis tempestuosa, latè per agros pluviis exundassent, ne laceffito quidem Litvano, ab armis discessit. Marchio tamen, ne frustra tantum iter suscepisse videretur, oppidum condidit, quod etiamnum Brandeburgum vocatur. Hoc ipso anno, Livones memorant à Samogitis & Litvanis ad Osiliam in glacie cum Magistro Livoniæ Ottone pugnatum: & Magistrum, cum quinquaginta Ordinis ejus fratribus cæsum. Pari eventu successor ejus Andreas Vestphalus cum bellum prosequitur à Litvanis profligatus occubuit. Neque multò post in Litvania Giermondus vivere desit. Habitis Kier-

T noviæ

*Expeditio
Christiano-
rum Prin-
cipum con-
tra Litva-
nos.*

An. 1275.
 Giliginus
 M. Lit.
 Dux Tra-
 bus Samo-
 gitia.

noviæ comitiis, natu major Giermondi filius Giliginus, Princeps Litvaniæ renunciatus est: fratri ejus Trabo Samogitia attributa, eâ conditione ut Magno Litvaniæ Duci subesset. Magister curiæ, utrumque ad concordiam, & gloriæ quam à Majoribus suis accepissent bello & pace æmulationem, breviter è Reipublicæ voto hortatus, gladium & scipionem Giligino porrexit. Rudis hic inaugurandi tunc mos erat, quo Principi suprema domi forisque potestas à Republica fiebat. Triennium non superavit Giligini principatus: nullâ fermè re memorabilis, præter aliquot Poloniæ vastationes: quanquam neque hæ à singulis scriptoribus omnes memorantur. Illa inter alias magis insignis, & ipsis Polonis authoribus comperta, quâ Litvanæ copiæ Mazoviam, Culmigeriam, Cujaviam populatæ, atque iterum in Lencicienses agros excursionem instauratâ ad quadraginta captivorum millia abegisse dicuntur. Vix fidem numerus invenit: ingentis tamen cladis exaggeratum hoc argumentum est.

Annus

Annus sequens Giligino fatalis fuit: susceptus ei filius Romundus, eundem annum Princeps egressus non est. Apud scriptores frequentem famam reperio, quinque filios ex Romundo superstites relictos: propius tamen vero est, quod à paucis traditum; eum absque liberis decessisse. Illi enim qui inter filios ejus censentur, ejus jam ætatis erant, ut Troidenus natu ultimus vivente adhuc Romundo Imperator, exercitus duceret. Ægrè certè persuaderi potest, intra tam breve à morte Suintorogi tempus, (quod vix decennium assequitur) abnepotes ejus non adolescere tantum, sed & rempublicam administrare potuisse. Troidenus, seu filius seu consobrinus Principis, privatis opibus triginta millium exercitum è Litvania & Prussia conscriptum, Giligino ipso vivente duxit: & tertiâ copiarum parte Mazoviam depopulatus est, reliquis duabus Culmensem provinciam. Vbi pertinaci oppugnatione Bergeloviâ potitus, exciso Crucigerorum præsidio arcem penitus delevit. Excedente hostilibus agris

Romundus
 Magnus
 Litvania
 Dux;
 intra an-
 num mo-
 ritur.

T 2

Troï-

Troideno, cum ingente præda; iisdem pænè vestigiis novus hostis ingressus, rursus igni & ferro omnia infesta reddidit. Scemandus Samogitico & Sudavitico milite easdem provincias invasit: Lubaviam & Culmigeriam civitates spoliatas, exuffit: Cujaviam latè pervastavit. Neque multò post, iterum exigua è levi Litvanico equitatu manus in Lencicienses agros immissa, Lenciciam urbem ex inopinato adoritur, atque primo ferè impetu occupat. Sed quòd ad prædam non ad pugnam venisset, antequam vicini incolæ ad arma concurrerent, eadem celeritate, spoliatâ urbe, hostico excessit. Eodem anno res strenuè in Livonia aperto campo acta. Septimo nonas Martii magnis animis & pertinaciâ pugnatum est: hostes eo prælio non victoriam modò, sed & Duces amiserunt. Cæsi, Magister Livoniæ Ernestus, Gilardus Comes, atque ex ipso Crucigerorum ordine sexaginta septem equites.

*Livones ad
Dinembur-
gum cæsi.
An. 1279.*

Eodem prælio, cum Henricus à Tyzenhauzen Signifer occubisset, Prætorianum
fignum,

fignum, cum imagine virginis Deiparæ Livonum Patronæ, in potestatem Litvanorum venit. Tentaverat quidem restituere rem Elchardus Revaliensium Præfectus, contractis è fuga reliquiis, hostem aggressus: sed is quoque profligatus accepto vulnere amissoque equo, vix vitam è campo extulit. Belli ejus occasionem dedit, arx Dinemburgum: quam arcem ad Dunæ ripam exstruere Livones molientes, omni ope à suscepto opere dejicere contendebant Litvani.

Mortuo deinde Romundo, Trabus Sa-
mogitiæ Dux gubernandæ Litvaniæ ad-
motus est: Principisne electi, an solo Gu-
bernatoris in exiguum tempus titulo? non
conveniunt scriptores. Certè ego non vi-
deo, cur tutelæ nomine Trabum Litvaniæ
præficere opus fuerit, si annis & ingenio
maturi ad rem civilem Principes, ex super-
stitibus Romundi filiis præsto erant; nisi
fortè metu tubarum, quas ambitio inter
fratres excitare facile poterat, summa re-
rum avo delata sit: ut si fortè ejus arbitrio

*Trabus
Magnus
Litvaniæ
Dux.*

patrimonium partiri inter se nollent, contumaces in dissensionem spiritus, supremæ potestatis reverentiâ opprimerentur. Sed enim nihil ejusmodi à Trabo legimus actum, quod tamen maximè fieri oportuisset, si hac solâ de causa, à proceribus ad imperium fuisset evocatus. Certè neglectum ab eo id officii, aut certè ob angustias temporis intermissum, credere non possum: res enim illa tota, non tempore, sed festinatione, indigebat. Trabum igitur omnino Magnum Ducem fuisse, illud etiam pro argumento est, quòd majorum suorum more, media in Litvania coloniam excitavit, de nomine suo, Trabos: Neque plura in principatu egit: vel quòd naturâ quietus esset, annisque gravis; vel quòd antequam aliquid agere potuisset, nondum integrè exacto principatus anno, apparatus animo volventem, mors occupaverit. Leoni tantùm Kijoviensium Duci, in Polonos bellum moventi, auxilia miserat: quanquam eventu infausto. Boleslao Pudico successerat nuper Lescus Niger. Rus-

*Litvani
auxilia
Russis fe-
rentes à Po-
lonis fun-
duntur.*

An. 1280.

sus (ut *initia principatum, hostibus plerumque ad bella avidè arripiuntur, quia novandis rebus opportuna*) novi Polonorum Principis fortunam bello experiri voluit. Iam Lublinensibus agris pervastatis, Sendomirienses populabatur. Exiguæ interea valde Varso Castellano Cracoviensi copiæ in expedito: aggredi tamen hostem, quâ posset ratione, à Lescò jussus, temerario fortassis consilio, sed ad vulgus (*apud quod ex eventu sententis pondus accedit*) fatis forti; validæ hostium aciei, aperto campo sese objecit. Leo quòd paucitatem hostium contemneret, plenus omninò victoriæ fiduciâ, sive ut totam victi hostis laudem ad suos Russos pertraheret, sive alio quovis consilio, primam in acie stationem Russis attribuit, ubi & bellum & victoriam sperabat: Litvanis & Scythis, non tam ad subsidia, quàm ad spectaculum, ut rebatur retrò collocatis. Poloni magna vi anteriores ordines aggressi, primo ferè conflictu loco moverunt: hinc proximis Russorum labare animi; & fronte aciei retrocedente, non gradum

dum obfirmare proximi, sed consternari, abjectisque gravioribus armis, in fugam apertè verti. Litvanæ & Scythicæ cohortes, quæ in ultimo agmine constiterant, primùm sustinere cedentes, mox perruptis cedentium impetu ordinibus, aliquantùm turbari ac propè in communem fugam rapi. Instaurant tamen, restitutâ utcunque acie, pugnam: sed cùm inde à victore Polono fortiter urgeri, hinc à fociis quorum maximè causa ageretur, destitui cæperunt; ipsi quoque in fugam sunt effusi, Russorum fortunam secuti, quorum auspiciis pugnaverant. Litvani proceres, domi principe, foris exercitu amisso, solliciti: ad curandam maturè Rempublicam, comitia Kiernoviam indixerunt. Aderant inter alios si-
 ve nepotes, si-ve (quod, ut vero propius, malim asserere) filii Trabi, Narimundus, Holsza, Daumondus, Giedrus & Troidenus. Postremi hujus apud omnes amor, ancipiti expectatione fatigabat Magni Ducis electionem. Vir indole regiâ, ætate validâ, partis etiam sæpiùs de hoste victo-
 riis,

*Comitia in
Litvania
ad eligen-
dum no-
vum Prin-
cipem.*

riis, ut ante non mediocres de se spes, ita hic studia motusque animorum magnos concitaverat. Quisque pro se eum Principem designare; eum privato voto dicere. Et quanquam pro Narimundo, ultra alia, ætatis ipsius iudicium inclinaret, in ea præsertim republica, in qua studiosè servatus hæctenus erat mos, primos è liberis, in imperia parentum sufficere: sed virtutis æstimatione, cuncta Troideni gratiæ cessura videbantur. Illud tamen ab ea sententia universos dejecit: *quòd Republicâ per crebram Principum intra paucos annos mutationem non leviter labefactatâ, si quid dissidiorum exoriretur, nihil mediocre timendum restaret: sed quodcunque tandem futurum esset, discrimen; extremum foret.* Iam verò, etsi Narimundus, ceterique Principes, repulsa dolorem Reipublicæ utilitatibus commodarent: *ferox & ambitiosum Daumondo ingenium nequaquam quieturum. Retenturum illum ex offensa odiorum igniculos: futurum facile ut tempore non sopirentur sed gliscerent; ambitione fomitem ministrante: denique per utrosque affectus mente agitata, aut ipsum per se quasitâ occasione immane*
 V *aliquid*

aliquid ausurum, aut si successus & vires odiis defuerint, Narimundum & alios fratres contra Principem & Remp. concitaturum. Quare remotis omnibus studiis, Narimundum natu maximum plenis comitiis Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt: & mox Magister curiæ, quo tunc magistratu Monividus fungebatur, ex senatus equitumque sententia, porrecto de more stricto ense, titulos & jus eidem detulit.

Narimundus Magnus Litvaniæ Dux.

Narimundus, quamprimùm Rempublicam attigit, antequam ad externa curas protenderet; ad propiora, nimirum domestica, sese convertit. Post persoluta parenti justa, præcipuum ei opus erat, ita patrimonium inter fratres partiri, ne odiorum femina jaceret. Nec poterat opportunè differri. *Ea enim quæ alicui debita sunt, perindè ferè dilata, ac negata lædunt: nisi quòd negata repente animum dolore invadant; dilata sensim suspitionibus sese accumulantis exulcerent: illa ad vim præcipitent, hæc ad fraudes & odia, in occasiones ex arte intendenda, deducant.* Metuebat etiam illud Narimundus, ne si quid è Republica

publica decrevisset, quod asperius fortasse fratribus videretur, unicus ipse cum sua sententia sub totâ invidiâ laboraret. Nihil itaque Senatu inconsulto propriâ autoritate egit, certus, consilia sua, auctorum numero, emollire. Nam quæ solus pro supremo jure jussisset, ea querendi materiam & fratribus & subditis præbere potuissent. *Plerumque enim Principum acta, ad privatos tantùm affectus referendo, criminamur; neque difficilis est ad istiusmodi querelas auditor: at quorum senatus ipse auctor est, ea tanquam publicis utilitatibus dedicata, ac sacrosancta, privatis sermonibus suspitionibusque, non adeò prompti temeramus.* Erant equidem amplæ provinciæ, quæ reliquis Principibus attribui in patrimonium poterant: sed nolebat Narimundus potentiam eorum ad ambitionem & defectiones, hostium propinquitate sollicitari. Non erat fortè, quod in fratribus ut suspectum metueretur; cavebat tamen Princeps etiam ea, *quæ periculosa futura erant, si illi suspecti aliquando esse inciperent.* Nihil enim periculosius à Principe per alios, præsertim ambitioni obnoxios, administratur,

Fratribus patrimonium partitur.

stratur, quàm quod hosti magis propinquum: ad
 latus atque sub oculis Principis, factiones facile eva-
 nescunt: à curia verò ablegata, satis ad incrementa
 sua habent, quòd facilius lateant; in immensum
 verò surgunt, cum à propinquo hoste subsidia spera-
 re possunt. Advertebat præterea Magni Du-
 cis potentiam exhauriri, cum inter liberos
 Principis defuncti, patrimonii nomine,
 provinciæ distraherentur: ita enim fore
 necesse erat, ut ad multos derivatis reipu-
 blicæ opibus, ipsoque fonte absumpto,
 penes Magnum Ducem nihil ultra vacuos
 titulos relinqueretur. Quare publico sena-
 tus edicto, in ipsa interiore Litvania pos-
 sessiones fratribus assignavit; non alio ju-
 re, quàm quod ceteris proceribus ac equi-
 tibus in sua patrimonia esset, obtinendas:
 atque ut omninò privatam rem, familiarum
 è Magnis Ducibus propagatarum, à publi-
 ca secerneret; novum insigne pro Duce &
 republica assumpsit, diversum ab eo quo
 ceteri ejusdem gentis Duces uterentur. Ab
 eo itaque primùm tempore, Centauri lo-
 co, Eques armatus stricto ense hostem per-
 sequens

sequens vulgò Pogonia in ceris Magni Du-
 cis usurpari cœpit: quanquam alii memo-
 rent, à Mendogo Rege idem stemma usur-
 pari solitum; adjectis binis in clypeo cru-
 cibus, ad indicium susceptæ Christianæ re-
 ligionis. Obtigit in ea patrimonii fortitio-
 ne Holsæ tractus orientem versùs, à Vilna
 circa Korablum ad multa passuum millia
 excurrens, deinceps Ducatus Olsanensis
 dictus: propagati ab eo Holsanenses Du-
 ces, superiore seculo, in Paulo Episcopo
 Vilnensi defecerunt. Giedro ampla item
 ditio Septentrionem versus attributa: no-
 bilissima ab eo Giedroiciorum Ducum fa-
 milia ortum ducit; in quâ hæredum copio-
 so numero, veterem illam potentiam &
 Ducalem titulum, ad equestrem frugalita-
 tem deducta, nostrâ ætate videmus. Dau-
 mondo Vcianensis Ducatus datus: arcem
 Suir ab eo conditam, Ducibusque Suirscis
 nomen & sanguinem derivatum, aliqui me-
 morant. Troidenum solum, pacis bellicue
 focium, apud se detinuit Princeps: eo for-
 tasse consilio, ut cum ipse liberis careret,

Stemma
 M. Ducis
 Litvaniæ.

eum reipublicæ maturè admoveret, quem sibi successorem à Senatu & populo tacitè designari, non ex vano, prudens alienorum votorum æstimator, suspicabatur. Non ignorabat quidem Daumondum quidvis acturum, ne successione excidat: sed *malebat fratris ambitionem, quàm vota publica ab eventu destitui. Quare illa ipsa negotiorum cum Troideno communicatione, ejusdem potentiam ad futuras Reipublicæ spes, contra fraternas factiones, firmabat.* Ita rebus domi compositis, & curiæ Ducalis sede, Kiernoviam Novogrodeco translata, ad rem bellicam cogitationes intendit. Iam frequenti Principum vicissitudine Principatus propè in annum magistratum abierat: hinc res bellica plurimum labare; cùm inter ipsos apparatus aut initia belli, capita & Senatui & castris, morte subtraherentur: atque ea fortè de causa, nihil majore mole contra Polonos pro recuperanda Iatviezya totis sedecim annis actum. Nunc primùm Narimundus cum Troideno eam provinciam sedulò susceperunt; non excursionibus hostem vexaturi;

Iatviezyam à Polono olim creptam recuperant Litvani.

xaturi; verùm Polonis exactis, antiquum in eam jus Litvaniæ asserturi. Ductus in provinciam exercitus, nihil ferè negotii reperit. Reliquiæ Iatvingorum veteri odio à Polonis suapte averisæ, cùm primum exercitum conspexerunt, à sacris Christianis & Polono desciverunt, atque Litvano accesserunt. Coloniis deinde Polonicis & Mazoviticis insperato impetu captis, universa regio brevi in potestatem redacta est: præsidia opportunis locis posita, quæ hostis propior: ad ripam præcipuè Bubræ Raigrodum à Troideno colonia ducta, quæ arx, contra Mazovitas & Prussos vicinos, incolis esset. Gratus navatæ operæ Narimundus, omnem deinde eam regionem Troideno attribuit. *Facere beneficium videbatur Princeps, cùm tamen ferè acciperet. Intererat enim vehementer Reipublica, in tanta hostium propinquitate, Ducem armis impigrum atque ad omnia intentum presentem esse, & qui privatis opibus sese tueri posset; ne semper tantillo bello universa Litvania implicaretur.* Casus præterea ita tulit, ut ea res Narimundo ipsi esset per-

An. 1287.

Raigrodum in Subsylvania, à Litvanis edificatum.

oppor-

opportuna, cùm à belli Podlachici curâ flagitium domesticum averteret. Daumondo fortè Vcianæ Duci obierat conjunx: ad funebrem pompam frequentes pro more convenerant proceres; inter ceteros Narimundi uxor, defunctæ soror, & pro se sorori parentatura, & pro marito (qui domo morbo detinebatur) mærentem domestico luctu, Doumandum fratrem salutatura. Persolutis ritè justis, hospitibus honorificè dimissis, Principis solius conjugem violentè detinuit, in defunctæ torum substitutus. Et sua & conjugis injuriâ Narimundus dolere, indignari, minari: at alteri infana libidine mens, sceleri contumaciam jungere; atque post proculcatum fas; pericula, vel non videre, vel contemnere. Hinc Principi necessitas armorum & fraterni belli. Vciana obsidione cincta; eò enim sese, aperto campo diffusus, uxorius imperator, ad scelera quàm ad bella audacior, abdiderat. At verò quia à muris etiam, non diuturnum præsidium sperari poterat; & aut oppugnationi, aut ob angustos

*Daumondi
scelus in
Narimundum,
bello
vindictur.*

stos commeatus, fami cedendum videbat; animos suorum ad constantiam obfirmare nititur proximorum auxiliorum spe: ipse rebus desperatis, tanquam mox ad solvendam obsidionem cum milite adfuturus, noctis beneficio ex arce dimissus, per obsidentium castra evasit. Plescoviam deinde delatus, non infeliciter contra Livones Plescoviensium arma tractasse memoratur: exilii ejus memoriam Plescovia etiam nunc obtinet, eâ munitionis parte, quæ ab auctore paries Doumandi dicitur. Oppidani cum aliquot dies oppugnationem, Ducis & præsidiorum expectatione, fortiter sustinuisent; suspicati ex morâ, quod in re erat, Narimundo se dediderunt. Eodem anno è Samogitia miles Prussis Sudoviensibus auxilio missus: ubi junctis Prussorum & Samogitarum viribus, magna clades Crucigerorum agris illata est: neque solum quæ in aperto ad prædam vel iram erant, igni aut ferro absumpta; sed arces & oppida, pleraque capta atque everfa, Christiburgum, Marienverderum,

derum, Santirum, Plemencia, Graudentum.

*Troidenus
Magnus
Litvanie
Dux, à
Daumondo
bello peti-
tur.*

Idem annus mortuo Narimundo Troidenum Principem Litvaniæ dedit, pridem jam communibus studiis expetitur, quòd bellica laude, fratribus, quos ætate sequebatur, longè præstaret. A puero enim castris addictus, cum annis armorum studium promovit; adultus, multis expeditionibus non militares modò, sed & imperatorias artes probaverat, & parando & gerendo bello. Animi quidem impotentior, ac præsertim cum irâ agebatur; hinc *est in victos est in fontes, potestate ad crudelitatem abuti solitus: ingens profecto in principe vitium: sed apud feroces populos, sub virtutis nomine, si non amorem, admirationem saltem habebat est reverentiam.* Daumondus apud Plefcovienses exul, ex Narimundanæ mortis nuncio, inimicitias cum principe extinctas credere, & jam reditum in patriam adeoque ipsius Principatus occupandi spes animo volvere: at cum Troidenum Magnum Ducem comitiis creatum intellexisset; tùm verò, quàm

jucun-

jucundè nuper spei suæ, cogitatione colluferat; ita nunc invidiâ & indignatione furerè, vim & bellum parare. Collecto è Plefcoviensibus exercitu, Polociam inprimis invasit, propinquitate suis conatibus opportunam: urbe per Russorum proditionem potitus, facilè universam provinciam subegit. Iam ultra Plefcovienses copias, Polocensi milite & opibus auctus, validior ad urgendum bellum, Litvaniamque tentandam erat: sed *primis perturbationibus ipsâ morâ confidentibus, animus non aequè ut ante ad arma expeditus. ut ferè difficilis est illis constantia, quibus ardua, impetu non consilio aggredi mos est.* Tum primùm periculi speciem sincerius circumspicere & æstimare: belli imparibus viribus suscepti exitum pertimescere: cogitare secum, Polociam facilè sibi cessisse, quòd securis rebus, aut nullis præsidiis tenebatur, aut Russo obnoxius: *Uterius si progredieretur, nihil non benè munitum, nihil non bello paratum, inventurum: omnia sibi est Russis infesta, Troideno addicta. Quid verò si interim Polocenses, quâ levitate scelus admiserunt, eâdem sceleri veniam apud*

X 2 legit-

*Daumondi
contra Troidenum
consilia.*

legitimum Principem quarerent, atque à se desciscerent? Plescovienses nondum quidem opera sua penitere: sed quis eosdem illis animos certò audeat polliceri, cum (ut incerta belli alea est) aliquid cladis acceperint, cum arma, cum exercitus validos ab adverso conspexerint? Illosne pertinaciùs pro exulis fortuna pugnatos crederet, quam Litvanos pro Principe & Patria? multum ad audaciam, nec minus ad victoriam momenti sæpè habere, causam pugnae. Abstinerè itaque armis, non tamen odiis constituit: & vi in fraudes versa, ambitionem & iras securiùs ex occulto urgere. Neque difficile fuit, pacis specie & modestâ culpæ confessione, fratri imponere: ut speraverat; non veniam modò, sed & Polocensis ditionis possessionem, haud ægrè obtinuit. Inde Daumondus in momenta agendi intentus, rebus suis, quietus prospiciebat: quâ posset arte, Troidenum evertere, & Principatum paterno fraternoque jure, sibi asserere. Troidenus verò ut rebatur, pace domi constituta, militem in Poloniam misit. Quatuordecem millium exercitus erat, è Litvanis & Iatvingorum
reli-

An. 1282.

reliquiis lectus: hic divisis trifariam copiis, totam omnino Lublinensem oram pervastavit. Lescus Niger Poloniæ Princeps Cracoviæ interim jus subditis dicebat: ad subitam trepidationem, forensibus illis negotiis relictis, tumultuario delectu sex millium manum contra Litvanos rapit. Sed hi, aliquot ante diebus prædam & exercitum per Narviam transportatum in profundiores sylvas jam subduxerant. Re cognitâ Lescus planè desperare. Quo enim duceret exercitum? in sylvas? nimirum ubi hosti omnia opportuna, quia perspecta; sibi verò ignota & periculosa. Qua deinde parte hostem perplexis calibus vestigaret? Atque ut assequeretur fugientem, quâ ratione militem aperto campo assuetum, inter sylvas in aciem explicaret? imò quomodo tam exiguas copias molesto ac festinato itinere propè confectas, tam iniquo loco, tanta multitudini objiceret? Istiusmodi curis fessò cum fortè somnus obrepisset, visus est sibi videre Divum Michaellem feridè imperantem: cunctari desineret, & hostem audacter insequeretur. Paret Lescus, exercitum somnii divinitus
X 3 immissi

Litvani à
Lescò Polo-
niæ Rege
funduntur.

immissi enarratione ad spem victoriæ erectum, arma expedire jubet; & paucorum dierum comœatu sumpto, signa in hostem ferre. Neque procul aberant Litvani, Polonum sibi instare omninò ignari: ex securitatis opinione non excubiæ illis solitæ; non cohortes, firmandæ à tergo in itinere aciei destinatæ; nihil denique ex disciplina militari; atque adèd vix castrorum species. Hinc ut comparuerunt imminentium Polonorum inter sylvas signa, trepidare: credere, non absque valido exercitu hostem eousque profèqui ausum: tum collecto à repentinis affectibus spiritu, latvingis præcipuè adhortantibus, antequam è sylvis in campum, quem Litvani infederant, Polonus plena acie intraret, totis simul copiis in venientem effunduntur. Non poterant Poloni omnes cohortes explicare, quòd angusti inter sylvas transitus, non permetterent totum militem simul campo immittere: coacti igitur simplici quâ venerant acie decernere; quàm maximo impetu in cornua invehuntur, ut iis qui sequeban-

quebantur spatium in frontem erumpendi relinqueretur. Cum atrox utrinque pugna ad primos congressus arderet, effusis omnibus ad prælium, captivi inter impedimenta absque præsidio relictæ, ut suorum signa agnoverunt, insolito quodam motu agi; se invicem adhortari. *Pueris & feminis lachrymas ac vota relinquerent. Si viri essent, non expectarent otiosi suorum incertam victoriam; quam certam reddere possent, audendo. Si vincere fortè hostem non possent; hoc præmii loco ducerent, eum ad sui cadem irritare. Cui enim servarent turpem hanc vitam, barbaro obnoxiam, & servituti destinatam? an ad suorum cladem, novos captivos, novam dolorum materiam spectandam? Irent potiùs & aut morerentur, aut vincerent cum suis. Eximerent se tot malis aut vincendo, aut occumbendo.* Mox promptiores quique juvenum, se aliosque vinculis expediunt, fæminis inter spem & timorem vota ad superos cumulantibus: tum correptis quæcunque casus & desperatio obtulerant telis, armantur: multis canes sponte dominos nuper in servitutem secuti, vel inter ceteram prædam

*Captivi
Poloni à
tergo Lit-
vanos ado-
riuntur.*

prædam abducti, pro armis, atque fatellitio fuere. *Vbi in subitâ illâ inchoatæ libertatis specie se circumspexerunt, horrorque ex futurorum cogitatione frigidus per artus decurrisset, tum sublato ab omnibus simul ingenti clamore, in audaciam accensi, magno impetu, tanquam furibundi, Litvanorum aversam aciem adoriuntur.* Turbati insperato eventu Litvani atque quis novus hostis esset ignari, non diu, inter anceps à fronte & tergo malum, vim sustinuerunt: Superùm irâ portenta non hostes sibi immisos multi credidere, quando tantâ rabie canes ipsos (insolitum hæctenus pugnæ genus) in se ferri videbant. Iatvingorum pauca cohortes erant; sed quibus, ab animo, non à numero fortitudo: hæc pertinacissimè locum tenuerunt, donec penitus delerentur. Litvani magnâ parte inter primam pugnam amissâ, cum reliquo exercitu cædi se victorum eripuerunt: multi fame deinde inter sylvas enecti; atque adeo etiam qui supererant tot malis, vix aliqui in Litvaniam regredi ausi, pœnarum scilicet metu, quas gravissimas ex Troi-

Litvani fugientes ex acie, domi à Principe puniebantur.

deni edicto magistratus in fugitivos stantuebant.

Domi etiam res haud nihilo funestiores. Olsa & Giedrus fratres Principis, vitâ functi. Additum his, scelere Daumandi, tertium funus longè acerbius. Sex percussores, rusticorum supplicantium habitu, submissi; cùm Principem è balneo redeuntem paucisque comitatum, medium interceptissent; inclinantem se atque humaniter, quid injuriarum à quopiam accepissent, & an se vindice opus haberent, inquirentem; impactis capiti baculis interfecerunt. Orbatus Principe Reipublicæ status, amisso nuperâ expeditione veterano milite, patentes planè aditus ad vim & Principatum Daumando aperuerant. Promovebat ejus consilia, quòd Laurus Troideni filius jam ante post rerum civilium tractationem abdicatam claustro se inclusisset: supererant quidem defuncto Principi nepotes; Ginvilus ex Giedro, Algimundus & Mindovus ex Olsa; quibus imperium deferri poterat: sed ab eo consilio, & ipsos juvenes & senatum,

Troidennis Princeps trucidatur à Daumando.

Y

tum,

tum, facile ostenso bello deterreri posse sibi persuadebat. Lecto igitur quantocumque à Russis valido exercitu, movit in Litvaniam, aut solo belli terrore voluntates Procerum in se inclinaturus: aut si aliud illi comitiis habitis statuissent, armis Principatum occupaturus. Graviter Laurum (Rimundus à popularibus dicebatur) affecerat audita cædes parentis: ubi deinde intellexit etiam Principatum in sceleris præmium à scelesto fratricida repeti, tum verò dolor in iram exardescere: tantaque ea indignatio fuit, ut mox ab accepto nuncio, deserto claustro, Reipublicæ se redderet, & Ducem bello, contra perduellem patrum, offerret. Proceres & suapte ex defuncti Principis reverentia Lauro addicti; & à Daumando tot sceleribus infami averfi: sed de belli eventu anxii; inter utraque confilia quem sequerentur incerti, animo pendebant. Causæ inde æquitas; sed Dux juvenis, animo quàm rerum experientia promptior, ab aris & facellis repente miles & Dux: illinc flagitium & perduellio; sed

Laurus
Daumandum
profligat & occidit,

sed imperator, qui inter arma & pericula ætatem exegisset. Attamen ut cuique majora in Daumandum odia, & Troidenum Laurumque studia, ex Litvania, Samogitia & Novogrodensi terra, armati libentes confluxerunt. Recensas copias Laurus statim contra hostem duxit; *quamdiu prima ferverent studia, de summa rei aperto prælio decertaturus: ne vel factiosorum sermonibus ardor suorum restingueretur, vel dilatâ pugnâ spacium arcibus oppugnandis daretur, quarum deinde oppugnatione bellum diutius trahi necesse foret.* Commisso prælio Laurus campum obtinuit, ipse hac parte victoriæ maximè lætus, quòd cum Daumando fortuitò (uterque suis aderat) congressus, eum parenti inferias, & suo dolori victimam mactasset. Reliqui exercitus in fuga cædem, nox abruptit: postero die lectis spoliis, victor miles in Polocenses agros ductus, atque eodem victoriæ cursu, facile quæ superiore anno Daumandus occupaverat, recepta. Dimisso tandem exercitu, Kiernoviam, quo ad comitia habenda conventus indictus fuerat,

Laurus ab
ordinibus
Princeps
electus sui
loco Vite-
nem substi-
tuit.

Laurus maturavit. Acceptus magnâ omnium ordinum gratulatione: ubi in Senatum venit, ne sententiæ quidem ex ordine dici, aut ab uno quopiam nomine Reipublicæ gratiæ Principi agi poterant. Cum enim in communi omnium voto nemo potestremus esse vellet, omnes simul inclamarunt. Silerent mortalium sententiæ, quandoquidem superum dono Principem haberent. Occuparet fortunatus Principatum, quem fortiter defendisset, gemino jam titulo suum, paternâ hereditate & proprio merito. Se non eo consilio ad comitia convenisse; ut Magnum Ducem legerent; sed ut illi qui jam Dux suus esset, fidem debitam, solenni sacramento, pro solito more obstringerent. Ad hæc Laurus: Quidquid hæctenus egisset, non plausu sed excusatione opus habere: quod nimirum mancipatam supremi Numinis obsequio mentem, ad ejuratas pridem curas, rursus applicare ausus fuisset. Quia tamen non susceptæ vitæ tadio, aut studio novarum rerum, id attentasset, non omnino severos facti sui iudices apud posteritatem sperare. Donaturos, qui hæc olim audirent, multum filio: quem justus dolor in paternæ cedis auctorem, eo usque, etiam extra orbitam,

orbitam, egisset. At si ulterius progressus, principatum occuparet: enim verò neque apud superos violati sacramenti flagitium, neque inter homines inconstantia ac levitatis probra evitaturum. Quare si vel recentis beneficii memoriâ, vel hereditarii juris præjudicio, apud Rempublicam sibi agere permetteretur, illud unicum orare, ut eum Principem vellet, in quem ipse jus suum, si quod esset, transferret: simulque Vitenem, Curia olim apud Troidenum, Magistrum, designat; palàm sanctè testatus, obstinatum sibi omnino esse, ad inchoatam disciplinæ religiosæ philosophiam rursus regredi. Perculit inopinata oratio plerosque: omnes simul per omnia sacra obtestari, ne patriæ, quam servasset, curas projiceret. Perstitit Laurus constanter in sententiâ; addens. Curas patriæ à se non abjici, sed in humeros tanto oneri non impares transferri: atque ea ipsa de causa nolle se auctorem esse, ut ex consobriniis suis aliquis per atatem ei honori invalidis, ad Principatum assumeretur. Rogare verò iterum, ut si gratiam navata bello opera erga se testari vellet, ne amplius animum aliò destinatum non profuturis conatibus fatigarent: si Reipublicæ curâ tangerentur; ne alteri

quàm Viteni Principatum traderent. Post longam studiorum concertationem, cùm tandem, cautè immobilior Laurus, de sententiâ dejici nullatenus potuisset: Vitenes, Lauro auctore, omnium consensu, Magnus Dux renunciatus, atque inauguratus est. Nullam deinceps unquam Laurus Reipublicæ partem attigit: haud procul Novogrodeco ad ripas Nemeni fluvii inter Monachos constanter in ultimum diem susceptam vitæ rationem tenuit: soror ejus vel à parente vel certe à fratre elocata, nupsit Boleslao Mazoviæ Duci. Cum enim nulla fœdera sufficerent, ad constantem cum Litvanis pacem: affinitatum inter Principes contractarum respectu, quietem aliquam ab assiduis Litvanorum infestationibus sperabat.

LIBER

LIBER VI,

De rebus Litvanorum, Principatu ad Cæsarini Columnæ posteros translato.

Vitenes, inter Eiragolios (qui Samogitiæ populus est) à Cæsarino Columnâ genus, quemadmodum plerique ejus regionis procerum, ducebat. Iam inde à puero, ita vitam ejus fata temperabant, ut non alibi, quàm sub Reipublicæ oculis, id est omnium judiciis, adolesceret: quòd à superis ad Principatum, per quatuor jam sæcula in sua familia conservatum, destinaretur. Ex illa enim domo, cùm perpetuò duodecim Magni Duces in Litvaniâ imperassent; ne deficientibus tandem viris, Principatus aliò averteretur, fœminæ etiam ratio habita est. Trineptis hæc Vitenis erat, Anna Stephani I Polonorum Regis conjunx, priùs Poloniæ Regina renunciata, quàm sponsa, Principatum viro dedit. Interruperat deinde hunc veluti sacrum quendam Litvaniæ Principum ordinem,

nem, Henricus Valeſius : ſed rediit mox Reſpublica, ad probatas jam ſibi tot ſæculis manus, ſummo omnium bono. Reſtiterunt rurfus Litvaniæ ſuos Principes, *Sigismundus* III Poloniæ Rex, IV Litvaniæ Dux, ex Catharina Vitenis trinepte, Annæ ſorore, Ioannis I Suecorum Regis filius; & *Vladislaus* Polonorum Rex ejus nominis Quartus, Litvanorum Dux Magnus, verè *Secundus* : in ipſo felicitatis, ac pacis publicæ curſu, magno Reipublicæ dolore, neque minore damno, nuper Merecii in Litvania mortuus. *Casimirus* Polonorum Rex ejus nominis IV, Litvanorum Dux Magnus Tertius : cui Reſpubl. ingentibus periculis pænè oppreſſa, ita regnum detulit, ut ad virtutem Vitenio, Iagelonioque ſanguine propagatam, velut ad ſolitum in afflictis rebus aſylum, ſuperis impellentibus properaſſe videatur : in uno & Vladislai fratris & Sigismundi parentis trophæa, imo compendium Veterum Heroum, inventura. Verùm à tantæ ſpei felicitatiſque ſpectaculo, ad ipſa ejus initia oculus avocandus

candus eſt. Redibat fortè aliquando à bello Pruſſico Troidenus, & Vitenem puerum inter pares conſpicatus; indolem decoro ore non vulgare quidpiam (*ut fermè magna fortuna, ſola etiam rudimenta augeta eſſe ſolent*) ſpirantem, curioſiùs demirari : tum occultâ quadam vi agente, ſpes futuras, quas ipſe ignoraret, arctiùs animo complecti. Bonâ deinde parentum veniâ, in familiam Troideni, puer Vitenes translatus eſt : ubi cum interna animi vis, in dies majoribus ſe indiis exereret, adoleſcens cubiculo præfectus, vir tandem Magiſter Curiæ, vulgò Mareſchalcus creatus eſt. Troideno & Principi, & multò ante, percarus; conſiliorum pænè arbiter, expeditionum ſocius : denique Lauro auctore, ſucceſſor. Initia principatus à bello ſumpſit : fortaiſſe quòd gloriæ militaris opinionem ad vulgus confirmare vellet. Nam *ſubita illa fortuna multo* ^{An. 1283.} *favore populi, contra aliorum procerum factiones, indigebat : neque erat ad favorem expeditior via, quàm per bellicos plauſus. Ferax præterea ſeditio- num, otium eſt : jam verò cum externi belli ſpecie,*

Z & ſtu-

Et studia partium aliò distrahantur, Et Principi illo pretextu militem alenti potentia, absque suspitione, est in promptu: tum certè non multum ad factiones, seditiosis vacat. Suspecta erat meritò Viteni Fortuna sua; quia repente summa Et tamen quieta: sciebat illam invidiâ carere non posse, nec invidiam turbarum occasione, præsertim quòd neque incentor seditioni aut præensio, neque Dux bello defuturus esset; quamdiu, ipso imperante, Troideni nepotes privati agerent. Sed hæc Vitene secum tantum agitare, longè verò alias ab iis, belli suscipiendi causas, in publicum spargere: illam præcipuè, quâ nulla alia popularior, ut accepta anno superiore, in Iatviezya clades Polono repone-retur. Majoribus solito copiis bellum aggressus Polonorum agros invasit; & per Lukoviam populabundo exercitu in Sendomiriam transiit. In utraque provincia, Polonis in oppida se recipientibus utique sua & vastari passis, impunè igne ac ferro ingentem vastitatem per agros & villas circumtulit: & jam cæsis plurimis, quibus senio vel pueritiâ invalida ætas erat, sex millia

Vitenis ex-
pediitio in
Poloniam.

millia mortalium præter aliam prædam abigebat. Perlatus ingentis cladis rumor Cracoviam, ubi tunc comitia habebantur, Lescum ad arma ocyùs corripienda exci-vit: dimissis in Sendomiriam mandatis, uti equites oppidani & rusticani, bello ha-biles, proximis itineribus sibi occurre- rent; ipse rectâ cum eis quos præsentès è proceribus aut equestri ordine Cracoviæ habebat, aut ex vicinia opportunè rapere poterat, citato agmine hostem insequitur. Vbi non longè ab eo se abesse intellexit, armatos qui tumultuariè confluerant re- censet, signa, Duces assignat: atque ad pu- gnam & victoriæ spem, erigit. Eundem esse hostem, quem superiore anno, ne uno quidem de suis desiderato, vicissent: nomina alia, hunc diver- sum militem, non verò aut vires novas, aut plùs animi, in bellum attulisse. En quomodo latebras sylvarum beneficio quarerent; priusquam Polo- num in armis ab adverso conspexissent: omnino non pugná, sed cade tantum opus futurum, cum iis qui tam maturè fugerent. Ad populationes Et repen- tinas incursiones comparatos, prædari tantum, non

Lesci in
Lituanos
expeditio.

acie decernere gnaros ; impedimentis insuper implicitos , ex præterita fortuna memoriâ timidos , expediti ac victoris exercitus molem nequaquam laturos. Irent itaque animosè , eriperent barbarorum servituti subditos suos , amicos , conjuges , liberos , quorum jam miserabiles voces penè exaudirent. Non desore superos tam justæ causæ : eandem illis pugnandi causam , quæ superiore anno ; eosdem proinde superos adjutores habituram , eosdem eventus. Ut verò majorem divinæ opis fiduciam (cui maxima audendi vis) excitaret , singulos ante pugnam , susceptis Pœnitentiæ & Eucharistiæ mysteriis Christiano ritu muniri iussit : ipseque Princeps exemplo suo invitavit. Litvanis , ne illa etiam populatio funesta , ut ante accideret , universa cautiùs administrabantur : præsertim , quòd necdum Lukoviensibus agris excessissent , unde paucarum horarum itinere hostem à castris abesse , non ignorabant. Ad proximas ergò sylvas , cohortes & impedimenta , subducunt , aut præsidii alicujus specie , aut consilii securiùs capiendi causâ. Non poterant certè ibi diu , aut vestigantem omnia hostem

Poloni ad
invadendos
Litvanos se
comparant.

hostem effugere ; aut sustinere obsidentem pertinaciter. Sed neque castra , prædâ captivis & debilibus gravia , fugam ita maturare , ut magnis itineribus instanti hosti horarum aliquot intervallo subtraherentur. Si projectis impedimentis , expedito agmine in patriam se contulissent , potuissent omni periculo defungi : tum quòd ipsis longè levior equitatus , & celeritate melior ; tum quòd Polono castris occupatis , ac prædâ omni receptâ fugacem hostem per sylvas sequi , non omninò securum fuisset. At verò stabat ante oculos ingens probum , nec tam dolor amittendæ prædæ , quàm timor ac verecundia popularium. Quantum enim ignominia , non prædam modo omnem , sed commilitones , qui cursum in morbo ferre non possent , turpi ante pugnam fugâ , in hostium manibus deserre ? Signa igitur in hostem convertere obstinatè decernunt : instanti obviam ire , & maculam superioris anni , si non victoriâ saltem insigni audacia eluere prædam omnem in unum comportant , captivos sollicitè

citè vinciunt, præsidium castris relinquunt, aciem ut fieri poterat, intra sylvas instruunt. Iam Poloni ad pugnam comparati, in campo capacissimâ planitie ante sylvas exporrecto, aderant: neque Litvani desperatione animos accedente, moram tulere; mox instructis legionibus, citato cursu, è sylvis erumpunt; atque rectâ in hostem, cæco impetu feruntur Poloni, præsertim oppidani agrestesque & qui bel-
Polonorum cum Litvanis pugna, & victoria. landi (ut accidit, cum miles tumultu legitur) rudes, admirari audaciam: tum & trepidare, quòd quibus fugientibus se instare hæctenus existimassent, eos repente tantis animis in arma ruentes, conspicerent. Lescus, veritus ne subita illa ex desperatione vis, consternatos suos vestigio dejiceret, ac vixdum inchoatâ pugna aciem totam loco moveret, Zegotam Palatinum Cracoviensem, cum unâ legione veteranorum, & aulico suo equite, incurrentibus Litvanis objecit. Sustinuit Zegota fortiter impetum: ita spatium cæteris (Lescò ubique annitente) recipiendi animos, & pudore metum excutiendi,

tiendi, datum est. Sensim interea Litvanis, qui initio pugnam orsi erant, primus ardor remittere. Id verò ubi Lescus sensit, ultima signa progredi jubet, & primam legionem instaurato impetu in hostem se erigere: moti eo pacto, qui in anterioribus ordinibus pugnant Litvani, aliquantùm cessere; planè tum integris, qui ad præsidia constiterant, tempus erat ut succederent fessis, & prælium restituerent: sed hi ut primos inclinari viderunt, statim & ipsi in fugam effusi sunt. Cæsa eo prælio in campo aliquot Litvanorum millia, neque pauci in fuga perierunt: præda omnis recepta, multi deinde inter sylvas palantes ab agrestibus trucidati. Vtriusque tamen anni victoriâ damnum compensari non potuisse scribitur, quod iisdem annis à Litvano acceperat Polonia: Lukoviensi territorio, & Sendomiriensi atque Lublinensi Provinciis, planè vastatis ac exustis. Inter ea verò dum Litvani hostem extra inauspicatò laceffunt, Crucigeri Equites debellatis integrè Prussi nominis populis Litvaniam

*Pelussa
Litvanus,
Prussos con-
tra Litva-
niam con-
citat.*

niam infestare cæperunt: vel commoditate belli in hostico gerendi; vel, nisi me conjectura fallit, Pelussa instigante. Hic enim è Magnis Litvaniæ Ducibus ortus, Stroinati Daumandive filius, aut ob factiones proscriptus aut alia de causâ inter Crucigeros circa ea ferè tempora exulabat: & Principatu in alienam domum derivato; ipse M. Ducis titulos, privata autoritate extra patriam usurpabat. Habebat alios quoque ex proceribus suæ fortunæ socios, Stumandum & Girdilonem viros & gestis in Litvania magistratibus, & splendore familiæ claros: qui eodem religionis Christianæ causâ transferant. Cum igitur Litvani medio Autumno in Sendomiriensem illam expeditionem intenti essent; Crucigeri primâ hyeme Nemeno gelu adstricto, per glaciem faciles transitus præbente, Duce Magistro Conrado de Tierburg in Litvaniam irruerunt. Bifariam agmen divisum est. Pars Bissenam arcem, extractâ in meridiem ab aurora oppugnatione, captam exussit: altera viciniam circumjacen-
tem

*Litvania à
Crucigeris
vastatur.*

tem depopulata est: in reditu tamen insignem jacturam passi sunt; nam glacie Nemeni, necdum satis solidâ, sub onere fatifcente, magna pars exercitus & prædæ, vorticibus est hausta. Transmisso quietè vere, cum æstate rursus novi motus. Stumandus qui nuper in Prussiam profugerat, cum Prussico milite Grodnensem insperatè tractum invasit. Capta est arx Grodna cruentâ expugnatione: & præsidio exciso, munitio omnis diruta, aut exusta: equitatus duorum ferè millium ad populationes inde dimissus, ingentem omnis generis prædam ex agris abegit. Litvanæ etiam aliquot cohortes interea per confinia Poloniæ prædabantur: cum redirent in locum hoste infessum deductæ, pænè jam domi interneccione perierunt. Auctores cladis fuerunt Numo & Derfco Bartenfii, Prussi nominis magnates, qui è Prussia profugi tum apud Litvanos exulabant, & novâ illa Litvanorum proditione, veniam apud Crucigeros, præteriti flagitii sperabant. Circa sequentis anni initia, fortuna

A a

Litva-

An. 1285. Litvanis nihilo quietior : non tamen ita immitis , ut nuper : Æmulatione fortasse rei à Stumando ex voto Crucigerorum confectæ , Girdilo (hic quoque è Litvania nuper profugus) à Magistro exercitum obtinuerat , operam suam contra Litvanos pollicitus : ducebat tacitum agmen angustis per sylvam callibus , ut insperatus Oncaimo arcis superveniret . Sed monitum de hostium adventu Grodnensis arcis præsidium , in ipso itinere interceptum hostem , vix cladis nuncio superstite , cecidit . Samogitia ab hoste libera fuit : domestico autem malo vehementer afflicta . Insolitum vermium genus , per agros ingenti copiâ exortum , cancris aut scorpiis simile , magnam in populo stragem fecit : quicumque à bestiola ictum accepisset , ultra triduum non vixit , neque medicamentum ullum præsentissimæ morti obviare poterat . Idem malum per Prussiam & Curlandiam grassatum est . Maturâ jam æstate Litvanis deinceps tantum ocii fuit ut etiam alienis expeditionibus sufficerent . Evocati à Conrado

*Samogitia
clades , à
venenatis
vermibus.*

rado Cirnensis Mazoviæ Duce , Gostinum Ladislao Cujaviensi interceperunt ; atque præsidio partim cæso , partim cum cætera prædâ abacto , arcem exspoliatam Conrado tradiderunt . At verò , ut nunquam periculo vacat , hoste in auxilia uti , quòd brevem illam armorum societatem in rem suam occultè ordinare soleat , & rebus per amicitia occasionem perspectis , securiùs deinde inimicitias exercere : ita Conrado evenit . Litvani qui Mazoviæ ulterioris populationibus aliquot annos abstinerant , cum liberè nuper per eam Provinciam sub sociorum titulo Gostinorum transmitterentur , opulentiâ regionis , quam pax alta restituerat , ad prædam ; prædæ amore ad bellum illecti ; vix deductis domum Gostinensibus spoliis , auctis viribus in Conradi ipsius ditiones redierunt , repenti è sociis hostes . Sochaczovia & Plocia eo impetu occupatæ : prædia & quidquid per agros ad prædam abduci non potuit , igni vel ferro , penitus absumpta . Tenuit deinde quietos domi , accepta , quæ sequitur , clades ingens . E tota Litvania

*Litvani
suppetias
Duci Ma-
zoviæ fe-
runt : &
mox Ma-
zoviam in-
vadunt.*

An. 1286. Præcipui Litvanorum Magnates, à Pelussa in convivio oppressi. præcipui Procerum aderant, ad solennes nuptialis convivii epulas, à quopiam Principum invitati: nunciatur interea à suis exuli Pelussæ, quæ res erat: posse nimirum ab eo, totam penè Litvaniam in uno prædio aut capi, aut si malit excindi. Modò cum milite, insperatus superveniret: certè non defore inter ipsos Litvanos, qui partes ejus strenuè acturi essent. Non difficile ad fidem consilium visum, & Alberto de Misnia Præfecto Regiomontano, à Pelussa communicatum, auctoritatem reperit. Non indigebat res magno exercitu: exiguus miles sed promptus, expeditus & audax, neque in consilium Ducis nimium curiosus, suffecturus erat. Nesciri enim omnino, quid ageretur, à vulgari milite oportebat: ne ad comitatum Pelussæ res fermone vulgata, incideret in aliquem, qui futuræ cladis commiseratione, aut horrore motus, populares suos præmoneret. Ducendus deinde miles ita erat, ut ne quisquam hostem fines transiisse, priùs sentiret, quàm negotio confecto: cujus tota moles,

moles, non tam in illorum copiis, quàm in Litvanorum securitate augendâ, consistebat. Paucos itaque omnino expeditionis comites deligere visum; cum quibus & sylvas angustis tramitibus penetrare, & hostem fallere, promptius esset futurum: præsertim quòd in ebrios ac semisopitos vim parantibus multitudine nequaquam opus esset. Viginti tantum Equites à Crucigeris accepti, animo & manu promptissimi, Ducibus Martino Golin, & Conrado Tuwil, reliqui è comitibus Pelussæ expeditiones, numerum expleverunt. Ducebat exiguam cohortem notis callibus Pelussa; nequaquam pro tantillo suorum numero, cladem hosti animo ferens. Intempestâ planè nocte, ebrietate & somno oppressos convivatores, intempestivus hospes aggressus est. Excitavit quidem tumultus plerosque, ne in lectis conficerentur; multique arma corripuerant: sed neque armis aut repellendo vulnere, semisopiti ac ebrii sufficiebant; neque consilio, ex periculi, quodnam & unde esset, ignoratione. Præ-

ter ingentem familiæ numerum, variaque diversæ conditionis ignota capita, soli Duces ac proceres præcipui septuaginta cæsi: sponsus ipse cum sponsa omnesque Senatoriæ fæminæ, cum ingenti prædâ Regionum asportatæ. Ita unum illud ferale convivium, omnes pene Litvaniæ familias, morte aut captivitate suorum funestavit: & uno in loco universa Litvania expilata; cum opulentissimus quisque, ut tum res erat, cum conjugibus & liberis, totas in ostentationem opes secum ed convexisset. Ut tamen respiravit aliquantum ab ea clade Litvania; Vitenes habitis per omnes conditiones delectibus, exercitum alterum in Dobrynios, alterum in Crucigeros destinavit. Vtrobique Resp. ex voto gesta. In Dobryniâ cum populus die festo universus ad sacras ædes ex agris confluxisset; urbs repentina incursione capta est. cædi & prædationi quod supererat, flammis deletum: tum per viciniam populationibus latè grassatus miles, novem millia captivorum eduxit. Cum Crucigeris verò aperto campo

An. 1287.
Dobrynia à
Litvanis
vastatur,
Crucigeri
cæduntur.

campo collatæ acies: ubi Magister ordinis Bulhardus Harem cum triginta ejusdem ordinis equitibus occubuit; Litvanus victor abiit. Expectatione deinde belli, quod à Polono in Litvanos magna vi parari nunciabatur, excursionibus ad finitimos temperatum est: ne vel aliò intentos, aliunde tempestas involveret; vel sparsis fatigatisve viribus, sustinendæ tantæ moli non essent. Lescus enim Cracoviensium Princeps, finitimis Principibus, atque aded fratribus auxilia se ferre velle; & Cujaviæ, Dobryniæ, Mazoviæ injurias ulcisci, palàm ferebat: indictum erat, in eam rem sacrum autoritate summi Pontificis contra Litvanos bellum: neque è Polonia modò, sed è Silesia atque Bohemiâ, vicinisque Provinciis ingens armorum confluxerat multitudo. Verùm tota tandem tempestas, cum Litvanos aliquamdiu sollicitos tenuisset, dolo Lesci in Mazoviam nihil tale suspicantem detonuit. Defunctus jam (ut videbatur) eo periculo Vitenes, verebatur adhuc ne fortè frater-

Lesci Cracoviensis apparatus in Litvaniam.

fraterno calentia sanguine arma, in se improvisò converterentur, quare quieto sub signis milite, intra fines substitit. At verò cum DEI vindicis irâ Sendomiriam, Sirdiam & Cracoviam miserè à Tartaris vastari, & Lescum cum conjugè in Hungariam ægrè evasisse à speculatoribus renunciaretur, tum primum securitatem ab ea parte plenam credere. Dimisso reliquo exercitu, ne in cassum omnino illi tanti delectus abirent, octo millium expeditissimo equite Sambiam, Crucigerorum Provinciam, invasit: neque Crucigeri aut castris aut acie congredi ausi; ex arcibus duntaxat intenti, si quos prædandi immoderatus ardor, aut commeatus necessitas, longius ab exercitu temerè extulisset. Vastati sunt latè agri, cæsi agrestes, præda abacta, non pluribus quàm octuaginta octo suis desideratis, qui audaciùs paulò palati, Henrici à Dobin insidias incurrerunt. Damnum eâ vice Sambiæ illatum, & proximum, & alios deinceps annos, infestos Litvanis reddidit; Crucigeris omni ope Litvaniam vexare

*Sambiam
in Prussia
Litvani popu-
lantur.*

An. 1290.

vexare contendentibus. Rarò justi belli, frequentius extemporaneâ prædandi quadam ratione, res per multum tempus utrinque administrata est; neque paucæ aut modicæ, ultrò citroque, eo bellandi modo illatæ clades. Meneho imprimis Magister Prussiæ circa medium Aprilem, ab obsidione Colaini, quæ prima in Litvania arx Prussiam versùs ad Nemenum erat, bello initium dedit. Quingenti equites è castris ad vicinorum agrorum populationem dimissi, duorum verò millium pedites oppugnationem arcis pertinaciter urgebant. Centum viginti equitum in arce præsidium erat Duce Surmino viro impigro, & periculorum patiente: fortiter illi quidem insultus hostiles fatis diu tulerunt, neque incruentam oppugnationem hosti fecerant; cum ille aperto campo magis ad vulnera pateret: sed quia pauci in præsidio erant, carpentibus hostibus multifariam exiguas, atque ægrè in totam simul muri coronam suffecturas vires, magis ipsi sentiebant damnum: & jam, cum duodecim soli ex

*Litvania
infestatur à
Crucigeris.*

B b

propu-

194 HISTORIÆ LITVANÆ
propugnatoribus absque vulnere essent, summa rei ad periculum venerat, nisi error hostium desperatæ fortunæ vices permittasset. Sub noctem fortè redibat ex agris hostilis eques, successu, & prædâ lætus, neque sine tumultu; auditæ à longè equorum, hominumque confusæ voces, & sonitus venientium, speciem exercitus adventantis, ut erat, fecerunt: pedestres copiæ, quæ tunc extremis planè viribus in muros assaultum apparabant, fato quodam sui equitis oblitæ, Litvanum ad solvendam obsidionem magno exercitu properare ratæ, hostem adesse inclamant, & per tumultuariam fugam desertâ oppugnatione in naves diffugiunt. Agnito deinde errore ad obsidionem redeunt: at Surminus spatio oblato in rem suam usus, jam præsidium cum præcipua suppellectile ex arce deduxerat: hostis arce vacuâ potitus, & munitione omni dirutâ, ulteriùs progredi ausus non est. Paulò post Ernelio Ragnetanus Præfectus, cum delectis Crucigeri Ordinis viris, adverso Nemeno in Litvaniam navigabat,

PARS I. LIBER VI. 195
gabat, & jam Colainum arcem rursus ab Surmino instauratam, prætervectus fuerat: seu occasionem gerendi captaturus, seu quod veteres scriptores addunt, Viennensis cujuscpiam Crucigeri gratiâ, hostiles terras videre cupientis. Surminus & odio communi, & dolore nuperi damni, indignissimè ferre, sub oculis inultum hostem tam securè vagari: sed nihil ipse aperta vi tentare potuit, cum & ille extra teli jactum cursum teneret, & nulla sibi in littore majora navigia essent. Convocat tamen præsidium, & multis hortatur, ut si quâ arte hosti nocumentum adferre quis posset, auderet ingenio, cum copia utendi viribus deesset. Erat inter reliquos Nodam, ætate juvenis, animo audax, corpore robustissimus, miles: ille Duci operam spondet, modò cæteri se impigrè sequerentur, effecturum certò, ut non pugnæ modò, sed & victoriæ copiam haberent. Rectâ itaque per agros & sylvas hostem adversa aquâ & tortuoso amne lentè navigantem antegressus, quâ valles, & arbuta densiora littori

*Navis
Crucigerorum
insigni
stratagemate
capta.*

B b 2 immi-

imminebant, militem armatum in infidiis locat, ipse habitu toto fœminam Polonam mentitus, ubi navis in conspectum venit, ad lachrymas composita voce Polonico sermone ploratum sustulit. *Si Christiani essent, si Polonorum socii, miserentur Christiana, Polona mulieris. Esse sibi in Polonia multas opes & clientelas: superos proinde omnes testari, futurum ut non paniteret eos auxilii, si quod misera tulissent. Sed ut hæc quoque deessent, per communia sacra & religiones obtestari, ne se Christianam eò loci unde nullo negotio ab iis eripi posset, desererent; vel fame miserandum in modum perituram, vel si in barbarorum manus rursus incidisset, extrema quoque in pudicitia, & vita passuram.* Addit voci lachrymas & gestus, qui & fortunam aptè fingerent, & commiserationem vehementiùs urgerent. Nihil doli, aut periculi suspicabantur Crucigeri, littora latè arboribus obsita, regionem incolis desertam suadebant: sed nec mulier clamatura tanta voce videbatur, nisi in propinquo hostes nullos agere, certa esset. Appellunt igitur ad littus, & cum personatam illam mulierem

rem ad navim admittere parant, Nodam saltu repentè in aquas delatus, socios in-clamat, navimque apprehensam obfirmato contra omnium remorum vim vestigio, tamdiu detinet donec milites ab infidiis concurrerent, & navi potiti universos conficerent. Eodem anno ex Oncaimi præsidio, cùm in hostiles agros incautiùs excurreret, à Ludovico Lubentelle viginti quinque cæsi. Ab alia verò parte Iezbuto vir præcipuæ inter Litvanos nobilitatis, post vastata quædam Poloniæ confinia, ab Henrico Sutswert Præfecto Balgenfi, qui inter Eleam & Narviam fluvios cum mille ducentis equitibus vias infederat, fusus, prædam omnem & magnam partem è quingentis equitibus, quos solos habebat, amisit. Quies deinde utrinque ab armis subsecuta, non pactis mutuè induciis, sed ob autumnales tempestates: quare vix diuturnior ipso autumno. Ineunte deinde

Februario Bertoldus Brunhaim Regiomontanus Præfectus, quingentos super mille equites, in Iunigediæ agros duxit.

An. 1291.
Litvania à
Crucigeris
infestatur.

Colainum arx diffugientibus metu præfidariis capta est, atque exusta; vastatis deinde agris, præter aliam prædam septies centena capita in servitutem abacta. Erat ille locus excursionibus Crucigerorum valde obnoxius: ad subitos igitur incurfantium impetus arcendos, præsidium ibi Vitenes communire, primo vere, jubet. Ægrè patiebatur Bertoldus tam opportunum passum sibi eripi: invecus ergò cum exercitu in operas, opus omnino disturbare conabatur, sed quòd hoc ipsum ante suspicari Litvani expeditum ad occasionem militem in proximo posuissent, facilè rejectus est. Aliò itaque inde vim convertit: Mederabum undè sæpiùs erumpentes præfidarii infesta omnia in propinquis Prussiæ agris reddere, nec pauca damna inferre soliti erant, insperato impetu occupavit, pluresque Christianos ibidem carceri addictos, libertati asseruit. Majoribus deinde copiis inter quas, è solo Crucigerorum ordine mille equites erant, ipse Magister Meneho Litvaniam ingressus, Pastonoviorum & Ger-

& Gerfoviorum agros funesta populatione in cineres planè redegit. Eum ingenti cum præda abeuntem assecutus Iezbuto, extremum agmen premebat, cui fortè præerat Henricus Sutswert. Hunc conspicatus Iezbuto, simulque superioris ignominie memoriâ accensus, tota vi ipse in hostem invehitur, & gladium humero adigit: à vulnerato jam Henrico, hastili medius confossus, cum primus in terram rueret averso gladii ictu instantis victoris digitum abscidit. Iam concurrentibus Ducibus ardere prælium cæperat: jam fortissimus quisque ad tutandum extremum agmen à fronte decurrere; sed cum & Litvani amisso Duce cederent, & Crucigeri (quòd insidiarum metu à castris avelli metuerent) non instarent; pugna utrinque absque clade & victoriâ dirempta est: præda verò omnis, spectante, & fremente Litvano, abducta in Prussiam. Exeunte deinde Junio, idem Henricus mille quingentorum equitum legione per Iunigediæ agros prædas egit, ipsaque arce ita potitus est.

*Iezbuto
Litvanus
Dux cæsus.*

*Iunigedia à
Ragnetanis
capitur,
stratagemate.*

Cæte-

Cæteris circa iter ad insidias dispositis, unam tantum Ragnetanam cohortem ad ipsam præsidii portam rectà contendere jubet. Præsidarii indignam rem æstimantes, contra exiguam illam manum muris se tueri, maturè in venientem hostem decurrunt: atque jam effuso cursu impavidi insidias prætervecti erant. Tum primum hostis magno impetu confurgit: voces & tela undique erant. Pauci quos primùm sublatus clamor retrò statim egit, evaserunt: reliqui, quos audacia longiùs pro-
vexerat, coëuntibus utrinque cohortibus intercepti, & cæsi. Inde populabundus miles Oncaimum ductus arcem oppugnavit, & viciniam exussit. Cum hæc ad Prus-
fiæ limites gererentur, Vitenes, vel auctore, vel conscio ipso Boleslao Mazoviæ Duce, per subjectas ei ditiones exercitum, absque cujusque injuria, in Polonos duxit: totamque Cujaviam incredibili celeritate, antequam Poloni ad arma concurrerent, planè populatus, opulentam prædam abegit. Apud solum Dursbuchium reperio,
hac

Vitenes vastat Cujaviam.

hac etiam expeditione, magna vi pugnatum esse, cum Ladislaus & Casimirus Polonorum Duces, Magisterque Prusfiæ Meneho, abeuntem Litvanum secuti essent: sed multitudini hostium tumultuariam Polonorum paucitatem cessisse, Crucigerorumque auxiliares copias multis in prælio Germanorum amissis, fufas, fugatasque. Intentus proinde in ulciscendi opportunitates Meneho, refeito, auctoque exercitu, totis omninò simul viribus, Litvaniam intrare constituerat, igne & ferro quàm profundissimè grassaturus: & jam fines inter sylvas transgressus, propediem erat legiones infestas ad agrorum vastationem dimissurus. Vitenes quòd in arcendum aperto campo hostem non satis vires collectas haberet, arte rem suam cæpit agere: dispositis per opportuna sylvæ loca armatis, cum Prussorum reliquiis (quos suapte Crucigerorum dominationi infensos, auctis criminatione variâ odiis, faciles ad proditionem repererat) condicit, ut inchoata per suos à fronte pugna, ipsi à lateribus in
C c hostem

An. 1292.

Crucigeros ab infestatione Litvania rejicit.

hostem inveherentur. Monitus de prodicione Meneho, ante destinatum pugnae diem, vix se periculo eripuit, exercitu in Prussiam aegrè recepto. Neque ferè amplius quidquam eo anno utrinque actum: nam & Crucigeris erat metus ex suspicione, ne quid à Prussis capto per absentiam militis tempore domi novaretur: & Litvanis commodius visum; expectare donec in Prussia aliquid turbarum erumperet: nam injecta nuper à Vitene libertatis mentio, & cupiditatem ejus facilè inter Prussos moverat, & sacrorum Christianorum odium: quod deinde sermonibus popularium fovebatur, atque inde rebellandi studia gliscebant. Quare Conradus Stange Ragnetanus Praefectus, cum intellexisset Litvanum in vicinia sub Ingedino armari, ne qua daretur Prussis occasio ad propinqua castra transfugiendi, sub initium rebellionis collectum militem subito est aggressus, & non paucis caesis universos dissipavit. Tempore deinde ipso (*ferè enim populo breves affectus sunt*) evanescentibus in-

bus inter Prussos rebellandi studiis, soluti eâ curâ Crucigeri, ad externa bella rursus redierunt. Cum bis Meneho ipse in Litvanos duxisset, à Iunigedo, & Vista arcibus rejectus, in urbana duntaxat aedificia flammis defœvit. Missi à Vitene, qui abeuntem hostem ita sequerentur, ut vitatâ quâ exercitus redibat viâ, flexoque ad partem agmine, improvise praesidium aliquod occuparent. Consilium id erat Prussi cuiuspiam, qui nuper ad Vitenem transfierat: hic, ne auctor suspectam rem faceret, ipse aut socium, aut Ducem se ei facinori offerre; miles daretur, instare. Absolvebat praeterea omni metu spem, quòd ex redeuntis exercitus sui, post vastatos hostium fines, famâ, praesidia Crucigerorum finitima, solutiorè curâ agere putarentur. Longè tamen ultra votum eventus hæsit. Skaloviticum oppidum, & arx ad subitam illam vim destinata fuerant. Et quidem facilè primo impetu cæsi sunt, quos ignaros omnium, armatis venientibus casus objecit; ceciditque ibi Ludovicus Osse, primæ apud suum

*An. 1293.**Skaloviam
in Prussia
Litvani
vano even-
tu tentant.*

ordinem nobilitatis : cæterum non potuit negotium tantâ celeritate expediri , ut in-
 vectus toto cursu miles, portis non exclu-
 deretur. Instabant tamen Litvani , & eo
 quo venerant impetu, de viâ in muros sub-
 ire nitebantur ; atque jam pænè munitio-
 nes capiebantur , quamdiu *ex primâ periculi
 specie , turbati præfidiariis animi , non satis (ut in
 subitis solet) quid agendum viderent*. Sed fen-
 sim tandem ad audaciam redeunte confi-
 lio , Conrado maximè & Alberto de Inda-
 gin allaborantibus , Litvani qui primo im-
 petu in muros evaserant , loco ægrè sub-
 moti , & arx quamquam cruentâ fatis di-
 micatione , retenta. Litvanus , potiundæ
 arcis spe dejectus, ad prædam militem ver-
 tit : oppidum exustum, & agri vastati. Me-
 liore deinde longè successu reposuit vicem
 Litvanis, Conradus Stange : nam ad Octa-
 vum Calend. Augusti, simili arte Mingedi-
 num in Litvania arcem occupavit : cæso
 præsidio omni , imbellem sexum atque è
 vicinia agrestem turbam, cum reliqua præ-
 da captivam eduxit. Ad eum nuncium Vi-
 tenes

*Prussiam
 Vitene per
 tres menses
 vastat &
 tandem fu-
 gatur.*

tenes copias quas ingentes in aliam expe-
 ditionem fortè comparatas habebat, citato
 agmine rapit. Sed jam Crucigeri confecto
 negotio maturè excesserant : sequi tamen
 ille abeuntem, domi suæ hostem vestigare ;
 & cum nusquam exercitum aut castra re-
 periret , quaquaversum populabundis le-
 gionibus vagari. Trium ferè mensium spa-
 tio per universam Prussiam cædes ac flam-
 mas circumtulit. Crucigeri interea libero
 campo congregari ferocienti multitudini
 non ausi , occasionem gerendi observare :
 in reditu tandem , cum inter angustias ,
 quas ingens turba & præda impeditiores
 reddebat , deprehendissent , interneccione
 pænè Litvanos delerunt , paucos cum Vi-
 tene ipso , amisso reliquo exercitu , sylvæ
 & fuga servarunt. Toto deinceps anno ve-
 hementer Litvania Crucigerorum armis ,
 maximè Ludovico Libentelle , per inter-
 valla excursiones instaurante, divexata est.
 E Pistoviensi tractu pecora omnia abacta,
 multisque mortalium cæsis , septuaginta
 tantum capita in servitutem abducta.

*An. 1294.
 Crucigeri
 sæpius Lit-
 vaniam af-
 figunt.*

Romnove oppidum, sacrorum & summi eorum Præfidis inter Litvanos sedes, captum & penitus excisum. Vaykenſe, & Pogradienſe, apud Samogitas territorium, cædibus & prædis exhaustum, in plures annos vix incolas habuit. Denique qui inter Narwiam, & Nemenum fluvios Litvani nominis populi confederant, sub moleſto hoſte, perpetuoque bello, nunc primum laborare cæperunt: eo demum ſequentibus ſexennalis belli malis compulſi ſunt, ut & tributum Crucigeris penderent, & ſolicitati deinceps ad ſocietatem belli à popularibus, neque arma contra hoſtes reſumere auderent, neque excuſuris Litvanis liberum permittere tranſitum. Mirari proinde ſatis nequeo, quid conſilii fuerit Viteni, quòd is (quaſi ſenſus tanti vulneris ad eum non perveniſſet) viſus ſit eam Reipublicæ partem, aut omninò negligere, aut vix curare; ſtudio univerſo in alia conſumpto. Nam per idem ferè tempus, tanquam ſi omnia domi in ſecuro ab hoſte haberet, cum expeditis mille octingentis equiti-

Viteneſ Poloniam invadit, Lenciciam occupat.

equitibus per confinia Mazoviæ in Lencienſem provinciam penetravit. Dies fortè ſolennibus feriis celebris agebatur, quare ingens eo agreſtium, nobiliumque multitudo, è vicinis pagis ad ſacra confluxerat. Improviſò, & ſtatim ab itinere, Viteneſ oppido potitus, ad templum negotium & pænè periculum repent: nam ruentem temerè militem incluſa templo multitudo conſternatione in audaciam verſa, pertinaciſſimè rejiciebat; conjectis in ſubeuntes, quæ caſus iraque dabant telis: ſed ſuccenſis in coronam vicinis ædibus, & fumo ac flamma plerique exanimatis, tandem templum crudelitati diripientium ceſſit. Ductus inde ad vicinorum agrorum prædas miles, ingentem cladem, quamquam brevi ſpatio intulit. Caſmirus interea Lencienſium Dux tumultuariam contra ſubitum hoſtem armat manum, aſſecutus haud procul Sohaczovia Litvanos, fortiter magis quàm feliciter ſigna confert. Illud, non dubito, totam rem præcipitaſſe; quòd contemptâ hoſtium paucitate, non ſatis omnia

*Caſmirus
Ducem
Lencienſium
caedit.*

omnia ante ex ordine ad pugnam prospexisset : ratus solo tumultuarii militis impetu , paucos prædatores opprimi posse. Itaque & ipse, magis jam miles, quàm Dux, in confertum hostem ruere , & cum semel impetus ad votum cessisset , iterùm hostilem aciem conari perumpere ; *sed inconsultum sæpe est, nimiam audaciã diu fortunam irritare ;* cæsus tandem ab hostibus, exercitum quoque perdidit. Nam amisso Duce, facilè miles fufus. Paucos fuga cladi extulit ; quod qui hostem evasissent , in Bzuram illati , plerique aquis non ubique vadofis haurirentur. Sub pugnae tempus non pauci captivorum diffugerunt ; tantam tamen multitudinem, eã vice eductam constans apud scriptores fama est , ut ad triginta sex millium numerum ascenderit , cedentibus in singulos militum viginti capitibus. Hyems successit , & cum aliquandiu temperatum esset utrinque ab armis , Crucigeri instauratis excursionibus aliquot præsidia in Litvaniã occuparunt. Magister ipse exeunte jam hyeme Gerzoviam & Pastoviam latè popu-

*Triginta
sex captivo-
rum millia
abducit.*

An. 1295.

BIBLIOTHECA

populatus , arcibus binis exustis , cum ad tertiam plùs negotii , quàm tempus ferret, reperisset ; ne advolante cum suis Vitene ; rem periculo permetteret ; oppugnatione relictã , prædam in Prussiam dimisit : ipse militem in Mazoviam duxit , ubi Viznam cum expugnasset , funditus excidit. Nam quamquam tunc Mazoviis & Crucigeris fœdera publicè essent , Boleslaus tamen Dux , Polonis Crucigerisque privatim infensus , præsidium Litvanum eo loco alebat. Polonorum inde Prussorumque agris ingentiã sæpè capto tempore damna , è propinquo inferebantur. Latuerat diu fraus : quòd enim neminem , inter prædatorium agmen , nisi Litvanum agrestes unquam conspicerent, opinio erat ex Litvaniã ipsã, toties excursionibus repentinas instaurari. Re deinde vulgatã ; Boleslaus de injuriã querentibus respondit. *Se Litvanorum aliquot cohortibus ad suorum præsidia , non ad sociorum injurias uti. Si quid fortè illi attentassent , id quia se invito omnino atque inscio contigisset, fœderibus quæ sibi cum Crucigeris intercederent , fraudi*

*Præsidium
Litvanum
Vizna in
Mazovia à
Prussis de-
letur.*

D d

esse

esse non debere. Curaturum porrò, ut ne quid deinceps simile ab suo stipendiario milite socii paterentur. At cum nihil ultra verba præstaret, & neque præsidium de arce deduceret, neque injurias prohiberet, vi admotâ à Crucigeris negotium transactum est. Boleslaus nequicquam interea violata fœdera criminari. Per Æstatem nihil fermè majore mole gestum: paucissimo tantum milite excursiones utrinque tentatæ, & quòd facilè mire ris, simul, ac velut è condicto. Crucigeri ultimis Iulii diebus in Grodnenses agros intenderant, tentaturi quod occasio commodasset: centum quinquaginta militum manus erat, ductu quinque ejus ordinis equitum. Destinaverant illi missis equis, naves conscendere; & tacitè sub ipsa mœnia exposito milite præsidium insperato adoriri. Fortasse profecissent aliquid, nisi cùm è via oblatum in ripa pagum spoliant: intempestivâ prædatione, consilia proden do; eventum corrupissent. Elapsis enim inter eum tumultum aliquot agrestibus, & in arcem delatis, præsidarii hostem eum-
que

*Mutue
Prussorum
& Litva-
norum ex-
cursiones.*

que exiguum in fluvio esse moniti, armati naves conscendunt, & in venientes magnâ vi incurrunt; editâ inde strage, acceptaque, (desideratis nimirum septuaginta) victoriâ tandem potiuntur. Rejecti ita inde Crucigeri, Iunigerdam versùs cursum direxerunt: sed cùm fortè naves inter breviam hæfissent; Litvani è propinquo convolant; & pars navibus, pars vadando impeditum hostem adoriuntur: captæ naves, & fortissimis virorum cæsis, reliqui ægrè se fugâ salvarunt; ducibus omnibus, uno excepto, amissis. Feliciùs Ludovico Libentele expeditio cessit: nam & Kimelos arcem sæpiùs antè magnâ mole, sed irrito conatu oppugnatam in Litvania cepit, & Grodnenses signa secum conferre ausos cecidit. Non ex integro tamen ejus successus voluptate, fruitus est. Domum reversus Skaloviæ suburbana ædificia à Litvanis vicissim exusta; Ragnetam etiam (cujus præfecturam administrabat) adhuc fumantem & per universam eam insulam pecora omnia prorsus abacta, reperit. Præ-
lulum

An. 1296.
Vitenis in
Prussiam
& Livonia
nam expe-
ditio.

lufum est his tanquam velitationibus futuro anno, quo Vitenes totius exercitus robore bellum gessit. Culmensis imprimis Provinciam in Prussia & Golubrenses agros, latissimè populatus, ingentem inde prædam eduxit. Livoniam deindè invasit: sed nihil ferè ibi memorabile gestum, quòd mox exercitum reducere coactus esset in Litvaniam. Hostem enim domi magnis viribus grassari fama erat; atque hinc in exercitu de suis timor, cumque unum ab altero in dies magis cresceret (nam *ut fama timorem, ita timor famam auget*) signum receptui datum est. Cæterùm & Balgenfis Præfectus Sigfridus per Grodnenses agros prædis tumultuariè actis, cum ducentis captivis jam è Litvaniâ abierat, & Henricus Sutsfert, à Bertoldo Regiomontano præfecto ad ipsam arcem obsidendam missus, gravi clade accepta priùs victoriæ desperatione, quàm Vitenis redeuntis timore, ad excedendum finibus coactus est: tamen ut fugientis specie iter maturaret, neque permetteret de via militem prædis immo-

rari,

rari, non parum contulerat fama propè diem è Livonia exercitus affuturi. Reverso è Livonia Vitene, domesticæ inter Rigenfes & Magistrum Crucigerorum turbæ exortæ, initia prima biennali bello dederunt. Expugnatis Ethnicis jam Equestris illius ordinis opes, & cum opibus cupiditas magis creverant, quàm ut quenquam in Livonia parifecum jure ferrè possent. Fodicabat imprimis cupidos dominandi animos, Reipublicæ Rigenfis status, liber & opulentus: quæ urbs ejus regionis & prima & præcipua est; populo commerciisque frequens. Qui eam olim condiderunt, Lubecenses erant: primi in illa littora è Lubecensi portu, vel errore delati, vel vi fluctuum projecti commercia & sacra Christiana intulerunt. Cùm deindè ab indigenis Lotavis bello premerentur, ne armorum sollicitudine à commerciis impedirentur, Archiepiscopi sui curâ evocatos è Germania equites, vulgò *Frates Ensisferos*, postea *Crucigeros* dictos, barbaris objecerunt. Devictis ac penitè subjectis per eos incolis, ipsi libertatem suam

D d 3

ut opti-

An. 1297.
Dissidia in-
ter Crucigeros
& Riganos in
Livonia.

ut optimo jure sibi debitam, ita toto conatu retinebant. Contra, Crucigeri niti: vi atque artibus dominationem urbis ambire. Obsistebat quidem conatibus eorum, Ioannes Quirinus Præsul Rigensis, sed illo demum capto, atque in carcerem coniecto, proculcata omnis æquitas, rem ad apertum bellum deduxit. Rigensibus quidem nec spes, nec vires pares: quia tamen suum cuique jus, pacem & modum facere non posse videbant; necessitate ipsâ, arma & illi corripuerunt. Hinc in Litvania in spem apud plerosque ventum erat, Livoniæ statum intestina discordiâ graviter laborantem dissolvi posse, si vis externa ad-moveretur. Agere ergo aliqui Primorum cum Vitene, ne maturam occasionem elabi fineret; sed bellum totis simul opibus Crucigeris inferret. Plebs etiam, milesque mirari; *cur Princeps inter civilia negotia solidum annum jam traheret: cum ad proferenda dominationis cogitationem, tanta opportunitas invitaret? An nesciret, Patrum memoriâ magnam Russi partem tum occupatam, cum Russi Duces dome-*
sticis

sticis discordiis distracti, singuli impares hosti essent? At verò cautus Princeps, ut non ignorabat discordias hostium peropportunas sibi esse; ita satis perspiciebat opportuniores eo anno in rem suam fore quiescenti, quàm bellanti. *Recentes enim in quavis Republica discordia, tanquam vulnus corporis, facile curam admittunt, nec nisi cum tempore virus ac vires sumunt.* Itaque inter quietem intentus in eventum bello Livonico abstinuit, ut discordias hostium promoveret: nam *quemadmodum externus timor concordia vinculum est; ita quies ac securitas, dissensionum fomes.* Sed neque in Polonos aut Prussiam, quidquam interea movit: seu quòd nesciret, quàm diuturnum Rigense illud bellum futurum esset; timeretque, ne (ut sæpè repenti inter suos convenit) pace rursus inter se factâ, militem quem in castris expeditum haberent, contra communem hostem in Litvaniam, se absente, immitterent: seu quòd (atque id magis crediderim) in futuri belli casus vires in integro conservatas vellet. Nam quanquam suâ sponte Vitenes in Livoniam non movisset;

An. 1298.

Litvani à
Rigenfibus
contra Cru-
cigeros evo-
cantur : eo-
rumque ibi-
dem gesta.

viffet ; spes tamen erat , fore ut à Rigenfibus , qui tanto bello per fe impares effent , grandibus ftipendiis ad focietatem armorum folicitaretur. Factum ut fperabat fequente anno : oblatâ ftipendiorum pollicitatione exercitus iuftus confcribitur , qui bifariam dividendis viribus fufficeret. Legio una ad Novomlini oppugnationem , & vicinorum , circum circa agrorum direptionem , Rigenfibus attributa. Robur autem exercitus , ipfe Vitenes fub Carcum admovit , acta oppugnatio ftrenuè , fuperatæ tandem vi munitiones , capta arx : reliquâ turba cæfâ , quatuor foli equites præfidio Præfecti , cum delectis captivis , fervati. Inde ad prædationem victores dimiffi , latiffimè vastitatem circumtulerunt ; agris pagisque igni ac ferro fædatis. Haud procul Livonico finu populabundos Bruno Magifter affecutus , magno impetu ad Treidenum amnem prædâ jam plenos invadit. In arcto ab initio fortuna Viteni erat : fortaffe quòd (ut inter prædas contingit) exercitu uti ad manum non poffet , fparfis per agros cohortibus.

Cæfis

Cæfis octingentis Litvanis , & tribus captivorum millibus ereptis jam victoria & spes non dubiè videbantur ad Crucigeros inclinari , & Litvanus in fugam. Sed *desperatis rebus fapè pro remedio fuerit , locum fugæ defuiffe*. Cùm à tergo mare , à latere Treidenus amnis arcerent ; ab alio latere & fronte premerent hostes : effugiendi desperatio , pugnandi neceffitatem fecit. Surgit nova animis audacia , inftauratur magnâ contentione prælium : tantusque repentinus ille ardor fuit , ut vincentis propè hostis impetum , fimul & ftiterit & fregerit , atque eodem deinde conatu in fugam impulerit. Fufæ Crucigerorum copiæ ; milia aliquot cæde abfumpta : Magifter ipfe cum viginti ferè fui ordinis equitibus , in prælio cæfus. Iunius mensis tunc decurrebat & planè bello tempus : fed *onustus prædâ miles , vix viæ fufficiens , nedum bello gerendo , domum reducendus erat*. Reductus igitur quacunque transfret , ignem ac ferrum trahens. Iuffi nihilominus , qui Novomlyni oppugnationem inchoaverant , opus perti-

E e naciter

naciter urgere. Quatuor millia simul cum Rigenfi milite in iis castris erant, neque segniter obfessis instabant. Sed pænè peractam rem Bertoldus Brunhaim Præfectus Regiomontanus cum auxiliis Prussicis in Livoniam missus restituit in integrum: recente exercitu exhaustos molestâ oppugnatione Litvanos aggressus, vicit fugavitque: cæsi plures; plerique fluvio in quem fugientibus incurrere necesse erat, hausti. Paulò post Vitenes, seu quòd vereretur ne afflictæ suâ victoriâ Livonum res, auxiliis Prussicis contra Rigam reficerentur, & propterea domestici tumultus famâ, à Livonici belli cogitatione Prussos abstrahere vellet: seu ut acceptam legionis ad Novomlynium cæfæ cladem redderet, leves aliquot prædatorias cohortes in Prussiam immisit. Et quidem initiis ejus excursionis, non infausti progressus erant. Ultra cætera damna hosti illata, Strasburgum oppidum ipsis D. Michaelis feriis exeunte Septembri direptum est, magnâ inter populum, qui frequens ad templa conflue-

rat,

*Prussia à
Litvanis
infestatur.*

rat, editâ cæde. Multa ibi insolenter atque sacrilegè in Christianas religiones tentata, fædâ sacrorum vasorum violatione: sed ut rarò post ejusmodi scelera tardat pœna: in ipso reditu vindicem contempti Numinis iram Sacrilegi prædatores experti sunt: à Præfecto Culmensis Provinciæ, Conrado Sak universi prorsus cæsi. Prosperiore longè An. 1299. fortuna usi sunt sequente anno sexcenti equites. Cunno Brandenburgensis Præfectus justis copiis Litvaniam ingressus, finitimorum præsidiorum Iunigerdæ & Pistæ ædes extra vallum sitas exusserat: inde, auctum validâ Ragnetanorum manu exercitum, in interiora navibus deportabat. Occurrere secundo & flumine & impetu Litvani; atque uno è suis duntaxat desiderato, hostem ab eo cursu averterunt. Cùm hæc navalis concertatio in Nemenò institueretur, sexcenti equites in Prussiam irruerunt, & vastatis de viâ agris, trepidatione viciniam impleverunt; ignaris agrestibus quòd & quantis viribus, impetum hostis daturus esset. Monitus de hoste Cun-

E e 2 no, &

no, & suspicatus Natangiam (hæc enim in proximo erat) ab eo peti, rapit ab itinere citatum agmen, captoque ad infidias struendas oportune loco, transiturum illac, operitur. Oppressi fuissent proculdubio Litvani; si incautiùs rem agentes, infidiis se iis induissent: sed fraudem mature per vigiles subodorati, tamdiu profundioribus sylvis arma occultarunt; donec Cunno ratus eos jam excessisse, atque adeo omnia ab hoste tuta, exercitum dimisisset. Tum primùm Litvani è latibulis coorti, securè per agros effundi: atque universam provinciam miserè vastare. Cæsis plurimis, prædaque aliâ pleni, ducenta tantum & viginti capita in servitutem eduxerunt. Continuatae etiam sequente anno in Livoniam Prussiamque expeditiones: & instauratis identidem levibus excursionibus, utriusque provinciæ equites magis exagitati, quàm attriti. Aliquot cohortes expediti militis iis occasionibus Litvani amiserunt, quas Præfectus Brandenburgicus inter angustias deprehensas ita cecidit, ut

An. 1300.

tres

tres foli ad nuncium cladis, cladem vix evaserint. Secutis deinceps inter Rigam & Livonicos equites induciis, à Livoniâ temperatum: quòd novi per id tempus in Poloniâ, post exactum nuper regno Ladislaum Lokietek, exorti tumultus, faciliorem ibi prædationem pollicerentur. Sex millia igitur in Dobryniam insperato impetu immissa, universam Provinciam planè vastarunt. Communis sociorum clades, involvisset etiam Culmenses agros, nisi Drweca solito magis aucto alveo difficiles transitus, onusto jam prædâ militi, reddidisset. Tumultuaria Polonorum manus, abeuntem Litvanum affecuta quidem fuerat, & spe recuperandæ prædæ, ab itinere in ultima agmina animosius invecata: sed cùm robur ibi ipsum exercitûs reperisset, & impedimenta omnia in frontem aciei subducta; non ausa collatis signis ad justum prælium fortunam deducere, receptui cecinit. Accendit levis hic successus, majoris prædæ cupiditatem: quam, ut semper militi, ita maxime in secundis eventibus moderari, per-

*E Livoniâ
in Poloniâ
arma
Litvani
vertunt,
Dobryniam
vastant.*

An. 1301.

E e 3

difficile

*Culmenses
agros infestant,
& profligantur.*

difficile est. Quia verò integer exercitus in Culmensem agrum transportari opportunè non poterat, Ducum hortatu promptissimi quique ac fortissimi equites, operam pro exercitu suscipiunt. Delecti è toto numero centum, qui fluvium transierunt; atque tantillo numero, medios in hostes se immittere ausi: vastaverunt aliquantum agros, priùs quàm è vicinis præfidiis militem Crucigeri in campum rapuissent: his deinde confluentibus sædè profligati, cùm septuaginta amissis reliqui ægrè evasissent, ad suos delati, magnâ trepidatione castra impleverunt. Certè, tantùm in urgendo itinere properatum, tumultuatumque est per castra: ut res, ab effusâ fugâ, nihilo differret. Hinc deinde accidit, ut cùm per Narviam tumultuariè trajicitur, magna militis & prædæ pars vorticibus hausta perierit. Neque meliorem eventum alteri Litvanorum manipulo Lubaviæ exspoliatio attulit. Quinquaginta equites (post vastatos agros, agrestiumque plurimos, quos inermes subita vis occupaverat, cæsos) prædam

prædam & captivos securi domum ducebant; hi à Crucigeris ex itinere circumventi, pænas temerariæ seu audaciæ seu cupiditatis luerunt, commilitonibus quindecim & non exiguâ parte prædæ, amissa. Litvanis Crucigerorum agros infestantibus, neque ipsi quieverunt. Conradus Magister ingenti exercitu Samogitiam aggressus, Karzovianum agrum latè depopulatus est. Exigua tamen in homines edita strages; quòd incolæ, ædibus ad hostiles injurias relictis, se & quidquid cariùs amarent, silvis profundioribus abdidissent. Eodem anno Onkaimum arx proditione perditâ. Draico erat arci Præfectus, Christianis sacris suaptè pridem antè addictus. Hic, quòd hac religione superos colere, inter suos fas non esset, ad hostem transire destinat: sed priùs insigni proditione eundem demereri. Internuncio itaque Pinnone filio, communicata cum Volrado Ragnetano Præfecto consilia; condictus dies: Draico tùm ipse nocturnis excubiis præerat, cùm Volradus per tenebras exercitum

*Crucigeri
vicissim
Litvaniam
infestant.*

citum arci admovet : apertis portis , acceptus intra arcem ; militem , omnemque ætatem bello habilem , penitus excidit ; pueris ac fæminis in servitutum redactis. Vnicus Sudagonis filius, ingentis ut fortunæ, ita & animi juvenis, cùm accepto gravi vulnere , neque amplius se tueri , neque pertinaciùs pugnando , hostem ad cædem sui irritare , potuisset , captus & servatus. Proditor cum universa familia Ragnetam translatus ; Christiana, ut spoponderat, sacra suscepit. Belli deinde Polonici cum Russis societas , à Prussicis Livonicisque expeditionibus Litvanum avertit. Lublinum quod septem & quinquaginta ante annis Poloni amiserant, armis apud Russos repetebant. Magnis utrinque viribus id bellum procuratum gestumque : præsertim à Russis, qui Scythas & Litvanos inter auxilia adsciverant. Commisso prælio Polonus superior fuit. Nam cùm Lunæ instar diductis in cornua latè utrinque alis , mediam aciem Russi extenuassent , Polonus totâ vi in unum cuneum collectâ, facillimè gravio-

An. 1302.

Bellum inter Polonos & Russos, quibus Litvani suppetias ferunt, atque funduntur.

gravio-
 equite medios ordines perrupit, viamque ad victoriam aperuit. Neque amplius Russi aut prælium restituere ; aut resistendo , victoriam morari : effusi in fugam , cæduntur à victore Polono. Plurimis tunc salutis fuit Lublinum in proximo fuisse : quanquam & hoc cladi , quam tantisper distulit , avertendæ non suffecerit. Aucto enim intra vallum milite, cùm com-
 meatus pro numero non esset , neque inferri, intento in omnia hoste, posset: tam diu obsidione victor urbem fatigavit , donec fames deditorem extorsit. Non exiguam ejus cladis partem, ad Litvanos pertinuisse , non vana suspicio est ; quòd annum deinde integrum reparandis quiete viribus, impenderint. Sed abrupte breve otium novi è Prussia motus. Vernerus Comes de Honenberg, & Adolphus de Wintimel , alique Rhenanæ militiæ Proceres, in Prussiam fortè venerant. Accessione horum auxiliorum Conradus Magister erectus , duplici exercitu Litvaniam aggreditur , & Grodnenses agros quàm latè pate-

An. 1303.

An. 1304.

Bellum Prussorum contra Litvanos.

Ff

bant

bant vastissimè populatur. Regiomontanus quoque Præfectus Everardus de Wirneberg Onkaimo arce, quam à Pruffis nuper everfam Litvani instauraverant, rursus Suirtilonis prodicione potitus, præsidium excidit & munitionem solo æquavit. Inde in circumjacentes agros debacchatus, ingentem cladem edidit, cum ipse vix triginta è suorum numero desiderasset. Sequente anno cum ad comitia utrumque ordinem Vitenes evocasset, Sambienfis Præfulis Præfectus Philippus de Hollandia, per ducum nobilitatisque absentiam gerendi occasione captatâ, finitimis agrestibus vastitatem intulit. Vbi hostem adesse, & flammis in agros vicosque sævire nunciatum est: Princeps ipse, levem mille quingentorum militum equitatum ad reprimendos ulteriores progressus citato agmine rapit. Iam Prussi finibus excefferant, cum insperatus Vitenes à tergo securos adoritur: prælium tunc totum intra extremos coëuntium ordines stetit: nam seu aliâ quavis de causâ, seu quòd ignota utrinque

An. 1305.
Vitenes
Crucigeros
prædatores
insequitur.

que exercitûs multitudo, suspectum pugnæ eventum ducibus redderet, cæsis hinc & inde aliquot, à graviore conflictu cessatum est. Circa idem tempus in Livonia ad Dubnam pugnatum traditur: sed neque causæ, neque eventus pugnæ, memorantur. Reverso è Prussia Principi, acceptus de domesticis per Poloniam tumultibus nuncius, Polonicæ expeditionis animum ingessit. Collectis ad Grodnam copiis justus conficitur exercitus: & Mazoviis, vel suaptè conniventibus; vel, quod etiam simile vero est, ignorantibus (occultis enim ac propè inviis itineribus per Mazoviæ ditionis sylvas ducebatur) in Polonia majoris agros erumpit. Subito impetu Calisium & Stavisinum civitates occupatæ, non senserunt hostem, nisi cum flammis, & ferro, intra mænia sæviretur. Agri circumjacentes latissimè vastantur, ingens pecorum hominumque præda abigitur. Cùm hæc in Polonia à Litvanis geruntur, nemine aut vim repellente aut abeuntes infestare auso: Conradus Magister ex Polonæ

Reversus ex
Prussia in
Poloniam
movit.

An. 1306.

*Prussi ab-
sente Vitene
Grodnam
adoriuntur.*

cladis nuncio suspicatus, quod res erat, Grodnense præsidium cum reliquis copiis in Poloniam eductum, Alberto Indagini commendat, ut arcem Grodnam oppidumque defensoribus vacuum insperatè adortus, in potestatem redigat. Iam è proximo arcis imminebant hostes, insidiarum non malè cessurarum spe, læti: cùm coorta insolita tempestas consilia disturbavit. Vehemens pluvia, nebula crassior, & retris nubibus propè in noctem versa lux, non armorum modò usum, sed & conspectum mutuuum, eripuerant: deinde inter continua tonitrua, turbinem, & effusæ pluviae sonitum, nec duces iussa dare, neque miles exaudire poterat. Desperatâ itaque arcis oppugnatione, quam neque inchoare permittebat tempestas, neque differre timor periculi, quod creari poterat, si paucitas suorum hosti patuisset: oppidum tumultuariè aggrediuntur. Cives aut cæsi aut capti, quibus primus irruentium impetus fugam antevertit: reliquis in arcem fugâ elapsis; ædibus spoliatis flammæ injectæ.

Major

Major ea strages fuit, quàm pro numero hostium: nam ultra trecentos stipendiarios & aliquot Crucigeri Ordinis equites non ascendebat: præda verò tanta quantam pauci avehere poterant. Sed Præfectus Regiomontanus Everardus, his nequaquam contentus, illud imprimis dolebat, eodem impetu arcem non fuisse occupatam: ratusque pronum futurum ex ipsis exusti oppidi sedibus eam expugnare, si majores copiae admoverentur; cum sex millium legione, & centum ordinis equitibus, ipse illam expeditionem suscepit. At jam ante Vitenes præsidium arcis submiserat, fortissimos quosque & similibus casibus exercitatos: qui hostiles conatus, si quid fortè moliri pergerent, fortiter reprimerent. Primum insultum in muros Crucigeri sollicitè apparabant, rati exiguo præsidio totas defensionis vires intra mænia tantùm collectas esse: sed præsidiarii eruptione factâ, ab oppugnatione ad apertam pugnam hostem averterunt. Acta res utrinque diu & pertinaciter, gladiis, collatoque pede: donec

*Prussi ab
oppugnatione
Grodne
rejiuntur.*

F f 3

donec Litvani in portas rejicerentur. Receptis deinde aliquantum viribus, novo ardore in pugnam itum, repulsi Prussi in castra. Tenuit ea vincendi vicissitudo utrique parti satis cruenta, ab ortu solis in meridiem ipsam. Tandem cæsis hinc & inde audacioribus, non sine suâ clade arcis oppugnationem Prussi deseruerunt. Per idem tempus rem ut factu admirabilem, ita memoratu non indignam in aulâ ipsius Principis contigisse, traditur. In communem carcerem disparibus ex causis detrusi fortè fuerant, Litvanus & Russus: Christianus hic, ille Ethnicus. E fortuito colloquio in controversum de religionibus sermonem utroque dilapso; suadet Russus Litvano, Christiana ut sacra suscipiat: id si superis ritè voveret, & voto damnatus cereum se ingentem in Ecclesia locaturum, anathematis vice sponderet, futurum omnino contestatur, ut divinâ ope è carcere liberaretur. Sequitur consilium Russi Litvanus, & vix jusjurandum absolverat, cum & catenis suapte confractis pedes in

Voto Christianæ religionis concepto, divinitus è carcere liberatur.

des in fugam cæperunt expediri, & carceris januæ sponte fugitivo patuere. Initium proximi anni, si validius gelu habuisset magnæ per Litvaniam stragi opportunam viam aperuisset. Recens exercitus, Duce Ioanne Comite à Spanheim, è nobilissimis Germaniæ equitibus confectus, in Prussiam venerat: huic mille quadringenti Ordinis equites vires suas conjunxerant; socii ducesque, hospitibus Germanis in Litvaniam futuri. Consilium utrisque erat munitionum oppugnatione vires non terere: sed integro milite ad profundiora Provinciæ penetrare, & latissimè per ea quorum oppugnatio non esset in difficili, ferro flammisque grassari. Destituit hoc consilium eventus. Infirma enim glacies necdum ferendo transeuntis exercitus oneri sufficere poterat: itaque quòd transitus difficillimos reperissent, infectis rebus ab inchoata expeditione rediere. Primis postea mensibus æstivis, iterumque exeunte jam æstate, Puteba oppidum Iuriæ anni imminens, à Ragnetanis exustum est; civibus

An. 1307.

Expeditiones Prussorum contra Litvanos.

vibus aut captis aut cæsis ; paucis, qui spatium evadendi in arcem habuere , servatis. Nec multò post Bissenense præsidium, cum exacto stipendio ab arce deduceretur , in via cæsum est. Mos erat Principi ex universo equestri ordine certos per vices deligere, & in finitimas hostibus arces præsidio destinare. Qui deinde submissis à Principe post paucos menses aliis, domum abirent , evocandi rursus in eandem stationem , cum vertente ordine ad eorum nomina idem munus rediisset. Ea tunc erat legitima præsidiorum inter Litvanos ratio, exercendæ ad res bellicas *juventuti, quæ otio facile animos audaciamque militarem solvit*, accommodata. Observatum itaque tempus quo octuaginta sex equites è Bissena arce deducerentur, Ragnetanis rei gerendæ occasionem dedit. Nam in securos ex infidiis composito agmine coorti, universos ferè cecidere. Carzoviensem deinde Samogitiæ agrum, tum eo ipso anno, tum sequentibus, ita Prussica arma infestum reddiderunt : ut paucis post annis incolæ despera-

tas res

Vetus Litvanorum mos imponendi præsidia arcibus.

tas res in Litvaniam transferre sint compulsi. Ita desertæ propugnationibus arces Stroveita & Biverunita hosti & flammis cessere : & paulò ante Puteba arx à Spudone Præfecto prodita est. Vir hic nobilitate inter Litvanos celebris, solo Christianæ religionis desiderio cum parente ac prole universaque familia, in Crucigerorum jus suaptè concessit. Prussis finitimos Samogitiæ agros infestantibus, Litvanicum cum assiduo ac ferè domestico hoste, ita rem bellicam administrabant, ut domi vexati, nihilo segniùs ad externa intenderent. In Polonia Calissiam & Siradium per Octobrem populati cum vindex nullibi occurreret, præda pleni, integroque exercitu, absque pugna reversi sunt. Eodem anno in Russia Polociam expugnatam Russis auctoribus accepimus : nihil illi memorant à quonam semina hujus belli jacta, cum jam longè ante, eam civitatem cum universa provincia Litvani juris factam, apud scriptores in plano sit. Samogitiæ sive ut bellum à se Prussicum in Prussiam avert-

G g

rent,

An. 1308. Samogitarum expeditio in Prussiam.

rent, five ad hostem mutuis populationibus vexandum Sambientes agros latiffimè vastarunt. Quinque millium exercitus erat, Ducibus Monstone & Sudargo: satis certè etiam aperto campo, cum hostem adventare nunciaretur. Sed miles prædæ servandæ, quàm hostis delendi cupidior, nolebat certam fortunam in dubios eventus conjicere: itaque antequam hostis castra castris conferret; citato agmine, præda omnis evecta. Novi deinde per Crucigeros concitati motus, Litvanis primùm otii, tandem etiam belli opportunitatem præbuerunt. In Livonia sedatæ nuper cum Rigenfibus lites, rursus Equitum Livonicorum injuriis recruduerant. Prussi verò subactâ jam planè universâ Prussiâ, captisque latè de Samogitia agris, ad Pomeraniam, Cujaviam, Michaloviam aliasque provincias Polono detrahendas animum adjece-
An. 1309.
Livonica & Prussica turba.
 rant. quo ipso tempore Magni in eo ordine Magistri sedes, Venetiis Mariæburgum translata est. *Ita semper ab externis præfidiis plus periculorum, quàm commodi! Socios se memin-
 runt,*

runt, quamdiu, nondum firmatis viribus, justus timor gliscentem sub pectore cupiditatem premit, & ad reverentiam componit. At ubi per communis hostis damna, sub titulo sociorum res suas stabiliverunt: mox ex confidentiâ virium, societatem aspernari; & cupiditate retrò acti in hostibus illos numerare, quibus grati esse nolunt. Neque difficilis deinde est armorum prætensio; ubi belli causa, semper in promptu est, cupiditas. His itaque ex causis Crucigeros in Polonica & Rigenfia bella intentis, Litvani annuo otio utcunque ab armis respirarunt. Ab ea quiete
An. 1310.
 Gualezute Principis filius in Livoniam duxit, totamque latè populatus, ingentes prædas abegit. Ipse deinde Princeps Vitenes exeunte hyeme Prussiam adortus, per Sambiam & Natangiam ferro & flammis
An. 1311.
 vastiffimè sæviit: exustis agris, cæsis agrestibus quingenti tantùm è præcipuis in servitum abducti. Non ausi Crucigeri, aut prædas agenti occurrere, aut abeuntem sequi, datâ operâ tamdiu quieverant, quamdiu Viteni miles in armis erat. Cæterùm
Mutue inter Litvanos & Prussos agrorum vastationes.
 ut primùm ille exercitum dimisit, bifariam
 G g 2 ditio-

ditiones Litvanas invaserunt : pars cum Regiomontano Præfecto , Friderico de Vildemburg , per Pograndienses Samogitiæ agros ; pars cum Ottone à Bergen, circa Grodnam , in Litvania grassati ; plurimam prædam eduxerunt. Vitenes tum ex nupero successu, tum ex novis damnis, audaciâ simul & irâ ferocior , neque spem, neque dolorem temperare : sed furere & arma rursus bellumque apparare. E selecto milite quatuor millium copiæ recensæ : his ita per Aprilem Varmienfes agros afflixit ut post immanem editam vastitatem tota omnino provinciâ nihil superesset , præter semiustulatas Elsbergæ & Varmiæ arces : vici , oppida , templa , exusta universa , & solo æquata. Iam Litvanus onustum præda militem in Bartenses agros eduxerat ; ubi patente campo curandis corporibus confedit. Hic dum per ocium reliqua præda recenseretur , fortè spectantibus captivis , prolatum est argenteum vas sacrosancto Dei Incarnati Corpori asservando , Christiano ritu sacrum. Exhorruere Chri-

stiana

*Vitenes
Prussiam
vastat : de-
inde ob
blasphemias
voces &
facta à Deo
punitur.*

stiana pectora profanatorum sacrorum , & reverentia & dolore. At Ethnicus ipsa sacra mysteria , in terram cum indignatione effundere , conspuere , pedibus proterere , totque ac tantas contumelias, sacrilegis insuper jocis onerare. Vrgere acriter captivos , *Qualem Deum colerent ? eum scilicet , qui neque sibi , neque suis ab injuria vindicandis satis virium haberet.* Non diu violatum impie Numen , tanta sacrilegia inulta tulit. Sub vesperum hæc agebantur : posteræ verò diei aurora , meritas exegit pænas. Ad primam lucem cincti undique Litvani à Crucigeris, Duce Henrico de Plock, post consumptam in primos impetus ferociam, cæsis fortissimis Germanorum sexaginta, cum in ancipitem ab omni parte pugnam non se satis expedire possent, solutis ordinibus in fugam effunduntur. Edita ingens strages in tumultuariè fugientes : qui cædi superfuerunt, aut aquis aut fame inter nemora consumpti. Vitenes ipse graviter capite faucius , amissis castris & exercitu, solis duobus comitibus ægrè hostem, & fugæ

G g 3 pericu-

*Litvania
& Samogi-
tia vastat-
ur.*

pericula evasit. Vexata deinceps audaciùs excursionibus Crucigerorum Litvania, pariter & Samogitia. Pograndienses agri à Mansfeldio Brandeburgensi præfecto impunè vastati, spectantibus suorum cladem è propinquo, Manstone, Sudargo & Maffio: nam neque sola castrorum ostentatione hostem arcere poterant, neque exiguas copias aperto campo credere. Abeuntium ultima agmina per intervalla carpebant: eo fortassis consilio, ut cum levibus præliis hostem in itinere implicant, confluentibus interea Litvanis & Samogitis vires ad justam pugnam exæquarentur. Sed Crucigeri nihil cunctati, citato agmine prædam præ se agentes maturè excesserunt. Tentatæ postea Grodna & Bissena; hæc vi, illa prodicione. Et proditio quidem ipsius auctoris indicio elusa, vix in caput Crucigerorum, malum non vertit: nam nisi agrestis captus, Vitenem cum armato milite in proximo latere edocuisset, Prussi trajecto Nemeno ipsi se insidiis induissent, quas Grodnæ moliebantur. Oppugnatio Bissenæ for-

*Grodna &
Bissenade-
fensa.*

næ fortiter ab Oppidanis rejecta, hostem magna militis parte malè mulctatum, re infectâ, abire compulit. Quoniam verò præcipuæ Litvanorum arces Nemeno, aliisque fluviis imminebant, autor Crucigeris fuit Vernerus Ragnetanus, uti deinceps navalibus potiùs operis oppugnarentur: apertiores enim accessus inde promittebat, undè latera aquis obversa plerumque incuriosius munita observarat. Ædificatæ itaque naves, atque inter eas una magnitudine & forma propugnaculo similis, pinnis loricaque instructa: undè & succedentem ripis aggerique militem à missilium injuriis tueri, & tela in hostem ab adverso stantem retorquere ex alto pronius esset. Itum imprimis cum eâ machinâ, atque universo classis apparatu, sub Iunigedam; ubi grandior illa navis vi tempestatis ripæ arcis impacta, penè sponte in potestatem prædiariorum venisset, nisi aliarum navium accursu pronique fluminis auxilio erepta periculo servataque fuisset. Vitenes de toto negotio monitus instare omninò suos jubet,

An. 1313.

*Navali ap-
paratu Cru-
cigeri Lit-
vanos op-
pugnans.*

*A Surmi-
no profli-
gantur.*

bet, neque absistere nisi confecta re, & universo navali apparatu exusto. Surminus vir apud suos primæ autoritatis, bellicarumque artium peritus inter paucos, toti operi præficitur. Ille centum minoribus navibus hostem secundo flumine navigantem assequitur: pugnatur utrinque obstinatè: plurimum pugnæ, & laboris erat, ad illam grandiore machinam, jaculatorum peritissimis instructam: sed ipsa quoque, cum præcis anchoris in vada prono flumine impulsa, fatiscere cæpisset; capta atque exusta est. Surminus victor ad Principem rediit, publicè lætitiâ, mærorem privatim ferens: quòd in ea victoria Gastoldum fratrem, cum præcipuis quibusque amisisset. Per æstatem hæc contigerant: hyeme proxima Henricus Prussiæ Mareschalcus Mednicense territorium, iteratis excursionibus depopulatus est: ubi si Litvano ad audaciam numerus, & vires, in proximo fuissent, castra certò Prussi perdidissent. **Quinque** enim soli milites, vitatis inter nocturnas tenebras excubiis, ad ipsos

An. 1314.

*Quinque
Litvano-
rum auda-
cia insignis.*

ipso pæne Duces penetrarant: hi, paucorum edita clade, raptaque, quam ferre pauci possent, prædâ; incolumes ad suos delati, ingenti Crucigeros terrore replerunt: quamdiu lux, plus terroris fuisse, quàm periculi, non ostendit. Non multò post Henricus, rursus populabundo exercitu Novogrodecum usque ferro & igne penetravit: spoliatâ, exustaque civitate, ad arcis oppugnationem, universum exercitus robur convertit: sed amissis, inter primos afflatus, præcipuis, deserere opus institutum cogitur. Cum verò ille Novogrodeco intercipiendo intendit, Davides Grodnensis gubernator, castra Henrici haud longè inde posita, commeatu prædaque omni abunde instructa, diripuit. Exinde Prussi commeatus inopia extremè laborare: nihil enim per agros nupera vastatione desolatos levandæ necessitati reperiri poterat: undecim dierum itinere, cum fame conflictati, aperta itinera ne in hostem incidere devitando, plerique inter sylvas miserimè perierunt. Porro ut hic annus,

*Clades
Prussorum
Novogrode-
cum oppu-
gnantium.*

H h domi

An. 1315.
Vitenis ul-
time in
Prussiam
expeditio-
nes.

domi utcunque hostem reprimendo trans-
missus : ita sequens in hosticum belli se-
dem transtulit. Medio Augusto à Samogi-
tis Ragnetanum & Scaloviticum, territo-
ria vastata : miles Prussicus qui è præfidiis
sistendæ prædationi decurrerat, in arces
compulsus : fruges messi propè maturæ,
ab equitibus protritæ : præda ingens, ab-
acta. Ex cedentibus istis è Prussia copiis ;
recentem exercitum, ad Christimemeli
oppugnationem, Vitenes duxit : quassati
arietibus muri ; defensores incredibili te-
lorum immissorum copiâ aut confecti, aut
fauciati ; præsidium quod è Sambia adven-
tabat interceptum, ac deletum ; planè jam
desperatam obsessorum rem fecerant. Er-
gò Vitenes acriùs instare, & quia deditio-
nem extorquere non poterat, congestis in
fossas fomentis, concipiendæ, alendæque
flammæ aptis, arcem conari succendere.
At vulgatâ interea famâ, adventantis cum
magno exercitu Magistri Prussiae, spem oc-
cupandæ arcis abruptit. Abeuntem Magi-
ster non assecutus, in finitimos Litvaniae
agros

agros desæviit : Vitenes etiam conflagere
non ausus, ne impunè omninò hostis graf-
faretur, diversis itineribus in Prussiam re-
gressus, similem vastitatem Crucigeris re-
fudit. Neque multò post ab ea expeditio-
ne reversus, ætate, bellorum curâ, variif-
que eventibus confectus, cum annos duos
& viginti imperasset, occubuit. Funestus
hic satis annus Litvanis, morte Principis ;
fame insuper ac peste, populum graviter
afflixit.

LIBER VII,

De rebus Litvanorum sub Gedimino &
Iarvunuta Principibus.

Gediminum stabulo Præfectum Viteni
fuisse, & per cædem sui Principis ad
summos fasces evasisse illi memorant:
quibus rem minùs perspectam fecit, tam
locorum quàm temporis majus interval-
lum. Nam, ut rivus fonti propior, aquam fert
principio non degenerem ; at ulterius progressus,
hinc inde attractis sordibus sensim à puritate descit:
H h 2

Gediminus
Vitenis fi-
lius paren-
ti in Prin-
cipatu suc-
cedit.

scit : ita ferè fama, quo magis à loco, ac tempore rerum gestarum recedit, plùs de falso secum trahit. Certè vetustissimi annales, Gediminum vivo adhuc parente Reipublicæ curam, atque administrationem suscepisse, habent. Quare fabulæ illi de Gedimino, apud externos inde opinor occasionem datam: quòd Pelussam primorum Principum hæredem, quanquam è Litvania jam ejectum, Magni tamen Ducis titulos pertinaciter usurpantem, Crucigerorumque armis Patriæ suæ perquam infestum, atque ut rebus suis commiserationem facilè inveniret Gediminum Vitenis stabularii filium per contemptum vocantem, Gediminus ipse, vel Vitenes ejus parens, olim Stabulo apud suos Principes Præfectus, prælio victum, confecisset. Russis certè scriptoribus, qui & Litvani nominis hanc maculam non facilè in hoste dissimulassent, & ætatis suæ res pænè sub oculis actas, è vicino spectarunt, atque ex fide posteris memoratas reliquerunt, constans narratio est. Gediminum filium parenti suo Viteni omnium ordinum

dinum voluntate, suffragiisque suffectum esse. Initia ille Principatus illato à Pruffis Livonibusque bello, non turbulenta modò, sed & funesta habuit. Nam five quòd rebus domi componendis implicitus, in externos se motus nondum expedire posset; five quòd majori mole bellum in animo designasset; hosti militem aperto campo non opposuit: quamvis eodem tempore, inde Prussi Iurburgo & Caunâ arcibus potiti, præfidiis cæsis, ingentes undique prædas abigerent; inde Livones, totam eam Samogitiæ oram, quæ nunc Curlandia vocatur Litvanis detraxissent. Obtinebat tum Caunam modico præsidio, nobilitate & militari gloriâ celebris Gastoldus, jussus à Principe hostem inde quâ posset arte morari ac sustinere. Verùm neque mæ-
Danna à Crucigeris Litvanis illata.
 nia neque præsidium vim oppugnationis pertulit: ipse etiam Gastoldus in potestatem hostium venit, ingenti per Gediminum annumerato lytro, suis deinde redditus. Vrsit in sequentem annum Pruffus victoriam, immisso per varias vias, diversis-
 que

que vicibus, populabundo milite. Tum Christimelanum præsidium in infidias pertractum, deletumque est: Pastovienses, Mednicenses, Pogradenses agri vastati. Plurima pars ejus cladis non possessiones modò, sed ipsam etiam familiam Sudargi confecit: cum insperatus hostis, conjugem, filios, totamque domesticæ familiæ turbam in prædio occupasset. Ipsam verò molem belli contra Gediminum arcem Magister verterat: ratus admota repentè vi, facile paucorum præfidiariorum pertinaciam perfringi posse: verùm ad excitati ignis ab arce signum, cum admoniti de periculo vicini ad arma concurrerent, arcis oppugnationem deferere coactus est. Iam non longè cum exercitu aberat Gediminus, Iurborgum inter & Caunam castris collocatis. *Ardentibus hinc inde hostili flammâ vicis conspectus fumus, fodicabat dolorem, & dolor audaciam ministrabat: sed plus valuit apud providum ducem, virium conscientia. Leves enim tantum ferè copia ad manum erant: robur autem exercitus, cum Novogrodensibus Polocensibusque auxiliis,*

in dies

*Gediminus
Crucigeros
profligat, &
Samogitiam
eis
eripit.*

in dies expectabatur. Itaque cunctatione, ex spectata cladis sensu surgens furor, temperandus erat; neque omnia temere, neque nihil otiosè audendum. Carpebat per intervalla ab infidiis hostem, ita cautè ne quis casus in prælium, summam rei protruderet. At ubi universæ coiverunt copiae, tum aperto campo per Samogitiam progressus, castra hosti ad Zeymilam amnem objecit. Quatuor Samogitarum millia hosti sub signis erant: ab his Prussus plus interea periculi metuere, quàm antè præsidii sperasset: nam nuper subactis, animus semper plus de veteri odio, quàm de recente amicitia habet: quare nunquam sine periculo illis creditur, præsertim si soli partem copiarum expleant. Neque deerant non levia suspectæ fidei indicia: ex agris palàm, clam è castris magno numero transfugatur ad Litvanum: consilia per transfugas indicabantur. Incertus itaque rei Henricus de Plock Mareschalcus Prussorum, neque in partem prælii adsciscere Samogitas audebat, meritò suspectos; neque exauctorare apertè, certò hostiles vires aucturos; si læsis ea exauctoratione, plana transf-

transeundi ad Litvanos prætenſio daretur. Defunctum ſe omni periculo rebatur, ſi diſſimulata ſuſpicionem, productos in aciem ita inter ſuos collocaret, ut extra pugnan- di neceſſitatem conſiſterent, certus omni- no cum ſolis Pruſſis prælii aleam ſubire: brevi tamen cohortatione omnes ad rem animoſè gerendam incitat. Fortitudinem videbatur à Samogitis exigere, donis mili- taribus, & libertate promiſſâ: ceterum contentus omninò futurus, ſi ocioſi even- tum ſpectaſſent. Gediminus verò ita aciem inſtruxit, ut Ruſſorum cohortes parte la- tera, parte extremam aciem firmarent: Lit- vani in medio conſiſterent: Tartari fron- tem occuparent. Incurrentibus magno im- petu in primos ordines Crucigeris, Tarta- ri, quibus ſtataria atque obfirmata in veſti- gio pugna in uſu non eſt, in choros gyroſ- que more gentis effuſi, vim haſtatorum eluſerunt. Ita equitatus hoſtilis repentino eventu turbatus, ac pæne ſolutis ordini- bus, in mediam Litvanorum aciem, cui Ge- diminus cum Gaſtoldo aderant, illatus, anceps

anceps periculum ſubiit: præſertim quòd ab utraque parte interim continuis gyris, tum incurſantes in latera Tartari, tum emi- nùs jaculis, ingentem equorum ſtragem ederent. Pugnatum ab utriſque acriter: in- certa victoria, quam animi viresque exæ- quatæ dubiam faciebant, diutiùs pugnam tenuiſſet; ni Samogitæ qui inter hoſtilia ſigna quieti hæctenus conſtiterant, in aver- ſam feſſorum aciem integri irruiſſent. Hoc eventu confuſos Pruſſos, pronum erat in fugam impellere: verum in fuga etiam ni- hil opis repertum: cum inſtante victore exercitu, Tartari celeritate equorum itine- ra fugientibus præcluderent: plurimos ferrum in fuga confecit, multi aquis ab- ſumpti: reliquiæ, quæ ſylvarum beneficio vitam ſervaverant, ab aggreſtibus canum indicio conquiſitæ, cædem non evaſerunt. Victoriæ hanc ſecuta Samogitiæ pars il- la, quæ nuper Litvano deceſſerat; à Pruſſis defecit. Paucorum annorum quiete inter- jectâ, recrudescens rursus bellum, diverſo prælii genere, ſed non minore Pruſſorum

Ii clade

An. 1319.
Crucigeri è
Litvania
prædas a-
gentes de-
lentur.

clade terminatum est. Circa ipsas Augusti Calendas, Mednicenses agros ingentibus copiis ingressi, dimissis effusè in populationem maturæ messis cohortibus Litvanum ad tentandam aperti prælii aleam deducere conabantur: atque ea de causâ à populatoribus res audaciùs multò administrabatur. Sed (qui tandem plerumque audaciæ exitus esse solet) incautiùs agentes, in insidias pertracti, atque omnino oppressi sunt. Imminutis ea clade viribus totis castris secuta trepidatio, excedere maturè hostico Prussum coegit. At victores Litvani id ipsum futurum, suspicati, jam angustias sylvarum infederant, succisis ab utroque latere arboribus, aggestisque truncis, ne qua evadendi via hosti pateret. Inter has angustias universi, cum ipso copiarum Duce Henrico de Plock Prussiæ Mareschalco deleti, aut capti sunt. Gediminus victor, & attritum incommodis Prusfici belli exercitum novâ præda recrearet; rectâ inde in Mazoviam Dobryniamque movit, circa medium Septembrem: ubi

*Mazoviam
& Dobry-
niam Lit-
vani va-
stant.*

utram-

utramque hanc Provinciam effusis populationibus pervagatus, cum nusquam arma ulla comparerent, onustum spoliis militem sine prælio in patriam reduxit. Subsecutæ deinceps biennales induciæ Magistro ordinis Carolo à Trevir procurante: sive quòd auctam continuatis successibus Litvanorum audaciam ocio interjecto remittere vellet; (*efficacissima enim aliàs est conficiendis rebus ratio, felicitum eventuum continuatio:*) sive quòd interea totis viribus Pomerniam Polono ereptum iret. Hinc Gedimino spatium datum arma curasque vertendi in eam Litvaniæ oram, quæ Russiam habet proximam. Illo enim hæcenus in Prussos intento, plerique Russorum Duces obsequia detrectare, & Ducis supremi reverentiam excutere; alii etiam fœdera violare & Novogrodenfium agros armis infestare ausi. Primus belli impetus in Volyniæ confinia effusus: Volodimiria, Volodimiri Ducis sedes, obsidione cincta. Oppugnabatur arx, civitasque simul, pertinaci satis conatu: sustinere nihilominus vim oppidani,

*Gediminus
inito cum
Crucigeris
fœdere ad
domandam
Russiam
arma con-
vertit.*

I i 2

spe ad-

spe adfuturorum auxiliorum. Adfuit opportunè cum exercitu popularium, Scythicisque subsidiis, hostem à muris rejecturus Volodimirus. Dimissâ urbis oppugnatione miles in venientem hostem ire iussus: collata sub ipsis muris signa: inter solos equites qui primi congressi fuerant vertebatur pugna; & jam Litvanus inferior esse cæperat, quòd Scythæ solitis in latera incurfantes gyris, ordines continuò interturbarent, neque constare sibi aciem permitterent. Iussus igitur quantocius Samogitarum peditatus inter pugnantium equitum ordines sese insinuare: sic firmata acies atque in vestigium connixa, ut sese toto nisu promovit, hostiles ordines quibus nulli in promptu pedites erant, perrupit atque in primis Scytharum legionem loco submovit. Effusis in fugam Scythis neque Volynii diu campum retinuerunt. Eos, cum Volodimirus obsecratione à fuga arceri non posset, extremâ audaciâ prælium restituere conatus, contra ipsam vincentis exercitus molem cum paucis sese objecit:

*Volodimiræ Dux
profligatur
atque occiditur.*

ubi

ubi inter Ducis militisque officia pertinaciùs rebus desperatis succurrens, promiscuâ cæde involutus, occubuit. Victoriâ non urbis modò, sed universæ provinciæ deditio subsecuta est. Deditis Litvani Magistratus, ac præsidia imposita: capita gentis jurejurando adacta, cum populo ac provincia in Litvaniæ jus transfiverunt. Inde legiones contra Leonem Luceorienfium Ducem ductæ: verùm ille ut nuper ad injurias pronior, cum per absentiam Gedimini Drohicinum & Brestiam de Litvanis caperet: ita nunc bello segnior, militi quem sub signis habebat non fidere: Volodymiri nuperâ fortuna territus, de sua dubitare: vereri ne pares faceret idem exitus; quibus belli occasio eadem fuisset. Itaque ante tentatam belli aleam, maturè aufugit in Severiam. Gediminus absque prælio Luceoriâ & proximis munitionibus potitus, receptisque Drohicino & Brestia, provinciam recenter hosti detractam atque Litvanæ ditioni additam sub præfidiis præfectisque Litvanis reliquit. Ipse dimisso

*Luceoria
civitas &
provincia
capitur.*

I i 3

exer-

exercitu in hyberna, five ut partæ provin-
ciæ res, uti in speciem præferebat, rectiùs
componeret, five quòd re verâ agebatur,
ut è propinquo in novi belli apparatus
præfens incumberet, Brestia hyemavit.

An. 1320. Abiit hyems inter armorum, com meatu-
que omnis, præparationes: primo vere
Brestiam universus miles convenire jussus:
tandem suspensis expectatione Russis, quò
se nova belli vis effunderet, contractæ co-
piæ & Volodymirenses, Luceorientesque
agros, tanquam sociorum possessionem,
absque cujusquam injuria transgressæ ad
Owniczam applicuerunt. Arx ea fuit Sta-
nislai Kijoviensium Ducis, qui è vetere
Russorum instituto, supremus Russiæ Prin-
ceps, & vocabulo genti usitato Monarcha
dicebatur. Non diu oppugnationi susti-
nendæ suffecit Ownicza; assultu in coro-
nam facto, capta. Plus deinde negotii ad
Zitomirum repertum: quò non exiguam
Russæ nobilitatis partem repentini belli
rumor metusque contraxerat: sed is quo-
que locus cessit sponte deditioem offe-
renti-

*Kijovien-
sium Ducis
arces expu-
gnantur.*

rentibus: admissa deditio, à cæde tempe-
ratum, præsidia Russorum deducta, Litva-
na imposita. Inde Kijoviam versùs in inte-
riora Russiæ castra promota: legionibus
latè terrorem sensumque belli, ferro ac
igni circumferentibus. Tum primùm agno-
verunt Russi, non prædam ex agris, sed im-
perium Litvanis eo bello quæri: cùm à vi-
ctore hoste ipsum gentis atque imperii ca-
put, Kijoviam peti viderunt. Iam plerof-
que Ducum, ac præsertim è Severia, in-
gentis periculi facies ad arma exciverat;
occurrerant Olha Pereslaviensium, Roma-
nus Branscensium, & exul Luceorientium
Leo, Duces; ultra domesticas popularium
copias, Scythicis auxiliis instructi. Quia
verò hostem Kijoviam versùs, expeditio-
nem maturare, fama vulgaverat; ad sextum
ab ea urbe milliare, Piernæ ripam plenis
castris infederunt; eo consilio, ut si vel à
via fessum, vel prædæ aviditate distractum
Litvanum nancisci possent, obruerent. At
Gediminus de viribus, consiliis, castrisque
Russorum per exploratores monitus co-
pias

*Russorum
communis
expeditio
contra Ge-
diminum.*

pias universas à prædando maturè retraxerat, atque instructa acie progrediebatur; nimirum, ne inter hostiles terras repentina pugnandi necessitas, imparatos occuparet.

*Duces Rus-
sæ cum
Litvano
confligunt
& profligantur.*

Pænè simul & castra & signa collata: simul in conspectum & pugnam utrinque legiones coivere. Accendebat Russis animos indignatio, quòd cum ea gente, quam olim vectigalem habuissent de imperio decernere cogentur. Stanislaus ante omnes, suam maximè rem eo prælio verti præfatus, ceteris ad subsidia relictis, ipse sibi, suisque primas confligendi partes arripuit. Gediminus antequam in conspectum hostium venisset, jam suos in prælium animaverat. *Satis erat memorasse sua auspicia, militumque virtutem tot victoriis probatam. Circumspicerent modò arma manusque quibus se Duce tot hostium sanguinem fortunatè hausissent: & abundè ominum habituros ad certam victoriæ spem. Non Prussorum legiones ferro & armis graves, ac pænè infractas, ab adverso stare; quas tamen toties protrivissent: sed Russos; superiorum victoriarum malè consistentes reliquias, emorientis imperii ulti-*

mos

mos at enervés conatus. Impelli tantum parum debere, ut suapte corruant. Primi pugnantium affectus, sine ingenti utrinque damno, inter missilia tela defævierunt. Confertis verò signis, atque ad manum gladiosque reductâ, pertinax cruentaque pugna & damnis & animis partes exæquatas diu tenuit: prima Litvanorum equitum legio sub fatigatione deficere cæperat, & jam propè fugam circumspectare; ni in tempore cum subsidiariis cohortibus Gediminus accurrisset. Cùm fessis, integri substituti, ab sua parte atrox prælium instaurant: Gediminus priorem legionem prælio sensim subductam, in transversum Russorum latus summo impetu ire jubet; & certè sive quòd exiguum illud respirium vires confirmasset, sive quòd prioris culpæ conscientia, cum verecundiâ animos auxisset, tantâ vi, quod jussi erant, præstiterunt; ut à quibus fugæ initium pænè factum erat, ab iis victoria sit inchoata. Perrupti ordines; moti vestigio Kijovienses; & jam cum loco animorum etiam multum

K k

Russis

Ruffis decesserat. Accenditur itaque rursus prælium, à subsidiariis Rufforum cohortibus; Ducibus, Olha Pereslaviensi, & Leone Luceoriensi; at dum Duces inconfortius in confertos invehuntur; obruti multitudine, non dubiam Litvanis victoriam fecerunt. Iam auxiliares copiam amissis Ducibus rem segnius ac confuse agere; jam media acies, ante loco mota, multum inclinare: Stanislaus denique ipse & Romanus Duces, exemplo suo reliquum militem in fugam apertam pertraxerunt. Fugientium cædem nox abruptit. Curatis per noctem corporibus, lectisque cum aurora sequentis diei incuriosè spoliis, ne morâ ipsâ rei gerendæ occasio intercideret, eodem die ad Kijoviæ oppugnationem legiones ductæ. Quanquam verò recenti consternatione, nondum sibi Rufforum animi essent restituti, haud difficile tamen fuit, primos conatus Litvanorum retundere; tum quòd ipsa urbs populosissima habilibus ad arma viris abundaret, tum quòd reliquus è clade miles, eò delatus, præ-

diario-

*Kijovia ob-
sidentur &
capitur.*

diariorum numerum auxisset. Stitisset proculdubio urbs illa cursum victoriæ Litvanæ, si Stanislaus contracto undique milite, supplementisque sociorum, speciem aliquam, si non instaurandi belli, saltem aliquarum suppetiarum ostentasset. At cum Kijovienses contra terrores atque deditio- nis sollicitationem animo obfirmati, Litva- num armis manuque pertinaciter à muris rejiciunt, atque victoriam Gedimini quâ possunt, morantur: Stanislaus in Reza- niam usque, turpi fugâ delatus, amisso exercitu & regno, spem quoque jam abje- cerat. Desperatio Principis, animos ob- fessorum perfregit. *Cui enim tandem pugna- rent? Principine desertori? an Reipublicæ despe- rata? Sed & odio desertoris Principis, victor ho- stis placere caperat: & Rempublicam aliquam sub victore malebant, deditioe servare; quam perti- naci pugna totam perdere.* Itaque communi consilio arcis atque urbis deditio spontè facta est. Ordines universi è civitate pro- gressi victorem Gediminum, Kijoviæ at- que Ruffiæ Magnum Ducem salutant: &

K k 2 provin-

*Gediminus
Magnus
Ruffiæ
Dux à vi-
ctis Ruffis
salvatur.*

provinciam ditioni ejus, jurejurando dato, addicunt. Gediminus post paucorum dierum quietem quibus interea arces proximæ Bialogrodecum, Slepovrotum, Kanjovia, Czerkafii in jura victoris concesserunt, in Severiam movit. Ibi Bransko & Pereflavia (duarum Provinciarum hæc capita sunt) potitus: occupatâ eo bello, Kijoviâ, Volyniâ, & magna Severiæ parte, ditionis Litvanæ terminos Putivilum usque protulit. Atque is demum Kijovienfis per Russiam Monarchiæ, quæ triginta annis supra quadringentos, inter varios successus eventusque stetit, exitus fuit, cum Kijovia in jus Litvani Ducis transivisset. Magna inde diuturnis controversiis sumpta deinceps inter Polonos & Litvanos materia: Polonis veterum sub Boleslao Audace victoriarum, novarumque affinitatum præjudicio, Kijoviam & Volyniam vendicantibus. At quanquam Boleslaus devictis olim Russis Kijoviam subegerit, vectigalemque eam gentem fecerit: nemo tamen hæctenus Poloniae Regum, aut titulos Ducis

cis Kijoviæ assumpserat, aut legitimos Principes ea ditione exegerat, aut devictos populos in formam provinciæ redegerat: Russi etiam subsecutis bellis omne obsequium erga Polonos jam pridem excusserant. Primus exterorum Kijoviæ Gediminus imperavit: ejusque præfecturam pro se Mindopho Holsano Duci demandavit: eo consilio, quod nuper Christiana sacra Russorum ritu suscepisset. Metuebat, ne *in novis Magistratibus ab hoste victore datis, odiosum imperium, odiosus redderetur religionum diversitate. Nam quamdiu inter victos victoresque, juncta sub uno Principe fœdera; ipsa horum nominum oblivio commerciorum diuturnitate non firmaverit: tandiu etiam levissima occasiones pro magnis motibus sufficiunt.* Devictâ pacataque Russiâ, Kiernoviæ Gediminus triumphum egit: post habitum Diis, more patrio, honorem, exercitum stipendiis donisque militaribus auctum, dimisit. Inde ad pacis artes versus, quod de Prussico fœdere supererat temporis, ita inter venandi studia ad recreandas præteriti belli curas dispensabat:

Mindophus Kijovia pro Gedimino Præfectus.

An. 1321.

*Gediminus
Trokos con-
dit.*

bat : ut ordinandæ interea Reipublicæ , & civitatibus condendis, intenderet. Trokos imprimis haud procul Kiernoviâ è singulari venationum successu sumpto omine, condidit : atque ut ipsâ curiæ præsentia civitas faciliùs incrementa sumeret, eodem Principatus Litvaniæ sedem , Kiernoviâ transtulit. Melioribus deinde auspiciis ad confluentis Viliæ Vilnæque ripas alterius urbis fundamenta jecit. Haud procul à Suintoroha (ubi Principum funeribus aream lucosque Diis dicaverat olim Germundus) exactum è profundioribus sylvis & abruptis montium , sylvestrem bovem , (Vrum vocamus) proprio telo ipse Princeps in edito monte confecerat. Iessum diurnæ venationis labore , & confectæ bestiae eventu recreatum, cùm proxima nocte in Suintoroha campo pernoctantem arctior somnus oppressisset , videre sibi visus est in eo ipso montis vertice, in quo feram illam occiderat, grandem stare lupum , aut ferro solido ductum , aut ferrata lamina undique munitum : in quo centum alii inclusi lupi , ingenti

*Vilnæ, Me-
tropolis
Litvaniæ,
fundandæ
occafio.*

genti ululatu circumjacentes latè campos sylvasque implerent. Experrectus non vulgare aliquid in eo viso suspicari. Sive quòd genius aliquis altior , eam cogitationem objectaret ; sive quòd , *ubi fata destinata à Supremo Numine telam ordiri incipiunt , suus cuique animus sibi genius est* : sive etiam ex more gentis , cui (ut ceteris Ethnicis) omnia , religionum plena habebantur. Insolentia somnii, & quòd loco sacro dormienti obvenisset ; maximè religioni erat. Consulti mox , qui in proximo agebant pontifices , uti arcana panderent. Lizdeyco tum inter illos , summus Pontifex , seu voce patria Krive Kriveyto , sacris præerat. Hic olim infans inter sylvas in aquilæ nido vel ut alii tradunt , de arbore cum cunis pendens , à Vitene ipso inter venandum repertus , eoque mandato ad Deorum altaria educatus, & à puero patriorum sacrorum scientiâ imbutus , optimus arcanorum interpret tunc censebatur. Ille Principem bono animo esse jubet. Quod ipsi Principi , quod Reipublica Litvana auspiciò eveniret , sequeretur feliciter
Deos

Deos monentes : lupum ferreum portendere arcem
 & urbem , quam in eo loco esset conditurus . Eam
 urbem gentis atque universarum Litvania subje-
 ctarum provinciarum caput futuram ; sedem Prin-
 cipum , qui rerum à se gestarum famâ , varias orbis
 regiones impleturi essent . Paruit Princeps Pon-
 tifici , è superùm , ut putabat , mente , legi-
 timè consilium expediendi . Cæremoniis
 omnibus ritè persolutis , arci locum desi-
 gnat , montis editi caput ; in quo Vrum
 nuper occiderat . Aream Suintoroſa nun-
 cupatam , quam ad radicem ejusdem mon-
 tis Vilna fluvius flexuoso sinu ambit , agge-
 ribus palis ac loricâ permuniri jubet , reli-
 quum spatium urbanis ædificiis relinqui-
 tur . Opinione citiùs res peracta . Operis
 undique jussu Principis contractis , supe-
 rior inferiorque arces , ut mos muniendi
 eâ ætate ferebat , excitatæ . Civitas publi-
 cis sacris ac profanis , privatisque Princi-
 pum & promiscuæ plebis ædibus , ita citò
 excrevit : ut vel ipsa initia urbis , non va-
 num Pontificis fuisse augurium confirma-
 rent . In prima jam herbâ , surgentis fortunæ
 spes,

*Vilna urbs,
 & arces , à
 Gedimino
 conduntur.*

spes , non obscurè cernebantur . Certè ad
 ætatem nostram , ita omni ornamentorum
 genere cumulata pervenit ; ut cum amplif-
 simis urbibus , in certamen deduci meritò
 possit . Amplitudine , opibus , incolarum
 multitudine , peregrinorum varietate ac
 frequentia , templorum majestate , Univer-
 sitate literaria , commerciorum copia , ce-
 terisque urbium ornamentis , inter Sarmat-
 icas nobilissima , Sedes Principum , Judi-
 ciorum , Literarum & Commerciorum , rei
 sacrae ac civilis caput . Nulla laus illi deest,
 nisi sola quam deesse omnino necesse erat,
 apud eam gentem , cui Libertas & Pax non
 muris & vallo , sed civium virtute , securi-
 tatem suam integram tuetur . Ipsa incurio-
 sa munitio contemptum hostium spirat .

His erat intentus Gediminus , cùm no-
 vorum motuum curæ subiverunt . Exeunte
 biennali fædere , Prussi Equites ingentem
 Litvania cladem moliebantur . Ultra Livo-
 nici Prussique exercitus robur , cui pro
 Magistro Prussiae præerat Fridericus à Wil-
 denburg : aderant auxilia Silesia , Bohe-
 mica,

*An. 1322.
 Bellum sa-
 crum Ger-
 manorum
 & Crucige-
 rorum con-
 tra Litva-
 nos.*

mica, Austriaca, Germanica cum Duce Vratislaviensi Bernardo, Duce Suevorum, duobus Rheni Palatinis, Comitis Iuliacensis & aliorum filiis, aliisque Germaniæ Principibus. Vulgato enim per Christianas Provincias Summi Pontificis edicto, quo pænarum noxis debitarum veniâ proposita, in sacrum contra Ethnicos bellum Christiani evocabantur, ingentes undique militum concursus in Prussiam fiebant. His igitur copiis fines Prussiæ egressus hostis, Samogitiam miserrimè divexavit. Quàm late excurrunt territoria Vaikense, Rossianum, Eyragolanum & Clogense, universa solo æquata. Post exfatiatos cædibus animos cum residente irâ, pudor subiret armatos, prædatorum more, in imbelles vulgus agrestesque casas sævire, & nihil iusto bello tentare: ad Bistenæ arcis oppugnationem legiones à populationibus contractæ. Magno ardore inter primos insultus, utrinque res administrata. Exhaustis fortè missilibus, aut quòd è propinquo nulli usui essent: cùm ferocissimi quique viribus, atque armo-

*Bistena arx
irrito even-
tu oppugna-
tur.*

armorum arte hostes, pertinaciter continuisque ordinibus, muro succederent, vix tandem rudibus contis detrudi potuerunt. Nox atrocissimum certamen diremit. Servata quidem adhuc ea die arx fuit, sed animi præfidiariorum omninò jam expugnati: nam si eadem vi oppugnatio, proximâ luce instauraretur, sustinendo se non suffecturos haud dubiè videbant. Missis itaque in castra hostium tribus ex Equestri ordine obsidibus, spem deditiois ostendunt. *Non esse opus tantâ contentione, in qua fortissimis quibusque pereundum foret: transigi rem posse absque tot dispendiis. Si pergeretur in oppugnatione continuandâ, per extrema etiam pericula se arcem propugnaturus: si paucorum dierum spatium ab armis quiesceretur, æquis conditionibus deditioem sponte facturos. Paucos porrò illos dies, non alio consilio petere, quàm ne destinatâ deditioe, periculum vitæ ac fortunarum, quod ab hoste vitarent, domi apud Principem reperirent. Constare sibi Principi suo, non esse tantum aut virium in expedito, aut animi; ut de suppetiis arci ferendis cogitet: proinde nihilo pejorem statum oppugnantium futurum*

L 1 2 inter-

interea, si spatium daretur, Principi de suo periculo significandi. Non dubitare autem dedendæ arcis ab eo veniam se impetraturos; cuius defensio tam desperata haberetur. Creditum est à Prussis; at Samogitæ exactis illis diebus, seu verecundiâ suscepti consilii, seu timore Principis, nihil minus cogitare, quàm deditionem. Instaurata ab hoste oppugnatio: Præfidariis verò tuendæ & dedendæ arcis desperatio, in mortem obfirmaverat animos. Hinc cùm nemo pericula declinat, sed quisque, ubi atrocissimus Mars audacissimè rem gerit: post depulsos sæpiùs feliciter oppugnantium conatus, Prussum spe potiundæ arcis emovit. Ita *dilationibus, agendi tempus momentaque intercidunt*. Fama quoque jam vulgaverat Gediminum magnis copiis in suppetias arci adventare. At Gediminus tutiore consilio usus, ut hostem à Samogitia averteret, rectà in Livoniam duxit, majoribusque longè damnis eam Provinciam afflixit. Derpatum, Kirempam, aliasque arces solo æquavit, & populabundis legionibus Revaliam usque penetravit. Cæso-

*Gediminus
Livoniam
invadit.*

rum tria, captivorum millia quinque numerata sunt. Initium hyemis quietum ab hoste fuit. Erat quidem in promptu Prussis copiosa externi militis manus, Ducibus Comite Kumererg & Domino ab Eckerburg: at insolens frigoris immanitas intra hyberna Prussica inertes hæere cogebat. Tanta enim hyemis vehementia fuisse perhibetur: ut sylvæ quoque agrestes consumpto omni nativo humore exaruerint, atque in multos annos ingentis gelu memoriam, emortua absque foliis specie, transmiserint. Dum hostis sub gelida aurâ torpet, mansit suus Litvano calor, ejusmodi tempestatibus magis assueto. Missi in Livoniam qui Plescoviensibus Russis subsidio essent, contra Danos è maritima Livoniæ circa Revaliam orâ, cui imperabant Russiam infestantes. Acta res est strenue à Davide Grodnensi Governatore. Quidquid inter Livonicum sinum, & Dunam fluvium interjacet, ferro ac igni vastatum: ultra reliquam prædam captivorum millia quinque educta. Solutis deinde per Aprilem

An. 1323.

*Plescovienses
Russi à
Livonis
contra Danos
juvantur.*

lem nivibus, quod impedita exundantibus aquis itinera essent, nihil omnino suspicante hoste ad Memelum cohortes admotæ, ipsa arce potiri non potuerunt. Quare in oppidum & circumjacentes vicos sævitum est: & septingenti captivi educti. Pari successu ad Kalendas Augusti per Sambiam & Vilaviense territorium institutæ vastationes. Affecutus abeuntes cum præda fuerat Præfectus Taplawic, sed collatis temerè signis infeliciter pugnavit; cæsus cum exercitu. Eodem anno Mazovia atque finitima illi Dobrynia excursionibus divexata. Dobryniæ certè tanta strages illata est, ut Ladislaus Dux, provinciam, cum tuendo non esset, deserere sit coactus, eamque Regno Poloniæ perpetuo jure addicere. Addidit quoque huic consilio non leve momentum metus novi belli: nam Prussi ereptis nuper agris non contenti, ad Dobryniam occupandam sese converterant. Interim Litvanos inter & Prussos nihil majore mole actum. Quodd enim invalida hyems glaciem ad onera ferenda non

fatis

Sambia in Prussia vastatur à Litvanis: deinde Mazovia & Dobrynia.

An. 1324. Mutue Litvanorum & Crucigerorum expeditiones.

fatis firmasset, Germanicæ copiæ, ducibus Ioanne ac Philippo Comitibus de Spenheim & Petro à Rosenberg Bohemo, ex Prussicis hybernis in Litvaniam transportari non poterant. Itaque privatis parvisque opibus, magis tumultuatum, quàm bellatum; inter mutuas excursiones, & nullo graviore eventu insignes. Prædia tantum Davidis Grodnensis Gubernatoris atque suburbanæ ad Gediminum ædes repentino impetu exustæ, & aliquot equitum turmæ interceptæ. Conati quidem fuerant Litvani Christimelum insperato insultu occupare: sed proditis consiliis, cum in præparatum hostem incidissent, non sine clade rejecti sunt. Memorabile nihilominus ibi virtutis suæ argumentum dederunt: in insidias pertracti, ac rebus jam desperatis, cum Ducem audaciùs proVectum amisissent, conglobato agmine in media se hostium tela immiserunt, neque prius campo excesserunt, quàm cæsi Ducis cadavere per extrema pericula & plurimis commilitonum desideratis, potiti essent.

Cum

*Gediminus
ad fœdera
& sacra
Christiana
per legatos
Summi
Pontificis,
invitatur.*

Cum hæc circa Prussiæ fines geruntur, Livonia in spem perpetuæ pacis erecta ab armis aliquantum quievit. Fridericus Rigensis Præsul, seu ob suppeditata sæpiùs auxilia privatim Gedimino obnoxius, seu afflictæ bellis Livoniæ misertus, inter Livonicos ordines & Litvaniam perpetua stabilire fœdera nitebatur. Adhibita est in eam rem Summi Pontificis Ioannis eo nomine vigesimi secundi auctoritas: tum ut Livones supremæ potestatis auctoritate ad pacis consilia cogeret, tum ut Litvanum honorificæ legationis officio ad sacra Christiana pertraheret. Actum est utrinque gnaviter per Legatos Bartholomæum Episcopum Electuensem & Bernardum Abbatem Divi Theophredi. Verùm Gedimino tam à sacris, quàm à fœderibus Christianis alienior animus, susceptas consiliorum rationes omninò confudit. Missus ab eo Legatus ad publica Livoniæ comitia, disertè professus est, Principi suo certum esse, nunquam avita sacra deserere, neque fœdera admittere quæ religionis mutatione con-

ne constarent. Quàm vera Legatus referret, eventus comprobavit: cum sub idem ferè tempus bifariam diviso exercitu Christianæ Provinciæ gravissimè vastarentur. Pars Livoniam populata est; altera Mazoviam: qua tempestate Pultoviam civitatem, cum triginta supra centum pagis, & triginta templis exustam, atque quatuor captivorum millia educta, Scriptoribus constans narratio est. Sub ancipiti interim curâ laborabat Polonus, dubius quòd arma verteret. *Bellum Litvanum & Prussicum An. 1325.* consilia discerpebant: hostis ibi repentinis irruptionibus molestior; hinc Provinciarum eripiendarum cupiditate gravior. Si conjunctas vires in alterutrum latus flexisset, alterum nudare metuebat: si copias partiretur: res plena periculi apparebat, Prussos, Pomeranicis, Saxonis, Brandenburgicis, Bohemicis auxiliis prævalidos, accisis partitione copiarum viribus aggredi. *Bellum etiam Litvanum, si in hosticum transferretur, neque paucis neque majoribus copiis rectè administrari poterat. Peringentes enim sylvas hostis querendus esset; ubi inter viarum angustias, omnia insidiis struendis com-*

*Mazovia
graviter
vastata.*

Occasio pe-
rendæ Ge-
dimini fi-
liæ, ad con-
jugium
Principis
Poloniæ.

modissima; incolis locorum gnaris, gerenda rei plu-
res occasiones præberent: quibus implicati Poloni,
neque pauci facile contra vim sufficerent; neque
multi, suâ mole à se distracti, mutua ferre subsidia
possent. Fæderibus itaque rem ab alterutra parte
stabilire visum est. neque diu sententiis cer-
tatum, quinam ad fædera qui ad arma destinandi
essent? Plerumque enim, qui è propinquo immi-
nent; ferro & extremo ausu quantocius submo-ven-
di sunt: remotiores verò amicitia specie, facilius in
quiete continentur. Missi Legati in Litvaniam,
qui Aldonam Gedimini filiam, Casimiro
Poloniæ Principi, in connubium peterent:
accepta est amicè à Litvano legatio, pacta
mutua fædera: & affinitate Principum, pax
populorum roborata. Dotis vice viginti
quatuor millia Poloni nominis captivorum
donata. Hinc suas spes Polonus ulteriùs
projicere: & ad perpetuæ pacis nomen, fi-
nitimarum provinciarum agros, seu hostili
ferro pervastatos, seu ipso continuarum
excursionum metu desertos repetere, ac
securiùs colere. Ladislao deinde contra
Valdemarum Brandenburgicum Marchio-
nem

An. 1326.
Litvani pro
Polono con-
tra Bran-
deburgenses
mouent.

nem bellum moventi, subsidia Gediminus
tulit. Vastata est ea expeditione hostilis
regio latissimè, præsertim quâ Litvana le-
gio ethnicâ barbarie in sacra æque ac pro-
fana absque delectu religionumque reve-
rentia desævit. Dux legionis Davides, fo-
ris, bello fortunatissimus; domi, summis
honoribus & Principis affinitate, (cujus fi-
liam in connubio habebat) primus: cùm
populabundo agmine Mazoviam in reditu
divexaret, memorabili Equitis cujuspian
audaciâ interiit. Dignus Heros meliore
fato. Ea illi semper fuerat tractandæ rei
bellicæ, seu peritia seu fatalis quædam fe-
licitas: ut nullam ferè hæctenus expedi-
tionem susceperit, quam non magnis suc-
cessibus conclusisset. *Præcipua illi bellandi vin-
cendique momenta, incredibili celeritate constabant.*
Terror finitimorum; at præcipuè Mazo-
viæ infestus. Nam cum Mazoviæ vicinam
Præfecturam Grodnensem pro Principe
administraret, frequentibus populationi-
bus totam jam propè exhauserat. Ut tan-
tas patriæ suæ injurias & novas averteret

Davides
Litvani
Ducis latus
des & ca-
des.

Insigne facinus Equitis Masovite pro Patria.

Stratagema insigne pudicitie defense.

& veteres ulcisceretur, Andreas Eques Mazovius: cum per speciem socii militis ordinibus Litvanis immixtus ad latus Davidis penetrasset, valido ictu repente eum confecit. Ipse vero inter primam propinquiorum consternationem, adacto celeriter toto nisu in cursum equo, & tela & manus insequentium incolumis evasit. Hæc iste pro patria memorando certe inter posteros, certaturoque cum veterum Scævolis exemplo. Admirabilius illud Christianæ fortitudinis pro virtute facinus, quamquam in debiliore sexu. Vestalis Virgo à Litvano milite capta ad flagitium cogebatur: ubi preces & lachrymæ, unicum huius sexus telum, consumptæ sunt; neque tamen barbari pectoris libidinem extinxerunt; ut sæpè in subitis ingeniosa pietas est, promittit militi, modò se inviolatam relinqueret, non vulgare secretum edituram; artem nempe, quâ facile cujusvis relictum absque vulnere ferre posset: ne verò putaret, ad probrum avertendum, verba tantùm sibi dari, paratam se, ait, proprii capitis

capitis periculo fidem dictis facere: simulque nudato collo ad ictum militem invitat; ne dubitaret gladio collum petere, & quàm vera sibi promitteret ferro ipse experiri. Stringit miles gladium, & cum primo ictu teneræ Virginis caput à collo dejecisset, intellexit quàm probè Christiana Virgo calleret artem, non vitæ sed castitatis in integro servandæ. Inescatus prioris successu & opulenta è Germaniâ prædâ Gediminus, majoribus è Litvania ac Samogitia copiis proximo anno in Marchionem Brandenburgensem instaurari expeditionem jubet. Imperator exercitui datus Olgerdus Principis filius: qui jam magnis passibus per militarem gloriam ad parentis fortunam ante reliquos fratres nitebatur. Positis ille castris ad caput regionis, Francofordiam urbem Oderæ imminentem, universam provinciam vastissimè populatus est: prædamque omnis generis ac incolumem militem centum ferè milliarium itinere reduxit. His exercebatur miles, mox in castra Ladislai Polonorum Regis tra-

An. 1327.

Olgerdus filius Gedimini contra Brandenburgicum ducit.

trahitur

An. 1328.
Gediminus
Ladislao
Polono con-
tra Cruci-
geros du-
centi adest.

Crucigeri
Litvaniam
invadunt.

gis traducendus : Iam enim in Polonia, consumptis omnibus pacis consiliis, bellum contra Prussos maturuerat; cuius necessitatem fecerunt Crucigeri, cum veteres injurias novis cumularent. Adfuit in tempore Ladislao, ipse Gediminus, copias inter filios suos, velut inter Legatos partitus. Vbi post vastatos Culmenses agros, fugatos ad Drwecam Crucigeros, spoliatam atque exustam omnem propè Prussiam, ingentes prædas aliquoties in Litvaniam eduxisset, tandem universam belli molem in se avertit. Nam quòd junctis Polonorum ac Litvanorum in communem hostem viribus non essent Crucigeri ferendo : Ladislaum imprimis annuarum induciarum specie à societate belli abstraxerunt; tum odia viresque omnes cupidi vindictæ animi, in Litvaniam ac Samogitiam effuderunt. Prima, velut hostia impotenti ferociæ, deleta Velona arx, loco à natura permunito ad Nemenum sita. Magnis viribus, ac pertinaciter oppugnatio ejus tentata est, neque minus feliciter aliquoties

rejecta:

rejecta : ita ut non exigua cum strage suorum repulsus, obsidionem solvere fuerit coactus, Theodoricus Comes ab Aldenburg, qui tum pro Magistro Ordinis, universæ Prussiæ Mareschalcus præerat. Rediit ille quidem rursus novis succinctus copiis, cum quibus è Bavaria Henricus Dux advenerat : at prioris cladis memor, nihil tum apertâ vi, nihil impetu agere. Excitatis tantum tumultuario opere, ab utroque arcis latere munitionibus, impositoque valido præsidio, quasi per ocium arctius obsessos è propinquo premere : commeatum omnem avertere, atque aded fame deditio-
nem urgere. Gediminus ut obsidionem Velonæ solveret Fridburgum & Beierum magnâ vi adortus, in viginti dies continuam oppugnationem produxit. Multam stragem succedentes vallo Litvani acceperunt, ab insolenti hætenus armorum genere. Fistulas enim ferreas, quæ pulvere pyrio & globis oneratae, conceptam intra pulverem flammam evomendo, magno simul impetu vehementique cum fragore globum

globum in adversos ejicerent : jam tum ad Prussorum usum pervenisse , memorant nostrates. Ingeniosum hujus sæculi inventum, sed quod omnem veteris militiæ gloriam insigniter prodegit : nam quis ibi virtuti ac fortitudini antiquæ locus, ubi inter fortissimos quosque, imbellis manus pænè per ocium infinitas spargit cædes ? Ad gladium, vel hastam, manumque, res deducta, virum probare debet : at inter fistularum ejusmodi usum, casus necem dispensat ; quam vir fortis neque vitare, neque ulcisci possit, quòd à qua manu veniat, nesciat. Hoc teli genere, Gediminus trajectus, cum oppugnationem ferventiùs instruit ac urget, inter ordines exanimatus concidit. Mox tota pugnantium facies in funebrem pompam versa ; cum pars luctu, Reipublicæ damnum : omnes, militari cantu triumphos ac victorias Ducis celebrarent. Deinde integris castris velut ad triumphum comitantibus Vilnam deductus, ac solenniter elatus crematusque est, in campo Suintoroaha. Erat Gedimino præter aliquot filias,

*Gediminus
in oppugnatione
arcis
occiditur.*

lias, (quarum unam Casimiro Poloniæ Principi, alteram Vencellao Mazoviæ Duci in matrimonium elocarat) numerosa satis proles mascula : atque hinc futurorum motuum non levis fomes. Quare ut discordiarum materies maturè subtraheretur, *Gedimini filii.* Montivido, Kiernoviam & Slonimum ; Narimundo, Pincum, Mozyrum, partemque Volodimirensis provinciæ ; Olgerdo, Krevum & quidquid inde Berezynam usque porrigitur ; Kieystuto, Samogitiam, Trocenses præterea, Grodnenses, Caunenses, Lidenfes, Vpitenses agros, ac Subsylvaniam : Coryato, Novogrodecum, Volkoviscum ; Lubarto, Volodimiriam & Volyniam ; Iawnuto, Vilnam gentis caput, Osmanam, Vilkomiriam, Braslaviam : quem *An. 1329. Iawnutus heres Principatus à Patre designatus.* etiam supremum Principem designaverat. Id verò ceteros fratres ægrè habere : juvenem non ætatis jure, aut virtutis suffragio ; sed solo inconsulti paterni amoris præjudicio sibi anteferri. Ne tamen repenti affectus in apertum prorumperent, irritatam æmulatione indignationem recens erga parentem

rentem observantiæ memoria premebat. Publicis comitiis, palàm profitentur; in ejus se potestate futuros, quem parens sibi successorem dixisset: atque ita plenis comitiis, communique consensu fratrum ac Ordinum, Iawnutus natu minor Magnus Litvaniæ Dux renunciatur. Actum exinde in Senatu de belli cum Crucigeris gerendi rationibus: conclusumque, ut Iawnuto Rempublicam domi administrante; penes Kieystutum ac Olgerdum, viros bello exercitatissimos, armorum jus supremum esset. Verùm *aspiranti ad suprema, omnis gradus supremo minor, auget non implet cupiditatem: parvus quisque sibi videtur, cum altiore, quem odit, videt.* Dissimulata malè tantisper æmulatione, citò in apertam conspirationem excrevit: Kieystuto ac Olgerdo in ea consilia occultè abeuntibus, ut Iawnuto Principatus abrogaretur. Atque cum Olgerdus, seu spontè tergiversaretur, seu Vitepscotam citò adesse ad condictum diem non posset: Kieystutus Trocis è propinquo in omnia intentus, die vigesima secunda Novembris

*Exiit
Principatu
Iawnutus.*

vembris immisso tacitè Vilnam milite, utraque arce sub matutinum crepusculum potitus est. Evaserat inter primum tumultum excitatus à somno Iawnutus, & per muros elapsus, seminudus in fugam abiverat; sed per Kieystutianos equites è sylvis retractus. Neque multò post Olgerdus, cum milite supervenit. Hic verò nova inter duos fratres, plena officii contentio; ex qua non difficile sit suspicari, tertium non regnandi cupiditate, sed sola æmulatione, imperio motum. Neuter Principatum illi ereptum, sibi usurpare; uterque parendi, non imperandi partes eligere: deferre Kieystutus Olgerdo tanquam seniori; Olgerdus Kieystuto, qui suo periculo alium loco depulisset. Convenit tandem inter utrumque: ut Olgerdus titulos Magni Ducis assumeret; cetera ex æquo dividerentur: hostes soli, communes utrique essent. Iawnuto verò è custodiâ eliberato, Zaslaviensis Ducatus est attributus: qui deinceps ejus posteris ad solas fæminas redactis, per maternam hæreditatem in

Hleboviciorum possessionem tranſiit. Neque ulli domi majores inde motus ſubſecuti ; ſive quòd Iawnuto non eſſet ad res novandas ingenium ; ſive quòd reliqui Proceres ac fratres , in Olgerdum proniore animo eſſent. Neque minus ad quietem profuit metus potentiæ , quâ paulo ante ipſi proceres Olgerdum ac Kieyſtutum ſuccinxerant , legionibus eorum imperio permiſſis.

LIBER VIII,

De rebus Litvanorum ſub Olgerdo Principe.

An. 1330.
Olgerdus
M. Dux
Litvanie
bellum contra
Pruffos
indicit.

OLgerdus , ut res ſuas domi firmare poſſet , ad externum bellum curas omnium initio Principatus avertit. Erepta nuper Samogitia non exigua pars , vaſtati toties Litvania agri , in ipſis pane patriæ viſceribus munitiones excitata , Princeps recenter bello amiſſus , ne impunè hoſti abirent : totis comitiis urgere , rogare , imperare. Bellum ſe , ajebat , & Principem Litvania & filium caſi Gedimini , edicere : ſequerentur fratres ; ſequerentur Proceres ; quòd dolor

aut

aut Principi aut parenti debitus duceret. Magno conſenſu bellum omnes juſſerunt : & vix ullum unquam , aut majore mole à Litvanis , aut majoribus Pruffiæ damnis , geſtum eſt. Ne quid verò interea damni Reſpublica pateretur , ab ea , quæ Livoniam attingit parte : Vitepſcenſibus , Polocenſibus , Vilkomiriensibus , Braſlaviensibus , Dryienſibus , ea cura demandata eſt : qui non fines modò tutati ſunt , ſed Curlandiam quoque pervaſtarunt. Statim è comitiis Olgerdus & Kieyſtutus Caunam cum prætorianis legionibus movere. Principum properatio , cæteris morarum prætextus reſcidit : paucos intra dies quaterdena militum millia convenere. His copiis Pruffiam ingreſſus Olgerdus , ita rem totam inſtruebat : ne quâ , vel temerè pabulatum progreſſi , inſidiis ſe induerent ; vel pauci ad populationes miſſi , inter prædam , repentinâ vi obruerentur ; vel inter munitiorum locorum oppugnationem morâ injectâ , hoſti ſpatium colligendi vires daretur. Semper itaque acie inſtructa progredi : & quacunque

N n 3

ſe ver-

se verteret; totâ simul exercitûs mole, omnia obterere: vitatis arcibus atque oppidis, ferrum ac ignem, per totam Prussiam circumferre: prædam non integram circumducere, sed partitim sæpiùs in Litvaniam expedire: ne captivis castra onerarentur; promiscuis cædibus, inter sexum ætatemque non discernere. Nullibi pugnatum est, hoste vitam & fortunarum reliquias murorum præfidiis tueri contento: Litvano tantùm per aperta exercitum circumducente. Solus Insterborgensis Præfectus, Everardus Sortz cum trecentis equitibus, & quingentis peditibus, quos è Saxonia in præfidii Regiomontani supplementa ducebat, ex itinere deprehensus, in pugnandi necessitatem incurrit, deletusque est. Quidquid verò inter Regiomontum, finum Baltici, Elbingam, Mariæburgum, Elsbergam clauditur, Sambia, Natangia, Varmia & pars Pomeraniæ, velut unum bustum in cineres fumumque abierat. Spectabant ex arcibus calamitatis suæ argumenta in altum surgentia Crucigeri: & quam

quam tempestatem infidiis aut vi avertere non poterant, induciarum tandem postulatione stitere. Promissa est pax petentibus in biennium: neque tamen exercitus ex hostico priùs deductus est; quam pars Samogitiæ à Crucigeris occupata, & ad Velonam excitatæ arces, Litvanis traderentur. Redimente libenter pacem iis conditionibus Theodorico ab Aldenburg (qui, pro Magistro, Prussiæ tum præerat) Olgerdus victorem atque opimâ prædâ onustum militem domum reduxit. Vltus ibi feliciter cædem parentis, pacatisque ab ea parte provinciis, in Russiam, quæ Litvanæ ditioni suberat, animum intendit. Tartari enim è Taurica Chersonesso olim, cum Batejo duce egressi, post universam propè Russiam partim vastatam, partim occupatam, eos campos cis & trans Borysthenem infederant, quos nunc *desertos*, populari nomine vocamus. Inde & Podoliæ per impositos Baskakos, seu Præfectos imperabant: & de Volyniensibus Kijovienfibusque agris, infestis incursionibus prædas agebant.

Fœdus Olgerdi cum Prussis.

An. 1331.

Olgerdi contra Scythas in Russiam felicis expeditionis.

agebant. Hos perdomare Olgerdus statuit: præsertim cum ultiores Russorum provinciæ Scythicæ Asiæ propiores, jugum Scythicum excutere feliciter interea cæpissent. Victorem itaque Prussico bello exercitum, postquam modicâ quiete recreasset, versùs Borysthenem duxit. Iam Kanioviam & Czyrkassos transgressus ad locum vulgò Siniawoda penetraverat: cum hostes in conspectum se, latissimo campo, dederunt. Trifariam partiti exercitum, ingentem multitudinem ducebant tres Reguli, Katlubach Soltan, Kaczybey Gierey, & Dimeyter Soltan. Constabat non obscure comparatos in prælium ire; neque moram pugnæ facturos. Quare Olgerdus quoque signa consistere jubet, & simul aciem expedit. Exercitum universum in quinque legiones dividit, acie in arcus speciem instructâ, latera quantum potest diducit; frontem ita firmat, ut laxatis inter cohortes spatiis vacua intervalla interciperentur. *Initium victoria erat, rectè ordines instruxisse.* Nam Scythæ, neque cum lunatâ acie

*Tartari ab
Olgerdo
profligantur
in Russia.*

acie solito more circumcurfando congregi poterant; neque diducta latera, contento cursu circumvenire: deinde sagittæ uno totius exercitûs impetu missæ, ferè in vacua milite loca ab alto redierunt. At verò deductâ re ad manum & gladios atque hastas, non diu hostis locum obtinuit: cum frontem Litvani ac Russi aperuissent, turbata media acies, facilè totam exercitûs Scythici molem in fugam traxit. Tres Reguli, in pugna cæsi: promiscua fugientium cædes; amplissimos campos, cadaveribus latè instravit. Prosecutus Olgerdus victoriam, cum exercitu Borysthenem transiit. Pulsi sunt ea expeditione Tartari omnibus iis agris, qui Kijoviâ Oczakoviam usque, & Putivilo ad ostia Tanais protenduntur: arces Tarhovicia, Bialocerkuja, Suinigrodum, & aliæ, ereptæ. Reversus inde reliquias Scytharum per Podoliam sine negotio vel delevit vel profligavit. Qui maturâ fugâ cædem evaserunt, in Dobrucensibus campis ad Danubium (quâ in Thraciam è Russia iter est) confederunt: horum
O o poster,

*E Podolia
exacti Tar-
tari.*

posteri, nunc etiam, & Slavonicam linguam, & majorum suorum, Podolicis sedibus à Litvanis depulso- rum memoriam, retinent. Podoliam Scythis perpurgatam Olgerdus attribuit nepotibus, Coriathi fratris filiis, Alexandro, Constantino, Theodoro & Georgio: quorum operam, eo bello, insignem expertus erat. Adjecit exercitûs partem, tuendæ contra hostes provinciae, necessariam. Illi quòd ab hoste ocium haberent, regionem munierunt Bekotâ & Smotricâ arcibus excitatis. Tradunt etiam Scriptores munitissimâ in rupe miraculum munitionum Camenecum iisdem autoribus constituisse: ubi vallum non ars, aggestâ terrâ; sed solidâ rupe, natura in altum eduxit. Paulò post, Georgio ad Valachiam & Moldaviam cum imperio obtinendam evocato, atque mox Sochaczoviae per venenum extincto: Theodoro ad paternum Novogrodensem in Litvania Principatum regresso; universa Podolia, sub Alexandro & Constantino Ducibus, mansit. Scythico bello confecto, Moschoviticum

An. 1332.

Moschovi-
rici belli oc-
casio.

viticum successit: ita Olgerdo recentis Principatûs anni, non fastis sed bellis & victoriis supputandi erant. Dux Moschoviae Demetrius Semeczka, eâdem tempestate, supremum Scytharum per Europam & Asiam Imperatorem, Mamai Temnik, tanta clade ceciderat: ut tredecim leucas caesorum cadaveribus implevisse, memoretur. Ille itaque excusso jugo Scythico (sub quo totos centum & quinquaginta annos hæserant Russi, jura atque Principes è Taurica accipere soliti) plura animo destinare: ad imperium universæ Russiæ aspirare: Severiam, Volyniam, Kijoviam, Vitepsciam, Polociam, & quidquid Russi olim nominis tunc sub Litvano jure erat, cupiditate atque adeo spe complecti. Vitepscii agebat Olgerdus, cum legatus à Moscho venit. Plena erat fastu & barbarie legatio: non tam enim bellum indicebat, quàm extrema quæque minabatur legatus. Ignem & gladium manu ferens: *Hæc*, agebat, *munera à suo Duce Vilnae inter Paschales ferias expectaret: cum vertente anno, subactâ uni-*

versâ Litvaniâ, eò victricia signa Moschus inferret. Quare si maturè tanti Principis iram avertere mallet; Russiâ cederet, Litvaniam Moschovia Duci subjiceret; tributum, servitutis pretium, mox numeraret. Nihil ad hæc impotenter Olgerdus: ne inter præcipites affectus consiliis locus periret. Detineri honoris specie legatum jubet; ipse verò, maturè cum Kieystuto fratre, (qui fortè aderat) re collatâ, bellum incredibili simul celeritate & consiliorum silentio expedit. Ex universâ Litvaniâ, Samogitiâ ac Russiâ, cum milite exciti Duces, atque inprimis Principis fratres; ubi ad præscriptum mediæ quadragesimæ diem, circa Vitepscum comparuere; castra in Moschoviam movit. Præibant exercitum, agrestium operarum millia aliquot; his imperatum; ut viam, quæ rectâ Moscuam tenderet, per sylvas atque paludes aperirent, sternerentque; adjecto duorum milium equite, qui contra subitos ab hoste impetus, laborantibus subsidio esset. Exploratores quoque in omnem partem dimissi, maturè undique vestigabant; quidnam

Expedi-
tio
Olgerdi in
Moscho-
viam.

nam ab hoste, vel sciretur, vel ageretur. Ab ignibus omnique vastitatis genere, temperare omnino iussi: neque plus injuriæ incolarum ulli inferre permissum, quàm sine quâ necessarij commeatus constare non possent. Vbi Mozaiscum amplam civitatem in proximo esse à speculatoribus renunciatum est: Olgerdus militem modicâ quiete recreatum, & instructâ rectè acie, in apertam publicamque viam sub signis eduxit. Tum primum legato (hactenus ignaro, quid secum ageretur, aut quò locorum avectus esset) ad se vocato, fomitem succensum tradit; adjectis hisce mandatis. Perferret suo Principi literarum munerum-
que loco fomitem accensum. Diceret: levare se Duce-
cem Moschum labore Vilnam usque pergendi; & priorem Moscuæ affuturum, quàm ignis fomitem
hunc exederet. Perfecturum mox, ut allisâ ad palatium Demetrii hastâ, illud altè inscriptum relin-
queret: non illum Imperatorem esse, qui bellandi momenta in annos differendo, occasionibus quarendis indormit: sed eum qui ipsam occasionum egestatem, in belligerandi commoditates vertit. Octo
adhuc

Moscho-
rum Duci
fomitem
accensum
mittit.

adhuc supra decem milliaria supererant, inter castra & Moscuam: tantâ tamen celeritate, id viæ, propè cursu, miles confecit; ut legatus, sequentem exercitum, paucis tantùm horis antecesserit. Illâ ipsa nocte, quam Christo post mortem surgenti dicatam, majoribus cæremoniis Christiana religio in singulos annos colit: cùm Dux ad nocturna sacra templum ingrederetur; legatus occurrit, mandata exponit, hostem se Mozaisci reliquisse nunciat. Quid reliquis fuerit in tam subiti periculi famâ consternationis, promptum est suspicari. Princeps certè, sive quòd *attonitam mentem ad consilia movere non poterat*; sive quòd temerariâ fiduciâ vana esse legati verba reputaret; sive quòd in barbaro peccatore, plùs reverentia religionum quàm periculi æstimatio, valuisset: reliquam noctem securus in templo inter sacra exegit. At ubi albescente die, hostilia signa, explicatâ per Poklonnam montem acie, muris imminere; totâ urbe visum, conclamatumque est: tùm Demetrius, velut veterano excusso,

*Ipsis feriis
Paschali-
bus exerci-
tum Mo-
scue admo-
vet.*

cusso, animum & consilia in omnem partem raptare: jubere, & mox imperia mutare. Sed jam agendi momenta urgebant, cùm Olgerdi celeritas moram non ferret. Subitæ obsidioni ferendæ, urbs non erat; commeatu non instructa, agresti plebe (quæ ad sacra confluserat) ipsa sibi gravis: sed neque in ea multitudine tantùm juventutis erat, ut in apertum contra armatos, atque ad pugnam comparatos, educi sine temeritate posset. Omnia itaque in desperationem, desperatio in preces cecidit: missi supplices legati qui offerrent amicitiam, pacemque postularent. Olgerdus quoque, non ita secundis initiis animum permiserat: ut secutorum eventuum metu, non fluctuaret. *Cogitabat, hostilibus terris se cinctum undique, à suis avulsam.* Quid si, Demetrio pugnam detrectante, bellum protrahi necesse foret? undè commeatus inter hostes? nunc facilem victoriam videri; cùm hostis in trepidatione esset; sed longè faciliorem pacem: Paulò post belli quidem gerendi rationem fore ancipitem, pacis autem in eundem nullam: cùm concurrente undequaque ad

*Moschus
supplicat
Olgerdo.*

Regiam

Regiam milite, urbem inter & castra medius clauderetur. Ad victoriam & gloriam satis sibi jam esse; quod peteretur, ut parceret: datâ pace, quidquid armis querendum erat, obtineri posse. Ita cum Moschus, subita, nimiùm metuit; Litvanus secutura, maturè præcavet: non magno negotio convenerunt in fædus; his conditionibus. Olgerdus præcipuis amicorum ac equitum comitatus, urbem tanquam amicus ingrederetur: tanquam victor, hastam portis arcis illideret. Litvania fines, Mozaiscum usque, & ad Vgram fluvium proferrentur. Militi, stipendium; Duci, impensa belli; à Demetrio annumerarentur. Inter utrumque populum, æterna fœdera jurejurando stabilirentur. Cum in eas condiciones; Demetrius Princeps, Antistes sacrorum, vulgò Metropolita, Senatus, ac præcipui Bojarorum jurassent: Olgerdus Moscuam eodem die ingressus, hastam regiæ illisit, & Duci ad ipsas aras hac planè militari formâ salutato (*Intelligis jam Demetri, quis nostrum gerendis bellis maturiùs consurgat*) ovum Paschale obtulit. Mos enim vetustus Ruffis, inter ferias Paschales, ovum variis coloribus

Conditiones
fœderis in-
ter Mo-
schum &
Olgerdum.

Olgerdus
Moscuam
urbem in-
trat: ha-
stam portæ
arcis infi-
git.

loribus illitum, per amicitia officium offerre. Olgerdus verò, quanquam Ethnico ritu publicè operaretur: tamen, quòd nuper in gratiam Vlianæ conjugis Vitepsciorum ducis, Christianis sacris se initiari permisisset; Rufforum ritum non averfabatur: quibus etiam templa duo, Vitepisci excitaverat. Eiusdem animi argumentum dedit, cum per idem tempus illatam Christianis Sacerdotibus cædem, insigniter ultus est. Palatinus Vilnensis Petrus Gastoldus, ductâ in conjugium ex nobilissima inter Polonos Buczaciorum domo, virgine, palam ad Christianos Romano ritu transferat: atque tum privatae pietatis causâ, tum etiam ad vulgandum inter gentiles suos Christi nomen, Ordinis sancti Francisci Religiosos Vilnam evocatos in ea area collocarat, quam nunc Sacellum S. Crucis occupat. Inde illi in sacram messem intenti, securiùs contra Ethnicas superstitiones agebant Gastoldi patrocínio. Vir enim primæ per Litvaniam auctoritatis atque potentia erat: & Olgerdo absente Reipublicæ

An. 1333.

Marty-
rium Fra-
trum Or-
dinis S.
Francisci
Vilnæ.

P p

blicæ

blicæ pro Principe præerat. Quamdiu ille præsens Vilnæ agebat, religionis Christianæ præconibus constitit in integro sua securitas; at per ejus absentiam (Tykocinum fortè in Podlachiam seu Subsylvaniam abiverat) plebs à quopiam concitata acriter in eos desæviit. Pars, numero septem, è domo violentè in forum protracti, præcis cervicibus inter plebis convitia sanguine suo Litvanas terras Christo initiarunt: pars alia, alii septem, in verticem montis, vulgo Lysagora dicti, raptati, crucibus alligati, atque per abrupta montis in præterfluentem Vilnam deturbati. Sacra cæforum corpora à Gastoldo conquista, in eadem areâ, è quâ Christum prædicaverant, sepulta sunt. Reversus ab Moschovitica expeditione Olgerdus, seu quòd facinus per se atrox id exigeret; seu quòd proniore jam quàm ante affectu in Christianos esset; seu Gastoldo agente, in capita tumultus, quæstionem institui jussit. Quæsitum; atque quingenti omnino è Magistratu populoque Vilnensi capite plexi sunt.

*Vilnenses
cives ob ne-
citos Chri-
stianæ reli-
gionis præ-
cones ple-
ctuntur.*

sunt. Lege insuper cautum, uti posthac Christianis suas religiones promoventibus securitas publicè, privatimque esset. Novam itaque virorum religiosorum ejusdem Ordinis coloniam Gastoldus Vilnam evocat, & sedem ad paludem Vinkram designat, ibidemque B. Virginis templum dedicat. Rigatus prædecessorum sanguine ager, inter successorum curas protulit magnos pietatis proventus, quibus in hunc diem fruimur. Proximis annis & foris quietem intercessisse ab armis, & domi nihil momenti actum, ipsum Scriptorum silentium testatur. Mors Vankonis seu Venceslai Ducis Mazoviæ, (qui sororem Olgerdi in connubio habuerat) subsecuta, quietem rupit. Et affinitatum & fæderum jura, morte Principis terminata rati, magno exercitu Litvani Mazoviam in Novembri pervastarunt: aderat vastatoribus ipse Olgerdus, cum aliis fratribus: memoratur mille ducentos captivos esse eductos. Neque minorem ipsi cladem domi acceperunt à Germanis. Marchio Brandeburgicus cum Comitibus

An. 1336.

*Crucigeri
Punie ar-
cem oppu-
gnant in
Litvania.*

mitibus Namensi & Hennebergenſi atque Crucigeris Equitibus, magnis copiis, poſt vaſtata obvia, arcem Pullen ſeu rectius Punie, obſedit. Quatuor illic bellatorum milia erant, qui ad primum de hoſte nuncium cum univerſâ familiâ è finitimis agris eò convolaverant. Fatigarunt diu hoſtem, non pro mænibus modò pugnando, ſed aper- tis etiam portis erumpere in oppugnantes non infeliciter auſi. Cæſis tamen multis, pluribus vulneratis; cum defenſorum numero, defendendæ quoque arcis ſpes, imminui cæpit: præſertim quòd laxati variè, quâ cuniculis, quâ arietibus muri, parum præſidii jam haberent. Conſilium itaque deſperatione plenum aggrediuntur: ne hoſti cedant, arma in ſuos atque ſeipſos vertunt. Comportatâ ingenti ſtruce, quidquid rapere hoſtis poſſet, in ignem congerunt. Vxores, prolem, & quidquid imbellis aut ſexûs, aut ætatis, cædunt, atque in flammâs conjiciunt. Vbi ita ſuis parentaſſent, ſeipſos Præfecto arcis jugulandos præbent, qui deinde ultimus ipſe ferro ſponte

ſponte incumbentet. Memorabile certe facinus, ſi in virtutis materiam incidiffet! ſed hæc eſt incultarum mentium infelicitas, quod ingentes animos ac vires, in vitia & deſperationem conſumant. Dum ita illi furunt: muros de-
 ſenſoribus deſtitutos Germani ſubeunt; irrumpunt, Tragædiæ finem abrumpunt. Pauci jam ſupererant: ſed hi quoque eâdem obſtinatione, quâ à Præfecto expectabant mortem, inter hoſtem quærere; ruerre in confertos. Vix aliqui potuere vivi accipi: omnes cæſi. Everſâ funditus arce, per circumjacentes agros populabundæ legiones in Pruſſiam reductæ. Olgerdus quamquam eâ vice inſigne damnum à Pruſſis accepiffet: tamen à Pruſſica expeditione abſtinuit, & in Mazoviam circa medium Octobrem movit. Conſilii ejus ratio, ſub ſilentio manſit. Expeditionem verò infelicem eventus reddidit. Nam cum captis Pultoviâ & Ciechanoviâ Civitatibus, vaſtatiſque earum territoriis, ingentia ſpolia reducerent, & ſecuriùs non ex diſciplina militari agerent: à Nobilitate Mazoviâ ad

Litvanorum deſperata fortitudo.

An. 1337.

Litvani à Mazovitis proſtigati.

An. 1339. Narviam profligati sunt. Pauci nando effugerunt, quibus potior ratio vitæ quàm prædæ fuit: at qui præda onusti, in paludofas ejus fluvii ripas, sese injecerunt; ibidem, hausti paludibus, interierunt. Elapso inter otium anno sequente, sub initia deinde tertii, Magister Livoniæ Samogitiam iteratâ irruptione vexavit: Theodoricus verò ab Aldenburg Magister Prussiæ, cum Germanicis copiis, quas Comes Palatinus Rheni, ceterique Imperii Principes secum adduxerant, in Litvaniam irrupit. Velona inprimis arx Nemeno imminens, magna contentione oppugnata est. Habebat in præsidio Litvanos Samogitasque manu & consilio viros: horum fortitudine atque constantia hostis coactus, post amissos aut vulneratos audaciores, rem infectam deserere. Fortasse etiam externus miles ad hyberna assuetus, in campo sævientem hyemem pati nesciebat. Per æstatem majoribus copiis ingressi Prussi, ingentia damna Litvaniæ ac Samogitiæ intulerunt: vastati agri, captivi magno numero abducti. In
reditu

reditu ne paterent expediti passus, quos silenti agmine transgressi Prussiam repentinis incursionibus Litvani ac Samogitæ vexabant, triplici fossâ & vallo, immissisque in fossas aquis permunierunt. Per idem ferè tempus inter Regem Casimirum Senatumque Polonum de successore in publicis Regni Comitibus agebatur. Sunt qui memorant Constantinum Coriatovicium Podoliæ Ducem, Olgerdi nepotem, communi Regis Senatque consilio ad eum honorem vocatum fuisse. Venerat ille Cracoviam: sed quòd Ruthena sacra deserere, atque ad Latina transire etiam regni causâ nollet, spe successionis dejectus est. Neque multò post reversus in Podoliam è vitâ excessit. Mortuo fratri successit, annitente Olgerdo, Dux Novogrodensis Theodorus Coriatovicus: hic, cum novis provinciis auctus, vetera Magni Litvaniæ Ducis imperia cæpisset aspernari, omnibus ditionibus exutus est. Olgerdus ipse rebellem bello petiit. Theodoro absente (nam impositis validis Valachorum præfidiis, ipse ad

Constantinus Coriatovicus nepos Olgerdi ad Regnum Poloniæ invitatur.

Olgerdus nepotem rebellem, armis compe-scit.

ad Hungariæ Regem cum omni pecunia atque auro, auxiliorum causâ Podoliâ abiverat) neque cum copiis reditum maturante, præcipuis arcibus Braslavia, Smotryca, Sokolco, Skala, Kameneco, Czerwonogrodeco, quâ aperta vi, quâ celeritate potitus, universæ Podoliæ in formam Provinciæ redactæ Palatinum imposuit Gastoldum. Valachos milites universos ferro delevit: Niestacum, qui pro Theodoro Podoliam gubernabat, Cameneci captum Vilnam remisit. Novos deinde per Russiam motus aperuit, mors Boleslai Mazoviæ Ducis, nuper veneno à Russis sublatis: qui partem Russiæ Haliciam inter & Leopolim interjacentem, maternâ hæreditate ad se devolutam, impotentissimè administrabat. Legitimus illi hæres solus erat Casimirus Rex Poloniæ. Huic itaque jus suum in Russiam, armis vindicaturus, cum Litvanis priùs bellum, omninò necessarium videbatur. Nam & Lubartus Leopoli, & Kieystutus magnis per Russiam possessionibus, fratres Olgerdi; & Georgius Nari-

An. 1340.
Occasio
controversiarum de
Russia inter
Polonos & Litva-
nos.

muntovicius, eorundem Nepos, Krzemienicio imperabat. Vitandum tamen erat omnino Litvanum bellum Polono; ne pluribus simul impedimentis involutus, cum universa simul belli moles incumberet, sub onere fatisceret. *Magna enim, rectius per partes administrantur; quæ in unum congesta, omnem curam & vires superant.* Casimiri itaque prudentiâ res ita temperata est: ut cum Litvano æquis conditionibus fædera pactus, in reliquam Russiam arma verterit, eamque spoliatam ac subjectam arcibus excisis, pretiosiore supellectili evecta, Poloniæ adjunxerit: incolas Polonis deinceps legibus vivere, jusserit. Verum non diu inquietum Kieystuti ingenium pacem tulit. Exeunte ejusdem anni æstate in Septembri (ignotum quâ causa) Mazoviam hostili agmine ingressus, universa provinciâ peragrata, ingentes prædas impunè abegit. Major longè vastitas Prussiæ illata est, altero abhinc anno copias universas è domestico externoque milite comparatas, è Prussia eduxerat, Rudolphus Dux Saxoniae

An. 1342.

Qq

Ordi-

*Prussia à
Litvanis
vastatur.*

Ordinis Magister contra Polonos & Pomeranos, quibus Marchiam novam adimere conabatur. Litvani cum Samogitis eam occasionem rei gerendæ, sive sua sponte & antiquarum injuriarum memoriâ incitati, sive à Polonis exciti, arripiunt. Tumultuariè non tam militem quàm prædatorem legunt, & nudatam omni præsidio Prussiam pluribus simul locis invadunt. *Tantum momenti est, agentem inter duos hostes, non attendere quid ab alio pati possis, cum in unum intentus es!* Vastatâ atque in cineres ferè redacta universa Prussia: coloni pænè omnes excisi. Certè tanta ea strages fuit, ut Rudolphus ab sua expeditione reversus, ex solo insolitæ calamitatis conspectu, etiam ad dolorem obstupuerit; sensibus & ratione, atque aded ipsa paulò post vitâ amisit. Successor autem ejus Henricus Dusemer universam propè Europam ad bellum sollicitare est coactus. Clemens ipse, Sextus eo nomine Romanus Pontifex, singulos Christianorum Principum literis suis ad arma evocabat. Merentibus stipendia
contra

*Christianorum
Principum
contra Litva-
nos expedi-
tio.*

contra Litvanos & Samogitas ii favores Divini promittebantur, quos consequi mos est, peregrinos: qui suscepto voto, sepulchrum Christi Hierosolymis; aut D. Iacobi Compostellæ; aut certè Apostolorum limina, Romæ; religiosè invisunt. Excivit cohortatio Pontificia non gregarium modò militem, sed ipsos Principes cum ingentibus popularium copiis. Aderant Hungari, cum Ludovico Rege; Bohemi cum Ioanne Rege; Moravi cum Marchione Moraviæ Carolo, Ioannis Regis filio, postea Romano Imperatore. Aderant Germani cum Brandeburgico Marchione, Comite de Halles, pluribusque Imperii Principibus. Aderant Danica auxilia, cum veteranis belli Ducibus. Henricus Magister Prussiæ, & Burchardus Horem Livoniæ, cum sui Ordinis Equitibus, & Prusso ac Livonico milite. Flos planè Militiæ Europæ in armis erat; neque aliud spirabat, nedum loquebatur, quàm excidium Litvaniæ, iam fama tantæ expeditionis in Litvaniam penetrarat. Plerisque extrema metuere. Olgerdus

Qq 2

*Olgerdi &
Kieystuti in
subitis peri-
culis inge-
nium.*

gerdus & Kieystutus (qui generosis mos est) neque omninò desperare neque nimium fidere: illud omni modo agere, quâ arte vires hostium perfringi, atque in caput authorum verti possent. Legunt inprimis ipsi quoque expeditos, è veteranis, exercitûs; Kieystutus per Samogitiam, Subsylvaniam, & Trocensis Palatinatûs territoria: Olgerdus per ulteriorem Litvaniam atque Russiam. Arces finitimas commeatu, milite, præfectis bello probatis, instruunt: imbellem omnem ætatem, ac sexum vel in ulteriora Litvaniæ, vel in profundiores sylvas, & inaccessibleia paludibus loca cum universa re familiari amovent. Tum injectis ignibus, quidquid agrorum Prussiæ adjacebat, ad plura milliaria flammis absumunt. Ipsi diviso bifariam exercitu, in diversa intenti expectant, ut hostis Litvaniam ingrediatur. Ut primum à speculatoribus nunciatum est Christianum militem fines Prussiæ transgressos Litvaniam intrasse: Olgerdus ab unâ parte Livoniam, ab alterâ Kieystutus Prusiam milite ac præfidiis vacuas, invadunt:

An. 1343.

dunt: Ignari Christiani quid domi ageretur, castra securè per hosticum promoveret; & aliquot dierum itinere progressis, hostem nullibi occurrisset; mirari. Quærendum tamen omnes decernunt: proditorem spondent, cum intima rimari senserit. At neque pugnandi neque sæviendi copia dabatur; cum nullibi signa hostilia, nullibi coloni, agrestiumve vici comparerent. Mox etiam commeatus deficere; quem aliarum regionum more ex hostico speraverant. inde partim inediâ, partim ciborum insolentiâ morbi ac lues vulgari; & mox funera jumentorum ac virorum. Ita Principes à cogitatione belli ad jurgia & contumelias versi, auctorem belli execrari: Magistrum Prussiæ prope ut proditorem tractare. Denique amissa exercitûs magna parte, projectisque passim impedimentis, è Litvania abiturum, fugâ nihilo meliorem, maturare. At Olgerdus interea Livoniam Derpatum usque & Ozelam Insulam pervagatus: latè ferro & igni grassabatur. Kieystutus verò Sambiam nuper bello intactam

Expeditionis Germanorum in Litvaniam eventus infelix.

tactam aggressus, Regiomonto exciso, pluribusque arcibus ac oppidis vastatis, ingentem prædam vitato hostilium signorum occurfu eduxit. Atque is tanta mole apparato bello exitus fuit: documentum posteris, *bella sæpè fortunatiùs ingenio, quàm virium magnitudine geri.* Proximus annus in

An. 1345. ocio abiit: sequentis verò deinde anni hyems plus terroris, quàm damni intulit. Henricus Magister, cum reliquis externorum auxiliis, & Marchione Flandriæ, Samogitiam invaserat: verùm irritò conatu ea expeditio cessit; tum, quòd agrestes maturè se ad præsidia recepissent; tum, quòd per Martium varia aura, modò nudâ glacie, modò nimis aquis itinera reddidisset impedita. Itaque expeditione in aliud tempus rejectâ; tunc quidem inglorii, prædaque vacui, domum redierunt Prussi: Cæ-

Litvania vastatur, Olgerdus profligatur.

An. 1346. terum sequente anno, cum quadraginta millibus Litvaniam ingressi, vastitatem latè per Samogitiam circumtulerunt. Quarto Nonas Februarii populabundis castra Olgerdus objecit, magnoque animo hostem invasit.

invasit. Pugnatum acriter solido die: sub noctem tandem Litvani fusi, campo & castris exuti. Olgerdus cùm neque animum apud turbatos reficere, neque aciem pugnamque inter fugientes restituere posset, post tentatas omnes Imperatoris militisque boni artes, cum Samogitis & Polocensi milite, sub signis, servatisque Ordinibus Velonam se recepit. Cæsa, ea vice, decem Litvanorum millia. Quamquam verò neque Prussis incruentam victoriam fuisse, auctores memorent: Magister nihilominus monumentum gratæ erga superos voluntatis Regiomonti dedicavit, cænobium Sacrarum Virginum, quod deinceps *Lebe-meinch* vulgus nominavit. Partem aliquam injuriæ reposuit hostibus Olgerdus: nam eodem anno cum illi nihil à victis hostile timent; in Sambiam irrupit, & ultra reliqua damna, ferro ac igni illata, aliquot millia captivorum eduxit. Mors Magistri Prusfiæ subsecuta, aliquid respirii attulit: diceres, mare placatum, ad tempus posuisse fluctus; ut repentinæ tempestati fraudulentè

An. 1347.

lentè præluderet : ita post breve ocium ,
 dato novo successore Henrico de Kniprod
 pertinaciter deinceps ab utraque parte
 An. 1348. mutuæ clades frequentatæ. Prima novo
 Magistratui auspicia Henricus , à Litvana
 expeditione dedit. Contractis initio Ia-
 nuarii copiis agros Pastrimani territorii la-
 tè populatus , atque ut à quibusdam nota-
 tur Trocos usque progressus , priùs indè
 Novus Prussie Magister vastat Litvaniam.
 militem cum præda eduxit , quàm Litva-
 nus auxilia laborantibus expedivisset. Ra-
 pto nihilominus qui poterat milite Olger-
 dus , cum Kieystuto , ejusque filio Patrico
 hostem abeuntem magnis itineribus asse-
 qui conatur : quem intra Litvaniam non
 adeptus , speculatores dimittit , nunciatu-
 ros quid rerum apud hostem ageretur. Vbi
 intellectum est , divisâ præda , solutisque
 castris , militem universum dilapsum esse :
 tum summâ celeritate , pænè vestigiis vi-
 ctorum recentibus hærendo , Prussiam in-
 vastit. Iam direptis aliquot territoriis onu-
 stum prædâ & captivis militem impunè ex
 hostili provinciâ deducebat : cùm Smo-
 lensciæ

Vastatur
 vicissim
 Prussia à
 Litvanis,
 & Russis.

lensciæ Dux nova auxilia ab ulteriore Rus-
 sia ducens, supervenit. Hic quoque ad va-
 standam Prussiam ire jussus, primo quidem
 impetu circa Labioviam non exiguam stra-
 gem ferro & igni latissimè edidit : tandem
 cum Præfectus Labioviæ armatum mili-
 tem abeunti objecisset ; minoribus licet
 copiis fusus ; & prædam & victoriam in
 manibus hostium deseruit. Plùs nocuit te-
 merè fugientibus fuga , quàm pugna : ma-
 jor enim pars copiarum cum ipso Duce
 vorticibus fluvii, in quem se temerè proje-
 cerant, hausta interiit. Eodem anno fæde-
 ra inter Eduardum Angliæ & Philippum
 Galliæ Reges constituta , ingentem belli
 tempestatem in Litvaniam & Samogitiam
 effuderunt. Præcipuus enim ex utrisque
 castris miles , ad sacrum contra Ethnicos
 bellum , in Prussiam evocatus , ad quadra-
 ginta millia virorum ascenderat. Tanto
 An. 1349. exercitu Magister Henricus , Kieystuti di-
 Livani à Prussis pro-
 fligati.
 tiones aggressus territoria aliqua ferè ex-
 cidio delevit. Abeuntem cùm 9 Kal. Febr.
 affecutus esset Kieystutus , ingenti animi
 R r ferociâ

ferociâ totoque impetu in extremam aciem irruit. Vbi à repentino tumultu res ad iustum prælium devenit, acriter utrinque pugnatum est. Ceciderunt è Prussis præcipui Gerardus de Stegin Præfectus (vulgò Contor) Gedanensis, sex Ordinis fratres, & quinquaginta è primariis equitibus: gregarii militis peditis ac equitis magna pars desiderata est. Victoriâ tamen illi obtinuerunt. Levis enim Russorum ac Litvanorum equitatus gravem ferro Germanum militem diu non poterat sustinere: amissis in campo octodecim suorum millibus reliqui in fugam se conjecerunt. Afflictam eo inauspicato eventu rem Litvanam, gravio-rem reddidit novum eodem anno à Polono bellum. Casimirus Rex Poloniæ attritas Prussica clade vires Litvanorum nactus, Lubarto & Kieystuto in Russia ditiones, armis extorsit. Occasio belli, prætextus hæreditatis in eas Provincias, quas antè bello à Gedimino & Olgerdo occupatas Litvani ut sui juris possidebant. Adempta est Litvaniæ Volynia, Podolia cum Bel-

Bellum Polonum in Russia contra Litvanos.

zensi & Brestianensi Palatinatu: ejectis undique Litvanis, præsidia & Præfecti Poloni impositi. Litvani quamquam gravissimo cum Crucigeris bello implicati tenebantur; magis tamen Russiam per Polonos ereptam, quàm cætera à Crucigeris illata damna sentire. Ut primum lues, quæ per duos ferè annos Poloniam fædè vexavit, mitigari cæpit. infestis signis in Sendomiriæ Palatinatum irrumpunt, fufisque Polonis, qui populationes armis sistere conati fuerant, latissimè ferro & igni sæviunt. Conversis inde in Russiam armis, eodem impetu, arces & civitates nuper sibi detractas, quâ vi, quâ deditone recuperant. Sola Leopoldis intentata: quod & novis muris, & præsidio firmissimo, difficilem ostenderet oppugnationem: omnis tamen circumjacens ora, ferro & igni vastata est: Ex iis deinde, quas receperunt, arcibus, finitimi Polonorum agri continuis populationibus infestabantur. Casimirus Rex, etsi post nuperam de Litvanis victoriâ, à militari- bus studiis totum se ad voluptatum curam

An. 1350. Poloniam Litvani vastant, Volyniam recuperant.

An. 1351.

Poloni Vo-
lynia par-
tem recupe-
rant, fufis
Litvanis.

transtulerat : urgente tamen per iterata
damna hoste , resumpsit veterem animum
& arma. Accessit ad belli societatem Lu-
dovicus Hungariæ Rex nepos Casimiri,
nuper regno Poloniæ successor designatus;
quo nomine etiam omne suum in Russiam
jus Casimiro atque Polonis transcripserat.
Ab eo enim tempore, quo Hungariæ Prin-
ceps Colomanus Haliciæ & Volodimiræ
regnauerat , Russiæ finitimæ Dominos se
Hungari ferebant: quamquam pridem non
possessione modò ejus omni, verùm ipsâ
spe depulsi. Vastavit eâ expeditione Casi-
mirus Volodimirienfes agros, & caput Re-
gionis Volodimiriam oppugnatione cepit.
Pugnatum etiam est cum legione Litvano-
rum unâ, quæ in castra regia inciderat: fusi
Litvani atque Dux ipse Kieystutus vivus
in potestatem hostium venit. Eodem bello
Volodimiræ obsessus Lubartus, manus Po-
lonorum insigni audaciâ unius militis eva-
sit. Bogdanus de Iwanice dicebatur: hic
profundâ nocte castra Polonorum ingres-
sus, atque universa ad plenæ Lunæ radios
ex or-

ex ordine speculatus, Principem de omni-
bus instructo modum viamque periculi
evitandi aperuit. Auctus ob id meritum à
Principe possessionibus, novoque stemma-
te, nobili *Ivvanieciorum* familiæ initium de-
dit. Kieystutus verò apud victores hone-
stè atque regiè habitus, cum spem Chri-
stianæ religionis à se suscipiendæ fecisset,
mitiùs à custodibus sub quorum curâ age-
bat, observari cæpit. Inde eludendæ dili-
gentiæ custodum occasionem nactus, per
tenebras è carcere elapsus, atque ad suos
incolumis delatus, mox copias cum Lu-
barto fratre in regiæ Russiæ agros ducit.
Occupatâ, vix sentiente Polonorum præ-
fidio, Volodimiriâ, populationes Haliciam
usque, atque adeo ad ipsos Hungariæ &
Valachia fines extendit. Reversus in Lit-
vaniam ex Russiâ novam contra Polonos
instaurat expeditionem. Sendomiriæ vasta-
tione Zawichuostum usque pertigit. Re-
sumebantur deinde insperatæ hinc inde ir-
ruptiones; consilia Polonorum, viamque,
monstrantibus quibusdam è nobilitate Po-
lona,

Kieystutus
è Polono
carcere ela-
psus Volo-
dimiriam
Polonis eri-
pit.

An. 1352.

Proditor
sua prodit-
tione perdi-
tur.

lona, proditoribus. Nomen uni Petrus Pfonca, alteri Otho Czecharowicz: quorum in Patriam impietas, ipsos sceleris olim patronos, tandem vindices habuit. Nam Iagelo, deinde Rex Poloniæ renunciatus, utriusque bona fisco Regio addixit. Intima Poloniæ insperato insultu aggredi animus Litvanis erat: sed Vistula fluvius ejus regionis princeps, alveo fatis lato ac profundo, ne ea consilia in eventum deducerentur, obsistebat. Præmittitur itaque Pfonca, qui, securiùs inter suos, sine fraudis suspitione, vadum pertentet. Facit ille impigrè imperata, & quà vadoso alveo ferebatur Vistula, præfixis virgultis designat: eodem paulò post, piscatores fortè delati, quid virgulta supernatantia aquis designent, mirari; simulque aliquid subesse fraudis non ex vano suspicati, virgulta iis locis extracta, quà vorticosior alveus summo impetu gyabat aquas, disponunt. Obscurâ jam nocte Litvana castra ad fluvium pervenerant. Ductori vadum ostendenti creditum; & ab audacioribus profectio temerè

merè inchoata: at cum passim è primis ordinibus milites vorticibus abriperentur, qui extra periculum adhuc erant, proditos se clamare; & Ducum fidem obtestari. Proditionem & ipsi Duces metuere: ubi verò profunditas fluvii explorata fuisset, Pfonca tanquam proditor militari impetu ad ipsam ripam miserè truncatur. Atque, ut *in adversis, semper ad pejora judicanda pronior animus est*; majores insidias non vulgus tantum, sed & Duces vereri: quare extemplò eâdem nocte castra inde retrò mota sunt. Olgerdus verò adjunctis Tartarorum copiis Podoliam universam, quæ Polono suberat, latissimè populatus, prædam omnem sine periculo, cum nuspiam hostis occurrisset, eduxit. Induciæ deinde Polonum *An. 1353.* inter ac Litvanum subsecutæ: & Olgerdus quidem, ac Kieystutus, initum fædus constanter coluerunt: fortasse non tam pactorum religione, quàm Prussici belli cogitatione. Lubartus autem contra omnem *Lubartus Dux Volyniæ Haliciam vastat.* fæderum fidem, cum Volynio & Litvano exercitu, Haliciam in Julio invasit: occupatâ

patâ ex insperato civitate, plurimos civium ac exterorum, qui nundinarum occasione magno numero confluerant, cecidit: ædibus spoliatis flammam subiecit, viciniam universam latè vastavit. Repetiit rursus circa Non. Sept. irruptionem, & Zawichuostum populabundis legionibus progressus, prius cum prædâ militem, ex hostili provinciâ deduxit: quam Poloni ad arma concurrissent. Non ab simili eventu, sed meliore causâ, Olgerdus cum Kieystuto fratre & Patrico nepote, ex Resselienfi in Prussia territorio, prædas egerunt: quo successu irritatus miles, & ad interiora Prussiæ ductus, liberiùs ferro & igne latè bachatus est. Idem annus insignis est celebri naturæ prodigio. Præter morem ejus oræ, Martium totum, Aprilem, Majum, ingentes æstus tenuerant. Exeunte verò Mayo tanta subsecuta est aëris vicissitudo, ut quæ inter intensa frigora nives ceciderant, ad duos cubitos altæ fuerint. Desperare agrestes: & fruges, cum planè flos pullaret, frigore adustas, nivibus enectas, & sex

*Fertilitas
insperata.*

sex dierum spatio insepultas, aspicientes, laborem ac sementem, spem ipsam perditam deplorare. At longè aliter res habuit. Dissolutis sensim calore nivibus, tanta fertilitas successit; ut nunquam majores ex agris coloni proventus collegerint. Solæ eæ periere fruges, quas servare conati sunt aliqui, excussis intempestive nivibus. Sequenti anno instaurata in Prussiam expeditio, nemine hostium, aperto campo, occurrere auso. Ingens enim in Litvanis castris erat multitudo: Prussis verò nulla exterorum ad manum auxilia. De munitioribus igitur tantum locis se tueri Crucigeri contenti, colonorum cædes, & prædiorum flagrantium fumum ex arcibus mæsti spectabant: Litvanis ferrum & ignem per agros latè circumferentibus, & peragrata Sambia, ultra Regiomontum milliaria quindecim Vartemburgum usque progressis. Refudit vicem deinde Henricus Magister; cum non minorem cladem Samogitiæ intulit: universo Ducatu vastato, exstis pagis, inhabili ad laborem ætate cæsâ,

*An. 1354.
Prussia à
Litvanis,
Samogitia
à Prussis
vastatur.*

An. 1355.

S f ingenti

ingenti copiâ prædæ, & captivis promiscuæ conditionis eductis. Non paucis tamen captivorum nihil sperantibus libertatem fortuitus casus dedit. Nam eo die quo victores Prussi Ragnetam accessere, Magister ab equo lapsus brachium dextrum fregit; eademque nocte concepto fortè igne, arx funditus conflagravit. Inter hunc tumultum captivi Samogitæ elapsi, & carceri, & potestati hostium se eripuerunt. *Utus est eam cladem Olgerdus exeunte proximi anni Ianuario: ingenti exercitu hostilem provinciam ingressus, in diversa simul loca partitus legiones, totam ferè Prussiam, simul cædibus & flammis involvit; Magistro & Crucigeris in aciem prodire non audentibus. Fama ejus cladis Europam, ac præcipuè Germaniam pervagata, magnos in Christianorum animis motus concitavit. Ex Anglia, Gallia, Moravia, Bohemia, Franconia, Suevia, atque adeo totâ Germania, magno numero juvenus sponte nomina dare, vix expectare Ducum evocationem. Magister quanquam ex nupero*

An. 1356.

*Prussiam
Olgerdus
vastat: unde occasio
Europæis
arma sumendi contra Lituanos.*

pero casu corpore æger, confluentibus nihilominus undique Christianorum auxiliis animo erectior; castris sui loco præficit Sigfridum à Davelt Marechalcum Prussiae, atque in Litvaniam dimittit. Ingressis hostibus Litvaniae fines, nulla castra, nullus miles objectus est. Cladem igitur Litvaniae & Samogitiae illatam inde pronum est aestimare; quod totam illam ferociam è tot gentibus collatam, in agros, pagos, & agrestes, effundere hostis sit coactus; nemine ad pugnam occurrente. Aliquot deinde annorum quies undique intercessit: quam inde cum Polonis fædus mutuum conservabat; inde cum Prussis ipsa necessitas exigebat, tam Prussis quàm Litvanis per mutuas clades exhaustis. Tandem Ludovici Brandenburgici Marchionis (filius is erat Ludovici Cæsaris) cum delecto milite in Prussiam adventus Crucigeris ad refundendas Litvaniae vastationes animos addidit. Repetitæ ter eo anno per Samogitiam & Litvaniam populationes tam graves fuerunt, ut incolis ac pagis omninò excisis, *deserta*

An. 1360.

*Marchio
Brandenburgicus
Samogitiam vastat.*

deserta territoria memoriam stragis acceptæ diu conservarint. Auxit magnitudinem victoriæ, captus ultimâ expeditione Kieystutus. Hic ut erat *ferociore ingenio, in periculis magis audax, quam cautus*, abeuntes prædatores cum suis affecutus, atque signa ingenti animo conferre ausus, cum rem audaciùs urget, cinctus undique legionibus Germanicis, vivus in potestatem hostium venit: paulò post captivorum Christianorum magno numero Crucigeris vicissim misso, suis liber redditus. Prussi his victoriis elati omnino fortunam urgere in sequentem annum decernunt, spe aut occupandæ, aut excindendæ frequentatis claudibus Litvaniæ. Externis domesticisque copiis pro Magistro præficitur Henricus Crumfelt Magnus ordinis præfectus: hic in Subsylvaniam armis Prussorum nondum tentatam exercitum ducit. Vbi cum ob nimias ex assiduis pluviis itineris difficultates res ex animi sententia non cederent, ne tanta expeditio nullo eventu abiret, castra in Litvaniam transtulit. Non diu Litvani

passi

*Kieystutus
in prælio à
Prussis se-
mel iterum-
que capitur.*

An. 1361.

passi Germanos impunè vagari, Ducibus Olgerdo, Kieystuto & Patrico castra ipsa hostium insperato impetu invadunt. Tenuit plures horas atrox & in utramque partem dubium prælium: tandem Germani & armorum genere & loci opportunitate (è castris enim benè munitis pugnant) superiores Litvanis, victoriam quoque extorserunt. Kieystutus non consilio modò, sed manu & gladio fluctuantes ordines restituere conatus, cum validè gladium in fortissimum quemque hostium vibrat, ab Henrico Heckerbeg Equite aurato, hastâ à latere impactâ equo dejectus, atque mox concurrentium multitudine cinctus in potestatem hostium venit. Ad-

Filii in parentem pietas, & militum in Ducem.

verterat periculum patris, filius Patricus: itaque velut æstro percitus, (quâ erat animi generositate, & in patrem pietate) in confertos hostium ordines equum agit, laboranti opem laturus parenti: verùm cum cæco Marte viam sibi gladio ad parentem aperit, pænè ejusdem fortunæ comes factus est; ab Henrico Heberg Crucigero,

S f 3

hastili

hastili equo dejectus. Gerebat seridè rem
 gladio pedes, sed multitudine jam oppri-
 mebatur; cùm cohortes aliquot Litvano-
 rum cuneo facto hostem submovent, & af-
 fertum libertati Principem, è pugnae loco
 fervatis ordinibus asportant. At Kieystu-
 tus grande reliquæ prædæ coronamentum,
 Mariæburgum abductus, catenis compe-
 dibusque oneratus, in carcerem detrudi-
 tur. Duos tantum dies eam calamitatem
 tulit. Nam Litvani cujusdam (qui sacris
 Christianis initiatus ibidem liberè agebat)
 commiseratione, tum instrumenta effrin-
 gendo carceri, tum vestem ad morem Cru-
 cigerorum comparatam tegendæ fraudi,
 tum equum & reliqua fugæ necessaria na-
 ctus, clarissimo die è carcere & arce profu-
 git. Ita certè memoratur fraus scitè admi-
 nistrata; ut transeuntem equitem per ar-
 cem ac civitatem, tanquam unum quem-
 piam è Crucigeris ipsi Crucigeri saluta-
 rent. Ante vesperum ad sylvas delatus, ut
 insequentium sagacitatem eluderet, dimis-
 so equo, in locum paludosum se abdidit;
 ibique

*Kieystuti
 carcer, &
 fuga.*

ibique triduo latuit: nocturnis deinde iti-
 neribus, per densissimas sylvas atque palu-
 des frequentes, syderum tantum ductum
 secutus, totus lacer, luto oblitus atque ad-
 eo semianimis in Mazoviam evasit. Ibi à fi-
 lia sua Danuta, Ianussii Ducis Mazoviæ
 conjuge agnitus, liberaliter habitus, re-
 creatus medicinis, equis ac comitatu in-
 structus, in Litvaniam rediit, magno fra-
 trum Principum, totiusque gentis gaudio.
 Vbi Litvaniam attigit, simul respirare aurâ
 patriâ, simul bellum contra Prussos animo
 vindictæ cupido, maturare: lecto quam-
 primùm exercitu Prussiam ipse invasit. Ca-
 strum D. Joannis vi cepit: cæso præsidio
 ac thesauris expilatis munitionem solo
 æquavit. Inde ferro & igne latissimè sæ-
 viens Gedanum usque pertigit, & arce per
 vim potitus, cæteris cæsis Præfectum loci
 Equitem nobilissimum Ioannem Colinum
 cum aliis Crucigeris in captivitatem ab-
 duxit. Tandem rectà ad possessiones ejus
 Crucigeri, à quo nupero prælio equo ex-
 cussus fuerat, militem populabundum du-
 cit;

*Kieystutus
 in Mazo-
 viam eva-
 dit, inde in
 Litvaniam
 reversus,
 bellum
 Prussis in-
 fert: rur-
 susque ca-
 pitur.*

cit; arcem dictam Keckerbeg expugnat, spoliat, ædificia simul cum captis militibus subjectâ flammâ absumit. Iam Kieystutus ex conscientiam sumptæ vindictæ gaudio plenus, onustum spoliis militem deducebat è Prussia: cum Præfecti, Bartensteinianus & Rastembergensis abeuntem armatâ acie affecuti, extremos summâ vi adoriuntur. Pugnatum utrinque acriter: Ducis tandem ipsius infelix casus, & animos & victoriam Litvanis perdidit. Excussus equo, à Venero de Vindeken Kieystutus, (cum occiso hostis equo) fortiter pedes pediti instat, à Præfecto Niessoviæ gravi vulnere debilitatus, in potestatem Præfecti Bartensteiniani venit. Capto Duce, reliquus miles suâ sponte fugam arripuit. Tertia hæc Kieystuto apud Prussos captivitas fuit, non multò longior, quàm priores. Brevi enim è carceribus per aliquam fraudem elapsus in Litvaniam evasit incolumis: relictâ inter hostes suspicionum materiâ; cum plerique fugam ejus non tam negligentiam, quàm favore aliquorum, accidisse

diffe criminarentur. A privatis, eâ de re, sermonibus sensim ad dissidia publica gradus fiebat. Magister, ne ipso ocio gliscens dissensio, vires sumeret; expeditionem bellicam omnibus imperat. Erant illi præter ordinariorum legionum exercitum, auxiliares copiae è Bohemis, Anglis, Danis, Germanis conflatae. Cum utroque igitur exercitu ineunte vere in Litvaniam movit. Primus belli impetus in Caunam effusus: ingenti apparatu, ac pertinaci operâ, arx oppugnabatur: præsertim, ubi Olgerdus, qui solvendæ obsidioni cum exercitu advenerat, infectis rebus repulsus est. Tandem post diuturnam oppugnationem ipso Sabbatho quod feriis Paschalibus proximum est, subruto cuniculis muro, atque injecto ædificiis igne, pertinax propugnatorum studium Prussi perfregerunt, atque arce sunt potiti. Amiserunt quidem non paucos, quos oppugnationi succedentes, murus cuniculis loco ejectus, obtrivit: at longè major apud Litvanos clades. Tria milia delecti militis in præsidio fuerant, quorum

An. 1362.

Cauna oppugnatur à Crucigeris & diruitur.

rum indignam inter flammæ flagrantis arcis mortem, nunc etiam vulgaribus næniis populus decantat. Soli è nobilioribus triginta sex, cum Voydato Kieystuti filio, vivi ab hoste capti. Subsequens dies ob festi solennis religionem, quiete cultus est: at tertio die quidquid munimenti speciem inter rudera exustæ arcis adhuc referebat, funditus sublatum; reliquiæ murorum dirutæ, aggeres disjecti, fossæ exæquatæ. Eodem progressu Pistenæ & Vielonæ excisæ, illa metu suorum deserta, hæc quatuor dierum oppugnatione capta. Hoste in Prussiam reverso validius malum, fames; miserrimè universam Litvaniam peragravit: sive quòd communis, ejus anni, ista fuerit tempesta, ut quæ etiam Poloniam & Russiam involverit; sive quòd inter continuas hostium incursationes, vel metu vel inopiâ colonorum, omnis agricultura jaceret projecta. Nihilò mitiorem fortunam sequentis anni Ianuarius attulit. Magister Prussorum cum auxiliaribus Bavarorum Comitis Volfangi & Livonicorum Crucigerorum

*Fames in
Litvania.*

gerorum copiis, ferro & igni universam Litvaniam latissimè vastavit; Eyragoliano, Panreimano, & Lambimènsi territoriis in Samogitia excidio deletis. Deductâ feliciter omni prædâ atque captivis; iterum Mareschalcus Prussiæ Schindekop infestis signis in Litvaniam rediit; & Grodnam obsedit; verùm cum insultus ejus aliquot, Patricus qui arci præerat fortiter rejecisset; Prussus deserto arcis oppugnandæ consilio, ad agrorum vastationem militem dimisit. Variavit deinceps fortuna, & paribus ferè cladibus, mutuæ utrinque agrorum vastationes institutæ. Illa tamen cura maximè coquebat Litvanum: quòd excisæ arcibus, sensim agri colonis destituerentur; atque aded, hostis arma, interioribus Litvaniæ, admoveret. Quare & hosti morando, & colonis inter subita pericula recipiendis, munitiones reficere omni studio contendebat: jam enim timebatur ne belli sedes paulò post non modò in ulteriorem Litvaniam, sed in ipsam Russiam promoveretur. Neque minùs hostis incumbibat;

T t 2 ne quæ

*An. 1363.
Prussorum
expeditio-
nes in Lit-
vaniam, &
Samogiti-
am.*

An. 1364.

ne quæ de novo, per vastatas nuper provincias, arcium obstacula exædificarentur. Ragnetanus imprimis Præfectus, operas ruditer ac tumultuariè Caunæ munitio- nem maturantes disjecit, & arcis inchoatæ opus disturbavit. Magister deinde Prussiæ Pistoriam, fugâ præfidiariorum proditam, cepit & exussit: Velonam quoque suis ruderibus recenter inædificatam, licet acriter à Gastoldo defenderetur, congesta arenæ materiæ strue, & subjecto igne, sub mænia quo ventus flammam impellebat eam promovendo succendit, & expugnavit. Præfidiariorum plurimi ignibus perierunt. Præfectus præfidii Gastoldus, cum vivus hostibus cessisset orta concertatione de jure captivi, inter manus victorum oppressus est. Quamprimum hostis Litvaniâ excessit, Kieystutus occultis callibus consequitur, & Prussiæ infesta signa infert. Vastatum Iuriemburgum, copia ingens captivorum prædæque variæ, nemine amisso abacta. Deinde contra Mareschalcum Prussiæ copias duxit; qui rursus per Samogitiam

*Kieystuti
pro Patriâ
gesta.*

tiam vagatus, prædam indè collectam exercitu bifariam diviso deducebat. Extremum imprimis agmen, & cohortes ad impedimentorum præsidia relictas, adortus, hostem cecidit, prædam recepit: inde contra ipsum exercitus robur magnis itineribus cum victore milite properabat. Verùm Prussi extremi agminis clade consternati citato agmine in Prussiam abiverant, multâ ^{An. 1365.} prædâ, quæ fugam onerabat sparsim per viam desertâ. Quievit aliquantisper Kieystutus: mox insperatus Angerborgum obsedit, expugnavitque: indè per vicinos agros prædas egit. Prussi Duce Sambien- sium judiciorum præside, cùm abeuntem Kieystutum assequi non potuissent, Eyræ- golix territorium vicissim vastarunt. Pari eventu cùm deinceps Olgerdus & Alexander Koriatovicus divisis copiis simul pluribus locis Prussiam vastassent, atque Tibzâ & Ragnetâ præcipuis arcibus, pluribusque oppidis excisis, octingentos captivos eduxissent; mutuo Litvaniam latissimè populatus est Magister Prussiæ. Inter similem

An. 1366. planè mutuarum incurfionum viciffitudi-
nem, fequens quoque annus transmiſſus.
Magiſter Pruffiæ exterorum auctus ſubſi-
diis; Litvaniam fædè afflixit: Kieyſtutus
verò abeuntem tacitè ſecutus, circa Inſter-
burgum erupit: arcem pænè cepit, civita-
tem flammis abſumpſit, territoria Vilavien-
ſe & Tapiavenſe ſolo æquavit. Ipſe arcis
Præfectus amiſſo oppido ægrè arcem &
vitam periculo eripuit. Vt Litvanis ad re-
pentinas haſcè irruptiones via deinceps
præcluderetur, Caunam inter & Iuriem-
burgum, arcem Chriſtimemelum excitari
& Nemeni ripas ponte jungi imperant
Pruſſi. Conabatur Kieyſtutus operas diſ-
turbare; ſed à præſidiario milite bis reje-
ctus, tandem quievit. Eodem anno Caſi-
mirus Poloniae Rex nactus bello Pruſſico
implicatos Litvanos, Ruſſiæ poſſeſſione
eoſdem exiit; Lubarto Theodoro Olger-
di fratre, è Volyniâ ejecto. Quanquam enim
& Belzenſem Ducatum ſub Georgio Na-
rimuntovicio intactum reliquerit; & Po-
doliae Duci Alexandro Narimuntovicio at-
tribuerit

*Casimirus
Rex Po-
niae Litva-
nis Ruſſiam
eripit.*

tribuerit Volyniam: utrumque tamen ita
præſtitit; ut ſupremum jus in Ruſſiam pe-
nes Regem Poloniae eſſet, arces, civitates,
præſidia penes Poloni nominis præfectos.
Sive hac Polonorum injuriâ irritati Litva-
ni, ſive quòd cladem nova Crucigerorum
incurfione quinque diſtrictibus illatam E-
piſcopi Plocenſis conſiliis fama inter po-
pulum vulgata attribueret, Mazoviam præ-
dis agendis apertam, Duce Kieyſtuto in-
vaſere. Pultovia ditionis Pontificiæ oppi-
dum præcipuum, primo impetu captum:
arx, exuſti oppidi ruderibus, undique cin-
cta; cùm & ipſa ignem concepiffet, &
præſidium vim flammæ non ferret, expu-
gnata: ditio univerſa, latiffimè populabun-
do militi, in prædam ceſſit. Plura molien-
tem Kieyſtutum ab ulteriore Polonici bel-
li curâ, retraxit, domeſtici atque ipſis cer-
vicibus imminentis hoſtis, metus. Pruſſi
enim cum jam vaſtitas ſola & ſolitudo per
propinquiores Pruffiæ agros ſuperèſſet, ſe-
dem belli in ipſa Litvania firmare conten-
debant. Ad Nemenum fluvium pænè ſub
conſpe-

An. 1367.

*Pultovia à
Litvanis
exuritur.*

*Crucigeri
in Litva-
nia arcem
condunt.*

conspectu Caunæ locum capiunt: atque continuo sex mensium labore egregiè permuniunt. Arx hæc nova ad unum milliare Cauna diffita *Gottesverderum* nuncupata est. Imposito præsidio valido cum reliquis copiis populatum ipse Magister Henricus ivit. reversus inde in Prussiam Schindecopio Mareschalco novis copiis præfecto, curam dat, instaurandæ in Litvaniam expeditionis: tum, ut novæ arcis præsidio esset; tum, ut hostem, excisis ejus ditionibus longiùs submoveret. Sed Schindecopio adveniente, ne vestigia nuperæ arcis jam erant. Olgerdus enim & Kieystutus, veluti frenum è propinquo Litvaniæ injectum, extrema etiam contentione excutiendum rati, cum junctis viribus in quinque integras hebdomadas oppugnationem pertinaciter produxissent, tandem vi captam, funditus omnino sustulerunt. Dolo- re itaque & indignatione plenus Schindecopius, Beieris castello copias admovet, & paulò post eodem potitur. Kieystutus, seu quòd paucas in expedito cohortes habe-

*Olgerdus
arcem
Prussorum
diruit.*

ret, seu

ret, seu aliâ ex causa, minari potiùs arma, ac ostentare; quàm signa inferre. Legatis missis, castellum captum sibi restitui postulat; ni id fiat, atrociam in præsidium minatur. Vana nimis legatio risum aliis; Schindecopio, etiam indignationem, movit. Facturum se, respondet, ut Kieystutum mox eximat, oppugnandi castelli necessitate; & tam atrociam in captorum præfidiariorum capita, decernendi: simulque spectantibus legatis, nonigentos Litvanorum milites captos, arci includi jubet, & ignem subjici. Fractus tantâ ferocia, ad insaniam irati Prussi, Kieystutus; lentiùs agere, & colloquium de fædere postulare. Congressi amicè initio, illud tantùm è Republica statuère; ut utrinque captivi permutati, suis & libertati redderentur: deinde mox, oleum igni affusum à Kieystuto; cum is intempestivè comminatus fuisset, sequenti anno se Prussiam visitaturum. Ut enim hisce terriculamentis, ferro non verbis, responderetur: jussu Magistri, bis in Litvaniam, hoc ipso anno Mareschalcus ir-

*Atrox
Prussorum
facinus.*

V u rupit;

An. 1370. rupit; atque utraque expeditione non le-
vem cladem intulit. Hæc maximè Kiey-
stutum urgebant: ut bellum, nuper inter
minas temerè promissum, maturaret. Ne-
que pati potuit, diuturniorem moram;
quàm quæ fatis erat expeditioni, majore
mole apparandæ. Contra expectantem è
condicto hostem ituro, valentioribus viri-
bus erat opus: itaque non suis modò fra-
ternisque Olgerdi è Litvania, Samogitiâ,
& Ruffiâ contractis copiis, sed Scythicis
etiam auxiliis evocatis, rem aggrediebatur.
Vbi coivere in castra legiones: diviso bifa-
riam exercitu, Sambia populationibus ele-
cta. Vastatis per universam provinciam la-
tè agris, è populatione miles Otelzbergo
arci admotus: locus vi expugnatus, mænia
funditus diruta. Promotis indè castris sub
Roudinum, pars lentæ oppugnationi de-
signata, reliqua totius exercitûs moles in
circumjacentem quaquaversus viciniam ef-
fusa, latissimè stragem ferro & igne propa-
gavit. Neque prius in castra reditum, quàm
fama ingentes Prussorum copias jam ad-
ventare

*Kieystutus
Prussiam
vastat.*

ventare vulgasset. Nam ultra veteranas
Crucigerorum & stipendiariorum exter-
norumque auxiliorum legiones; universa
juventute quæ per oppida & agros bello
inveniretur apta, arma capere jussa ingens
omnino exercitus conflatus fuerat. Iam
Litvani signa domum converterant: cum
Henricus universis simul copiis ingruit ab-
euntibus. Atrox planè prælium erat: com-
paratis enim utrinque animis, in pugnam
ruebatur: Quamquam verò Litvanis mille
jam suorum in acie cecidissent: tamen quia
à Crucigeris quoque (præter promiscua
capita) viginti sex nobiles ordinis equites,
ipseque belli Dux, Magister Ordinis, Hen-
ricus occubuerunt: exæquatis damnis in
meridiem usque fortuna neutrò inclina-
bat. Sperari fortasse poterat victoria, sed
Kieystutus ac Olgerdus dubiæ spei parum
fidere: magis timere, ne sui multitudine
armorumque genere inferiores cùm (viri-
bus ipsâ pugnâ fatigatis) sensim remittunt
audaciam, tandem in fugam effunderentur.
Quare dùm integer animus cuique, signum
receptui

*Pugna Lit-
vanorum
cum Cruci-
geris.*

receptui per universam aciem cani jubent: servatis signis ac ordinibus, omnes campo excederent & impedimenta in proximam sylvam submota sequerentur. Hostis potitus campo & victoriæ quanquam satis cruentæ opinione lætus, substitit neque enim absque Duce, progredi ulterius audebat. Litvanus verò victoriæ fructum prædam omnem, salvo milite domum securè deportavit. Reverso in Litvaniam Kieystuto, & connubialibus cum Biruta Vestali conviviiis militarium laborum reliquias detergenti non diuturna quies. Leopoldus enim Austriorum Dux, magnum interea militem in Prussiam adduxerat: his copiis Crucigeri Samogitiam adorti; quadrifariam diviso exercitu, universam provinciam vastarunt. Cæsis bello & labori ineptis, reliqui, cum cæterâ omnis generis prædâ, ingenti numero in servitutem ducebantur: citiusque hæc peracta, quàm Kieystutus cum milite advolasset. Quare cum abeuntium agmen assequi non potuisset populabundas cohortes in hostiles agros

*Leopoldus
Austriacus
Crucigeris
contra Lit-
vanos sup-
petias fert.*

agros effudit. Magnam cladem repentinus ille impetus Prussiæ intulit: territorium integrum excisum; caput territorii Gozenlanken arx expugnata atque everfa. Excedentem è Prussia Litvanum, iisdem fere vestigiis secutus Insterburgi Præfectus, Vigandus Beldenstein, expedito milite plurimos pagos hæctenus belli mala inexpertos spoliavit, cæsisque agrestibus aut captis exussit. Fervebant mutuæ in agros incurfationes: cum per idem tempus mortuo Poloniae Rege Casimiro recuperandæ Wolyniæ spes ad novum bellum Litvanos avertit. Occupatis illis Prussico bello ut ante memoravi Casimirus Wolyniam detraxerat; atque ejecto indè Lubarito Olgerdi fratre, Alexandro Koriatovicio certis legibus attribuerat. Eo itaque nunc totis simul viribus itum. Aberat fortè tum Alexander, & Cracoviæ apud Polonos agebat; pro absente principe, præerat Wolodimiria Petrus Turski Eques Polonus: erat arci, contra longiorem obsidionem sufficiens commeatus; sed præfecto,

*Litvanorum
in
Russia con-
tra Polonos
bellum.*

fecto, contra solam armorum ostentationem, non fatis animi; desperatione suppetiarum, vitam suorum & fortunas pactus, obsidionis tædia, maturâ deditioe redemit. Lubartus sine prælio, ac pænè per otium potitus erepto sibi nuper patrimonio, vetustiore ligneam arcem munitio- nibus variis ac præsidio forti communivit; aliam è cocto lapide, jussu Casimiri magnis sumptibus per duos annos exædificatam, funditus dirui jussit. Indè junctis viribus in Poloniam legiones ductæ: & Lublinsen- sis Sendomiriensisque Provinciæ latissimis populationibus exhaustæ. Ad ipsum Cal- vum vulgò montem, pervetusto S. Crucis templo, magnisque religionibus claro, in- signem penetratum est: non profana mo- dò, sed & sacra omnia violata; altaribus magnifica piorum donaria detracta. Ab- euntibus cum opulentâ prædâ, res non ad- miratione magis, quàm memoratu, digna contigit. Currus, quo inter reliquam præ- dam, Crucis illius è qua DEUS Homo pe- penderat, pars, aureæ thecæ inclusa vehe- batur:

*Polonia à
Litvanis
vastatur.*

*Prodigium
admiran-
dum.*

batur: cùm planè limites Poloni transcen- dendi essent, atque in Litvaniam transeun- dum; ita repente hæsit: ut nulla vi admo- ta, aut multiplicatis jumentis, loco dimo- veri potuerit. Imò lues etiam repentina vulgari cæperat, pecudes inter ac milites eos, qui fortè currum attigissent. Insolens prodigium, cùm aliquamdiu attonitos con- silii que inopes Duces belli tenuisset; con- sultus Sacerdos, respondit: Superos pla- cari non posse; nisi sacra illa præda, suo loco ex fide restitueretur. Delectus quam- primum è captivis Eques Polonus Choro- bala; atque in patriam prodigiosum præ- dæ genus reportare jussus; ubi ille castris excessit; prodigia cessarunt. Præda reli- qua ingens, milesque meliore successu do- mum deductus. Indè rursus ad solitas cum Prussis concertationes reditum: sed nihil ferè aliquot annorum expeditionibus ad memoriam gestum: repentinis tantum po- pulationibus plerumque agri & agrestes vexabantur: rarò arces aliquæ, insperato impetu, interceptæ, atque everfæ. Exæqua- bantur

*An. 1371.
An. 1372.*

bantur ferè mutuò damna: nam Kieystuto præcipuè intendente, hostis impunè non poterat grassari; sed quæcunque per Litvaniam edidisset, paria illis, domi suæ, pati, cogebatur. Assuetudine continuâ, propè sensum incommodorum amiserant: ita factum, ut Litvani eò promptiùs belli Polonici consilia susceperint; quò minus periculi inter mutuas vexationes metuebant à Pruffis. Cupido prædæ, bello occasionem dedit: muliebri in Polonia regimen, & spem & auspiciatos successus adjecit. Nam pro Ludovico Hungaro absente, mater ejus Elizabetha inter gravem annis ætatem, morum judicii que levitate celebris, Republicam administrabat. Circumferebatur inter Polonos fama, non tam certo aliquo nuncio sparsa, quàm inter prudentiorum conjecturas enata, Litvanos contemptu muliebris fortunæ summâ vi in ditiones Polonas bellum instruere. Monita à Senatu Regina, ut maturè provideret, ne quid Respublica detrimenti acciperet, muliebri jactantia respondisse fertur. *Filio suo impe-*

An. 1376.

*Litvani
Poloniam
adoriuntur.**rante*

rante vanum Polonorum timorem esse: sufficere illis solam nominis ejus famam, ad extorquenda è manibus quorumque finitimorum, ne dum barbara gentis, arma. Interea Litvani non procul Lublinsibus agris, validissimo è Litvanis, Samogitis, Russis, Wolyniis, exercitu recenso; repentè in Poloniam, Octobre exeunte sunt effusi. Aderant exercitui præfentes Olgerdus ipse, Kieystutus, Iagielo, Vitoldus, Lubartus Theodorus, & Georgius Narimuntovicius, Duces: Ita Lublinsensis, Sendomiriensisque Palatinatus, Podgoria universa, magna que Cracoviensium agrorum pars, & quidquid Sanum inter & Vistulam interjacet, divisis copiis uno velut impetu oppressum est. Incredibili celeritate quaquaversum populabundæ legiones volitabant: pauci Polonorum inter subita pericula ad arces vel alteram Vistulæ ripam evaserunt: plurimi aut domi securi occupati, aut in fuga incauti intercepti. Clades ingens vix explicari potest. Integris enim decem hebdomadis, in templa, ædes, agros, igne; in colonos ac in-

X x

colas

colas ferro sævitum est. Elizabetha verò, inter sumptuosa convivia, musicosque concentus, vix audiebat tam deplorati Reipublicæ statûs rumorem. Cùm fatietas ipsa populandi ac prædæ, finem prædando imposuisset; nullusque in campo hostis compareret: onustus spoliis Litvanus, integris signis domum rediit. At non minorem domi stragem à Prussis editam reperit. Nam Vinricus Prussiæ Magister, nudatam præfidiis Samogitiam nactus, sex integra territoria depopulatus est. Revocatas à populatione agrorum cohortes Caunæ admo-
 verat: sed cùm tentata oppugnatio irrito conatu cederet; fortissimis quibusque sub muro amissis, desperatione victoriæ oppugnationem reliquit; prædamque, quam patentibus ad injuriam locis collegerat, in Prussiam eduxit. Inde rursus cum decem millium milite Mareschalcus Prussiæ in Litvaniam expeditus ad Niemeni ripas longissimè ferro & igne grassatus, ingentem prædam abegit. Ludovicus Rex, ubi cladis per Litvanos illatæ rumor in Hungariam

*Litvania à
 Crucigeris
 vastata.*

An. 1377.

gariam pervenit, quamprimum inde in Poloniam, compendioso per Sanocenses montes itinere, movit. Ad Sendomiriam (quo viritim ad arma evocatus Equestris ordo convenerat) recensito milite, partitus est exercitum: alios Duce Sandivojo de Sulin ad Chelmensem oppugnationem destinavit; ipse verò, Hungaros & Cracoviensem, Sendomiriensemque nobilitatem, ad Belzam duxit. Sandivojus felici successu usus brevi Litvanos universâ Chelmenfi possessione ejecit: Chelmia caput regionis, Grabovia, Horodla, Sewolosa, arces captæ. Regi ad Belzam diuturnior oppugnatio fuit. At Georgio Narimuntowicio harum ditionum Duci res interea planè desperata. Neque enim fortunæ ejus tanto bello sustinendo pares erant: auxilia verò à patris, Litvaniæ Ducibus, in Prussiam intentis, sperare non poterat, aut valida, aut in tempore affutura. Kieystutus solus, ut erat versatili ingenio, atque ad omnem fortunam formatus, remedium rebus pænè projectis invenit. Nam amici titulo ad Regiam ca-

*Polonorum
 contra Lit-
 vanos ex-
 peditio.*

*Kieystuti
 pro patria
 artes.*

gia castra admissus, nuper hostis & incen-
tor bellorum, jam pacis orator, & arbiter
fæderum, periculofissimi belli cursum sti-
tit: pacto fædere his conditionibus. ut
*Kieystutus ad suos reversus Polonos, qui per Lit-
vaniam captivi haberentur, liberos dimitteret;*
Georgius Belzam Regi traderet; reliqua retineret.
Traditâ statim Belzâ Georgius Regi con-
ciliatus, cum fidem suam ei obligasset, non
solùm ditionem amissam Belzamque rece-
pit, sed etiam Lubaczoviâ à Rege auctus
est. *Tantum valent etiam inter gladios, furentem-
que Martem, pacis artes:* quamquam matu-
rando cum Litvanis fæderi, non leve mo-
mentum attulit, orta per eos dies in castris
regiis Polonos inter & Hungaros, conten-
tio: quæ ne ad apertum prælium deduce-
retur, missio militis inter necessaria reme-
dia erat. Compositis ad eum modum ex
voto rebus in Russia, securiùs injurias su-
periore anno acceptas, Litvani de Pruffis
vindicare cæperunt. Prælufit aliis Kieystu-
ti filius Vitoldus, juvenis manu consilioque
promptus, bellandi avidus. Hic suis au-
spiciis

*Vitoldi ex-
peditiones
in Pruf-
siam.*

spiciis Pruffiam in Julio aggressus, Inster-
burgum arcem solo æquavit: inde Taplo-
viam usque populationibus progressus, mi-
litem cum præda felicissimè reduxit. Fi-
lium paulò post secutus, Kieystutus pa-
rens. Hic pro suo more, ingenio magis,
quàm impetu, tractare arma solitus, exer-
citurum per confinia Mazoviæ in eam Pruf-
fiæ oram duxit, quæ à Litvanis maximè
aversa; ut longior à periculo videbatur,
ita minùs sollicitè communita erat. Circa
Dzialdoviam & Nidburgum securos peri-
culi Pruffos subitâ clade obruit. Repetita
est rursus paulò post expeditio, sed majore
mole junctisque in commune cum Ol-
gerdo viribus trifariam divisus exercitus,
eodem simul tempore Velavienses, Salo-
vienses atque Insterburgenses agros latif-
simè vastavit. Neque Prussi interea quie-
verunt. Post Bielscum in Subsylvania va-
lidis copiis aliquandiu irritò conatu op-
pugnatum, universam eam provinciam po-
pulati sunt: inde per ipsam Litvaniam ac
Samogitiam præda deducebatur; institu-
tis, ex

*Kieystuti
stratagemâ.*

tis, ex itinere, per propinqua vastationibus. Nemo aperto campo signa furentibus opponere ausus est: paucorum tamen consilio, per insidias insigniter hostis attritus. Succisis enim inter silvas (quæ Prussis eundem erat) arboribus, congestisque truncis, illac tantum patentes transitus relictis fuerant, quæ occultatæ de industria fossæ, maximè impediebant. Cum itaque in eum locum ventum esset, coorti è silvis Litvani, magno tumultu speciem potiùs prælii, quàm prælium inchoant. Ita hostes insidiarum ignari, cum in apertos transitus impetu feruntur, in latentes fossas impulsis, partem præcipuam exercitus, cum Ducibus amiserunt: reliqui desertâ prædâ, per tutiora eluctati, incolumes evaserunt. Meliore deinde successu ternas in Litvaniam excursions Prussi eodem anno instaurarunt. Iniquior longè fuit Litvanis sequens *An. 1378.* annus. Godefridus de Linda Prussiæ Marschaleus, è cujus familia in hunc usque diem etiamnum in Prussia & urbe Gedanensi supersunt posteris, duodecim millium exercitu

*Prussi in
Litvania
cast.*

exercitu igne ac ferro, Trocos usque ac Vilnam penetravit: ab ulteriore populatione, non armis, sed Kieystuti consiliis fæderumque promissione averfus. Similem cladem Samogitia tulit: ubi à Ragnetano Præfecto Cunone de Hartenstein, sex integra territoria miserrimè pervastata sunt. Eadem fors Vilnam ipsam, caput gentis involvit. Exeunte Julio quintis castris ingentem exercitum Godefridus Vilnæ ipsi insperatò admovit: non miles, non consilium Litvanis in promptu erat. Itaque Kieystutus unius diei fædus rogare: interim hostium Ducem ita versare, ut ab incendendæ urbis consilio dimoveret. Promiserat Godefridus: sed militis furor non patiens victoriæ spem, aut eripi, aut differri; contra imperata Ducis, intra ipsum fæderis diurni tempus, flammam urbi subiecit. Pars magna urbanarum ædium ignibus absumpta: reliqua civium studio ægrè servata. Difficiliorem deinde arcium oppugnationem hostis reperit: quare non ultra diem ad eas moratus, in Prussiam castra movit.

*Vilna à
Prussis
exusta.*

*Vitoldi
stratagemata.*

movit. Abeunti illi, si non victoriam, certè victoriæ sensum, Vitoldus insigni ingenio extorsit. Cum quingentis expeditorum Equitum, quos rapere inter subita poterat, citato agmine hostem prævertit: impedimenta commeatumque omnem inter silvas nuper relictum invadit, occupat: providet summa celeritate, ne quâ transfundendum hosti omnino foret, pabulum aliquod per vicinos agros haberi posset. Demum fatiscentes ac pænè enectos sex dierum inediâ, & itineris labore, per intervalla inter impeditos transitus, fatigat, carpitque. Ita hostis inter continuas suorum fame ac ferro pereuntium clades, ægrè eluctatus; nihil ferè domum de nupero successu reportavit: victoriæ præteritæ memoriam, præsentis mæroris sensu, obtundente. Quid proximis deinde annis actum sit, nihil consignatum reperio: sive scriptorum incuriâ; sive etiam quòd utrinque interea ab armis temperatum esset. Illud solùm ad memoriam proditur. Quo tempore ab acerrimo hostium Litvania liberata est:

ta est: eodem maximum suorum Principem atque antiquis heroibus ex merito comparandum amisit. Eodem enim anno in Prussia Henricus de Kniprode Magister, & Olgerdus in Litvania M. Lit. Dux fati concesserunt. Numerosa erat Olgerdo mascula proles; sed ante omnes Iagelo in amoribus: eum itaque sibi successorem designavit. Tantum verò valuit iudicium morituri Principis: ut inter tot æmulos nemo ante Iagelonem, Principatum ambire ausus fuerit. Vix concordiam ex æquo æstimes; si æmulorum numerum iniveris. Sex ipsi Olgerdo filii, ex Vlianâ Vitepscensium Duce suscepti: Volodimirus Kijoviensium Dux: è quo deinde genitus Olelko seu Alexander, Slucensium Ducum familiam inchoavit. Ioannes Zedzevitus Podoliæ Dux. Simon Linguinejus seu Languinus Mscislaviensium Dux. Andreas Wigundus à quo Trubecensibus Ducibus genus est. Constantinus Dux Czernikoviæ, è quo deinde Czartoriensium Duces prodire. Theodorus Lubartus Sanguszkorum pater,

*An. 1381.**Olgerdus
moritur.**Filii Olgerdi.*

rens, à quo Kovelscii & Koszyrscii Duces. Quinque alii (præter Iagelonem) suscepti è Mariâ, Twerensis Ducis filia: Skirgello, Swidrigelo, Korybutus, à quo genus ducunt Zbarascii & Wisniewieci Duces: Demetrius Koreciorum Ducum parens: Vigundus, qui susceptis, ritu Rutheno, Christianis sacris, Basilius dictus fuerat: & paulò post Alexander, cùm ad Romanos transfivisset; Severiæ ac Kiernoviæ Dux. Kieystuto quoque erant filii sex Vitoldus, Patricus, Totivilus seu Theophilus, Sigifdus seu Sigismundus, Andreas Woydatus, aliàs Harbatus; Dougothus: omnes armis exercitati, gestisque feliciter in bello rebus celebres. Nihil tamen movere fratres: quamquam omnes ad imperium dignitate pares: plerique ætatis præjudicio propiores. Nihil patruus ipse Kieystutus, qui ut ereptum olim Iawnuto principatum sponte Olgerdo cesserat; ita eodem è vivis excedente, in se familiamque suam transferre non injuria posse videri poterat; præsertim quòd continuis expeditionibus, tantum

tum ipse pro Republica egisset, quantum nemo alius. Sed maluit, dare amoris fraterno; ut sub nepote Principe privatus viveret; quàm meritis suis; ut Principatum, suæ domui, quæreret. Dignus maximè vel eo nomine principatu; quòd eum aliis non illibenter concedere sciret; quo solus dignus, meritorum præjudicio, æstimabatur.

LIBER IX,

De rebus Litvanorum Rempublicam administrante Iagelone Vladislao.

Persolutis patrio ritu, veteraque formâ Olgerdo justis, universi Ordines, ipso Kieystuto auctore, plenis comitiis Iagelonem Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt. Non facilè discreveris, plusne valuerit ad concordiam, reverentia defuncti Principis, qui inter moriendum jus succedendi Iageloni consignarat: an exemplum Kieystuti, qui & Reipublicæ causâ & privati in fratrem amoris officio, ad omnem Iageloni subjectionem præstandam

*Kieystuti
erga Iagelonem
benevolentia.*

aliis præibat. Magnum hoc & temperati in egregiæ fortunæ occasione animi, & constantis in cultu amicitiaë argumentum: sed cæteri illud secuti, quàm libenter jurejurando fidem Principi novo obstrinxerunt, tam inconstanter eandem coluerunt. *Tantum interest quo quis animo ad concordiam & obedientiam accedat. Inconstans enim agendi propositum plerumque est, quod ad aliena tantum imitationis speciem, non ex destinata propria mentis virtute suscipitur.* Cæteri itaque pro oblatâ rei propriaë opportunitate, ad rebellionem suâ sponte desciverunt: Kieystutus, fraudulentis ambitiosique hominis artibus, pænè everfus, nonnisi tum arma sumpsit, cum sumere coactus est. Woidilo, homo nascendi forte infimâ, ingenio vafer ac promptus, à pistrino (ubi pistoriam aliquamdiu eum exercuisse ferunt) ad cubiculum Principis & summos favores magistratusque Olgerdo imperante pervenerat: post Lidensem præfecturam administratam, ultimis ejus annis supremus arcanorum consiliorum præses creatus. Apud Iagelonem, iisdem artibus,

Woidilonis
contra
Kieystutum
factiones.

—
—
—
—

artibus, non retinuit modò fortunæ locum, sed etiam altiùs extulit: sororem enim Principis Mariam, defuncto Davide Duce priore marito viduam, in conjugium accepit. Hoc verò tantum Domûs sanguinique sui probrum Kieystutus palam ægrè ferre: atque eò apertiùs liberiùsque factum damnare; quòd ætate, auctoritate, & potentiâ grandis, pænè parentis locum obtineret apud nepotem, tum propinquitatis jure, tum Principatus non averfi beneficio, sibi obligatum. At Woidilo inde fortuna sua in summo stanti, magis timere. *Æstimare secum, quàm instabiles juvenum amicitia: quàm pronum mobili Principis animo, si patruis auctoritate pulsari inciperet, sibi non constare.* Quia verò ad vim par non erat, fraudibus res suas firmare, Kieystutum penitus convellere. Criminabatur maximè: *Kieystuti filiorumque ejus amicitiam, nihil ultra externam speciem habere: Principatu tamdiu eos carere posse, quamdiu ejus invadendi facultas non suppeteret: intentos interea esse in omnem Jagellonis opprimendi occasionem.* Neque difficile fuit finistris sermonibus apud

cupidum dominandi juvenem, si non fidem, saltem suspicionem reperire. *Facilis est enim inter Principes de equalibus suspicio: quos regnare posse advertunt, cupere præsumunt.* Nutantem jam suspicionibus Principem, faciliùs deinde in odium armorumque cogitationem impulit. Secretis consiliis Kieystuti cum prole cædes decernitur: Voidiloni tanquam fidissimo hostium indici præmium, ditiones oppressorum promittuntur. Differre nihilominus tantisper apertum bellum placuit, donec Crucigeri Equites per Prussiam, & Livoniam ad societatem armorum pertraherentur. Occultissimè inter Iagelonem & Prussos fœdera conscribebantur, Voidilone administro: cum Augustini Sudsteinii Ostrodomensis Præfecti indicio, res ad Kieystutum emanavit. Nam quòd nuper Danutam ejus filiam, Iannusio Masoviæ Duci nupturam, Christiano more è sacro fonte levasset, pro inittä necessitudinis ratione, amicum periculi imminentis admonuit. Trocis tunc agebat Kieystutus. Ad insperati nuncii fulmen,

*Conspiratio
Iagelonis
contra
Kieystu-
tum, ejus-
que do-
mum.*

vix

vix ipse sibi credere; inter tot tantaque sua benè merita, potuisse tantum scelus animo nepotis concipi, nedum destinari. Tum in furias contra consiliorum moderatorem versus, extrema Voidiloni minari. Mox seu alia de causa, seu quòd ipse natu jam magnus, sui loco juvenem bello acerrimum in hæc concertationes immittere mallet; filium Vitoldum Grodnâ evocat: questusque multa, infidias ex ordine aperit: urget in Iagelonem, cui tam parum esset sanguinem suum vilissimi hominis connubio nuper polluisse; ut etiam eundem augendæ nefariæ dominationi, hostium armis propinare non vereretur. Vitoldus ut erat amicissimo semper in Iagelonem animo, nihil horum in mentem demittere: connubium Mariæ fororis cum Voidilone excusare: fœdera cum Crucigeris & infidias negare; omni demum conatu parentis affectus componere. Illud potiùs ipse suspicari, parentique persuadere; non à Iagelone, sed ab hostibus fraudem timendam. *Hostiles nimirum hæc, agebat, artes esse; curare*

*Kieystuti
consilia, post
intellectam
Iagelonis
conspiratio-
nem.*

*Vitoldi
Kieystutiæ
de constan-
tia singula-
ris in colen-
do Iagelone.*

curare ut quorum concordia formidabilis esset, eos
 sinistris rumoribus inter se committerent, & tandem
 mutuis cladibus attritos, facilius ipsi opprimerent.
 Kieystutus five persuaderi reverà sibi pas-
 sus, five (quod verò propius) omnem su-
 spicionem se deponere, in speciem testa-
 tus, Vitoldum Grodnam ac Drohicinum
 dimisit. Verebatur enim fortè ne præsens,
 pro eo, quem constantissimè in Iagelonem
 retinebat, affectu, obstacula consiliis suis
 opponeret. Ipse verò Trocis in omnem
 partem intendebat: ne quà subito tempe-
 stas in incautum ingrueret. Pauci dies in-
 tercessere, cùm non dubia proditiōnis ar-
 gumenta emerferunt. Andreas Voidatus
 Kieystuti junior filius Polociæ præerat.
 Huic Iagelo nullo jure Præfecturam abro-
 gat; & Skirgeloni attribuit. Polocenses
 Voidati factionem secuti, bello novæ mu-
 tationi obsistunt: submittitur itaque Skir-
 geloni exercitus, qui rebellem populum
 armis ad officium cogat: accessere Livo-
 nienfium equitum auxilia, è nuperi fæderis
 conditionibus promissa. Dum hæc ad Po-
 lociam

*Voidati
 Kieystuti-
 da cum
 Skirgelone
 bellum.*

lociam aguntur: apud Kieystutum anti-
 quæ suspiciones indubitatis signis confir-
 mabantur. Videbat enim Voydato præfecturam eri-
 pi, non alio crimine, quàm quòd filius suus esset:
 bello contra se movendo Iageloni non deesse ani-
 mum, sed occasionem tantùm queri; hanc quoque
 non amplius expectandam, si parens filii causam
 tuendam susciperet: denique nova ibi fædera neces-
 sariò debere intercedere, ubi Crucigeri nuper jurati
 hostes veteribus odiis temperatis, jam pro Litvanis
 arma ferrent; & animis oppositi, iisdem castris se
 contineri pati possent. His momentis impul-
 sus Kieystutus jam non timere tantùm suo
 capiti, sed etiam audacioribus consiliis
 providere. Facilius quippè domesticæ insidiæ au-
 dendo opprimuntur; quam metuendo evitantur.
 Magno itaque silentio militem qui ad de-
 stinata sufficeret recenset. Trecentos è Sa-
 mogitis Equites (quos fidissimos atque ad
 ardua suscipienda exequendaque imperia
 idoneos probaverat) Vilnam ire jubet: at-
 que per variorum negotiorum speciem, in
 diversa hospitia sparsos, ita ad condictum
 diem agendi mandata expectare, ne qua
 suspi-

*Kieystutus
 Vilnam oc-
 cupat, Ia-
 gelonem ca-
 pit, Voydi-
 lonem ple-
 tit.*

fuspiciandi occasio præberetur. Sexcentos deinde pedites plaustris, fæno aliisque id generis rebus onustis occultatos, intra mænia immittit. Denique omnibus ad subitam vim ex ordine comparatis, ipse cum delecta mille equitum manu citato agmine advolat: dato armorum signo reliqui ex insidiis repente coorti ad Ducem concurrunt: arces occupantur, cingitur armatis regia, Iagelo cum parente Vlianâ & sorore sua Maria in potestatem redigitur: urbi arcibusque præsidia imponuntur. Firmatis rebus eodem ipso die Voidilonem (totius hujus scenæ auctorem) in furcam agi victor iussit. *Ita nulla incertior fortuna est, majoribusque ruinis obnoxia, quam quæ repentinis augmentis ad summum evecta, per fraudes aut continuatur, aut ad altiora intemperanter urgetur.* Ex altissimo monte (undè, in subjectam urbem, undequaque expeditus patet aspectus) malè tractatæ fortunæ pæna, everfæ exemplum, Voidilo de patibulo spectaculum exhibuit. Cum deinde ad arcana consilia vestiganda, scripturæ per ocium studiosè

diosè excuterentur, productæ sunt literæ, manu signisque factionum communitæ; quibus pacta nuper cum Crucigeris contra Kieystutum fædera continebantur. His vulgatis, audax atque primâ specie atrox Kieystuti factum, levius inter populares audire cæpit; & animi à commiseratione Iagelonis, in odia verti. *Tam leves sunt vulgò affectus, & exiguis momentis mutabiles! Facile enim deponuntur, quæ impetu, non ratione assumuntur.* At Vitoldo inter tanta offensio-

*Vitoldi
Kieystuti-
dæ constans
erga Iagelo-
nem ani-
mus, paren-
tem ad mi-
tiora consi-
lia fleuit.*

num argumenta, constabat vetus in Iagelonem amicitia. Celerrimis nunciis facti totam feriem à parente edoctus, cum Vilnam Grodnâ advolasset, inter filii, fratrisque amicissimi affectus, vix verba, nedum consilia reperiebat. Parenti gratulabatur palàm deprehensas oppressasque hostium artes: & ipsâ gratulatione violari amicitia sacra, apud se dolebat, cum amicum Iagelonem hostium nomini accensere cogeretur. Susciperet negotium agendi pro amico, sub alieno arbitrio incertam vitæ spem, inter publicas custodias, trahente: sed de-

Z z 2

bita

bita in patrem pietas lædi videbatur. Exprobrabat enim parens, quòd cùm nuper consiliorum initia à se indicari audisset, inconsultæ amicitiaë specie occæcatus, apertum sui paternique capitis discrimen, aut non vidisset, aut non curasset: eumque ut fratrem & amicum colere non cessasset, qui professis infidiis hostem se fecisset. Vitoldus non veritatem rei in dubium revocare, non fæditatem criminis destinati elevare: neque tamen Iagelonem odisse poterat. Igitur facinus quidem execrari, sed omnem invidiam in Voidilonem congregare: tum ipsâ sumptæ de Voidilone vindictæ laude atque exaggeratione, parentis affectus temperare; tandem sensim rem deducere ad memoriam Olgerdi: quâ ubi emollitum Kieystuto animum advertit, juvenilem pro Iagelone levitatem præterdere; suas etiam preces interponere. Hâc ratione Kieystutus ad mitiora consilia flexus, Iageloni vitam donavit: è paterna hæreditate Krevensem Ducatum, è Materna Vitepsciam attribuit; pecuniâ omni thesauroque

Iagelo è custodia liberatus Krevensem amandatur.

roque amplissimo quem in arce Vilnensi occupaverat, penitens abstinuit: Principatu solo mulctatum, privatum agere jussit. Inde ad Reipublicæ in se translataë curas versus, inprimis ne quæ novorum motuum materies Vilnæ relinqueretur, Vitoldo commisit, ut Iagelonem cum parente ejus Vliana, cæterisque suis, Krevum deduceret. Præstitum id à Vitoldo, magnâ & amicitiaë & honoris in afflictum Principem significatione. Deinde ad exercitum missi, qui sui Principis nomine à Polociaë oppugnatione discedere juberent. Paruit miles magistratui militari. At Skirgailo Dux graviora veritus, cum auxiliaribus copiis vitatâ Litvaniâ in Livoniam abiit. Mox in Severiam ducendus erat ipsi Kieystuto exercitus. Nam alter ejus nepos Demetrius Korybutus, cùm nuper Iageloni rebellasset; non modò nullum Magni Litvaniæ Ducis in Severiam jus agnoscere volebat: verùm etiam novorum in Litvania inter Principes diffidiorum oppurtunitate usus, aliquot finitimas arces armis occupaverat.

Occasione belli Severiensis lecto milite, Vilnam & Principatum Kieystuto eripit.

Contra illum Kieystutus maturè movit. Ne verò se absente turbarum aliquid enasceretur, Iageloni quoque quantocius suos Vitepscenses sub signa cogere, & in castra properare mandarat: ita enim putabat fore ut per speciem necessariorum auxiliorum è Litvania eductus, à novandarum rerum spe averteretur. Verùm Iagelo lætus datam sibi scribendi militis copiam; aliquantùm versùs Severiam cum exercitu progressus, repentè iter flexit, & magnâ celeritate Vilnam contendit: ubi Hawnulonis arci Præfecti, & urbani Magistratûs prodicione, noctu intra mænia receptus, arces occupavit, Kieystutiani præsidii partem cecidit, partem in vincula conjecit. Potitus eo modo Vilnâ, legatos in Prusiam atque Livoniam ad petenda auxilia dimisit; ipse relicto in urbe valido suorum præsidio, recreatum auctumque militem contra Vitoldum Trocos duxit. At jam Vitoldus de tota re ab amicis monitus, cum Birutâ novercâ, Grodnam se receperat. Urgebat tamen oppugnationem Trocorum

Trocos expugnat.

corum Iagelo: neque diu Trocenses vim tulere; desperatis auxiliis, cum civitate, arcibus, & fortunis in Iagelonis partes concesserunt. Vbi ea Kieystuto ex ordine sunt nunciata, relictis Russorum legionibus qui aut Novogrodiaë obsidendæ insisterent, aut finitima ab infestationibus Koributi tuerentur: ipse magnis itineribus in Samogitiam regressus, lecto tumultuariè milite Viliam transgreditur, castra sua Vitoldo, qui jam Grodnenses sub signis habebat, conjungit. Quia verò per legatos auxilia à Ianussio Masoviaë Duce affine suo nuper poposcerat, eaque in dies ventura expectabantur, noluit exiguis copiis, rectâ contra Iagelonem ductis, ante adventum auxiliorum in extremam dimicationem summam rei deducere. Ne tamen armatis, quos habebat, torpentibus inter ocia agendi tempus laberetur, Trocorum oppugnationem orsus est. Paucis diebus continuatâ obsidione, arcta undique res, ad alia consilia coëgit. Inde enim significabatur, Ianussium non modò auxilia denegasse; verùm

*Kieystutus
contra Iagelonem
ducit, Trocos obsidet.*

verum etiam violandorum impunè fæderum opportunitate arreptâ, novum bellum per Subſylvanam ditionem circumferre. Et jam Drohicinum, Mielnicum, Surafum, Kamienecum ſubitâ incurſione occupaffe. Inde Iagelonem Livonicis ac Pruſſicis auxiliis auctum, jam Vilnâ caſtra moviſſe. Perſpectum erat Kieyſtuto, quàm ingentes hoſti eſſent copiæ: quantum ipſi & armorum genere, & numero militum, inferiores. Attamen ſeu cauſæ æquitate ſecurus: ſeu quòd in fuga parum præſidii, plurimum turpitudinis veteranus miles & Imperator videret, ingentes vir ſpiritus contra Iagelonem duxit, caſtraque caſtris aperto campo objecit. Conſtiterant inſtructæ ad prælium utrinque acies apparebat Kieyſtutianos obſtinato in pugnam & mortem, gradu pergere; atque ad eò ſolâ pænè deſperatione agi; hinc Iagelo, quanquam de ſuorum victoriâ non dubitaret, ingentem tamen cladem animo præcipere: quare fraudes priùs experiri apud ſinceras mentes, quàm arma contra exercitum bello militem

Iagelo ante pugnam, fraudibus contra Kieyſtutum agit.

militem maluit. Vitoldum per internuncios aggreditur. *Obteſtatur, ut obfirmatum pugnandi ardorem, mitioribus conſiliis, ipſe paterque ſuus reſtinguerent.* *Meminiſſent non hoſtiles, ſed fraternas ex adverſo acies ſtare. Non pugnam modò, ſed victoriam ipſam, toti deinde poſteritati deſteſtandam, ſe penitus execrari. Nam cuicumque tandem ex Superùm ſententiâ ſit deſtinata: neutri tamen aliter ceſſura eſſe, quàm per tot parricidia, fraternasque cædes. Horrere ſe tantum ſcelus: atque ideò quantivis propriis diſpendiis, concordiam ſine ſanguine malle.* Interponeret ſe modò Vitoldus arbitrum, facile ab eo, inter Kieyſtutum & Iagelonem, pacem aquâ poſſeſſionum partitione ſtabiliri poſſe. Non difficilem Vitoldi animum ad ea conſilia reperit Iagelonis legatio, utpotè nondum de integro averſum, & è veteri ſtudio non parùm retinentem: tamen quia inter tot violatæ fidei argumenta difficile erat nihil ſuſpicionis in animum tranſmittere, armato fidere non plenè audebat. Miſſus itaque Skirgaylo Iagelonis frater, qui commeaturis inter exercitus pacis ſtabiliendæ cauſâ, ac inprimis Vitoldo, jurisju-

A a a randi

randi interpositis religionibus, coram profe & Iagelone securitatem sponderet. Diu de paciscendi fæderis rationibus, stante interim in armis exercitu, inter Duces Iagelonem ac Vitoldum actum est: verùm quòd nihil stabile decerni posset absente Kieystuto, ipsum, ut adesset, invitare placuit. Fidem itaque suam rursus Iagelo iuramento obligat: Kieystutus post multam tergiversationem, Skirgaylone sanctè coràm omnia tuta promittente, ac Vitoldo suadente, tandem Iagelonem accessit. Negotium totum, magis fortè destinato consilio, quàm decernendarum rerum difficultate, in vesperum extractum est. Tum primùm Iagelo vultu ad gratulationem speratæ pacis in speciem composito, subjicit. *Paucis quidem jam horis ad rem totam absolvendam opus esse: sed ab ingruente nocte, illas haud permitti. Quare qua consilio superessent, commodius in crastinum diem differenda. Quoniam verò de plerisque jam convenissent, non esse necesse, tam incommodâ statione non necessariam sibi molestiam accersere: venirent potiùs Vilnam; noctem ad curanda*

Kieystutus dolo ad castra Iagelonis allectus, Vilnam deducitur.

randa corpora acciperent; & sociali cana, futuro fæderi praluderent; cras negotio supremum finem addituri. Sensere Kieystutus Vitoldusque, & pauci qui aderant è proceribus comites, quòd res spectaret: quid, ultra illa verba, Iagelonis animus agitaret, planum erat: sed jam inconsulta temeritas, quâ se illis insidiis induerant, damnari tantùm poterat, non corrigi. Verbo etiam de violata jurisjurandi fide queri ausi non sunt; ne scilicet jurgio, apertæ vi initium darent: ubi ipsi à suis avulsi inter medias hostium legiones, nihil manu tentare possent. Diffimulato itaque timore Kieystutus, quia repudiare absque periculo non poterat, Vilnam profectus est: exercitibus in castra quietè concedentibus, quòd utrique putarent, Duces suos confectis ex voto rebus, fædera communis hospitii religione auspicari. *At nunquam periculo res vacat, cum ipsa belli capita, solius fidei data acceptaque confidentiâ, armato se hosti credunt. Difficilis enim animo ac vix aliqua ibi fidei constantia, ubi quidvis cum hoste patrandi opportunitas, manu tenetur.* Eâdem nocte

*Kieystutus
& Vitoldus
Vilnæ jussu
Iagelonis
comprehen-
duntur.*

nocte Iagelo proculcatis amicitiae, sanguinis, jurisjurandi, hospitii juribus Kieystutum ac Vitoldum comprehendi jubet; atque illum avehi Krevum, hunc Vilnæ in custodiam conjici. Ita Heros ille tot casibus medios inter hostes superior, consilio Vlysses, manu Achilles Litvaniæ, nepotis scelere domi interiit: quintâ nocte submissis à Iagelone ficariis (præcipui erant ex illis qui cubiculi Principis officiis præerant, Proxa, Bilgenus, Kiszycza, aliique) in carcere Krevenfi strangulatus est. Parentavit patruo, regiâ pompâ Skirgaylo Vilnæ in campo Swintoroha. At Iageloni efferatior in vindictam animus nondum refederat. Vidimundum primarum in Samogitia opum senem, Birutæ Kieystutianæ uxoris parentem, in rotam agi jussit: bona ejus conjugis affinibusque adempta Montivido attribuit. Solus supererat Vitoldus, ad quem velut aggere objecto, effusus vindictæ impetus aliquantum hæsit. Obstetit enim tum veteris consuetudinis recordatio, tum novorum studiorum con-

*Kieystutus
Krevi
strangu-
latur: Vidi-
mundus in
rotam agi-
tur: Vitol-
dus in car-
cerem com-
pingitur.*

scientia,

scientia, ne gravius aliquid in eum repente decerneret. Sensim itaque adolescebat conceptum facinus: hinc tempus datum Vitoldo ad meliorem fortunam servando. Vilnâ ille Krevum honorificè deductus, regio cultu quoad alia habebatur, nisi quòd arctissimâ custodiâ servaretur; quæ nemini suorum conspectum, nedum colloquium permittebat. Sola conjunx Anna, fortunam viri spontè secuta, cum duabus puellis liberè admittebatur. Atque hoc ipsum satis fuit ad libertatem Vitoldi; ita sæpè minimis momentis fata consistunt. Vigillum enim quispiam admonet Annam, Vitoldo certam cædem imminere: addit sceleris administratos à Iagelone destinatos jam Krevum advenisse. Aperit illa rem totam marito, simulque suadet ut assumpto unius è puellis habitu, elusis vigilibus, se hosti & certæ cladi eripiat: amicorum curâ omnia ad fugam comparata haberi. Successit feliciter muliebri consilium; mentito sub vesperum habitu vigilias Vitoldus superavit, atque inter tenebras è muris demissus, con-

*Vitoldus
insigni con-
jugis inge-
nio è carce-
re Krevensi
liberatur.*

A a a 3

scenso

scenso equo in Mazoviam evasit. Acceptus ibi à Ianussio Duce uxoris Annæ parente humaniter, assignatisque possessionibus adjunctus; citò seu alia quavis de causa; seu quòd Litvanis incursionibus ea regio infesta esset; seu magis quòd bellum animo vir acerrimus voveret, eoque respiceret unde majora præsidia sperare poterat, ad Conradum Zelnerum Prussiæ Magistrum abiit. Duriorem se primo congressu Zelnerus prætulit, causatus, non voluntate, sed necessitate amicitiam Equitum Prussiæ, à Vitoldo quæri. Illud æquiùs tergiversationi suæ obtendisset; quòd priora sibi cum Iagelone fædera contra Kieystutum ejusque familiam intercederent: verùm homo Litvaniæ inhians, parum pensi habebat, cujus fædera ambiret, cujusve rejiceret; modò, nunc illum, deinde alium, auxiliis firmando, mutua Litvanorum odia, in ipsius Litvaniæ excidium aleret, armaretque. Atque ea causa est cur non diu severiorem illam personam tulerit: mox enim promissis auxiliis, Vitoldo Mariæburgi sedem

In Mazoviam, deinde in Prussiam evadit.

dem designavit: præsertim cùm è Samogitia illaque Litvaniæ parte quæ Kieystutiani juris erat, præcipui ad Vitoldum commearent, qui oblati suis opibus bellum in Iagelonem accendebant. Iagelo defunctus, ut rebatur, domestico periculo, vires convertit ad externum hostem submovendum è Subsylvania: quam Ianussius Mazoviæ Dux, inter civilia Principum Litvaniæ diffidia, Litvanis nuper ademerat. Drohiczy-no in primis exercitus admotus, oppugnationem virtute præsidiariorum valde difficilem habuit: præsertim cum Saszynus Curia Ducis Magister, per media obsidentium castra viam sibi fortiter aperuisset, & centum equitibus quâ hastis quâ balistis minoribus armatis comitatus, in arcem penetrasset. Per proditorem deinde aliquorum Rufforum per loca aliquot simul ædificiis accensis, cùm inde conceptus ignis grassaretur, inde Litvanus muris acriter instaret; vir fortissimus, quòd simul utriusque malo non sufficeret, arcem semiuertam Iageloni dedit. Paucis post diebus Surazum

An. 1383.

Iagelo Subsylvaniam à Mazovitis recuperat.

iblot

deditio-

deditione, Mielnicum inopinato insultu receptum. Kamienea octo dierum obsidione hosti extorta. Vindicatâ prosperè Subsylvania, domum major cura avocabat. Vitoldus enim cum Samogitis constanter factionem suam secutis, & Magister Prussiae cum suis in viscera ipsa Litvaniae ferro grassabantur. Vastatione agrorum Trocos usque pertigerant: cesseratque illis oppidum cum bina arce: sed ad famam redeuntis cum victore exercitu Iagelonis, citato agmine à Litvania excesserunt, arcibus duntaxat valido Germanorum praesidio, commeatuque abundè firmatis. Quia tamen, quâ nuper ruinis patefactæ fuerant munitiones, tam properè non potuerant refici: non diu suffecere praesidiarii loco retinendo, atque oppugnationi sustinendæ: praesertim cum non die aut nocte unquam insultus remitterent Litvani. Pacti itaque libertatem fortunatumque exportationem Germani oppidum Iageloni dediderunt. Interea Samogitæ communi gentis consilio, partes Vitoldi

Vitoldus cum Prussis & Samogitis Litvaniam invadit, Trocos occupat.

Iagelo Vitoldianos Trocis eicit, cum Vitoldo paciscitur.

toldi tuendas suscipiunt. Iusta hæc omnino metuendi causa erat, ne si plures provinciae id exemplum sequerentur, civili concertatione omnia Crucigerorum armis per Litvaniam, nuda aperta que proderentur. Praecipuas itaque artes ad conciliandum Vitoldum intendere visum est: missi occultè impigri viri, qui misericordiâ civium, ceterisque studiis sollicitarent animum, necdum sui patriæque oblitum: promitterent ab Iagelone cuncta, quæ pretendere posset, atque adeo quæ infami apud hostes exilio & incerta eorum fidei antepondere meritò deberet. Successit auspicatò negotium. Vitoldus clam è Prussia abiit; acceptaque quam ex pacto cesserat Iagelo, possessione Grodnæ, Volkonisci, Brestiae, priorem amicitiam constanter resumpsit: tantaque deinceps subsecuta est studiorum atque consiliorum conjunctio, ut ne nuncium quidem, extra patriæ fines, inscio Iagelone Vitoldus destinare fuerit solitus. Iagelo verò arcendi hujus belli necessitate liber, alterius inferendi curas suscepit. Contra Ianassium inprimis Mazoviae Du-

An. 1384.

B b b

cem

*Jagelonis in
Mazoviam
& Polo-
niam expe-
ditio.*

cem exercitum duxit: vastatis quæ inju-
riæ per Mazoviam patebant, populabun-
das legiones in Sedomiriam Polonorum
provinciam transtulit. Belli quidem hujus
Polonici Cromerus non meminit: ne ta-
men quispiam meritò desideraret, quod à
pluribus Russis consignatum reperio; no-
luit noster Strycovius lectorem ea igno-
rare, quæ illi seu errore, seu rei gestæ noti-
tiâ in suos commentarios retulere. Quàm
latè præterfluente Vistula vastatio arceri
non potuit, ferro ac igni absumpta cuncta:
miles ab effusa populatione cum præda ad
Zawichwostum in castra convenire jussus.
Arx eò loci erat ab adversa Vistulæ ripa, in
quam terrore vastitatis plerique nobiles è
propioribus agris liberos fortunasque com-
portarant: rati hostem fluvii transitum ne-
quaquam attentaturum. Nam neque al-
veus, aquis per eos dies auctis, erat vado-
sus: neque ullæ in promptu aut naves, aut
rates transportando militi, idoneæ. Omnis
tamen difficultas Radivili Equestris turmæ
Præfecti audaci consilio cessit: hærentibus
enim

*Radivili
in Zawich-
wosti expu-
gnatione so-
lertia.*

enim in expediendo consilio ceteris, ille
circumductâ circa sinistram manum equi
caudâ, equum in flumen præcipitem agit,
suosque idem facere jubet. Horum exem-
plo totis castris, non expectato Ducum
imperio, tumultuariè in flumen propera-
tum: satisque feliciter in adversam ripam
pars infidentes equis, pars de caudâ vel
jubâ penduli, evaserunt. Defunctis eo pe-
riculo, majus oppugnandæ arcis ratio ne-
gotium objecit: cùm nihil præter equos,
& arma aperto tantùm campo idonea, ha-
berent. Hic quoque ingenio, prompto ad-
subita, Radivilus usus, singulos milites è
vicinis sepibus ac tectis, quantum ferre
possent, ligna comportare jubet; tum
congestas ingentes strues sensim in fossam
promovere: exæquatâ fossâ, tantâ deinde
copiâ, fustes in adversa mænia contorsere;
ut fama obtinuerit, arcem baculorum con-
jectu insepultam fuisse: propius tamen ve-
rò, quod pauci tradiderunt, observato ven-
to subjectum esse ignem coniectis in fos-
sam lignis; tum serpente secundùm ven-
tum

tum flammâ, mœnia arcemque universam incendio periisse: paucis per flammâs dilapsis, qui captivitatem morti prætulere. Inde latissimè per minorem Poloniam vastitas circumlata est: nonnisi ad Vislicam & Calvummontem populabundæ legiones prædationem stiterunt. Hæc clades eo major fuit, quòd liberiùs Litvani arma circumferebant, domesticis Polonorum dissidiis, securitatem hosti facientibus. Mortuo enim Ludovico Rege, diversa pro novo Rege studia, præcipuos in Republica Principes, non contentionibus modò, sed & bellis exercebant. Inter opimam ex Polonia prædam, folis Russis (Polonarum enim rerum scriptores non memorant) auctoribus accepimus spoliato Calvimontis templo, Crucis, in qua humani generis pretium Christus olim pependerit, partem religiosè ac magnificè eò loci asservatam Dowoynæ obtigisse. Vilnam deinde cum triumpho regressis, ingentem cladem inter confertam plebem (si quis temerè farcinas, quibus sacra illa præda habebatur, attigisset)

*Dowoynæ
Litvano
transfundi
in Poloniam
occasio.*

tigisset) grassari cæpisse. Denique cum nobilis puella, illustri in Polonia domo (de Habdank) orta, inter cæteros nuper captivos abducta, cælestis spiritûs secundum quietem visi monitu, causam cladis edocuiisset: & Crucem illam, & puellam muneribus honoratam Iagelone jubente, à Dowoyna in Poloniam reductam esse. Qui, quòd nuper captivam fæminam honestissimè habuisset, à parentibus, ipsaque puellâ magnarum opum unica hærede, in matrimonium invitatus; susceptis Christianis sacris in Polonia mansit: auctus est ibi novo stemmate; quod Dubno, vulgari vocabulo dicimus, cruce ad memoriam reiectæ servandam, insigne. Per idem tempus Hungari, quòd de possessionibus per Pokuciam cæteramque Russiam sibi nuper attributis, à morte Ludovici Regis, non levem cum Polonis concertationem metuerent: acceptâ ingenti pecuniâ Oleskum, Kremenecum, Horodlum, Lopatinum, Swiatinum, Lubarto Iagelonis patruo, (qui tunc pro Litvaniæ Principe, Luceo-

*Hungari
arces aliquas
in
Russiâ Litvano
vendunt.*

riæ, Volodimiræ, atque per universam Volyniam imperabat) vendiderunt. In Polonia interea civilium bellorum, mutuarumque vastationum tædio, factionibus de pertinacia remittentibus, animi in concordiam ab interregno coivere. Tandem Hedvigis Ludovici Regis natu minor filia, communi voluntate Regina renunciata est, atque excluso Sigismundo Brandeburgico, quem Elizabetha Regina mater administratorem Regni destinaverat, atque pars Regem Poloniæ nuper dixerat, Cracoviæ solenni ritu per Bodzentam Archiepiscopum Gnesnensem inaugurata; Regni per se administrandi suscepit curam: donec de sponso Rege, è Reipublicæ bono, ordinum consiliis provideretur. Vulgata ejus rei apud finitimos Principes fama, Iagelonem ad ambiendum eas nuptias permovit. Legatio honorificentissima in Poloniam decreta: capita legationis Skirgelo, & Vigundus Basilius seu ut alii volunt, Borysus, fratres Principis, cum Haunulone Vilnensi Governatore: addita munera Reginæ ac

Proce-

An. 1385.
Iagelo nuptias Hedvigis Polonorum Reginæ ambit.

Proceribus, permunica. Conditiones quibus matrimonium poscebatur, præcipuæ erant. *Iagelonem matre Christiana genitum, neque mediocriter in eam religionem semper propensum; cum universis suæ gentis ordinibus, sacra Christiana Romano ritu suscepturum: quicquid in Russia, vel Podlachia, per Litvanos Polonis hæctenus ereptum esset, Polonæ ditioni consignaturum: captivos, quicumque è Polonis vel Russis haberentur, absque pretio liberos dimissurum: Magnum Litvania Principatum, cum universis Litvani juris provinciis, Reipublica Polonæ aeterno fœdere conjuncturum: quicquid in thesauris haberet, in Polonia Regni commoda cumulanda expensurum: atque imprimis omne consilium ac opem collaturum ad Silesiam, Pomeraniam, Prussiamque recuperandam.* Eò gratiora hæc proceribus Polonis acciderunt, quia & minùs expectata, & in rem Polonam non parum conferentia: quare legatio æquissimis auribus accepta est; visumque omnibus, studiosè allaborandum esse, ne qua firmandæ, per conjunctionem validæ gentis, Reipublicæ occasio impeditur. Reginæ tamen (ut ferè feminis privati

amores

Legatio Iagelonis Polonis grata, non Reginæ.

amores ante publica commoda sunt) alienior erat ab his consiliis atque Iagelone (cujus formâ aliquantum offendebatur) animus; præfertim quòd alteri à teneris obnoxius. Infantem enim illam, ac propè in cunis, parens Ludovicus Guilhelmo Austriae Duci desponderat, ducentorum millium vadium adjecto. Legatis Iagelonis, ejus quoque pecuniæ annumerandæ debitum, in Principem suum transcribentibus, cùm Regina nihilò propensiosem se ferret, Reginae matris per legatos sententia quaesita est, quid super eâ re censeret: lubens illa permisit, uti Poloni, quod è Republica fore videretur, decernerent. Quare permoto priùs Reginae in eandem sententiam animo, *pietatis præcipuè (quod maximum in teneras mentes telum est) prætextu*; ne scilicet tantæ gentis ad Christum accessioni obfirmatis in Austriacum amoribus obstaret: frequenti Senatu, Reginae matrimonium Iageloni promissum est; simulque Legati in Litvaniam missi, Volodko de Ogradzieniec, Christinus de Ostrow, Petrus Szafraniec de

Legati ex Polonia ad Iagelonem.

de Luczyce, Hincza de Rogowo. Cùm negotium Iagielonium hinc inde per legatos agitur; Vilhelmus Austrius seu occultis nunciis evocatus, seu quòd aliàs propensiosem in se Reginae animum cognitum haberet, Cracoviam splendido comitatu advenit. Exclusus quidem ille fuerat arcis ingressu, Dobieslai de Kurozwak Castellani Cracoviensis curâ: sed quòd è propinquo suis rebus intenderet, parvo negotio priora Procerum consilia pæne expugnavit. *Agendis enim rebus, vis quadam potior, ac momentum, ex præsentia accedit: at quæ per inter-nuncios quantumvis impigros geruntur, plerumque nequeunt, ita administrari; ut non aliquantum langueant.* Itaque frequentiore colloquio, conviviiisque hilarioribus, à Regina ad Cænobium D. Francisci adhibitus Austrius; de ejus in se affectu jam certus, reliquæ Curia animos humanitate ac liberalitate sollicitare ausus est: tantumque jam illis artibus profecerat, ut & ipse intra arcem versari, regiaque pro hospitio uti permitteretur; & plerique mutatâ mente, standum esse

Procerum atque Reginae animus, rursus à Iagelone avertitur.

*Rumor de
adventu
Iagelonis
connubium
cum Au-
striaco di-
sturbat.*

esse veteribus Ludovici Parentis pactis non obscurè sentirent. Certè nisi maturè venientis magno apparatu ad nuptias Iagelonis rumor vulgatus, consiliorum seriem interturbasset, matrimonium inter Hedvigim & Guilhelmum haud invitis Proceribus constitisset. Verùm hi, ad eum rumorem, repentè præsentium oblivisci; in consultæ mutationis pænitiã, etiam vehementiùs cum Guilhelmo agere. Nam & arce ejectus est: & clausis portis ab Regina conspectu arcebatur. Ægerrimè id ferebat Regina: & quòd magis mirere, propriis manibus vim claustris parabat: aufura certò supra sexum ac majestatem aliquid, nisi Demetrius Gorayski Regni ærario Præfectus impotentes fæminæ impetus prudentibus consiliis composuisset. Guilhelmus verò plura veritus, spontè Cracoviã clam se proripuit, multa supellectile inter tumultuarium abitum relictã. Paucis post diebus Iagelo, Litvaniæ Proceribus, ac præsertim suæ stirpis Principibus comitatus, ad aliquot milliaria Cracoviensi

An. 1386.

vienfi Palatino Spitkone Melstinski, cum delectã Equitum manu, obviam honoris causã progresso, Cracoviam magnifico spectaculo, pridie Id. Febr. invecus est. Eodem die Reginam ipse coràm salutavit: postero, per Skirgelonem & Vitoldum fratres, amplissima munera obtulit. xvj deinde Kal. Mart. qui D. Valentino sacer est, à Bodzenta Archiep. Gnesnensi Christianis sacris initiatus, Vladislai nomen accepit. Alii quoque Duces (qui Christiana sacra nondum susceperant) cum religionibus, nomina mutarunt: Vigundus cum Vitoldo Alexandri, Skirgailo & Korigailo Casimiri, Swidrigailo Boleslaus, Dougothus Georgius, dicti. Successerunt connubialia Regum fædera; quibus ritè peractis, cum pro Iagelone Alexander Vitoldus, Michael Iawnutides, & Theodorus Lubartus Sanguszko, Reginae ac Polonæ Reipublicæ spondissent; fore ut singula, quæ per Legatos nuper essent promissa, ex fide ac ordine præstarentur: solennibus cæremoniis, Iagelo Rex Poloniæ inauguratus

Iagelo Cracoviam venit, baptizatur, coronatur.

ratus est. Tum singuli Litvani Proceres, suo ac Provinciarum quibus præerant, nomine, Regi Reginæque fidem jurejurando obligarunt; atque ea conventa & pacta, ut æternum rata inconcussa que manerent, tabulis publicis, caverunt. Cùm ea maxime Cracoviæ omnes agunt, cladis insperatæ nuncius publicæ hilaritatis fortunam evertit. Conradus Zelnerus, nuper amicè à Regibus ad Connubialia sacra invitatus, partitus bifariam exercitum in Litvaniam simul & Samogitiam irruptionem fecerat: neque levis erat aut trepidatio, aut vastitas; utroque malo crescente ex absentia Ducum. Ab alia parte Andreas Vigundus Trubecensium Dux, Iagelonis frater, Dunam transgressus ditiones Litvanas infesto milite populabatur. Puer ille admodum ad Christiana Græci ritus sacra accesserat: hinc, aliisque dotibus, ante alios fratres Russis gratior, universam propè Russiam vehementer jam ante in se inclinaverat. Russicis itaque opibus fidens, cùm absentibus aliis occupandi Principatus spem, imma-

*Bellum in
Litvania
cum rebellis
Iagelonis
fratre An-
drea Vi-
gundo.*

immaturiùs in animum admisisset pertracto in Societatem belli Henrico Livoniæ Magistro, factaque à Conrado Zelnero Prussicorum auxiliorum spe, audacior, arma per proximam Dunæ oram circumferebat: Lukomlâ, validâ satis arce, per cruentam oppugnationem, potius; propinquiora loca non magno negotio occuparat; Druiâ, Drissâ, atque Polociâ prope sponte dedicationem facientibus. Sub idem tempus planè (ut dubium omne absit, rem totam compositis consiliis actam esse) Suentoslaus Smolenscensium Dux Vitepsciam, indè Orszam aggressus, cùm civitates ipsas expugnare non potuisset, Tyrannorum magis instituto, quàm militari more, exquisitâ per agros crudelitate sæviit. Nam captos promiscuè aut in pagos compingi, & flammis subjectis exuri jubebat, aut levatis in altum ædificiis, ordine longo eos substernere, atque in jacentium colla, levata onera dimittere. Celeribus ista nunciis Cracoviam allata, Litvanos quamprimùm contra hostem ire compulerunt: dati à

*Skirgailo &
Vitoldus
bello in Lit-
vania præ-
ficiuntur.*

Rege qui summæ rei præessent Casimirus Skirgailo, & Alexander Vitoldus; Duces in rebus subitis experti: raptis, quæ eo tumultu poterant, copiis (quibus non exigua Polonorum Volonum manus sponte accesserat) acceleratum agmen in extremam Litvaniæ oram, ut abeunti cum præda Conrado, via interciperetur: sed jam is non satis aperto fidens, in tutiora maturè, cum prædâ, abierat. Quare toto robore contra Vigundum itum est. Lukomla imprimis arx pertinaci oppugnatione recepta est: excisisque, quæ ibi Russorum ac Livonum manserant, præfidiis; quo deinde exercitus ducendus foret, non nihil sententiis variabatur. Ad Polociam propior hostis erat: sed ad Mscislaviam gravior, & crudelitate & viribus. Iam enim Suentoslaus ab Orszana agrorum vastatione Mscislaviam ingressus, caput Provinciæ civitatem, magnâ suorum, sed nec minore mœnium strage pænè ad extrema compulerat: vix aliquam moram res pati poterat; cessuram hosti urbem certò ferebant exploratores,

tores, nisi subsidia in tempore adessent. Lukomlæ ergo valido præsidio relicto, sepositâ tantisper Polociæ curâ, rectâ miles contra Suentoslaum ductus: ita patientibus inter ruinas mœnibus, aperta que per cuniculos civitate, jam pænè absoluta expugnatio omitti debuit, & universa moles belli in venientem exercitum verti. Quâ latius excurrebant planiores campi instructâ acie, magno impetu in venientes Litvanos Suentoslaus incurrit: primi congressus ferociam, nihilo remissior, cum totæ acies coivere, pugna excepit. Dispar nihilominus pugnandi causa, ut dispares animos faciebat, ita disparem pro æquitate eventum attulit. Turbari primùm apud Russos mediæ, aciei ordines: quos, reficere Suentoslaus conatus, cum audaciùs hostibus adequitat, à Litvano equite lanceâ medio pectore confossus, interiit. A cæde Ducis, tota acies in fugam, quâ propiores sylvæ erant, effusa est. Castra, ab hostibus deserta, victoribus cessere: Georgius quoque filius Suentoslai, post acerrimam circa
se edi-

*Suentos-
laum Smo-
lensensium
Ducem pro-
figant.*

se editam pugnam, faucius in potestatem venit: restitutus deinde paterno Principatui, cum prius in fide ac obedientia Iagelonis, Magnorumque Litvaniæ Ducum semper futurum jurejurando se obstrinxisset. Victoriâ eâ potitis, vix aliquid negotii in recipienda Polocia repertum: expugnata urbs: de rebellibus, qui autores facinoris aliis fuerant, pænæ sumptæ: Andreas Vigundus Dux & fax ejus belli, captivus ad Iagelonem missus; universa Russia pacata. Ne tamen quid rursus ab ea parte turbarum cieretur; Boleslaus Swidrigailo, cum mediocri præsidio Polociæ manfit: reliquo exercitu dimisso, Vitoldus Grodnam, Skirgelo Trocos, Mscislaviam Simon Linguien, in Severiam Demetrius Korybutus rediere. Ejus belli curâ liber Iagelo, Vigundo fratre captivo ad Checinenfis arcis carcerem relegato, firmandis Polonicis rebus, per varias interregni vices non parum concussis, neque adhuc quietis, impensius se commodavit: tum ut initio Regni, incolis se quàm maximè probaret, tum

ut se-

*Polociam
recipiunt,
Vigundum
capiunt.*

ut sequens annus expeditior sibi relinqueretur, ad Christianam religionem studiosius totâ Litvaniâ propagandam. Itaque composita ad leges per Poloniam tranquillitate, primis mensibus hybernis Vilnam cum Regina venit. Aderant comites Regi è Polono Senatu, Archiepiscopus Gnesnensis Bodzenta, Ioannes Episcopus Cracoviensis, Ianussius & Semovitus Mazoviæ, Conradus Olesnicensium Duces, Palatinus Posnaniensis, Bartholomæus de Wiszemborg, Christinus de Kozięglowy Sadecensis, Nicolaus Ossolinski Vislicēsis Castellani. Cancellarius Regni Zaklikus de Miedzygorze, Procancellarius Nicolaus Moskorowski, & Supremus Camerae præfectus Spitko de Tarnow. Post peracta hospitalia festa, genti universæ ad initium verni per quadraginta dies jejunii comitia indicta. Fre-

Iagelo è Polonia in Litvaniam venit.

*Comitiis
indictis, au-
fert super-
stitiosum
plurium
Deorum
cultum.*

D d d

omni-

omnibus deinceps adoraretur. Legem eam primi sunt executi, qui ex Equestri Ordine Comitibus interfuere. Christiano instituto sacris aquis abluti: tum in area arcis infimæ, quo loco, Perkunas vulgò, Fulminum præses perpetuo igne curabatur, templum D. Stanislai titulo per Archiepiscopum Bodzentam dicatum est: à Iagelone amplissimi census Episcopo Vilnensi, cæterisque Sacerdotibus ejus Collegii, vulgò Canonicis attributi. Episcopus renunciatus est Andreas Vafillo nuper reginæ à sacris confessionibus, vir nobili in Polonia Iastrzebeciorum genere ortus, religiosam inter Franciscanos vitam professus. Minora deinde sacerdotia per proxima loca Vilkomerix, Niemenczynæ, Missogolæ, Miednicis, Krevi, Obolciis, & Hayni erecta: templa hæc, Regina quoque magnificis donariis & pretiosa suppellectile cumulavit. Iisdem comitiis lege cautum est ne Russi, matrimonio Catholicis prius jungerentur, quàm ritus Græcos deseruissent: fortassis quòd eo tempore Russi à Romano Pontifi-

Episcopatum Vilnensem cum aliis Ecclesiis erigit.

Pontifice, Græcorum defectionem secuti, abhorrerent. Additum magnâ piæ in Christianam religionem propensionis significatione, uti possessiones Ecclesiarum ab omni pensione, oneribusque fiscalibus aut militaribus immunes perpetuò essent: nullumque jus ipse Princeps, nedum cæteri profani magistratus in capita, aut bona Ecclesiæ, haberet. In singula hæc, ordinibus consentientibus, Skirgelo Trocensis, Volodimirus Kijoviensis, Korybutus Novogrodensis, Vitoldus Grodnensis Duces vice omnium subscripsere. His ex ordine constitutis Dobrogostus Posnaniensis Episcopus Romam ad Urbanum IV profectus est, qui pro Rege, (ex vetere Christianorum Regum instituto) supremam in Christi Vicario potestatem recognosceret, atque ea quæ in Litvania in rem Christianam acta essent, partim nunciaret, partim rata pro summa autoritate haberi, impetraret. Dimissâ deinde in Poloniam cum Polonis Proceribus Reginâ; ipse rudibus ad Christiana sacra adducendis omni studio in-

Posnaniensem Episcopum Romam mittit.

*Agræstes ad
sacra Chri-
stiana in-
ducit.*

dio incubuit. Difficilem admodum hunc laborem inprimis expertus est: *nihil quippe durius in humanis, quam a vitas religiones, quibus quisque innutritus sit, alieno jussu ejurare. Neque enim reverentia metusque Deorum ille, qui à tenero mentibus injectus, cum annis crescit, rudibus animis vi solâ evelli potest.* Cùm tamen adverterent jubente Rege sacros ignes extinguere, aras atque adyta profanari, lucos succidi, serpentes necari, atque omnia securè ac impunè perpetrari: tum vana esse, quæ hactenus timuissent, suspicari, ac metu sensim imminuto, in Principum religiones spontè transire. Fortè cùm Sacerdos gente Bohemus, de nomine Hieronymus, simulacrum Dei Perkuni, securi demoliretur, incauto ictu pedem sibi graviter sauciaverat: itaque populus Numinis violati irâ hæc accidisse vociferari, religiones suas profanatas plorare: at cùm idem Hieronymus, ductâ super vulnus manu, Crucis sacræ effigiem designasset; verique Dei nomine invocato, sanum repentè pedem circumstantibus ostendisset: tum verò insolentis

lentis prodigii spectaculo attoniti, novæ religionis dignitatem suspicere, antiquæ vanitatem deridere. Accedebat quòd Princeps ipse universam Litvaniam lustrans, non verecundaretur Christianam doctrinam ad frequentem plebem Litvano idiomate interpretari. Sacerdotes enim ejus linguæ fatis periti ad manum haberi non poterant. Confluebat in dies populus; non humanitate solùm, sed & munificentiam Principis excitatus: nam quòd rusticanæ plebi, solius lineæ ac pellicæ vestis hactenus usus fuisset, singulis verò qui sacro fonte abluerentur, lanea albi coloris attribueretur; magni concursus fiebant. Oportebat ad fluvii ripam constitutos, per cohortes recenseri, atque singulis cohortibus sua designando nomina, aquis aspergendo tingere. Triginta millia rusticanæ ac oppidanæ plebis eâ expeditione, sacro fonte abluta esse memorantur: atque adeo in hanc diem fluvii, ad quorum ripas Christiana hæc expiatio peracta est, populari vocabulo vocantur Swienta: cui respondet latina vox

D d d 3 Sancta.

Sancta. Interea Vitepscii ac Polociæ aliquantùm tumultuatum est : quòd excurrere Rex coactus, auctoribus capite mulctatis, motus eos brevi compescuit. Inde rursus Vilnam regressus, sororem suam Alexandram, Semovito Mazoviæ Duci in matrimonio collocavit: è quâ ille suscepit Cymbarcam, Ernesti deinde Archiducis Austriæ conjugem, Friderici tertii Romani Imperatoris matrem. Post nuptiarum solennia regio apparatu ibidem celebrata; quòd abitus in Poloniam maturandus sibi esset, præcipuis primorum consentientibus Casimirum Skirgelonem, sui loco Magnum Litvaniæ Ducem renunciavit, atque solitis ceremoniis inaugurari iussit: eâ nihilominus obstrictum conditione, ut Iageloni Regi supremum jus in Litvaniam remaneret. Rebus per Litvaniam in eum modum compositis, in Poloniam rediens, Volyniam ex itinere obiter lustravit: ubi quòd Creflao Curasvanscio Polono Præfecturam Lucæoriæ contra Litvanorum sententiam consignasset; in odia suspicionesque Principum

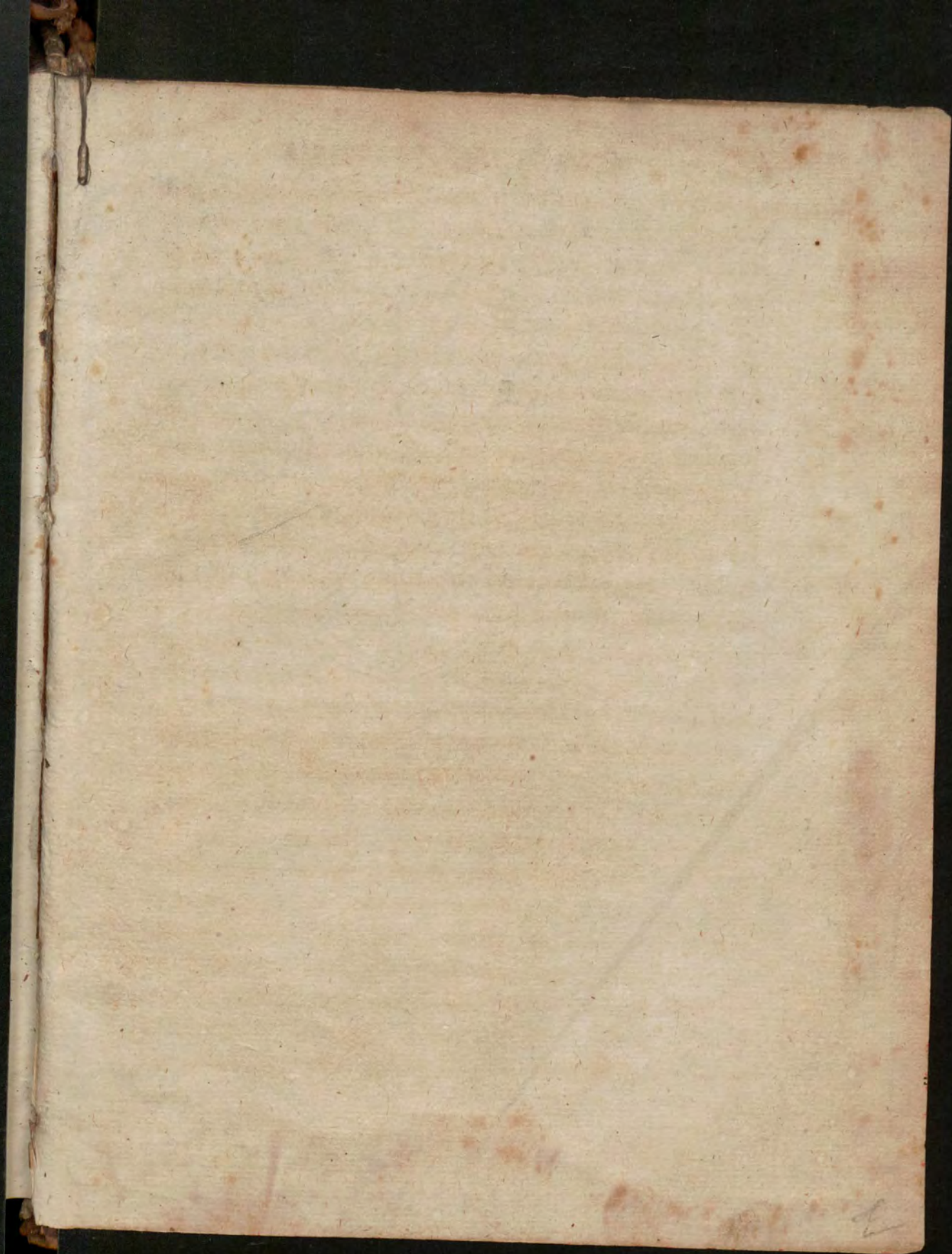
*Casimirus
Skirgelo
Magnus
Litvaniæ
Dux re-
munciatur.*

pum Litvanorum incurrit; quæ cùm in aperta deinceps bella emerfissent, depositis tandem armis, frequentibus concertationibus diu jactata, nonnisi sub Sigismundo Augusto ex integro conquieverunt. Ius enim in aliquas Russiæ Provincias à Polonis Litvanisque prætensum, utrosque diuturnâ lite exercuit. Quæ verò in eo negotio, aut adversis partium studiis agitata sunt, aut mutuo consensu sancita; in alterâ historiæ hujus parte, temporum rationem fecutus indicabo: ita tamen, ut neque disceptationem, neque sententiam super eâ remeam, ipse promam, qui historicum, non arbitrum, tantorum negotiorum ago. Illud inter comperta habendum. Quo tempore Iagelo ad Poloniæ regnum evectus est: præter Litvaniam, Samogitiam, Polesiam, Podlachiam, Vitepsciam, Polociam, Smolensciam, Mscislaviam, Magni Litvaniæ Ducis imperio subjectam: Severiam quoque universam, Kijoviam, Volyniam, partemque Podoliæ, Litvano paruisse.

*DEO regnorum omnium primo supremoque
Gubernatori ac Domino, Honor & Gloria.*

R. A. R. S. I. L. A. S. E. I. X.

pum. Levantorum in hunc; que cum in
 aspectu bellicis bellis, et de potestate
 tandem armis, seductis, hinc conestatione
 bus et in facta, nonnulli sub signando
 Angulo, ex integro conpoverunt. In
 enim in aliis, R. A. S. I. L. A. S. E. I. X. Polo-
 nis Levantique partem, utroque die-
 rum, hinc ex parte. Quo vero in eo nego-
 cio, ut in aliis partibus, seductis, hinc
 que mutuo consensu facta, in aliis hi-
 storie hinc parte, temporaria rationem se-
 curus indicibus, hinc tam, ut neque dice-
 ptationem, neque latentiam super ea re
 meam, ipse promissum, qui diffinitionem, non
 arbitrium tantum negotiorum ego, illud
 inter comperta habendam. Quo tempore
 Jagello ad Poloniae regnum electus est;
 prius Levantiam, Sarmatiam, Poloniam,
 Podlachiam, Wexpiciam, Poloniam, Sarm-
 lechiam, Mithiam, Magnam Levantiam, Du-
 cis imperio subiectam; Severiam, quodque
 universam, Kioviam, Volyniam, partem
 que Podoliae, Lituaniam partem.
 D. O. R. A. S. I. L. A. S. E. I. X. hinc
 C. A. S. I. L. A. S. E. I. X. hinc.

Hist. Russicae

